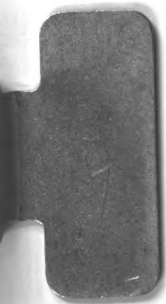

NORDEN I FORNTIDEN.

AF

GABRIEL GULDBRAND.

STOCKHOLM,
TRYCKT HOS L. J. HJERTA,
1844.

BRITISH MUSEUM

FÖRORD.

> Det var en tid det bodde uti norden
> En storsinnt ätt, beredd för fred, som krig.
>
> E. G. Geijer.

Den resande, som genomvandrar jordens särskilta länder, antingen för att forska, eller njuta af de märkvärdigheter, som naturen i sin rika mångfalld, eller menniskornas konst utbredt öfver dess yta, händer det ofta, att han, efter långa och mödosamma färder genom tomma ödemarker, oförmodadt träffar på föremål, som väcka hans förtjusning och förvåning genom sin skönhet och storhet. Vandringsmannen, som arbetat sig fram öfver Himalayas snöklädda fjällryggar och slutligen hinner Ganges' fruktbará stränder och Indiens, i bergen uthuggna, Pagoder; eller som från Arabiens och Syriens brännande öknar anländer till Balbeks och Palmyras ruiner; eller ändteligen i Egypten träffar detta lands pyramider och tempel — af hvilka föreställningar öfverväldigas han icke! Hvilka känslor genomströmma ej hans bröst! Beundran, förvåning och känslor af namnlös salighet jaga och aflösa hvarandra i det klappande hjertat. Hvilket kraftigt språk tala ej dessa monumenter till menniskans sinnen! Menniskoslägtets äldsta historia, ett barn från gårdagen i frågan om dem, vet ingen ting att berätta om dessa minnesvårdars ålder och upphof.

En dylik känsla erfar ofta äfven den, som genomvandrar historiens fält och vill göra sig bekant med menniskoslägtets händelser i särskilta tidehvarf och länder. Efter att länge hafva sett endast taflor af menniskornas förnedring och laster, träffar man stundom en ljus punkt bland de mörka skuggorna. Bland sådana ljusa punkter på taflan öfver vårt slägtes öden är Nordens och Islands historia *en*. Svårligen kan man ana, att högt upp bland nordens is och snö, på en aflägsen punkt af jorden, man skulle träffa ett samhälle, som ej allenast företer män af de utmärktaste egenskaper, utan äfven eger en litteratur af högt värde. Också anse än i dag många utländske lärde allt hvad man berättar om Island endast som en vacker saga.

Man har sökt framställa Nordens fordna innevånare såsom en samling af råa, vilda äfventyrare och röfvare, utan alla mildare och ädlare känslor och utan sinne för vetenskap och konst, under det man med utsökta loford upphöjt ridderligheten och ädelheten hos innevånarne i Europas sydligare stater. Men betraktar man saken utan fördom, torde södra och vestra Europa icke vara det, som vinner på jemförelsen. Eller månne det slags tapperhet och ridderlighet hos Tysklands och Frankrikes furstar, som byggde borgar vid de allmänna landsvägarne, för att derifrån öfverfalla och röfva egna undersåtare och vägfarande, är särdeles att prisa framför nordboarnes ärliga strider? Månne det modet att lömskt stjäla sig på sin fiende och sedan låta honom försmäkta i underjordiska, förpestade fängelser, eller den ädelheten att gifva sina underhafvandes hustrur och döttrar till pris åt otyglade lustar förtjenar stort företräde framför nordboens

öppna utmaning till holmgång och vädjande till styrkan, för att erhålla en hustru?

Då man icke kunnat frånkänna nordens innevånare en hög grad af tapperhet, har man likväl förnekat dem alla andra utmärktare egenskaper af själsstorhet. Äfven i detta hänseende tro vi ej, att nordens män skola mycket stå efter vid jemförelsen. Välj bland forntidens eller medeltidens berömda personer någon till jemförelse med en af nordens utmärktare män: ställ man emot man, och vi tro ej, att norden skall blygas för sina söner. Ty icke är det de materiela krafterna och massorna, hvilka man disponerar, som utgör mannens storhet. Låt Grekernas Achilles eller Ajax träda in på täflingsbanan med Isländarnes Egil Skallagrimsson eller någon annan, hvem tillhör företrädet? Är det endast den utomordentliga tapperheten och den till det otroliga gränsande smidigheten och styrkan, som vi hafva att beundra hos nordens stolte Olof Tryggvason? Förtjenar ej hans beslut att egna sin lefnad och sätta sjelfva sin krona på spel för införandet af kristendomen i hans rike någon gärd af högaktning? I våra dagar lära icke många skillingar vågas för religionens sak. Och vill man se mildheten och den sanna ädelheten, i förening med utmärkt tapperhet, framträda i personlig gestalt, skall man läsa Kjartan Olofsons historia i Laxdæla sagan, eller Nials saga om Gunnar af Hlidarenda.

Att skrifva något i gamla nordiska historien är på en gång en lätt och svår sak. Nordiska sagans ton gör författareskapet häri mycket lätt: man behöfver nästan endast afskrifva. I stället för matta, färglösa beskrifningar, utspädda med mer eller mindre tråkiga anmärkningar af författaren, råder i de

isländska sagornas framställningssätt den klaraste, enklaste och mest objectiva åskådning, sådan karakteren af all sann historisk stil bör vara. Man läser i dem icke berättelsen om personer och saker: personerna och handlingarna sjelfva framstå i hela deras kolossala storhet till omedelbar åskådning: man har hjeltarne i deras personliga gestalt tydeligen för ögonen: man hörer deras egna ord. Härtill kommer sparsamheten af de källor, ur hvilka forskaren måste hemta ämnet för sina berättelser, som utesluter besväret att välja mellan stridiga uppgifter. Men samma omständigheter göra författareskapet i nordiska fornhistorien också till en svår uppgift. Den omnämda sparsamheten på historiska underrättelser från fordna dagar betager författaren möjligheten att pröfva riktigheten af de data han har för sig, att granska och jemföra, med ett ord att visa skarpsinnighet och beläsenhet. Han nödgas att helt enkelt referre relata. Icke eller mera frihet har han i framställningssättet; ty när man en gång läst några af de förnämsta isländska sagorna, är det omöjligt att välja ett annat sätt för berättelsen. Jag har derföre nästan uteslutande begagnat sagans egna ord i de lefvernesbeskrifningar, som nu framläggas för allmänheten, äfven med fara att anses för blott afskrifvare.

Skulle denna del af allmänheten mottagas och bedömas med välvilja, så är jag sinnad att framdeles låta flera följa efter, så vida Gud gifver helsa och krafter.

Särestad Januari 1844.

FÖRFATTAREN.

SNORRE STURLESONS LEFVERNE.

Då Harald Hårfager företog sig att förena hela Norrige under sitt välde, funnos i detta land en mängd småkonungar, som regerade öfver dess särskilta delar eller landskaper, utan att erkänna något gemensamt öfverhufvud eller bero af hvarandra. Landet, som genom de många fjällsträckningar, hvilka utskjuta från det stora hufvudberget Dovre Fjäll, af naturen är söndersplittradt i en mängd dalar, skulle derigenom sönderfalla i många små stater. Hvarje dal utgjorde ett samhälle för sig, utan samband med de öfriga. Landets naturliga beskaffenhet och ofruktbarhet, som nekade dess innevånare äfven en torftig bärgning, dref dem att söka densamma på annat håll: de höga snöklädda fjällarne, de stora skogarne, der nordanvinden strök fram med dån, de häftiga forssarne, som med öfverdådig oförvägenhet kastade sig utför skyhöga klippor, och slutligen det oroliga hafvet, som stormade kring stränderna; allt skulle hos menniskorna väcka starka och häftiga känslor, som naturen ej med motsvarande omvårdnad tillfredsställde.

Så uppväxte i Norrige ett folk, som, danadt till dristighet, älskade friheten framför allt. Också berättar historien, att många af landets anseddaste och utmärktaste män heldre öfvergåfvo sitt fädernesland

och sin ärfda jord än sin frihet, och sökte sin utkomst genom härjningar eller bosättning på främmande kuster. En lycklig händelse gynnade dem äfven, derigenom att vid samma tid ett land längst bort i vester blef upptäckt, dit de räddade sig undan Haralds vapen och makt: detta land var Island.

Det var ej den fattigaste och sämsta delen af Norriges innevånare, som sökte detta land. Det var tvärtom det förnämsta af hvad Norrige egde rikt, tappert och ättstort, som utbytte det gamla fäderneslandet mot det nya. Jemte sin frihet medförde de äfven sina fordna seder, tänkesätt och isynnerhet minnet af sina förfäders ära och anseende i det fordna fäderneslandet. I denna omständighet måste man söka förklaringen till Isländarnes stora håg för utmärkelse och deras kärlek till historia och vitterhet. Utaf landnamsmän eller sådane, som först togo land i besittning på Island, vilja vi blott anföra några få. Bland dessa förtjenar i synnerhet att nämnas Ingolf, förste landnamsmannen, som härstammade från Romund Gripson; Kettil Häng utaf den mäktiga Rafnistadska slägten; Bodvar Hvite från Vors, som härstammade från Rolf på Berget; Rollög, den ansedde Ragnvald Mörejarls son och broder till Gångerolf, som eröfrade Normandie; Skallagrim från Fjärdarne i Norrige; Björn och Helge, sonsöner af Hersen Björn Buna i Sogn, m. fl.

Sådane voro Islands förste innebyggare. Deras efterkommande förnekade icke eller denna lysande härkomst. Bland slägter, som i de följande århundradena utmärkte sig genom rikedom, makt och inflytande, intager Sturlungaätten främsta rummet. Den har erhållit sitt namn af *Sturle Thordson*, född omkring år **1116**, vanligen *Hvam-Sturla* kallad, af

egendomen *Hvam*, der han bodde, och sin mest lysande glans af dennes son *Snorre*, hvars historia vi nu gå att närmare lära känna.

Snorre Sturleson var född år 1178 på gården Hvam i vestra delen af Island. Genom sin fader *Sturla* eller *Sturle Thordson* och sin moder *Gudny Bodvarsdotter*, båda af de förnämsta slägter på Island, härstammade han ej allenast från *Eigil Skallagrimsson*, Ragnvald Möre Jarl och den mäktiga *Hrafnistadska* slägten, utan räknade äfven de förnämsta konungar i norden t. ex. Ragnar Lodbrok och sjelfva Ynglingaätten bland sina förfäder. Utom *Snorre* hade Sturle med sin hustru Gudny tvenne äldre söner, *Thord* och *Sighvat*. Förut hade han med *Oluf* Vilhelmsdotter oäkta barnen *Sven*, *Helga* och *Valgerda*, samt med *Ingeborg*, en dygdig, skön och förnäm enka, dotter af *Thorgeir Hallson*, endast en dotter.

Sturle var en mycket lagkunnig, men derjemte slug, illfundig och hersklysten man och låg ständigt i strid med andre mäktige män, i synnerhet med *Einar Thorgillsson* och en prest *Paul Solvesson* på Reikholt. Denne Paul hade en dotter *Thorlög*, som blef gift med en rik prest, vid namn *Thorer*. Efter *Thorers* död uppstod tvist om hans förmögenhet mellan Paul och Thorers syster *Vigdis*, som understöddes af Sturle och hans svärfader Bodvar. Efter flera stridigheter hänsköto de tvistande parterna saken till *Jon Loptson*, som tilldömde Paul hela arfvet och Vigdis endast omkring 160 R:dr, efter vår tids myntvärde, samt *Sturle* för ett sår, som han under stridigheterna erhållit, 120 marker. För att än vidare försona och hedra Sturle erbjöd Jon sig att uppfostra hans yngste son *Snorre*.

Vid tre års ålder kom den unge *Snorre* i *Jon Loptsons* hus. Denne *Jon Loptson*, som bodde på gården *Odda* i södra delen af Island, var på sin tid den lärdaste, visaste och derjemte den rikaste man på denna ö och förde ett lefnadssätt, som svarade mot hans stora rikedom. Han var sonson af den berömde *Sæmund Sigfusson den Vise*, samlare af de Eddiska sångerna: hans moder var *Thora*, en dotter af norska konungen *Magnus Barfot*. I hans hus, som var en skola för lärdom och vetenskaper, tillbragte *Snorre* sin barndom och ungdom till *Jons* död år 1197 och hade här ett önskeligt tillfälle att ej allenast blifva bekant med de äldsta hedniska skalders qväden samt *Sæmunds* och *Are Frodes* historiska arbeten, utan äfven att utbilda de utmärkta naturgåfvor och förvärfva de sällsynta kunskaper, som fört hans namn till efterverlden.

Efter sin fosterfaders död uppehöll *Snorre* sig någon tid hos dennes son *Sæmund* på Odda. Men genom sin broder *Thords* och bemälde *Sæmunds* bemedling gifte han sig snart med presten *Berse den rikes* dotter *Herdis*, som bodde på gården *Borg* i Myre-Syssel, den namnkunnige *Skallagrims* och hans son *Eigill Skallagrimssons* bostad. Genom detta giftermål erhöll han en förmögenhet af omkring 4000 R:dr i silfver, som på den tiden utgjorde en stor rikedom, hvilken han sedermera förökade, så att han i sin välmakts dagar understundom kunde framträda på de allmänna tingen med ett följe af 800 eller 900 beväpnade män, för att understödja honom i de strider, som landets höfdingar förde med hvarandra. Också hade han sex stora hufvudgårdar eller egendomar, utom många mindre, der han hade en så stor mängd kreatur, att då han en gång, under

en sträng vinter, förlorade 120 oxar, ansåg han det som en ringa förlust, mot det betydliga antal, som han hade qvar.

Efter att flera gånger hafva ombytt bostad, flyttade *Snorre* år 1209 till *Reikholt*, som han dels genom köp, dels genom en slags föregifven arfsrättighet tillegnade sig af presten *Magnus Paulsson*. Här uppförde han stora och präktiga byggnader, efter den tidens sätt, omgaf dem med fästningsverk och anlade ett stort badhus, som ännu är i temmeligen godt skick och kallas *Snorralaug*, till hvilket vattnet ledes från de i grannskapet varande varma källor, *Skribla* kallade. Denna gård, som var hans älsklingsställe, valde han till sin beständiga bostad, då han icke var på resor, eller nödgades uppehålla sig annorstädes, för att undgå sina fienders förföljelser: här afskref han och ordnade de gamla sagor och sånger, som legat till grund för hans berömda historiska verk, *Heimskringla*, och den *Edda*, som bär hans namn.

Snorres vidsträckta beläsenhet och lärdom gjorde honom förtrogen icke blott med hans fäderneslands fordna öden, utan äfven med dess närvarande belägenhet, så att han egde en djup insigt i dess lagar. Detta, i förening med hans snille, hans skarpsinnighet och stora rikedom förvärfvade honom naturligtvis mycket förtroende: han blef derföre vald till lagman öfver hela Island, första gången år 1213, och sedan 1215, 1222 och 1233. Så länge denna ö utgjorde ett fritt samhälle, förestod denne öfverhetsperson egenteligen hela dess regering, derigenom att han var ordförande i lagrätten eller den årliga församlingen af folkets valda representanter, bevarade de gamla lagarne, föreslog nya, bestämde och förkun-

nade tideräkningen enligt den gamla hedniska kalendern o. s. v. Derjemte beklädde *Snorre* häradshöfdinge- eller *Godords*-värdigheten i flera betydliga distrikter, som han städse sökte att utvidga. Uti de många enskilta uppdrag, som anförtroddes honom, visade han ej mindre drift än klokhet, hvilket allt mycket ökade hans anseende. I synnerhet tilltog detta betydligt, såsom Sturlungasagan berättar, efter den tvist, som han hade med lagmannen eller goden *Magnus Gudmundsson*. Härmed hängde så tillsamman. Vid alltinget hände sig en gång, att *Snorres* och *Magnus*' tält eller bodar voro uppslagne ganska nära intill hvarandra. Några af *Snorres* folk gingo till en vedhög, som tillhörde Magnus, för att der göra sig klubbor. Detta ville en af Magnus' tjenare förhindra, hvaraf en träta uppkom först mellan tjenarne och sedan mellan Magnus och Snorre, hvilka båda begärde hjelp af sina vänner, så att hela folksamlingen delade sig i tvenne partier. Utan tvifvel hade det slutligen kommit till blodsutgjutelse, om ej några mera sansade män trädt mellan de stridande och bilagt tvisten på det sätt, att dess afgörande öfverlemnades åt Sæmund, Jon Loptsons son.

Snorre var mycket missnöjd med hans dom och sökte derföre tillfälle att hämnas på Magnus Gudmundson. Detta erbjöd sig snart vid en rik enkas död, vid namn *Jorun*, hvilken afled utan arfvingar, hvarföre Magnus tillegnade sig hennes förmögenhet. Vid underrättelsen härom öfvertalade Snorre en landstrykare benämd *Codran*, en elak man, att utgifva sig för Joruns arfvinge. Snorre åtog sig att utföra hans sak och stämde Magnus till Tverar ting, och, oaktadt dennes invänning att detta icke vore rätta domstolen, lät Snorre dock derstädes landsförvisa ho-

nom. Detta förorsakade mycken uppståndelse, och båda parterna infunno sig vid alltinget mycket manstarke, Snorre omgifven af 840 beväpnade. Men innan man vädjade till vapnen, lyckades det biskop Magnus i Skalholt att förlika de tvistande: Snorre vann sin afsigt att hämnas på lagman Magnus och stärkte äfven sitt anseende genom denna rättegång.

Men han var ej blott en lagkunnig man och stor kännare af sitt fäderneslands historia och gamla sånger: han var äfven sjelf en lycklig skald. Detta visade han genom ett skaldestycke, som han författade till norska Jarlen *Håkan Galins* ära och öfversände till honom. Jarlen mottog qvädet med mycken välvilja och sände honom ett dyrbart svärd, hjelm och brynja i Braga-lön, hvarjemte han med lysande löften inbjöd Snorre att komma öfver till Norrige. Denna resa blef väl då uppskjuten genom Jarlens följande året inträffade dödsfall; men år 1218 anträdde han verkeligen resan till Norrige, hvarest han blef ganska väl mottagen af den då mäktige *Skule* Jarl och den unge Konungen *Håkan Håkanson*. Hos Jarlen tillbragte han följande vinter och gjorde sedan 1219 èn resa till Vestergöthland, för att besöka Håkan Galins enka *Christina*, som nu var gift med Vestgötha lagmannen *Eskil*, af Folkunga-ätten, hvilken tros hafva bodt på *Göthala* vid Skara, Vestgötha lagmännernes hemvist i fordna tider. Af Christina och hennes man blef Snorre mottagen så mycket hjertligare, som han till hennes beröm förut författat ett skaldestycke, kalladt *Andvaka* (sömnlösa timmar). Till belöning härföre erhöll han, utom andra föräringar, den fana, som svenske konungen *Erik Knutson* låtit bära framför sin här, då han öfvervann konung *Sverker* i striden om svenska kronan. Att Snorre

qvarstannade hos Eskil och Christina nära ett helt år, enligt sagans berättelse, finna vi så mycket naturligare, som han, utom det vänskapsband, som redan förenade honom med dem genom det nämnda skaldestycket, i Eskil fann en man af samma böjelser, naturanlag och känslor, som han sjelf var. Eskil var nemligen en ganska snillrik och lärd man på sin tid, så att det gamla bihanget till Vestgötha lagen säger om honom, att »han af Gud fått snillets sköna gåfva och egde lärdom som en prest, — samt att sent födes en sådan man» *). Utan tvifvel företog Snorre denna resa lika mycket af kärlek till den historiska vetenskapen, som för den enskilta vänskapens skuld, och det är högst sannolikt, att han under sitt vistande hos Eskil samlat de historiska underrättelser om Sveriges äldsta öden och regenter samt sednare händelser, som vi läsa i Heimskringla **) — kanske äfven utarbetat de oskattbara, lefvande taflor, som vi träffa t. ex. i Olof den Heliges saga. Mot slutet af sistnämde år reste han tillbaka till Norrige, uppehöll sig den derpå följande vintern hos Skule Jarl, och blef af konungen utnämnd till *Skutilssven*.

Uti detta land hade under tiden uppstått en fiendtlig sinnesstämning mot Island, hvilket gjorde Snorres ställning der både farlig och bekymmersam. Sæmund Jonssons på Odda son Paul hade rest till Norrige och på en resa mellan Bergen och Nidaros

*) Han hafdi þa giæff af gudþi. at han atti snilli myklläe. fore adrum mannum. han hafdþi oć clærkdom arlikæn. iæmth godþom clærkum. — sent födþes annar slikær madþær. Westgöth. Lagen. Sthm 1827 sid. 297.

**) Udsigt over Snorre Sturlesöns Liv og Levnet, ved Profess. Finn Magnussen. Skandin. Litterat. Selskabs Skrifter, 19 B.

eller Trondhiem omkommit, jemte besättning och fartyg. Sæmund misstänkte Bergensboarne för denna olycka och, för att hämnas härför, plundrade han några handlande från denna stad samt andra från Hardanger, hvilka då lågo i Eyrarbaks hamn på Island. Detta våld retade Norrmännerne och upplifvade den 200 år gamla föresatsen hos Norriges regenter, att eröfra Island. Snorre hade för mycken erfarenhet och klokhet, för att ej inse omöjligheten för Island att kunna försvara sin frihet och sjelfständighet, om ett anfall mot detsamma från Norrige komme att ega rum. Detta anfall blef verkligen beslutadt, skepp utrustade och anförare utnämnde, ehuru de förståndigaste män icke hade någon lust dertill. Snorre förmådde så mycket genom sitt anseende hos Jarlen, som i synnerhet var böjd för detta krig, och hos lagman *Dagfinn Bonde*, som var den unge Konung *Håkans* förnämste rådgifvare och en stor vän af Isländarne, att anfallet mot Island blef inställdt. I stället gaf han det rådet, att man genom mildhet skulle söka vinna de förnämste Isländares tillgifvenhet: sjelf lofvade han att, med sina bröders tillhjelp söka förmå sina landsmän till eftergift att lemna de Norske köpmännen ersättning för de lidna oförrätterna och handelssäkerhet för framtiden, samt hörsamhet för konungens önskan, om han finge tillstånd att begifva sig hem. Detta beviljades honom; men till säkerhet för uppfyllandet af hans gifna löfte, skulle han sända sin son *Jon Murt* till Jarlen. Snorre reste, sedan han af Skule erhållit ett skepp och dessutom många andra betydliga gåfvor.

Vid hemkomsten spridde sig ryktet om den utmärkta heder, han åtnjutit hos norska Konungen och Jarlen och de dyrbara skänker, som han bekom-

mit, vida omkring. Bredvid detta rykte smög sig äfven beskyllningen, att han skulle hafva gifvit Konung Håkan och Skule Jarl det löfte att bringa Island under norska kronan. Då det är historieskrifvarens pligt att söka komma sanningen så nära som möjligt, heldst då det gäller en stor mans ära, vilja vi undersöka i hvad mån denna beskyllning kan ega grund. Det visar sig då, att han, efter sin återkomst till Island, icke tagit ett enda steg, som kan gifva något stöd åt den kränkande tillvitelsen af landsförrädare, hvarmed några författare sökt svärta hans namn. Det visar sig tvärtom, att denna tillvitelse med fullt skäl faller på hans ifrigaste fiender, såsom vi längre ned skola se. Snorre förtjenar snarare det rättvisa vittnesbörd, att han från sitt fäderneslaud afvände en stor olycka och en säker förlust af dess frihet. Men det är ofta store mäns öde att misstänkas, då de mena bäst och handla klokast. Om Themistocles misslyckats i sin beräkning, då Greklands frihet hotades af Perserne, eller om den slaf, som han skickade med det vådliga budet till Xerxes, varit trolös eller fallit i händerna på de öfrige Grekerne; så skulle han hafva blifvit bränmärkt i historien såsom sitt fäderneslands förrädare — men nu, huru står han ej med den oförgängliga glorian kring sin panna att hafva varit den ende, som förmådde inse, *huru* hans fosterland skulle räddas och som vågade försöket. Men vi återgå till vårt ämne.

För att komma till visshet, huruvida *Snorre* förtjenar den tillvitelsen att hafva förrådt sitt fädernesland, eller ej, torde det vara säkrast att rådfråga denna tidens historia. *Håkan Håkansons* saga är då den pålitligaste domare i denna fråga. Den talar i 59 kap. sålunda om denna sak. »Denna vinter

»var Kongen och Jarlen i Trondhiem; men mot vå-»ren foro de söder till Bergen och suto der länge »om sommaren. Då lät Jarlen de ord falla, att han »ville sända en här till Island, hvarest *Björn Thor-»waldson* hade dragit en Norrman ut ur kyrkan i Mid-»fjord och låtit mörda honom. Detta syntes han hafva »gjort, för att hämnas *Orm Jonson* *), med hvilkens »dotter *Halveig* han var gift. Skule Jarl utrustade »många skepp till detta tåg; men folket hade alldeles »ingen lust till denna färd. *Snorre Sturleson* och de »Isländske män, som då voro i Norrige, bådo Dag-»finn Bonde så laga hos konungen, att detta tåg för-»hindrades. Således kom det derhän, att ett möte »blef hållet, då Konungen sade till Jarlen: "det för-»slag, som i sommar blifvit bragt å bane, att utru-»sta en här till Island, anser rådet icke vara klokt; »ty både synes Island vara svårt att anfalla och der-»jemte har landet härifrån erhållit sina innebyggare. »Dessutom hafva våra förfäder och fränder kristnat »landet och på många sätt understödt dess innevånare. »De fleste män hafva också icke begått något brott »emot oss, ehuru några af dem gjort illa mot våra »undersåtare; men det kommer att blifva allas skada, »om landet förhärjas. Nu vill jag bedja eder, herre, »att I, för min skuld, låten detta anslag fara". Många »andra bådo detsamma, så att Jarlen öfvergaf hela »förslaget. Snorre blef derpå sänd till Island, *för att »förskaffa köpmännen fred*, och konung Håkan gaf »honom länshöfdings (lendzmans) namn. Då talade »Jarlen första gången om, att Snorre skulle bringa »landet under konungen; men om hösten, då Snorre

*) Den ofvannämnde Sæmund Jonsons broder.

»kom öfver till Island, blefvo Söderlänningarne oenige »sins emellan och våren derefter dräpte Lopt i Skarda »Björn Thorvardson på Breidabolstad. Samma som- »mar sände *Snorre* sin son *Jon* till Jarlen, efter aftal »mellan dem; men han kom ingen väg med sina »landsmän *och icke heller gjorde han sig mycket be- »svär med saken;* dock hade köpmännen den tid god »fred här ute på Island.» — På samma sätt framställer Sturlungasagan*) händelsen. »Då Snorre om »våren ämnade resa till Island, voro Norrmännen »mycket förbittrade på Isländarne, dock mest mot »Oddaboarne för de rån, som hade egt rum på Öre- »bak (Eyrum). Det kom då derhän, att ett härtåg »beslöts till Island om sommaren: skepp blefvo ut- »rustade och befälhafvare utnämnde. Men till detta »tåg voro de fleste visare män icke villige och många »talade deremot. *Snorre* sökte förhindra det och gaf »det råd, att man skulle göra de förnämste män på »Island till sina vänner och att man väl kunde så »lägga sina ord, att folket kunde förmås till lydnad »(*sníast til hlýdni*) mot Norriges höfdingar, samt att »ingen förmådde mera der i landet än han och hans »bröder, undantagande Sæmund (på Odda), och att »de säkerligen skulle lyda hans råd, om han sjelf »komme dit. Genom slikt tal mildrades Jarlens sin- »nelag, och han gaf det råd, att Isländarne skulle »bedja konung Håkan, att han sjelf måtte framställa »den önskan, att härtåget blefve inställdt. Konungen »var då ung; men lagman *Dagfinn*, hans rådgifvare, »var en stor vän af Isländarne och det blef slutligen »afgjordt, enligt Konungens vilja, att krigståget all- »deles afstadnade. Konung Håkan och Skule Jarl

*) 4 Bok. 25 Cap.

»utnämnde *Snorre* till sin länshöfding (lendur-mann). »Det var *Snorres* och Jarlens råd, att Snorre skulle »söka förmå Isländarne att vända sig till lydnad (*snérust* »*til hlydni*) mot Norriges konungar. Snorre skulle »också sända sin son Jon till Norrige, att han skulle »vara gislan hos Jarlen, att det gjorda aftalet upp-»fylldes.» Orden *snuast til hlydni* kunna lika väl innefatta den mening, att han skulle förmå Isländarne att lemna ersättning för den skada, de tillfogat de Norske handlande, om hvilka vi förut talat, som att han förbundit sig att bringa Island under konungens välde. Så förstå äfven de utmärktaste historieforskare, *Suhm* och *Finn Magnussen*, det anförda uttrycket. Men om historien med skäl befriar Snorre från beskyllningen att hafva förrådt sitt fädernesland, så står han dock icke lika ren i sitt enskilta lif. Han visar sig der som en man beherrskad af begäret att vid alla tillfällen och på allt sätt samla och öka sin förmögenhet: om detta skedde för blotta nöjet att ega rikedomar, eller för att begagna dessa, som medel för äregirighet och hersklystnad, kan man ej så noga urskilja. Man har äfven förebrått Snorre ostadighet i sina äktenskapliga förbindelser; men detta fel synes helt och hållet härflyta från begäret efter penningar, och torde dessutom hafva en ursäkt i tidens rådande bruk. Sedan han i 25 år varit gift med *Herdis*, hans lyckas egentliga skaparinna, ingick han år 1224 ett slags äktenskaplig förbindelse med en ganska rik enka *Hallveig Ormsdotter*, oaktadt *Herdis* ännu lefde, hvilken ej synes hafva dött förr än år 1233. Genom denna förening vann Snorre en så betydlig tillökning i sin redan förut ansenliga förmögenhet, att han blef den rikaste man på Island; men den bidrog dock icke att stadga hans lycka och sällhet: tvärtom

synes ett olyckligt öde hafva hvilat öfver honom efter denna tid. Vid förbindelsen med *Hallveig* gjordes den öfverenskommelsen, att hans och hennes samtliga förmögenhet skulle tillhöra dem båda gemensamt. Detta blef sedermera vid hennes död en anledning till fiendskap mellan Snorre och *Hallveigs* söner, som hon hade med sin förra man *Björn Thorvaldson*, en af Snorres bittraste fiender. Med *Hallveig* hade Snorre inga barn, som kommo till mogen ålder. Med *Herdis* hade han flera, hvilka likväl dogo i sin barndom, undantagande sonen *Jon*, som i anseende till sin korta växt kallades *Murt*, och dottren *Hallbera*. Sonen kom i oenighet med sin fader vid sitt tillämnade giftermål med *Helga* Sæmundsdotter, då han till sin utstyrsel begärde gården Stafholt, som fadren nekade honom. Förtörnad häröfver reste han ur landet **1229** och begaf sig till Norrige, först till Skule Jarl och sedan till konung Håkan. Då han förtärt de penningar, som han medhaft och ville återvända hem, blef han hindrad derifrån af konungen, hvarföre han, blottställd på medel för sitt uppehälle, blef tillika med sin svåger *Gissur Thorvaldson* mottagen af biskop *Arne* i Bergen. En afton, då han och Gissur kommo druckne hem, uppstod en träta mellan Jon och en af tjenarne, hvarunder Jon erhöll ett sår, som i början visserligen icke var farligt; men som slutligen genom hans benägenhet för starka drycker förvärrades och tillskyndade honom döden. — Dottern *Hällbera* blef år **1227** gift med höfdingen *Kolbein Unge Arnorson;* men detta äktenskap räckte blott **2** eller **3** år: *Hällbera* var sjuklig, så att mannen undvek hennes sällskap, hvarföre hon uppehöll sig dels hos sin fader, dels hos sin moder, till dess hon slutligen dog genom ett misslyckadt försök att bota hennes sjuk-

dom. Efter hennes död började *Kolbein* att tvista med *Snorre* om hennes hemgift, som den sednare nekade att utlemna. För att befästa sig mot *Kolbein*, som var en mägtig och djerf man, bjöd Snorre alla sina slägtingar och vänner till sig och undfägnade dem mycket präktigt. På tinget, der saken skulle afgöras, infann sig sedermera *Snorre* med 960 man, understödd af sina båda bröder och deras söner. *Kolbein* uppträdde i spetsen för 740 man och biträdd af flera sina vänner. *Thorvald Gissurson* och *Thord Sturleson* försökte att förlika de tvistande; men då deras ömsesidiga anspråk voro oförenliga, misströstade fredstiftarne om framgången af sitt bemödande. Tvisten syntes således endast kunna afgöras genom vapen; men uppriktiga vänner gingo mellan dem, så att de förliktes på det vilkor, att Snorre skulle erhålla hälften af de omtvistade Godordskapen och Kolbein alltid hålla med honom. För att än vidare stärka vänskapen dem emellan, beslutades att *Urækia*, Snorres son, skulle gifta sig med *Arnborg*, Kolbeins syster: både Snorre och Kolbein skulle gifva dem en summa penningar och den förre derjemte gården Melstad. Detta bekräftades med handslag i vittnens närvaro. Alla undrade öfver denna hastiga förlikning och *Thord* Sturleson yttrade i en slags profetisk aning, att Snorre sållt hans och Sighvats vänskap för Kolbeins; men att detta skulle blifva dessa fränders undergång: att Kolbein giftat sin syster med Urækia borde man ej undra på; han veste väl att den vara han sållde varit fal för många förut.*) Sålunda blef väl för ögonblicket ovänskapen bilagd; men erhöll snart ny näring. Kolbeins ovilja väcktes åter

*) Skilgetna horkono. Sturlunga Sag. B. 5. C. 19.

derigenom, att Snorre icke ville resa till Urækias bröllop och icke heller afstå Melstad. Genom *Thorleif af Gard* lofvade Snorre att lemna Stafholt i stället för Melstad; men äfven detta löfte uppfyllde han ej, utan gaf sin son i stället Vatnsfjord och Isfjord.

Utaf Snorres öfriga barn, som hunno till mogen ålder, voro alla oäkta; men ansågos dock, enligt den tidens sed, lika med äkta. Bland dessa var dottren *Ingeborg*, som blef gift med höfdingen *Arne Magnusson Öreida;* men som hon hade ett svårt lynne, var deras äktenskap olyckligt, så att hon mestadels uppehöll sig hos sin farmoder. Arne reste 1221 till Norrige, hvarest han uppehöll sig tvenne år: efter återkomsten skildes han vid *Ingeborg*, som genast ingick äktenskap med *Gissur Thorvaldson*, om hvilken vi förut hafva talat. Denna förbindelse var icke lyckligare än den första. Efter sex års beständig oenighet, som båda makarnes fränder förgäfves sökte häfva, blefvo de ändteligen skilda. Snorres onda stjerna ville, att han kom i fiendskap äfven med dessa båda mågar, som hufvudsakligen bidrogo till det sorgliga öde, som slutligen träffade honom, såsom vi snart skola se.

Snorres tredje dotter *Thordis* blef gift år 1224 med höfdingen *Thorvald* från Vatnsfjord, som förut varit hans fiende, men nu genom detta giftermål blef förlikt med honom. Detta äktenskap var lyckligare än de förut omtalda: båda makarne lefde i fridsam sämja med hvarandra, till dess *Thorvald* fem år derefter blef öfverfallen och innebränd af en Rafns söner: Thorvald hade förut försåtligt mördat Rafn. Efter Thorvalds död öfverlemnade *Thordis* sig åt ett lättsinnigt lefnadssätt och umgänge med flera personer, bland andra en Olof från Ædö, som måste afstå den-

na ö till Snorre för den vanära, som han tillfogat honom.

Snorre lefde ej alltid i bästa förstånd med sina slägtingar, hvartill anledningen var dels strid om företrädet inom slägten, dels andra omständigheter. I synnerhet hade han ofta tvistigheter med sin broder *Sighvat* och dennes son *Sturle.* Men orsaken härtill synes böra sökas mera hos Sighvat och hans son, som båda voro ganska oroliga och hersklystna, än hos Snorre; ty de aktade så litet blodsbandet och frändskapen, att de till och med förbundo sig med hans bittraste fiender mot honom. Deremot lefde han alltid i god sämja med sin andre broder, den milde och fredsamme *Thord,* som städse visade sig som en försonande fridsstiftare. En stor källa till olyckor för honom var hans son *Urækia.* Denne man, som var af ett oroligt och vildt lynne, invecklade sig i flera faror och ådrog både sig och sin fader många fiender. Då han efter sitt giftermål med Arnborg erhöll förvaltningen af Snorres egendom vid Vatnsfjord och Isfjord, omgaf han sig med en hop illgerningsmän, genom hvilka han ofredade alla kringboende, och deribland Sturle Sighvatssons underhafvande under dennes bortovaro i Norrige. Sighvat och Sturle blefvo nemligen år 1232 stämde till detta rike af erkebiskop *Sigurd,* för att stå till rätta för ett anfall, som de jemte flera andra företagit mot biskop *Gudmund* på Island. De öfverenskommo, att Sturle ensam skulle resa, att svara i saken: under denna tid var det, som *Urækia* i synnerhet rånade och mördade hans folk. Snorre misstänktes, med rätt eller orätt, att ej vara utan all delaktighet häri, hvilket ökade antalet af hans fiender. På detta sätt for han fram i tvenne år, till dess han slutligen började frukta för en stun-

dande hämnd och sökte blifva förlikt med Sighvat. Denne svarade, att han skulle begifva sig tillbaka till sin faders egendomar. För att göra Sighvat till vil-jes, gick *Urækia* till Reikholt, der han någon tid belägrade sin egen fader. Derefter besökte han Sighvat, som icke gaf honom något bestämdt löfte angående förlikningen.

Som misstanken att i hemlighet hafva rådt *Urækia* till de ogerningar, som han begått, fästade sig vid Snorre Sturleson, så vände sig hatet också i synnerhet mot honom. Vid återkomsten från Norrige år 1236 anföll Sturle *), i förening med sin fader, Snorre, med påstående att han skulle böta för det öfvervåld, som Urækia öfvat. Snorre, som icke ville beqväma

*) Under sitt vistande i Norrige var Sturle Sighvatson gäst hos konung Håkan, som, vid hans berättelse om den stora ofrid, som herrskade på Island, frågade om det vore så svårt att lägga detta land under hans välde. Då Sturle svarade, att detta vore en lätt sak, om man träffade en man, som hade nog magt och anseende, frågade konungen vidare, om *han* ville åtaga sig detta hvärf. Sturle låfvade att vilja göra ett försök; men väntade sig en sådan belöning, som konungen fann honom värdig, om han lyckades. Sturle var ofta hos konungen om vintern och talade om denna sak. Att konungen tryggade sig vid det gifna löftet, såsom allvarligt, synes af den anmärkning, som historien gör i anledning af hans död: »Hákon kóngr var ok mikill vin Sturlu, þvíat þat var miök talat, *at þeir Sturla hefdi þau ráð giört, att hann skyldi vinna Island undir kóng, en kóngrinn skyldi giöra hann höfdíngia yfir landino*» (Sturl. Saga 6 B. 18 Cap.). Dessa samtal med Norske konungen synas verkligen hos Sturle hafva väckt tanken att, på bekostnad af sina landsmäns frihet, upphäfva sig till herre öfver dem; ty han ofredade sedan de mest betydande män på Island. Håkan Håkansons Saga Cap. 180.

sig härtill och icke heller ville strida mot sina fränder, måste öfverlemna Reikholt samt hela sitt höfdingdöme i sina fienders våld och flykta till Bessestad; men då han icke heller der fann det nog säkert för sig, begaf han sig till *Orm Jonson* på Skala, derefter till sin fordne måg *Gissur Thorvaldson* på Reikium, icke långt ifrån Skalholt, och slutligen till sin slägtinge *Thorleif af Gard*. Med honom samlade han en betydlig här, för att gå emot Sighvat och Sturle; men då det liknade sig till ett hufvudslag, begaf han sig åter till Bessestad, åtföljd blott af en enda ledsagare. Thorleif förlorade slaget mot Sturle och blef tillfångatagen; men fick frid på det vilkor, att han med sina förnämsta vänner skulle öfvergifva landet. Snorre, som var bland dessa, reste jemte Thorleif till Norrige år 1237. Der mottogs han mycket vänskapligt af *Skule* till hvilken han begaf sig. Men han kom till honom i en olycklig stund; ty Skule, ehuru han blifvit upphöjd till hertig, sökte öppet att beröfva sin måg konung Håkan kronan och sätta den på sitt eget hufvud. Snorre, som tog Skules parti, blef således inveckled i dennes strid med konungen. Dels härigenom, dels genom sin efterlåtenhet att icke hafva förmått Isländarne att underkasta sig Norriges herravälde, såsom Håkan ansåg det, dels också derigenom att han i ett qvickt skaldestycke gjort hänsyftning på Håkans gunstling *Gaute Jonson*, såsom den der stiftade ofred mellan hertigen och konungen, ådrog han sig den sednares vrede, så att, då Snorre efter två års vistande i Norrige ville återvända till Island, i sällskap med Uraekia och Thorleif, skickade konungen bud och bref, som uttryckligen förbjöd Isländarne att lemna Norrige. När brefvet visades för

Snorre, sade han: *ut vill jag,* och försedd af hertigen med skepp reste han tillbaka år 1239. Före afresan skall han hafva haft ett samtal med hertigen i några få personers närvaro, då hertigen gaf honom *Jarlsnamn*, enligt *Arnfinn Thiofsons* sägen, hvilken var närvarande; men Sturlunga sagan, som berättar detta, tillägger uttryckligen, att ingen af de andre Isländarne ville besanna det. Konungen blef så förtörnad öfver hans bortresa, att han förklarade honom fredlös.

Vid sin ankomst till Island, der han landsteg vid Vestmannaöarne och derifrån begaf sig till sin hustrus egendom *Breidabolstad*, fann han ställningen derstädes mycket annorlunda, än då han lemnade sitt fädernesland. Den förra oviljan mot honom hade lagt sig och innevånarne i södra och vestra delen af landet voro honom tillgifne. Derjemte hade, efter hans afresa, hans förföljare *Sighvat* och *Sturle* kommit i strid med *Gissur Thorvaldson* och *Kolbein Unge*, hvaraf utgången blef, att Sighvat och Sturle stupade i slaget vid *Örlygstad* 1238. Sedan desse män blifvit urvägen röjde, kunde *Gissur* och *Kolbein* med skäl anses såsom de mägtigaste på Island, i synnerhet om det lyckades dem att äfven undanrödja *Snorre Sturleson*, som det tillhörde att hämnas sin broders och brorsons fall, och af hvars snille och anseende Gissur hade allt att frukta. Kolbein synes endast hafva stridt mot Sturlungarne för sin egen skuld, utan afsigt att derigenom söka ställa sig in hos Norska konungen, eller bana väg för hans eröfring af Island, hvilket synes deraf, att, då han några år förut var i Norrige hos konung Håkan, han väl blef mycket vänskapsfullt mottagen; *men förband sig ej till någon undergifven-*

het, såsom det uttryckligen anmärkes *). Gissur deremot sökte öppet befrämja konungens önskan att underlägga sig Island, ehuru hans uppförande sedermera tydligen ådagalade, att han ytterst åsyftade endast sin egen fördel och ära och ingalunda ville vara blott medel för konungen **). På honom och *Sturle Sighvatson* bör således hvälfvas den beskyllning för landsförräderi, hvarmed Snorres fiender velat fläcka hans minne. Då man jemför händelserna med hvarandra, synes det som om konung Håkan först vändt sig till Sturle, och, sedan denne stupat, till Gissur, för att genomdrifva sina afsigter på Island. Såsom konungens slägting ***) är det ock naturligt, att han skulle vara böjd derför.

År 1240 medförde *Eivind Bratt* och *Arne Öreida* från Norrige Konungens bref till Gissur, hvari något troddes vara skrifvet rörande Snorre Sturleson; men dess innehåll gjordes ännu icke allmänt bekant. Kort derefter gifte Snorre sin hustrus syster *Thorrida* med *Tum Sighvatson*, som han troddes uppegga mot Gissur och Kolbein att hämnas sin faders och broders död. Honom fruktade de icke mycket; men desto mera Snorres klokhet, slughet och magt, och då hans stora rikedomar väckte deras begär och Gissur dessutom i hans anseende såg ett hinder för sina planer, så beslutade de att uppoffra honom. Väl hölls en fredlig sammankomst vid Tinget år 1241 och Gissur begaf sig dit med endast få

*) Fann Kolbeinn Hákon kónung i Beörgvin ok tok hann vel Kolbeini, *en ei giördist hann handgenginn*. Sturlunga Saga 5 B. 40 Cap.

**) Håkan Håkansons Saga Cap. 276, 283. Torfæus Hist. Norv. Pars IV. Lib. V. C. X.

*) Sturlunga Saga 6 Bok. 1 Cap.

följeslagare, för att insöfva Snorre; men denne, som säkerligen fruktade något svek, hade beslutat att afhålla sig derifrån, till dess Gissur sände honom bud, med begäran att han tillika med Tume måtte infinna sig der, för att i godo bilägga deras tvister och ingå vänskap. Snorre begaf sig då till Tinget, åtföljd af 100 man; men oförmodadt visade sig Kolbein med 600 beväpnade. Snorre, som anade försåt, tog sin tillflykt till Tingvalla kyrka, hvarest Kolbein icke vågade angripa honom: han begaf sig derföre mot aftonen bort ifrån Tinget och Gissur infann sig och samtalade med Snorre.

De trådar, som ett olyckligt öde spunnit omkring Snorres lif, sammanknyta sig allt närmare till ett nät, som omger och förer honom hans sorgliga slut till möte. På samma gång offentliga och politiska förföljelser anlades mot honom af konungen i Norrige, inträffade äfven enskilta husliga motgångar, som tillsammans med de förra framkallade det slag, för hvilket han dukade under. Om sommaren 1241 dog hans hustru *Hallveig* på Reikholt, och Snorre ansåg detta som en stor förlust, såsom det ock verkligen var. Kort derefter infunno sig hennes söner med första giftet, *Klæng* och *Orm*, hos *Snorre*, för att skifta den förmögenhet, som hon efterlemnat. Han ville ingå derpå endast på sådana vilkor, som de ansågo orättvisa, hvarföre de begåfvo sig bort och reste till sin farbroder, den oftanämnde *Gissur Thorvaldson*, för att begära hans bistånd. Med stor glädje omfattade han detta tillfälle, för att utföra sitt anfall mot *Snorre*. Nu stämde han ett möte med *Kolbein* på bergvägen Kjölen, der de råd upplades, som sedan kommo i dagen. Sedan sammankallade han hastigt dennes bittraste fiender *Kolbein Unge*, *Arne Öreida*,

hans styfsöner *Klæng* och *Orm* samt *Lopt Biskopsson*. För desse yppade han nu innehållet af konung *Håkans* bref, hvaruti det stod, att *Gissur* skulle föra *Snorre* till Norrige, med eller mot hans vilja, eller i annat fall dräpa honom *), för det att han tvärtemot konungens förbud hade öfvergifvit Norrige och rest till Island 1239. Det första öfverensstämde icke med *Gissurs* afsigt, emedan han önskade bemägtiga sig Snorres förmögenhet: det sednare deremot så mycket mer. Han förklarade derföre, att han ingalunda ville vara konungens befallning olydig; men då det vore att förmoda, att *Snorre* icke godvilligt skulle lemna landet, så måste han bruka magt och bemägtiga sig hans person. *Orm* ville icke deltaga i detta våld mot hans styffader, utan begaf sig hem till Breidabolstad. Gissur samlade folk tillhopa och sände bröderne *Arne Beisk* och *Svart* vester ut till Borgarfjord, för att speja: sjelf red han förut med 70 man och lemnade *Lopt Biskopsson* efter sig med den öfriga hären. *Klæng* red upp till *Kjalarnäs* och vidare omkring i häraderna, för att samla folk. *Snorre* blef varnad för den förestående faran af en *Odd Svenbjörnson* medelst ett bref, som var skrifvit med ett slags Runor, kallade *stafkarls-letur;* men då hvarken han sjelf, eller någon annan af de närvarande kunde läsa dem, så begaf han sig från Saudafell hem till Reikholt. Natten efter Mauritii dag (d. 22 September) kom Gissur till Reikholt och uppbröt den stuga;

---

*) Att konungen i sjelfva verket icke åsyftade Snorres död synes tydligt af det svar, som han gaf Urækia, då denne 1242 blef förvisad till Norrige och begaf sig till konungen: *icke skulle din fader hafva blifvit dräpt, om han hade kommit till mig.* Håkan Håkans. Saga Cap. 244.

hvari *Snorre* sof. Denne sprang upp, ut ur stugan och in i ett litet hus vid sidan deraf. Der fann han *Arnbjörn* Präst och efter aftal med honom gömde han sig i en källare, som var under huset. Under det *Gissur* sökte efter honom, träffade han *Arnbjörn* och frågade, hvarest *Snorre* var: *Arnbjörn* låtsade, som han icke kände det. *Gissur* sade då, att förlikning icke vore möjlig, om de icke träffades, hvarpå *Arnbjörn*, narrad af hans falska ord, svarade, att *Snorre* väl kunde träffas, om fred gåfves honom. Derefter upptäcktes, hvarest *Snorre* var, och följande 5 män, *Marcus Mardson*, *Simon Knut*, *Arne Beisk*, *Thorstein Gudnason* och *Thorarin Arngrimson* gingo ned i källaren. *Simon* bad *Arne* hugga ned *Snorre*. *Ej skall du hugga*, sade denne. *Hugg du*, säger *Simon*. *Ej skall du hugga*, återtog *Snorre*. Derefter gaf *Arne* honom banesår och både han och *Thorstein* fullbordade mordet. Att detta skett på *Gissurs* föranstaltande, ehuru historien icke nämner, om han varit närvarande vid sjelfva mordgerningen, är utom allt tvifvel. Följande dagen kommo *Lopt*, *Klæng* och *Arne* med en tropp och kort derefter anlände *Kolbein* med 400 Nordlänningar (från norra delen af Island) till Dalarne, hvarest han förenade sig med *Gissur*. Desse satte sig nu i besittning af *Snorres* förmögenhet och handlade dermed efter behag, i synnerhet *Gissur*, som med list eller våld förmådde Snorres syster *Helga* och hennes man *Solmund* att till honom afstå deras arfsrätt. *Urækia*, som var rätta arfvingen efter sin fader, tillspordes ej vid delningen af egendomen: han sökte väl att försvara sin rätt och mördade äfven *Klæng*, som satt sig i besittning af Reikholt; men alltsammans blef honom fråntaget dels som böter,

dels under andra föreväuningar, hvarjemte han blef landsförvist på tre år *).

Så föll ett offer för mördarehänder i sitt 63 lefnadsår *Snorre Sturleson,* en af de utmärktaste män, som Norden egt, antingen man betraktar honom i afseende på hans snille, hans lärdom, förnäma börd, eller det embete han beklädt. Han var en utmärkt skald, utmärkt lagkunnig, bevandrad i Grekiska och Latinska språken, äfvensom i mathematik och mekaniska konster, samt ganska vis och skarpsinnig. Hans förtjenster som häfdateknare skola i alla tider ställa honom i bredd med de förnämste historieskrifvare i alla länder. Vi hafva redan anmärkt, att han ej förtjenar tillvitelsen att hafva förrådt sitt fädernesland åt en utländsk styrelse, och alla omständigheter gifva äfven vid handen, att han, åtminstone till största delen, är oskyldig till beskyllningen att hafva vållat de oroligheter, som under hans tid härjade Island och i hvilka han på ett eller annat sätt var invecklad. Då man kom i beröring med personer af ett så våldsamt och häftigt sinne, som *Kolbein Unge,* eller af en så utstuderad lömskhet och oförsynt girighet som *Gissur Thorvaldson,* eller ändteligen af ett så oroligt och ofredligt lynne som hans egen broder *Sighvat* och dennes son *Sturle,* — ty sådane framställas de för oss i Sturlunga Saga — så hade det varit en egen lycka, om man ej blifvit invecklad i strid. Att Snorre ej var skulden till de fejder, som oroade hans fädernesland, synes bäst deraf, att dessa efter hans död utbröto med fördubbladt raseri, till dess de i vilda flammor slogo samman öfver frihet och fosterland och förtärde båda.

*) Sturlunga Sag. Bok. 6. C. 31, 36.

Efter *Snorres* död ställde hans brorson *Thord Kakali*, Sighvatson, sig i spetsen för Sturlungarne för att hämnas hans död. Med outtröttlig ifver sökte han samla troppar och sätta sig i ett tillstånd, som kunde försäkra honom om segern öfver sina fiender; men mot en sådan fiende som Kolbein Unge, hvilken anförde motpartiet under *Gissurs* frånvaro, hvilken begifvit sig till Norrige, var detta icke en lätt sak. Striden fördes med mycken ifver och omskiftande infall och härjningar på hvarandras område, till dess *Kolbein*, som i flera år lidit af en bröstsjukdom, förorsakad af ett oförsiktigt hopp, slutligen förlorade den kropps och själs spänstighet, som utmärkt hans lif, och efter ingången förlikning med *Thord* dog år 1245. Efter hans död upplågade striden å nyo mellan *Thord* och *Brand*, som ärft Kolbeins egendom, samt *Gissur*, som återkommit från Norrige och nu förenade sig med Brand. Det kom till ett slag mellan de stridande vid *Haugarnäs*, hvarest Brand stupade: detta är det blodigaste slag, som berättas hafva förefallit på Island, emedan 70 man stupade på Brands och 40 på Thords sida. Den sednare bemägtigade sig derefter hela norra Fjerdingen af ön. Efter åtskilliga fredsunderhandlingar kommo Thord och Gissur slutligen öfverens att hänskjuta sin tvist till konung Håkans i Norrige afgörande, dit de också genast begåfvo sig och blefvo af konungen vänligt emottagne. Konungen afhörde deras klagomål mot hvarandra: dock visade han sig vänligare mot Gissur och allmänna tankan var, att detta skedde för mordet på Snorre. Emedlertid ville konungen icke förhasta sig med sin dom, utan dröjde dermed ända till år 1247, då kardinalen *Wilhelm* kom till Norrige, för att kröna honom. Vid detta tillfälle beslutade

konungen, att *Thord Kakali,* till ersättning för Snorres mord, skulle erhålla styrelsen öfver Island på det vilkor, att han tillika med biskop *Henrik* i Holum, som nyligen blifvit invigd till detta embete, skulle söka förmå innevånarne på Island att underkasta sig konung Håkans välde och åtaga sig sådana skatter, som de sjelfve kunde finna billiga. *Gissur* qvarstannade i Norrige och erhöll förläning i Trondhiemska distriktet.

Efter sin ankomst till Island bemäktigade Thord sig norra Fjerdingen och bragte flera af öns anseddaste innevånare på sin sida. Imedlertid hade han kommit i ovänskap med biskop *Henrik,* hvilken angaf honom hos konungen, såsom den der vid Islands underkufvande icke åsyftade konungens, utan blott sin egen fördel, hvarföre han år 1252 kallades till Norrige. Konungen lade då under sig alla *Snorre Sturlesons* egendomar och förlänade *Gissur* med norra Fjerdingen. *Thord* måste nu qvarstanna i Norrige, der han erhöll förläningar i Gaulardal. Då *Gissur* kommit till Island och ville fördrifva Thords vänner från den del af landet, som han öfverlemnat åt dem 1253, grepo de till vapen, under anförande af *Eyolf Thorsteinson,* som Gissur fördrifvit från Skagafjord, *Hrane* och *Kolbein Grön* och föresatte sig att utrota Gissur med hela hans ätt. Dertill valde de ett tillfälle, då han firade sin sons, *Halls,* bröllop med *Ingeborg,* Sturle Thordsons dotter, och hade hela sin slägt samlad på sin gård Flugemyra. Sedan de om aftonen anländt hit och mördat några af *Gissurs* folk, antände de huset. *Gissurs* hustru och trenne söner, jemte många andra, blefvo innebrände. Han sjelf, för att komma undan elden, begaf sig till ett min-

dre hus. Der gömde han sig i ett stort kärl, som var fullt af sur mjölkvassle och till en stor del nedgräfvet i jorden, ofvanpå hvilket var ställdt ett annat kärl. Kort efter sedan han nedkrupit i mjölkvasslen ända till axlarne, inkommo *Hrane, Kolbein Grön* och *Are Ingemundson* med ljus, för att söka och mörda honom, icke med ett hugg, utan långsamt, för att pröfva hans tapperhet, såsom deras tal föll. De kommo äfven till kärlet der han satt nedhukad, med händerna för magen, och nedstucko sina spjut, så att han erhöll flera sår på knän och ben. Någon misstanka om de stött mot bottnen eller något annat i kärlet uppstod hos dem; men utan att de närmare undersökte förhållandet. Slutligen gingo de bort, sedan de tvenne gånger genomsökt huset *). Efter denna gerning begåfvo mordbrännarne sig till biskop *Henrik*, som kommit i ovänskap med *Gissur*, och erhöllo af honom förlåtelse, så att Gissur måste förlikas med sina fiender. Han ombragte sedermera åtskilliga af dem, under förevänning, att de icke hållit de öfverenskomna vilkoren, hvarföre han blef bannlyst af biskopen, som derjemte, i förening med biskop *Sigurd*, hvilken i konungens ärende blifvit skickad till Island, ansatte *Gissur* så hårdt, att han måste lemna landet och begifva sig till Norrige. Både han och *Thord* voro konungen följaktige på ett krigståg till Halland 1256, och visade så mycken drift att uppfylla hans önskningar, att allt misstroende, i synnerhet till *Thord*, försvann och han utnämde denne till sin Jarl på Island och uppdrog honom styrelsen deröfver. Thord fick likväl icke länge glädja sig af

---

*) Sturlunga Saga B. 9 C. 5. Torfæus Hist. Norv. P. IV. Lib. V. C. VII.

denna utmärkelse, ty han blef kort derefter sjuk och dog samma år. Efter Thords död ansåg konungen Gissur, genom sina slägtskapsförbindelser, såsom den tjenligaste att genomdrifva hans afsigt att fullkomligt underkufva Island. År 1258 utnämnde konungen honom derföre till *Jarl* öfver hela Island och gaf honom norra och södra Fjerdingen samt Borgarfjord, hvaremot Gissur svor konungen trohet och lofvade att lägga Island under hans välde. Men Gissur kunde ej aflägga sitt vanliga sinnelag att handla trolöst och i främsta rummet se på sin fördel; ty det synes, som om hans afsigt varit att tillegna sig sjelf ön och endast bevisa konungen länstjenst i krig. Detta förekoms imedlertid derigenom, att konungen tid efter annan sände fullmäktige till Island, för att tillse, huruvida Gissur uppfyllde sitt löfte. Sålunda blefvo *Ivar Arnlistson* och *Paul Linseyma* år 1260 sände till Island; men vid sin återkomst yttrade de sig ej fördelaktigt om Gissurs handlingssätt, hvarföre *Halvard Gullsko* följande året sändes dit. Denne uträttade sitt uppdrag med så mycken drift och framgång, att på Alltinget i Thorsnäs norske konungens öfvervälde blef erkändt i norra och södra Fjerdingen och på Thverå ting förmådde biskop Sigvard och Halvard innevånarne i Westfjord och Borgarfjord till undergifvenhet. År 1264 underkastade sig ändtligen innevånarne i östra Fjerdingen, och dermed upphörde således denna republik, som i fyrahundrade år spelat en så märkvärdig roll i nordiska historien, att vara en sjelfständig stat.

Snorre Sturlesons minne har blifvit förvaradt åt efterverlden genom åtskilliga arbeten, som vittna om hans snille, lärdom och smak i de sköna konsterna. Af honom hafva vi:

1. *Heimskringla*, eller Norska konungasagor, ifrån Odin till konung Sverre.
2. *Edda.*
3. *Skalda.*
4. En prosodisk afhandling.
5. Ett qväde om Håkan Galin.
6, 7. Tvenne skaldestycken öfver hertig Skule.
8. En sång öfver Svenska konungen *Erik Läspe.*
9. En sång öfver konung *Håkan.*
10. En sång till *Christina,* Håkan Galins maka.
11. Åtskilliga mindre skaldestycken, hvaraf fragmenter finnas.

Dessutom har han efterlemnat ett annat minne i byggnadsväg, som motstått sex århundradens åverkningar och ännu i dag vittnar om sin upphofsmans rikedom, snille och smak: det är det bad, *Snorralaug* kalladt, som han lät uppföra på sin gård Reikholt. Om detta bad yttrar sig Britten *Henderson,* en man som hade sinne och förmåga att bedöma dylika konstverk, på följande sätt: »Det är utan tvifvel, näst *Heimskringla,* det herligaste bevis för Snorres snille och utgör ett ädlare monument för sin upphofsman, än de ifrigaste af hans beundrare kunde hafva upprättat till hans ära. Det är af en fullkomligt rund form, omkring 15 fot i diameter och uppfördt af huggen Tophsten, som är ganska noga sammanfogad och fastgjord med cement af Bolus. Golfvet är belagdt med samma slags stenar och en stenbänk går rundtomkring i badet, hvarpå mer än 30 personer kunna sitta. En underjordisk vattenledning, uppförd på samma sätt, förer det varma vattnet från den af naturen heta källan *Skribla,* som är belägen i grannskapet, en väg af mer än 500 fots längd. År 1733 blef denna vattenledning något skadad af jordbäfning;

men Snorres afkomling och biograf *Finn Johnson*, då prost på Reikholt och sedan biskop på Island, lät reparera den. Tidens tand har sedermera förorsakat detta stora verk någon skada på särskilta ställen, som dock lätt kunde afhjelpas. Man kan efter behag fylla och tömma badet m. m.»

Men den förnämsta minnesvården öfver Sturlesons ära. och odödlighet är hans historiska verk *Heimskringla*. Då detta verk icke allenast utgör källan för Norriges och Sveriges äldsta historia, utan äfven sätter oss i stånd att kasta ljusa blickar in i det Skandinaviska Nordens inre samfundslif, i afseende på lagar och seder, så torde det ej vara otjenligt att blifva närmare bekant med detta arbetes beskaffenhet och uppkomst, och jag vill derföre här bifoga en öfversättning af den lärde professor *P. E. Müllers Undersögelse om Snorres kilder og troværdighet*, samt samme författares afhandling *Om authentien af Snorres Edda og Beviset derfra kan hentes for Asalærens Ægthed*.

YNGLINGASAGAN.

Inledningen till norska Konungarnes historia innehåller icke blott berättelse om Ynglingaättens öden, utan ock om Asarnes invandring och mottagande i norden. Ehuru flere före Snorre hade beskrifvit de norska Konungarnes bedrifter, hade dock ingen af dem gått så långt tillbaka. Både *Are Frode* och *Sæmund Frode* började sina historiska arbeten med Harald Hårfager. Ingen af de handskriftliga bearbetningar af den norska konungakrönikan, som vi ega qvar,

tillägger mer än några underrättelser om Haralds fader, Halfdan Svarte.

Emellertid måste dock redan före Snorre en saga om Ynglingaätten hafva blifvit icke allenast berättad, utan äfven skrifteligen författad; ty det heter i företalet till Heimskringla: »Ynglingasagan har först blifvit skrifven efter Thiodolfs sägen och sedan förökad efter lärde mäns berättelser.» Det vore orimligt att antaga, att Snorre skulle hafva velat beskrifva ättet, hvarpå han sjelf hade arbetat, huru han först hade skrifvit en kortare och sedan en vidlyftigare framställning af denna slägts historia; ty hvarför denna omständighet blott i afseende på en särskilt del af hela verket? Han talar dessutom alldeles icke om i företalet, huru han sjelf hade samlat sina underrättelser, utan om beviset för deras pålitlighet. Då af det följande synes, att det af företalet anförda noga angifver beskaffenheten af de underrättelser om Ynglingarne, som sagan innehåller; så tro vi, att Snorre blott har låtit afskrifva denna saga och tilläfventyrs sjelf blott tillagt ett och annat, isynnerhet Thiodolfs egna vers, som väl voro nyttjade i sagan, men kanske derföre icke på alla ställen citerade.

Thiodolfs Ynglingatal kunde imedlertid, efter dess plan, icke omfatta sägnerna om Asarnes invandring; i de tretton första kapitlen anföres icke en enda af skaldernas vers. Vi hafva således anledning att anse dessa kapitel som Snorres eget arbete och såsom en inledning till det följande. Hvad här säges om Asarne kunna vi hänföra till tre klasser:

1) Underrättelser, som tillika finnas i Eddorna, nemligen

Kap. 2 jemför Dæmisaga 7, 12, 18.
» 3 » » 5.
» 4 » » 21, 22, 14, 60.
» 5 » » 1.
» 9 » » 21.
« 13 » » 30.

2) Underrättelser, som förbigås i Eddorna,
Kap. 3 Om Odins resa, hvartill finnes ett sidostycke i Saxos 1 Bok. s. 13. Steph. uppl.
» 4 Om Mimers hufvud.
» 9 Om Odins giftermål med Skade, hvarom anföres en vers af Eivind.

3) Anmärkningar, hvarigenom dessa underrättelser blifvit bundne vid tid och ställe och derigenom förenade med historien. Hit höra isynnerhet
Kap. 2. Att Odin först bodde öster för Tanais
» 5. Att Odin drog till norden af fruktan för Romarne.

Hvad den första klassen af dessa underrättelser angår, kunna vi ej vara ovissa hvarken om deras källor eller historiska betydelse; ty hvad vi här läsa som historia, finna vi i Eddorna som poetiska myther. Då nu de forntida skalder, hvilkas versar vi ega qvar, till större delen lefde före Snorre; då den mythiska inklädningen af dessa händelser bär omisskänneliga drag af högre ålder, än den historiska, och det är obestridligt, att Asarne dyrkades som gudar i det gamla Norden; så måste vi antaga Eddornas åsigt af Asarnes väsende som det ursprungliga, Snorres som det härledda. Vi kunna här icke inlåta oss i en undersökning af den nordiska mythologien, utan anmärka endast, att det är genom de grundeligaste undersökningar fullkomligt bevisadt, att Asarne, likasom de flesta andra folkslags gudar, böra anses

ursprungligen icke hafva varit historiska personer, utan personifierade naturgudar, hvilkas flesta bedrifter endast hafva symbolisk bemärkelse. Denna åsigt, en följd af sednare tiders granskning, kunde icke vara Snorres. Han måste betrakta de gamla gudarne antingen som djeflar, eller som menniskor. För onda andar kunde han ej vilja anse dem, då han som isländsk skald så ofta införde dem i sina versar och från dessa stamfäder härledde både norska konungarnes och sitt eget slägtregister. Betraktade han dem deremot som menniskor, så erhöll hans historia om de norska Konungarne en önskad fullständighet: den kunde börja med de äldsta stamfäder, om hvilka man hört något, och med stiftandet af de nordiska staternas författning och religion. Men af denna mythernas historiska uttydning blef åter en följd, att Snorre här icke kunde anföra bevis från skalderna, hvilka ingalunda på det sättet hade framställt deras gudar, hvarföre just i de 13 första kapitlen, som endast omfatta poetiska myther, blott finnas tvenne verser, det ena af Brage den gamle om Selands uppkomst, emedan Snorre utan tvifvel genom sitt poetiska sinne blef förd till den inkonseqvensen med det öfriga, som skulle vara historiskt, att anföra den poetiska mythen i sin ursprungliga form; den andra versen, i 9 kapitlet, är af Eivind om Sæming, såsom son af Odin, hvaruti skalden talar om Odin, som med Skade aflade många barn, då han med denna jätteqvinna lefde i menniskornas hem, hvilken allmänna benämning på den bebodda jorden Snorre, efter sin hypothes, förklarar om Sverige. Vi kunna af dessa exempel sluta, att Snorre skulle hafva anfört flera skaldevers, om han i dem hade funnit uttryckelig bekräftelse på sin mening om Asarnes bo-

sättande i de nordiska rikena. Då således dessa underrättelser om nordens äldsta Konungar endast äro oriktiga förklaringar af eddiska myther, så kunna de ej blifva källor för den nordiska fornhistorien, utan endast bidrag till den nordiska mythologiens behandling.

Om detta gäller om de underrättelser rörande Asarne, hvilkas källor vi känna, så hafva vi orsak att antaga detsamma om de få andra underrättelser om dem, hvilka hafva en dylik mythisk stämpel, men hvilkas källor vi nu icke kunna angifva, emedan de icke hörde till de myther, som användes i det sednare skaldespråket och derföre icke upptogos i Dæmisagornas krets.

Men ännu återstå underrättelserna om den trakt, hvarifrån Odin med sitt sällskap invandrade till norden, och tiden då detta skedde: dessa hafva ingen mythisk prägel och hafva derföre af historieskrifvarne blifvit ansedda som fullkomligt tillförlitliga drag af Skandinaviens äldsta historia. Imedlertid kan Snorres vittnesbörd om hvad som tilldragit sig omkring 1300 år före hans tid icke i och för sig sjelf hafva någon vigt.

Han kan icke eller hafva funnit något bestämdt yttrande härom hos någon gammal skald; ty den som i det följande visar sig så angelägen att med skaldernas vittnesbörd styrka allt, som kunde vara ovisst, skulle ej hafva försummat detta vid fornhistoriens vigtigaste stycken. Vi äro till och med befogade att antaga, att, enligt hvad vi känna om fornsägners beskaffenhet i allmänhet och de nordiska i synnerhet, kunde de skaldesånger, som vid Snorres tid ännu voro i folkets minne, ej en gång innehålla dylika bestämda historiska underrättelser. All sägens historia

lärer oss nemligen, att, när minnet af krigståg eller en vandring skall fortplanta sig genom en lång rad af generationer, kan det icke vara i form af en kort historisk underrättelse, utan det bör förenas med händelser, som lemna ett varaktigt intryck. Skulle således vid Snorres tid hafva varit gamla minnen om Asarnes resa från Tanais och anledningen till densamma, så måste det också hafva funnits myther om deras krig med Romarne och resans äfventyr. Vi kunna med säkerhet påstå, att vid Snorres tid, ja sedan kristendomens införande, dylika sägner ej voro i omlopp; ty, för att icke tala om Eddorna, hafva vi alltför många fragmenter qvar af skaldesånger från det 9, 10 och 11 århundradet, att vi icke i dessa skulle hafva funnit något spår af så märkeliga myther. De grunder, till följe af hvilka åtskilliga nyare författare med fog påstå Skandinavernes österländska härkomst, äro hemtade från en jemförelse mellan språk och religiösa meningar, hvilken Snorre icke var i stånd att anställa. Det återstår då intet annat för oss, än att antaga, att Snorre blifvit förd till dessa yttranden genom den synpunkt, från hvilken han betraktade de gamla traditionerna, och att det icke var något, som han hört af andra, men som han sjelf genom sin granskning trodde sig hafva funnit. Vi kunna äfven med sannolikhet angifva hvad som kan hafva vägledt honom i sin forskning.

Både Jornandes och Paulus Diaconus hafva sannolikt varit kända af Snorre. Båda dessa författare förutskicka geografiska anmärkningar och begynna derpå det folks historia, som de vilja beskrifva, genom berättelsen om dess vandringar. På samma sätt gör äfven Snorre. Men de förstnämde författarne, som lefde i de af nordliga folkslag stiftade riken,

kunde låta det bero dervid att härleda stamfäderne från norden. Snorre, som lefde i sjelfva norden, måste söka ett annat fädernesland för detta stamfolk. Svårligen kunde den sansade historieskrifvaren finna sig i den benägenhet, som rådde hos medeltidens författare, och som äfven utbredde sig till Isländarne, att förherliga folkens ursprung genom härledningen från Trojaner, eller andra forntidens berömda nationer; men redan namnen Asar och Asgård måste leda hans tankar till Asien som fädernesland. Nu skrifver Jornandes, kap. 5., att Tanais, som nedfaller från de Riphæiska bergen (den kända verldens slut) är den berömda gränsen mellan Europa och Asien. I första kapitlet af Heimskringla anmärker Snorre ej allenast, att Tanais skiljer den ena tredjedelen af verlden från den andra, utan äfven att floden kom från berg, som ligga utanför alla bebygda orter. Han tillägger vidare, att floden med rätta hette Tanais: detta torde syfta på en omständighet hos floden, som rättfärdigade namnet. Hvilken denna omständighet var, kan icke vara ovisst; ty det tilägges, att den fordom kallades Tanaqvisl eller Vanaqvisl; men det ena af dessa namn förekommer lika litet, som det andra hos någon gammal författare. Det hela bär deremot spår af en etymologisk conjectur. Tanais kunde lätt förändras till Tanaqvisl; men Tanaqvisl syntes vara ungefärligen detsamma som Vanaqvisl, och då detta ord kunde beteckna Vanernas flod, var dermed både flodens namn förklaradt och stället bestämdt, hvarest Vanerne bodde och från hvilkas grannskap de asiatiske män uttågat, som Odin anförde.

Det andra yttrandet, att Odin genom Romarnes eröfringar blef nödsakad att utvandra, grundar sig

utan tvifvel dels på en teologisk mening, dels på en genealogisk kombination. Man antog nemligen att vid Christi födelse fred hade varit öfver hela jorden, och då nu traditionen talte om en konung Frode Fredgode, så satte man hans regering vid den kristna tidräkningens början. Då denne Frode var en af de äldsta Sköldungar, om hvilka traditionen visste att berätta, och man blott kände ett par af hans förfäder, så ansåg man honom för en sonsons son af Odin. Fjolner, konung i Upsala, Frodes samtida, ansågs för en sonsons son af Niord, som skulle hafva invandrat med Odin. Härigenom blef också tiden för Asarnes invandring bestämd till omkring etthundrade år före Christi födelse och deraf följde åter, att Romarnes eröfringar i Asien hade varit den sannolikaste anledningen dertill *). Dessa myther om Asarne blefvo genom traditionen om Ynglingaätten förenade med norska konungahistorien. För Snorre, som icke ville berätta alla sägner från forntiden, utan gifva sin historia sammanhang och rundning, och icke berätta annat än det, som syntes säkrast, måste Ynglingasagan vara ett ganska välkommet bidrag. Det var grundadt på ett skaldestycke, som Thiodolf den Hvinverske, Harald Hårfagers berömda skald, hade diktat till ära för Ragnvald den Höge, Haralds syskonbarn, i hvilket han i trettio vers hade besjungit trettio af

*) De Angelsaxiska författarne bestämma Odins tidsålder efter andra grundsatser. Den fasta punkt, hvarifrån de utgå, är Hengists och Horsas ankomst till England. Dessas stamfader skulle Odin vara; men då man endast kunde uppräkna få ättled, blef Odins förmodade tidsålder flyttad längre ned och föranledde många historieskrifvare att antaga en saxisk Odin, yngre än den nordiske.

hans förfäders död. Intet minne från Harald Hårfagers tid kunde vara trovärdigare än Ynglingatalet, så väl med afseende på författaren, som formen. Thiodolf lefde många år i anseende vid Haralds hof, var konungens förtrogne och den förste af hans skalder. Såsom sådan var han i tillfälle att samla gamla minnen, för att kunna använda dem i sina Drapaer. Tillfälle dertill kunde icke fattas i konungens hof, hvarest så många af de äldsta slägter voro församlade. Hvad han sjöng i konungens sal blef straxt vida bekant och då han icke blott var älskad af sina samtida, utan äfven ansedd som ett mönster för sednare skalder, så hade desse en dubbel anledning att minnas i synnerhet dem bland hans sånger, som rörde de konungars ättmän, hvilkas bedrifter de ville besjunga. Den sångform, hvari dessa minnen fortplantades, hindrade dem ifrån att lätt förfalskas genom godtyckliga tillägg. Deras beskaffenhet är sådan man kunde vänta den uti återklangen af urgamla traditioner: de meddela vid hvarje namn ett eller två märkeliga drag af den art, som senast plägar försvinna ur menniskornas minne.

Vilja vi nogare undersöka beskaffenheten af den egentliga Ynglingasagan, som går från 14 kapitlet till sagans slut, böra vi åtskilja det, som grundar sig på Thiodolfs versar, så väl från det, som är hemtadt från andra namngifna källor, som från det öfriga, som tillhör de förr nämnde lärde mäns tillägg.

Från Thiodolf anföres en vers om Ragnvald den Höge och tjugusju om hans förfäder, hvilka utgöra en oafbruten slägtlinia intill Fjolner, son af Yngve Frej, sonson af Niord. Vi veta således bestämdt hvad Thiodolf berättat om dessa furstar. De två versarne om slägtens första led förbigås: sannolikaste grunden

dertill synes vara, att dessa versar, som betragtade dem som gudar, icke öfverensstämde med det, som förut blifvit sagdt om Asarne. Då vi äro alldeles okunnige om de källor, från hvilka Thiodolf hemtat sina underrättelser, kunna vi endast genom analogi och efter inre grunder sluta till deras trovärdighet. Inre grunder tala för den omständigheten, att det är historiska sägner, som besjungas ifrån Fjolners död; men analogien lärer, att utan skrifteliga dokumenter svårligen gifvas säkra slägtlinier, som gå omkring 1000 år tillbaka. Möjligt är väl, att Thiodolf har haft en ännu äldre skalds minnesvers att följa; men likaså möjligt är också, att han sjelf, eller en annan, icke mycket äldre skald har samlat genealogien. Af en genealogist från en sådan tid kan man icke vänta kritisk skarpsinnighet eller öfversigt af den gamla historien; men deremot uppriktighet och sund omdömesförmåga. Möjligtvis hafva samtidiga blifvit satte som hvarandras efterträdare; men då Thiodolf kunde sjunga om konung Harald Hårfagers trettio stamfäder, måste flera hundrade års minnen hafva fortlefvat till den tiden, ty i annat fall kunde slägtlinierna ej en gång hafva blifvit ordnade. De konungar blefvo satte först, hvilka samtiden ansåg för de äldste, om hvilkas bedrifter således sannolikt blott ett dunkelt minne återstod. Ju närmare slägtleden äro skaldens egen tid, desto trovärdigare måste underrättelserna blifva.

Tvenne andra källor äro uttryckligen uppgifne, Eivind Skaldaspillers Haleygiatal och Sköldungasagan. Det förra, som är en efterhärmning af Thiodolfs sång, besjöng Hladejarlarnes slägt och nämnde hvar och ens död och grafställe: blott en vers deraf har blifvit anförd kap. 26. Den sednare är Sköldungasagan eller en berättelse om konungarne i Leire, hvilken

åtminstone i Rolfs historia har varit mycket vidlyftig: äfven denna källa anföres blott en gång, kap. 38. Sannolikt äro äfven sägnerna om Hake kap. 25—27, Egil, kap. 30 och Ivar Vidfamne, kap. 43—45, derifrån hemtade.

Till de tillägg, hvarmed lärde män efter Snorres yttrande hade förökat Ynglingasagan, höra, utom de anförda citationerna och utförliga underrättelserna om de sednare Upsala-konungarne, i synnerhet synkronismen mellan konungarne i Leire och Upsala kap. 29 och en allmän anmärkning om Upsalakonungarnes makt och thronföljd kap. 40, slutligen utan tvifvel också några underrättelser om konung Svegder, vid hvilka vi något längre vilja uppehålla oss, då de kunna anföras såsom invänning mot det, som förut blifvit anmärkt rörande Asarnes invandring. I Thiodolfs vers står om denne Svegder icke annat än att han blef narrad af en dverg, konungen följde dvergen; men klippan öppnade sig för konungen *). Deremot heter det i den prosaiska delen af sagan: »Svegder gjorde det löfte att uppsöka Gudhem och Odin den gamle. Han reste sjelf tolfte långt bort till Tyskland och det Stora Svithiod, fann der många fränder, blef borta i fem år och kom hem med en hustru, som hetta Vana från Vanahem. Sedan ville han åter resa, för att söka Gudhem. Öster i Sverige kom Svegder till en gård, som kallades Sten; der var en stor sten, som ett stort hus. Då Svegder om aftonen gick ifrån dryckesstugan till sofkammaren,

*) Thiodolfs vers är orätt öfversatt både i danska och svenska öfversättningarna. Odins namn förekommer ej deri. Se versens förklaring i 6 del. af norska konungasagor, Köpenh. 1826.

såg han en dvärg sitta vid stenens dörr; denne bad Svegder gå in, om han ville finna Odin. Svegder och hans män voro druckne och sprungo in i stenen, som straxt tillslöt sig, så att de aldrig kommo tillbaka.» Betraktadt som historia är det likaså orimligt, att Svegder skulle hafva rest till Asien, för att söka sin stamfaders samtida, som att han slutligen lopp in i en sten, för att finna honom. Det röjer dessutom den kristna tidsålderns föreställningar, att Odin skulle hafva sin boning i klippan, likasom troll eller andra underjordiska väsenden. Thiodolfs versar antyda väl icke annat, än att Svegder blef borta mellan klipporna; men detta kunde äfven förklaras på det sätt, att han nedstörtat sig från klipporna, för att uppsöka Odin i Walhalla, till hvilket urgamla bruk man finner spår *). Då det nu tillika berättades, att Svegders drottning hette Vana och följaktligen måste vara ifrån Vanahem, kunde man lätt deraf bilda berättelsen, huruledes Svegder hade rest till Gudhem, som efter de isländske lärdes mening låg i det Stora Svithiod eller Scythien, för att der gästa Odin. På det intet skulle gå förloradt, förenades denna berättelse med den andra, om dvärgen i klippan.

*) Göthreks och Hrolfs saga. — Med all aktning för den lärde och skarpsinnige författaren, månne man ej i den anförda berättelsen helt enkelt kan finna den mening, att Svegder någorstädes österut träffat på en borg eller fästning af sten, dit han antingen blifvit innarrad, eller efter ett misslyckadt anfall införd, utan att man behöfde taga sin tillflykt till förklaring genom kristna tidens vidskepliga föreställningar om de gamle hedniske gudarne? Man antoge då sjelfva faktum i berättelsen och förklaringen blefve naturlig.

Öfvers. anm.

Äfven den sednare har man utan tvifvel velat bringa närmare sannolikheten, genom att göra stenen till namnet på ett hus, eburu berättelsen derigenom alldeles ingenting vunnit. Vi böra ej undra på, om de gamle Isländarne inblandat sina egna meningar i de gamla traditionerna och utgifvit denna blandning för historia; ty de fleste sednare lärde, som behandlat den Nordiska fornhistorien, hafva gjort sig skyldige till samma fel.

HALFDAN SVARTES SAGA.

Denne Konungs lefnad utgör öfvergången från den mörka perioden i Norriges Tideböcker till den historiska. Underrättelserna om Halfdan sjelf hafva alla invärtes tecken till trovärdighet. Dels genom arf, dels genom giftermål, dels genom lyckliga krig förenade han flera småriken i det sydliga Norrige under sitt herravälde, och vann undersåtarnes kärlek genom goda lagar, som han med rättvisa handhafde. Det enda romantiska i hans lefnad är det, som står i samband med Harald Hårfagers födelse och ungdom kap. 6, 7, 8. Hans död på en alltför svag is är en i Norrige icke sällsynt händelse, som är noga framställd. Inga versar finnas använde i denne konungs lefnad, oaktadt både i det föregående och följande skalder beständigt citeras som bevis. Tilläfventyrs hafva Harald Hårfagers skalder icke varit rätt lifvade af denne konungs bedrifter, eller ock har Snorre ansett öfverflödigt att anföra något uppräknande af Halfdans segrar, som blifvit nämnda i versar. Halfdans

visa regering, hvarigenom sonens storhet förbereddes, var alltför märkvärdig för hela Norrige, att ej dess hufvudpunkter skulle ihågkommas. Utan tvifvel har Halfdans saga städse utgjort en inledning till Harald Hårfagers; ty både var det sagaskrifvarnes vana att börja hjeltens lefnad med berättelsen om fadrens bedrifter, och dessutom kunde alla dessa här betraktas som förberedelser till sonens storhet. Snorre har derföre säkerligen icke varit den förste, som sammanskref Halfdans saga: han skulle annars oftare hafva anfört särskilta skaldesånger eller källor. Sigurd Hjorts nu förlorade saga är den enda källa, som anföres kap. 5. Då dertill lägges, att sagan om denne konung var lång, så är det sannolikt, att den blifvit skrifteligen författad. Den anföres dessutom, jemte underrättelsen om Sigurds död och hämnden derför, i ett Isländskt fragment hos Langebek, 2 Del. s. 285, och då man här finner en nästan ordagrann öfverensstämmelse med Snorre, men tillika ett tillägg om Sigurds ankomst till Norrige, så bör orsaken till denna öfverensstämmelse sannolikt sökas deri, att båda öst af samma skriftliga källa. Vi hafva ännu qvar åtskilliga bearbetningar af Halfdans saga. Det talas korteligen derom i den redaktion af Olof Tryggvasons saga, som finnes i Flatöboken. Något mera om denne konung finnes i Fagurskinna, som är alldeles oberoende af Snorre, emedan det, oaktadt sin korthet, har åtskilligt eget. En annan, med denna codex beslägtad handskrift, afviker i synnerhet deruti, att den kallar Halfdans andra hustru icke Ragnhild, utan Helga den Hårfagra. En fullständig framställning af Halfdans lefverne finnes under den särskilta titeln af *Thattr Halfdanar Svarta* i Flatöboken Col. 295—296. Denna framställning är i somliga delar kortare än Snorres,

öfverensstämmer på flera ställen ordagrannt; men har åtskilligt eget, hvilket allt Schönning har anmärkt i sin Norska Historia, 1 del. s. 116 följ. Dessa yttre grunder bestyrka, hvad man af de inre kan förmoda, att Snorre vid denne Konungs lefverne har haft äldre skrifna sånger för sig; ty om de andra underrättelserna om Halfdans lefverne vore bearbetningar af Snorres verk, så kan man ej för sig förklara afvikelserna: vore de författade sednare, blott efter muntlig tradition, så kan man icke förklara öfverensstämmelsen med Snorres arbete.

HARALD HÅRFAGERS SAGA.

Hufvudhändelserna i denne konungs lefnad äro både i sig sjelfva så trovärdiga, i sina följder så märkvärdiga och dessutom bekräftade genom så många särskilta vittnesbörd, att man icke kan tvifla på deras pålitlighet. Några händelser i Haralds enskilta lif hafva deremot en romantisk anstrykning. Vi vilja icke uppehålla oss vid de drömmar, som förebådade hans storhet (Halfdans Saga kap. 6—7), ty den herskiystne och lycklige Halfdan hade, jemte sin drottning, anledning att drömma om sin slägts stigande magt, och om de också intet drömt, skulle dock traditionen lätteligen tillägga dem, hvad utgången bekräftade. Tydligare spår af dikt röja omständigheterna vid Haralds uppfostran. Snorre berättar (Halfdans saga kap. 8), att då maten en julafton försvunnit från Konungens bord, ville denne pina en trollkunnig Finne att bekänna, hvem som hade gjort det; men Finnen flydde bort med den unge Harald. Båda mottogos af en

höfding, som behöll dem hos sig till våren: då berättade han Harald, att hans fader var död och att han skulle blifva ensam konung öfver hela Norrige. Snorre har velat mildra det fabelaktiga i sägnen; men derigenom gjort det mindre begripligt. I Flatöboken sammanställes denna berättelse med en annan, att Harald i sitt femte år befriade Jotunen Dovre, som hade blifvit tillfångatagen, då han ville bestjäla konungens skattkammare, och hade till vedergällning derföre blifvit uppfostrad af denne från sitt femte till sitt tionde år. Jotunens namn hänvisar på berättelsens ursprung. Det var en sägen hos allmogen, att Harald blifvit uppfostrad af bergkonungen Dovre inne i Dovrefjäll; ty man trodde, att de väsenden, som bebodde det inre af bergen, understundom fattade tycke för barn, hade dem en tid hos sig och sedan beskyddade dem. Sägnens ålder kan icke bestämmas. Kjalnesingasaga visar, att den i fjortonde århundradet ansågs för gammal. Haralds lyckliga tåg öfver Dovrefjäll var ett bevis, att den mägtige i berget icke var emot honom och detta kan hafva gifvit anledning till sägnen. Om dessutom någon bestämd händelse i Haralds ungdom har varit närmaste anledningen till densamma, är alldeles ovisst.

Det stolta svaret af en Konungadotter, som icke ville ägta någon annan, än envåldskonungen i Norrige, skall hafva förmått den unge Harald att göra ett löfte vid den Gud, som skapat honom och styrer allt, att han icke ville klippa eller kamma sitt hår, förrän han hade underlagt sig hela Norrige. Denna berättelse synes i sig sjelf misstänkt. Härtill kommer dessutom, att Fagurskinna berättar detsamma om Ragna, Adils dotter, som Snorre och Flatöboken hänföra till Gyda, en dotter af Erik. Emedlertid hörde det dock till

den nordiska forntidens anda, att den unga mön ålade sin friare att försöka sig eller utföra någon märkelig gerning. Tankan om en envåldskonung i Norrige kunde ej vara främmande Sunnanfjälls, sedan Gorm och Erik i grannrikena föregått med godt exempel, och Harald redan i sin tidiga ungdom hade blifvit mägtigare än alla hans grannar.

Då Olof Tryggvason predikade kristendomen för Tronderne, anförde han ibland annat, att äfven Harald Hårfager hade satt sin förtröstan till den Gud, som hade skapat honom, ehuru han icke rätt visste, hvilken denne Gud var *). Detta syftar utan tvifvel på Haralds nyss anförda löfte. Väl kunde man säga, att sagaskrifvaren tilläfventyrs diktat Olofs hela tal; men dertill synes det alltför karakteristiskt: då dessutom många Isländare hörde honom, och kristendomen vid samma tid förkunnades på Island, så är det sannolikt, att man mindes talets innehåll. Af Olofs tal följer dessutom ingalunda, att Harald Hårfager varit en half kristen, eller att han skulle hafva underlåtit att offra i afgudahusen, hvilket skulle strida mot det, som Tronderna sade om honom till Håkan Adalsten på tinget (Håk. Adalst. Sag. 17). Om detta varit händelsen, skulle Olof ej hafva underlåtit att anmärka det, och Håkan Adalstens sednare förhållande skulle då ej hafva förefallit allmogen besynnerligt. När Harald ville underkufva alla Norges Fylken, så skulle hvarje trakts skyddsgudar (Landvättarne) vara emot honom och han måste således sätta sin lit till himmelens Konung. Denna naturliga tankegång erhöll sedan en kristelig vändning och utvidgas i Fagurskinna till en hel predikan om, att den Gud icke kan hjelpa,

*) Olof Tryggvas. sag. isl. uppl. 2 Del. C. 35.

hvars rike blott utsträcker sig till en klippa, eller skog; att den allena är sann Gud, som skapt all ting, och att han aldrig ville offra till dem, som menniskorna så dyrkade, utan endast till Honom, som skapt himmelen och jorden. Torfæus har (Hist. Norv. P. 2. p. 5) anfört något af detta tal; men anmärker tillika, att Haralds följande lefnad alldeles icke stämde öfverens dermed. Den omtänksamme Snorre anför blott löftet till Gud; men många sednare författare hafva upprepat Fagurskinnas ord.

Den säkraste del af berättelsen är den, som förekommer oss besynnerligast, att nemligen Harald i många år hvarken lät kamma eller klippa sitt hår; ty i sången öfver slaget vid Hafursfjord kallas han uttryckligen *Lufva,* d. v. s. den med det sträfva och borstiga håret; men sedan kalles han beständigt den Hårfagre.

En tredje händelse i Haralds lefnad, som blifvit romantiskt utsmyckad, är hans äktenskap med Snäfrid (kap. 25). En Finne, vid namn Svase, hade en jul bjudit Konungen hem till sin boning, hvarest hans dotter Snäfrid så intog konungen, att han gjorde henne till sin äkta hustru, aflade fyra barn med henne och af kärlek till henne glömde sitt rike och sin kongliga värdighet. Då hon derpå dog, var Konungen i tre år liksom fasttrollad vid hennes lik, som behöll sin förra skönhet, till dess Thorleif den Vise rådde Konungen att låta påkläda det andra kläder: så snart man rörde vid detsamma, förvandlades det till ett stinkande as: detta blef brändt och Konungens förtrollning häfven.

Det besynnerligaste vid denna berättelse, att Harald var fasttrollad vid den älskades lik, är försöket att förklara den häftigaste sorg. Schöning har redan

anmärkt (N. Hist. 2 Del. s. 52), att man har dylika sägner från olika tider och ställen. Äktenskapet med Snäfrid misshagade folket, emedan hon var af en främmande stam. Flatöboken kallar fadren en Jotun. Både Jotnar och Finnar voro namn på äldre, ifrån Norriges flesta trakter fördrifna stammar och användes tillika att beteckna trollkunniga menniskor: det ena namnet kunde då i traditionen förvexlas med det andre. Det hette nu lätt, att Harald försummade regeringen för sin kärlek, i synnerhet om händelsevis ett par fredliga år följde på äktenskapet. Folkets hat blef icke försonadt genom Snäfrids tidiga död; det kunde icke tåla Haralds sorg, tillskref densamma Finnarnes konster och förlängde den till ett rundt tal af tre år. Snäfrids barn, hvilkas öde är införlifvadt med de följande tilldragelserna, äro tillräckliga bevis, att hufvuddragen i sägnen äro historiska.

Oaktadt det anförda visar, att utsmyckade folksägner utgöra en del af Harald Hårfagers historia, är denna dock ingalunda hemtad endast från så osäkra källor. Snorre anför som bevis kap. 9, 10, 11, 16, 17, 19, 21, 22 strofer af Thorbjörn Hornklofves dikt om Haralds bedrifter, Glumsdrapa kallad; dessutom en vers af Eivind Skaldaspiller kap. 13; en af Jorund Skaldmö kap. 39, och åtskilliga af Einar Jarl kap. 31, 32. Alla dessa voro ögonvittnen till händelserna. Många flera historiska vers af Harald Hårfagers skalder voro dessutom kända på Snorres tid. Flatöboken anför versar af Thiodolf den Hvinverske om Haralds aktning för vise, ålderstigne män, hans gifmildhet mot sina stridsmän och skalder, och tillägger, att desse lönade Konungen med sådana hedersånger, som ej skola glömmas, så länge det Danska tungomålet varar. Likaledes anföres en vers af Au-

dun Illskald om Haralds bersärkar och af Hornklofves sång om slaget vid Hafunsfjord en vers mer, än som står hos Snorre. Äfven Fagurskinna har några, denna handskrift ensamt tillhörande, versar af Hornklofve om Haralds seder och gifmildhet, om bersärkarne och musikanterne vid hans hof, utom skildringen af slaget vid Hafursfjord, som här tillägges Thiodolf af Hvine. Vid de flesta versar kan man inse grunden, hvarföre Snorre utelemnat dem, om han också kände dem: antingen innehålla de inga vigtiga fakta, eller afhandla de det speciela med en vidlyftighet, som icke svarade mot den öfriga berättelsen. Fastän Snorre således icke anför en vers för hvarje händelse af Haralds lif, kunna vi dock af det anförda sluta, att han har haft de samtida skaldernas bevis för det mesta, som han berättar om Norriges förste envåldskonung.

Icke heller kan Snorre hafva saknat skrifna underrättelser om märkvärdiga män från Haralds tid. Deribland märka vi först en saga om Jarlen på Orknöarne, Torf-Einar. Landnamaboken anförer s. 303 en saga om denne Einar, och af den Isländska upplagan af Olof Tryggvasons saga 1 del. kap. 178—79 synes, att flera underrättelser om denne Jarl funnos, än dem Snorre anfört. Då nu Snorre i Olof den Heliges lefverne citerar de Orknöiske Jarlarnes historia kap. 109, ja till och med har afskrifvit många sidor deraf, så är det högst sannolikt, att det som i Harald Hårfagers historia finnes om samtida händelser på Orknöarne kap. 22, 27, 31, 32, är hemtadt från en Einars saga.

Det är osäkert, om de mindre berättelserna om Harald Hårfagers skalder och Hauk Habrok äro äldre än Snorre. Berättelsernas egen osäkerhet kan hafva varit orsaken, att Snorre gick dem förbi.

Sagorna om Islands bebyggande omtala vanligen Harald Hårfager; några blott i förbigående, såsom Hrafnkel Godes, Torskfirdingar och Svarfdæla saga; andra anföra ett och annat om Haralds regering, nemligen Eigla, Vatnsdæla, Eyrbyggia, Laxdæla och Sturlunga saga, Landnamaboken, Gretters och Floamanna saga. Enligt de i Sagobibliothekets första band anställda undersökningar, måste de flesta af dessa sagor hafva blifvit författade före Snorres tid. Dessa berättelser öfverensstämma fullkomligt med Snorres; men han har icke begagnat det enskilta, som några af dem, särdeles Eigla och Vatnsdæla, innehålla, utan tvifvel på den goda grund att dessa underrättelser för mycket inskränkte sig till enskilta personers öden, för att kunna upptagas i landets allmänna historia, och dessutom redan vore tillräckligt kända af hans landsmän. Han omtalar derföre också Islands bebyggande blott med ett enda ord kap. 20, och nämner alldeles icke de af Are Frodes Schedæ och Landnamabok kända förhållanden, hvari Harald stod till dessa nybyggare.

Vi hafva hittills betraktat vår författare såsom den der först samlat de spridda underrättelserna om Harald Hårfager. Men detta kan icke hafva varit händelsen. Redan Landnamabok omtalar, ungefär vid samma tid då Heimskringla blef författad, en skrifven saga om Harald Hårfager s. 21.

Fagurskinna innehåller s. 9—33 en öfversigt öfver Haralds regering, som icke kan vara något utdrag af Snorre, då den, ehuru mycket kortare än Heimskringla, dock har åtskilligt afvikande och till en del tillagdt. Den bär i sig sjelf stämpeln af att vara ett tidigare försök, ty der råder en ganska stor olikhet i föremålens behandling: vigtiga händelser omnämnas understundom med få ord och mindre vigtiga

framställas utförligen. I berättelsen om Hauks sändning till Engelska Konungen öfverensstämmer Fagurskinna nästan ordagrannt med Snorre, och man kunde deraf förmoda, att ett stycke af Hauks Thattr ligga till grund för berättelsen om denna resa, kap. 41, 42.

I Flatöboken finnes efter Halfdan Svartes Thattr en berättelse om Harald Hårfagers bedrifter, som vanligen anföres under titel af: *Uphaf rikis Har. Hárf.* och som slutar med Hauk Habroks Thattr och några allmänna anmärkningar om Harald, Col. 298—306. Denna berättelse är vidlyftigare än Fagurskinnas; öfverensstämmer nästan ordagrannt med Snorres kap. 1, 3, 5—7, 8; följer en annan ordning och afviker i mindre omständigheter kap. 10, 11, 19, 23. Vigtigare äro afvikelserna och tilläggen i anledning af Atle Jarls fall kap. 13. och Haralds frieri till Ragnhild kap. 21, samt inledningen, som har några versar af Thiodolf den Hvinverske, och slutet, hvari står en vers af Harald sjelf öfver hans älskade Snäfrid. Den som införde detta stycke i Flatöboken anmärker, att han utelemnade underrättelserna om de riken, som Harald lemnade sina barn, Hauks resa till Adalsten, samt det, som angick Erik Blodöxa och Haralds andra söner, emedan detta stod i den saga om Olof Tryggvason, som redan blifvit införd i handskriften *). De vigtigaste utelemningarne i denna berättelse om Haralds lefnad röra således hans förhållande till Svenske konungen Erik, kap. 14, 15, några af hans krig mellan slagen vid Solskel och Hafursfjord, kap. 10—17, hvarest Snorre just ofta anför vers som bevis; dessutom om Gånge Rolf, kap. 24, och stycket af

*) Som är aftryckt i Isländska upplag. af denne konungs lefverne.

Einar Jarls saga 27, 30, 31. Enligt hvad som blifvit anfördt är det sannolikt, att äfven denna berättelse om Haralds regering är äldre än Snorres.

HÅKAN DEN GODES SAGA.

Håkan Adalstens historia är nära förenad med underrättelserna om Erik Blodöxa och hans söner: möjligtvis hafva till och med flera sånger funnits om de sednares bedrifter, än om den förres. Men kärleken till den gode konungen gjorde, att man omsorgsfullt fortplantade hans minne, medan man blott tillfälligtvis omtalte hederssångerna öfver de förhatade regenterna. Starkast var hatet till Eriks drottning Gunhild; detta yttrade sig i berättelsen om hennes uppfostran och första möte med Erik. Då hon var ond och slug, hette det att hon kunde trolla: då det var på ett tåg till Bjarmaland, som Erik funnit henne, sade man, att hennes fader låtit uppfostra henne hos trollkunniga Finnar, och nu utsmyckades sättet, hvarpå hon undslapp dessa uppfostrare. Alltsammans berodde på skeppsbesättningens berättelse, som förde Gunhild från kojan till Eriks skepp. Snorre berättar detta utförligt (H. Hårf. s. kap. 34); deremot talar han blott med få ord om Eriks bedrifter på Bjarmalandståget, oaktadt man af Egils saga 178 ser, att flera sånger derom voro förvarade. Sedan Håkan kommit från England, måste Erik, öfvergifven af folket, flykta med sina anhängare. Snorre berättar i tvenne kapitel hans följande öden (Håk. God. S. kap. 3—4); men utelemnar det sköna drapa till hans minne, som blef mönstret för Eivind Skaldaspillers

Hakonarmal och hvaraf Fagurskinna bevarat ett stycke *). Ett annat skaldestycke till Eriks ära, som vi ännu ega, är det, som Egil Skallagrimson författade i Northumberland, för att rädda lifvet. Snorre, som i sin Edda har användt flera strofer af detta skaldestycke, förbigår det här, äfvensom Egils öfriga förhållande till de Norska Konungarne, troligen derföre, att detta var tillräckligen kändt af Egils Saga och egentligen hörde dit. Eriks, eller, som de oftast kallas, Gunhilds söners bedrifter hafva i synnerhet blifvit besjungne af Glum Geirason i Gråfeldsdrapat, hvaraf Snorre i denna Saga anför ett par strofer kap. 5, 10.

Håkan Adalsten var en fridsäll konung. Han förde endast tvenne anfallskrig. Det ena, föranledt af Danskarnes anfall i Viken, var ett tåg till Danmark, hvars händelser Snorre berättar efter ett drapa af Guttorm Sindre kap. 6—9; det andra var ett ströftåg till Westergöthland, besjunget i flera qväden (Egils Saga s. 589). Snorre förbigår det alldeles, troligen emedan han ansåg det för obetydligt.

Håkans öfriga krig fördes till försvar mot Eriks söner. Ofta voro dessas anfall blott ströftåg; men trenne gånger landstego de med stor krigsmagt, understödde af Harald Gormson i Danmark. Slaget vid Augvaldsnäs beskrifver Snorre efter Guttorm Sindres qväde kap. 20; rörande slaget vid Frädarberg anför han blott en vers om Håkans tapperhet af bemälte skald kap. 26, och beskrifver det för öfrigt med en noggrannhet, som måste grunda sig på ögonvittnens berättelser. I anledning af det sista slaget, då Hå-

---

*) Sagabibl. 2 Del. s. 374—75.

kan föll, hade Eyvind först improviserat några strofer och sedan diktat sitt Hakonarmal kap. 28, 30—33.

Denne gode Konungs öfriga regering erbjöd, till lycka för folket, intet ämne för skaldesång: det märkvärdigaste under densamma kan hänföras till offentliga åtgärder, det lyckliga besittningstagandet af några grannländer och försöket att införa kristendomen. Håkans lagar fortforo länge att vara gällande; landets indelning i skeppslag och vårdkasarnes upprättande äro likaledes varaktiga inrättningar, hvilkas minne icke kunde utplånas, kap. 11, 21.

Af samma beskaffenhet voro Jemtlands och Helsinglands frivilliga förening med Norrige. Vi lemna den fabelaktiga sägnen om konung Eistens hund, såsom den första anledningen till dessa trakters bebyggande kap. 13, i sitt värde: deras följande historia, kap. 14, kan icke vara tvifvel underkastad.

Hvad slutligen beträffar Håkans bemödanden för kristendomen, som 40 år derefter blef antagen i riket, så voro dessa alltför märkvärdiga, för att kunna glömmas af de nyligen omvände, och i sig sjelfva alltför enkla och overksamma, för att kunna utstofferas af sednare sägner. I Håkan Adalstens historia erhålla vi således de första säkra bevis på fullständigare underrättelser, som genom traditionen blifvit troget bevarade, utan slägtregister och skaldesånger.

För att förklara, huru dessa underrättelser kunde komma till Island, behöfver man ej en gång erinra sig, att mot slutet af Håkans regering gick Thorbjörn Sur från Norrige till Island med 60 man *); eller att Egil Skallagrimson under samme konung en tid uppehöll sig i Norrige och förde sin sak på Gula

*) Gisle Sursons Sag. kap. 1—3.

Ting *); eller att Höskuld, som hörde till en af de berömdaste Isländska ätter, var Håkans Hirdman **); eller att Isländarne Thorgeir Höggvinkin ***), Thorstein Bardson †) och Thoralf Skalmson ††) voro sjelfve närvarande i slaget, der Håkan föll. Den årliga gemenskapen mellan Norrige och Island var så tät, sistnämnde lands innebyggare voro så begärlige att höra nytt ifrån Norrige, resande af dess anseddaste slägter hade så ofta tillträde vid Norska hofvet, att märkvärdiga händelser derstädes icke kunde vara okända på Island.

Vi hafva ännu tvenne framställningar af Håkans lefnad, i Fagurskinna och i början af Olof Tryggvasons lefnad, så som den finnes i Flatöboken, med hvilka vi kunna jemföra Snorres berättelser om denne konung. Fagurskinna har åtskilligt eget, t. ex. att Håkans flotta på resan från England till Norrige skingrades af storm, och ryktet om hans död kom till Eriks hof, men att Gunhild sjöng en vers, som tillkännagaf hennes tvifvel derom; — drapat öfver Eriks fall; — att han blef kallad Blodöxa för sina vikingståg i Vesterländerna; att Olof den Helige följde Håkans lagar; att det var näseskatten, som Harald Hår-

*) Egils Sag. kap. 71.

**) Sagabiblioth. 1 Del. s. 199. I Viga Glums saga k. 2 berättas, att Eyolf kom till Norrige i Håkan Adalst. tid; men då han måste ha kommit dit 918, så var detta långt före Håkans regering.

***) Landnama P. 1. kap. 17.

†) Landnama P. 3. kap. 18.

††) Thoralfs ätt nämnes i Orm Storalfsons Thattr, s. 5. Fagurskinna berättar, s. 36, att han var den ende, som kunde mäta sig med Håkan Adalsten. Snorre nämner honom i slaget och anför en vers af Thord Siarekson till hans ära.

fager pålagt, hvilken Håkan för kustboarne förändrade till utrustande af vissa skepp, och att hvarje fri man dessutom skulle hafva sköld, spjut och huggvapen; slutligen Håkans sista tal till sina vänner och bref till Eriks söner. Denna handskrift berättar åtskilligt i en annan ordning, det mesta något kortare och med andra ord. Den förbigår helt och hållet Håkans tåg till Danmark, slaget vid Augvaldsnäs, samt Jemtlands och Helsinglands förening med Norrige. Håkans försök att införa kristendomen omtalas med få ord och af Hakonarmal anföras färre strofer: på några ställen förefalla små afvikelser från Snorre, t. ex. när Eyvind här säges hafva sjungit tvenne versar öfver Eyvind Skreja, i stället för att Snorre hänför den ena af dessa till Skrejas fall, den andra till Alf Askmans. På andra ställen är öfverensstämmelsen ordagrann. Vi förklara oss detta förhållande sålunda, att Fagurskinnas författare i denne konungs lefnad antingen har varit en af Snorres källor, eller har haft tillgång till dessa.

Flatöbokens berättelser om Håkan öfverensstämma ordagrannt med Snorres, blott att en vers af Guttorm Sindre (kap. 20) i Flatöboken hänföres till Glum Geirasons Gråfeldsdrapa. Deremot förbigår Flatöboken Jemtlands och Helsinglands intagande, skildringen af de hedniska offren, samt Sigurd Jarls ifver derför, Kormaks vers i anledning häraf, kap. 16, och hela Eyvind Skaldaspillers Hakonarmal. Slaget vid Frädarberg hos Snorre, 22—27, berättas här kort kap. 24. Det synes således, som om denna framställning blott är ett sammandrag, antingen af Snorres eget verk, eller ock af det arbete som han begagnat. Att det funnits en saga om Håkan Adalsten, innan Snorre skref, följer redan af Eigils saga,

som vid berättelsen om det tåg till Westergöthland, som Snorre har gått förbi, just åberopar både sagan om Håkan och de sånger, som om honom voro diktade. En glömska har Snorre begått i kap. 11, då det säges, att i det föregående blifvit berättadt, att Halfdan Svarte hade stiftat Heidsævislagen; väl anföres i denne konungs saga, att han stiftade lagar; men dessas namn har ej blifvit uppgifvet.

HARALD GRÅFÄLLS OCH HÅKAN JARLS SAGA.

Det är icke sannolikt, att någon saga funnits under Harald Gråfälls, icke heller under Håkan Jarls namn, ehuru sånger till deras ära funnos; men de som författade Norska konungarnes historia, som samlades af biografien, benämde tiden mellan Håkan Adalsten och Olof Tryggvason med Haralds och Håkans namn, oaktadt blott en liten del af deras historia, i synnerhet den sistnämndes, innefattades härunder, nemligen endast det, som skedde från Håkan Adalstens död till Olof Tryggvasons födelse.

Många märkvärdiga händelser förefollo på dessa sex år, fulla af invärtes oroligheter. Det förhållande, hvari Gunhilds söner stodo till den mördade konungens vänner, och den dyra tiden under deras regering har blifvit skildrad i åtskilliga versar om tidernas tecken af Eyvind Skaldaspiller kap. 1, 18. Deras stridigheter med Hladejarlarne, af hvilka Sigurd blef mördad och Håkan förjagad, voro berättade i tvenne berömda skaldestycken, Eyvind Skaldaspillers Haleigiatal 6, och Einar Skålaglams Velleklo 6, 15.

Af Glum Geirasons drapa till Haralds ära anför Snorre endast tvenne strofer: om konungasönernas idrotter kap. 2 och om Haralds tåg till Bjarmaland kap. 14, det enda utländska krig under denna tid. Utom dessa, på skaldesånger grundade underrättelser, finnes derjemte här anledningen till namnet Gråfäll kap. 7 och huruledes småkonungarne Tryggve, Gudröd, Sigurd Slefa och Erling mördades; men Harald Grenske undkom kap. 9, 10, 11. Dessa korta berättelser om konungarnes våldsamma död kunde äfven lätt ihågkommas utan skaldesånger.

Flera Isländare, hvilkas fullständiga lefvernesbeskrifningar vi ännu hafva qvar, besökte Norrige under Harald Gråfälls regering. Deras sagor tjena att upplysa och bestyrka Snorres underrättelser om denna tid. Kormaks saga omtalar tåget till Bjarmaland; Thord Hredes saga nämner Sigurd Slefas mord; Hördes saga och Floamanna saga lemna exempel på Gunhilds grymhet; Nials saga och Laxdæla saga på hennes vällust.

OLOF TRYGGVASONS SAGA.

Under denna öfverskrift berättas här icke blott hvad som hände Olof Tryggvason, utan också hvad som ifrån hans födelse tilldrog sig i Norrige, således äfven huru Håkan Jarl banade sig vägen till regeringen och förde densamma. Vi vilja derföre först betrakta Håkans och sedan Olofs egen historia.

Harald Gråfälls död och hans bröders fruktlösa anfall på Håkan Jarl har Glum Geirason besjungit i

Gråfällsdrapat kap. 15, 17. Den aflägsnare orsaken till Haralds fall hörer till Håkan Jarls historia. Om Gunhilds sednare öden fanns en berättelse, som svårligen kunde vara Snorre obekant *); han förbigår den, antingen derföre att den förekom honom misstänkt, eller ock derföre, att han icke fann något tjenligt tillfälle att omtala den.

Om Håkan Jarls bedrifter hade man ett berömdt skaldestycke, kalladt Vellekla, af Einar Skålaglam, hvaraf Snorre anför strofer kap. 16, 18, 26, 28, 50. Bandadrapa af Eyolf Dadaskald till Erik Jarls ära, som Snorre anför kap. 20, 40, 41, 43 griper också in i Håkans historia. Men utom dessa historiska sånger af samtida skalder, hvilka anföras, dels som bevis för Håkans bedrifter, särdeles utomlands, dels för att utmåla särskilta drag i slaget mot Jomsvikingarne, funnos flera märkvärdiga punkter i Håkans lif, som den munteliga traditionen, utan afseende på skaldesångerna, omsorgsfullt bevarat och som redan före Snorres tid måste hafva blifvit skrifteligen upptecknade. Det listiga sätt, hvarpå han genom Harald Gråfälls och Guldharalds död banade sig vägen till Norriges rike, hade så vigtiga följder, att man ej bör undra på, att det bevarades i minnet. Berättelsen härom har utan tvifvel tidigt blifvit införd i den skriftliga bearbetningen af norska historien; ty i Fagurskinna, som annars helt kort berättar mycket af Olof Tryggvasons lefnad, finnes den fullständig s. 75—86, ja till och med något utförligare än hos Snorre. I Jomsvikinga saga (inledn. kap. 9 svenska upplag.) säges, att Håkans svekfulla

*) Theodoricus Monachus cap. 6. — Olof Tryggvas. sag. isl. uppl. 1 D. k. 122.

planer äro berättade i konungaboken och i Knytlinga saga hänvisas af samma anledning till hvad som är skrifvet i *æfi Noregs konunga.*

Håkans uppförande vid Danavirke, kap. 24—29, som besjunges i skaldestycket Velleklo, stod både i förbindelse med kristendomens utbredande i Danmark och med Jomsvikingarnes tåg till Norrige. Den Thattr om Kejsar Otto, hvaraf en recension från fjortonde århundradet finnes i den isländska upplagan af Olof Tryggvasons saga (1 del. s. 82—91) har tidigt utgjort en del af Jomsvikinga saga och synes vara äldre än Snorres verk. Men vi finna utaf sättet, hvarpå han begagnat den, ett bevis på hans urskillning. Väl har Snorre, i likhet med många andra författare, sammanblandat Otto I:s och Otto II:s krigståg mot Danmark och har låtit förleda sig genom en vers af Halfred Vandrådaskald att låta Olof Tryggvason följa kejsarens här; men deremot undviker han de andra osannolikheterna, som finnas i den andra framställningen, och berättar det hela sammanträngdt, såsom hans plan fordrade.

Håkans affall föranledde Harald Gormons tåg till Norrige, vid hvilket tillfälle Island äfven hotades, emedan Isländarnes nidvisor hade förbittrat Konungen. I Snorres berättelse om orsaken, hvarföre Harald icke utförde sin afsigt mot Island, tyckes man sakna denne författares sunda åsigter, då han låter Harald rådfråga en trollkarl, låter denne resa till Island och afskräckas från landet genom landvättarne, som ifrån alla sidor kommo emot honom i skapnad af vidunder. Imedlertid kan denna berättelse vara bokstafligen sann, att nemligen Harald hade rådfrågat en trollkunnig Finne; denne har på Finnarnes vanliga sätt velat gifva ett orakelsvar, derigenom att han

lagt sig att sofva och låtit sin själ resa. Då hon uppvaknade från sin domning, har han berättat de förskräckliga syner, som skrämde honom från landet. Snorre upptog denna berättelse så mycket heldre, som han sjelf var Isländare och visste, att landets belägenhet var dess säkraste värn. Utan tvifvel har detta tåg blifvit berättadt i äldre bearbetningar af norska historien: i den isländska upplagan af Olof Tryggvasons saga 1 del. s. 136 hänvisas till de norska konungarnes bok, angående orsaken till Haralds förbittring; men då det på samma ställe heter, att Konungens rådgifvare hindrade hans hämdlystnad genom föreställningen om tågets farlighet, kan man deraf icke sluta, att den äldre krönikan skulle hafva framställt detta drag annorlunda än Snorre; men munken Gunlaug kan hafva ansett det opassande att anföra sådant, som syntes röja hednisk vidskepelse. Knytlingasaga antyder dessutom äfven berättelsen om trollkarlen, som Harald lät resa till Island (kap. 3).

Slaget med Jomsvikingarne har blifvit besjunget af Eyvind Skaldaspiller i Haleygiatal (Sn. kap. 43). Finn Halkellson (sam. st. samt Jomsvik. S kap. 36, 37), af Eyolf Dadaskald (kap. 40, 41, 43), Thord Kolbeinson (Jomsvik. S. kap. 33), Einar Skålaglam (Olof Tryggvas. S. 1 del. s. 179—180, 187), Thorleif Skuma (sam. st. s. 180), Vigfus Vigaglums son (s. st. 180), hvilka alla voro närvarande i slaget, alla Isländare utom Eyvind, alla vände sedan åter till Island, undantagande Thorleif Skuma: af alla dessa sånger hafva vi stycken qvar. Det är dock icke genom skaldernas sånger, som minnet af detta slag blifvit bevaradt, icke eller utur dem, som berättelsen derom blifvit tagen. Händelsen var i sig sjelf nog märkvärdig, för att fästa sig i minnet och inträffade

så få år före kristendomens införande, att den lätteligen kunde, med alla sina omständigheter, ihågkommas. Fagurskinna anmärker uttryckligen, att man på Island kände händelserna dels af de anförde mäns sånger, dels af deras berättelser. Vi veta dessutom, huru berättelsen härom uppkom. Einar Skålaglam och Thord Aurvaund, som äfven varit med i slaget, voro de, som meddelade Isländarne de noggrannaste underrättelserna (Olof Tryggvas. S. 1 del. s. 196). Dessa blefvo förökade med tillägg och bragte i ett sammanhängande föredrag *) af skalden Halbjörn Hale den gamle och Steingrim Thorarinson, af hvilka den förre endast var något yngre än händelsen (Ol. Tryggvas. S. 1 del. kap. 173). Are Frode hade antecknat åtskilligt härom (Ol. Tryggvas. S. 1 del. kap. 153); presten Styrmer likaledes (Jomsvik. S. kap. 22); men vi känna icke beskaffenheten af deras arbeten.

Deremot hafva vi, utom Snorres verk, ännu tvenne berättelser om Jomsvikingatåget, i Fagurskinna och Jomsvikinga saga. Författaren till förstnämda handskrift har utelemnat Erlings offrande och ett par af de versar, som Snorre anför; men tillägger deremot vers af Thord Kolbeinson, Vigfus och Thorleif Skuma, utom många små omständigheter. Hela berättelsen är framställd med andra ord, med särskilta afvikelser och vidlyftigare än Snorres.

Ännu fullständigare är Jomsvikinga saga, hvaraf vi hafva tvenne, från hvarandra föga afvikande re-

*) Detta synes författaren af Olof Tryggvasons saga isl. uppl. mena, då han 1 D. s. 153 anför som bevis för en underrättelse om Bues död: *that er sögn Halbiarnar Hala hins fyrra ok Steingrims Thorarinssynar.*

censioner i den svenska och isländska upplagan *). I obetydligare omständigheter afviker den både från Fagurskinna och Snorre; den följer Are Frodes tidsbestämmelse, som något skiljer sig från Snorres, och angifver sagesmän för hvad som berättas; den innehåller några versar, särdeles rörande sjelfva slaget, och hela dess berättelse har alla inre kännemärken af trovärdighet.

Vi kunna ingalunda förklara, huru dessa berättelser blott skulle vara sednare utsmyckningar af Snorres framställning: deremot tala alla inre grunder derför, att hvad som härom finnes hos Snorre, endast är ett utdrag af de vidlyftigare sagorna. Detta gäller äfven om det fragment af den danska historien, som Snorre anför kap. 38, såsom den aflägsnare orsaken till tåget. Han nämner blott Palnatoke och Haralds död, emedan han skyndade till det, som egenteligen rörde Norriges historia.

Berättelsen om Håkans död är nära förenad med framställningen af Olofs tronbestigelse: dess källor skola således längre fram omtalas. Här vilja vi blott anmärka, att, ehuru Håkan Jarl var hedendomens sista stöd, bär dock berättelsen om hans fall alldeles intet spår af kristelig vidskepelse, utan har stämpeln af att vara grundad på samtidas trovärdiga vittnesbörd.

Åtskilliga sagor innehålla icke ovigtiga bidrag till Håkan Jarls karakteristik, hvilka alla Snorre förbigick såsom mera hörande till desse mäns enskilta lefnad. Nials saga kap. 83—90 och Färejinga saga innehålla lifliga skildringar af Håkans vördnad för sina gudar. Eyrbyggia saga s. 110 och Floomanna

*) Sagabibliothek. 3 D. s. 81—97.

saga kap. 14—16 framställa honom i mindre märkvärdiga förhållanden till några Isländare. Finboges sagas och Thorleif Jarlaskalds sagas berättelser äro utsmyckade i det fabelaktiga. Af de der anförde män är Sigmund Bresteson från Färöarne den märkvärdigaste. Då dennes andel i Jomsvikinga slaget icke blott var omtald i den ofvan anförda vidlyftigare beskrifningen om detta slag, utan äfven af Are Frode (Olof Tryggvas. S. 1 del. s. 153 isl. uppl.), måste väl orsaken till Snorres tystnad om denne man sökas deri, att han med flit gick honom förbi, emedan det blifvit för vidlyftigt att berätta en mans lefnad, om hvilken man hade så många underrättelser.

Utom Snorre hafva äfven Gunlaug Munk och Oddur Munk utförligt bearbetat Olof Tryggvasons historia. Då desse i de flesta delar öfverensstämma med Snorre, är det endast deras vigtigare skiljaktigheter, som här komma i betraktande. Författaren af Fagurskinna är mycket kort i denne konungs lefnad; men visar äfven här sin oafhängighet af Snorre, derigenom att han bifogar några små tillägg, samt trenne strofer af Haldors och Halfreds sånger, som ej finnas hos Snorre. Första delen af Olofs lefnad innefattar hans öden, till dess han uppsteg på norska tronen. Denna kan åter delas i hans barndoms och ungdoms historia. Hvad som i hans barndom hände honom i främmande länder kunde man känna endast af hans moders, hans egna och hans stallbroder Thorgils' berättelser. Vi hafva inga sånger om denna del af Olofs lefnad och knappast har den väl någonsin blifvit besjungen; ty det hjelplösa barnets tillstånd ansågs icke såsom ett passande föremål för ett drapa. Dessa underrättelsers trovärdighet måste således endast bedömmas ur inre grunder och dessa synas tala

för dem. Väl är det romantiskt, att en drottning flyktar med ett nyfödt barn för sina fienders förföljelser, döljer sig i skogar, fångas af röfvare, blir såld och skild från sin son; att barnet igenfinnes i främmande land af en slägting och kommer till ära och värdighet vid ett främmande furstehof; att äfven modren sedan blir funnen och återföres till sonens rike. Imedlertid är allt detta så noggrannt berättadt, så öfverensstämmande med dessa tiders seder och hela tillstånd och, åtminstone såsom det läses hos Snorre, så fritt från allt fabelaktigt, att hos läsaren icke något tvifvelsmål uppstår. Hos Gunlaug och Oddur, som berätta detta vidlyftigare, finnes väl något om den gamla ryska drottningens spådom rörande den unge furstesonen, som var kommen till landet, hvilket röjer den kristna tidens lust att utsmycka trons hjelte; men äfven dessa drag äro mycket sparsamt använde: de gripa icke verksamt in i historiens händelser och tjena endast att visa Snorres urskillning i det, som han gick förbi. Dessutom var Olofs moder Astrid nära beslägtad med flera ansedda isländska familjer; hennes äktenskap med Lodin efter Olofs uppstigande på thronen var en följd deraf, att denne friköpte henne på ett slaftorg i Esthland (kap. 58) och tjenar således att bekräfta hvad som berättas om sonens första öden. Med Olofs första krigsbedrifter börja tillika sångerna till hans ära af de samtida skalderna Hallar Stein och Halfred Vanrådaskald, samt Marcus Skeggeson, som i slutet af elfte århundradet var lagman på Island och hvars drapa, Rekstefio kalladt, till Olofs ära isynnerhet var berömdt. Efter dessa säkra källor berättar Snorre: att Olof lemnade Gardarike (kap. 21), krigade vid Bornholm, i Skåne, med Jemtar och Vender, vid Hedeby, på Saxernas,

Frisernas och Flamingarnes, Englands och Skottlands kuster (kap. 22—31). Då dessa bedrifter skedde utomlands och således i Norrige voro mindre bekanta, var det tillbörligt att anföra bevis för berättelsen. Men i alla de anförda skaldesångerna omtalas blott Olofs krigsbedrifter; deremot hvarken hans giftermål med Geira *), eller hans dop på Syllingarne, eller hans andra giftermål med Gyda. Att Olof var gift med Burislafs ena syster Geira är sannolikt af den vänskap, som den andra systern Astrid hade för honom. Ovissare är äktenskapet med Gyda: hon försvinner straxt från historien och sättet, hvarpå hon väljer Olof, stöter på det romantiska **).

Öfverallt är Isländarnes kunskap om Olofs vistande i England mycket ofullständig; ty det är sannolikt ***), att den norske Konung Olof, som engelska författare omtala vid denna tid, är vår Olof; att han också först har varit på Svens sida; men sedan låtit förmå sig att gå öfver till konung Ethelred. Att Olof blef döpt under sitt vistande i England eller vid dess kuster och att Håkan Jarls utskickade träffade honom i Irland är det säkraste i denna delen af hans historia. Olofs dop måste, efter tidens tän-

---

*) Snorre anför väl, kap. 22, en vers af Halfred, som bevis för äktenskapet med Geira; men detta är säkerligen ett fel; ty i versen omtalas blott en strid vid Bornholm, och i detta afseende anföres den ock af Gunlaug, 1 D. s. 63.

**) Sättet, hvarpå Gyda väljer Olof till gemål, derigenom att hon gick omkring på tinget och såg hvar och en i ögonen, liknar Saxos berättelse. Drottning Allogia såg äfven i Olofs ögon, att han var bestämd till något stort. Olof Tryggvas. Sag. Reenh. upplag. s. 22.

***) Schöning 3 Del. s. 300—301.

kesätt, hafva något underbart med sig: han trodde det visserligen också sjelf och har säkert icke förgätit att i sina predikningar för hedningarne i Norrige utsmycka historien om sin omvändelse. Vi måste imedlertid prisa Snorres urskillning, då han berättar blott litet deraf och låter endast en eremits spådom, som kort derefter gick i fullbordan, vara anledningen till Olofs dop, kap. 32. Vida mera hafva Oddur och i synnerhet Gunlaug munk att berätta härom. Gunlaug säger, att Olof fick redan i Venden af Thangbrand en med ett kors sirad sköld och erfor den underbara verkan af korsets tecken på ett ströftåg i Danmark. Derpå reste han till Gardarike, hvarest han i drömmar-såg både paradis och skärseld, hvilket förmådde honom att segla till Grekland och der låta primsigna sig. Efter återkomsten öfvertalade han konung Vladimir att låta kristna sig med hela sitt rike. Han lemnade åter Gardarike, för att härja på engelska, skottska och franska kusterna, till dess han på Syllingarne eller Scilly-öarne lät döpa sig. Oddur berättar detsamma i något olika ordning, låter Olof efter sitt treåriga vistande i Venden resa till Gardarike, derifrån till Grekland och åter tillbaka, sedan vara på vikingståg och först efter dopet på Syllingarne bistå kejsar Otto mot Harald, derpå härja på engelska och skottska kusterna, gifta sig med Gyda, åter resa till Gardarike och der ändtligen träffas af Thorer Klak.

Allt detta synes tydeligen vara uppdiktadt, för att utsmycka Olofs omvändelse. Hans sjöresa från Ryssland till Grekland, för att lära känna kristendomen, utan att sjelf låta döpa sig, är en orimlighet; men detta var nödvändigt, då man ville låta honom

predika kristendomen i Gardarike och det var endast i detta hänseende man tillade honom denna andra resa till sin ryska fosterfader. Gunlaug munk, eller concipisten till Olofs saga i Flatöboken (1 D. s. 97) har sjelf insett det orimliga i berättelsen och tillägger, att den likväl icke är otrolig, då historiska böcker om kejsarnes lefnad (Tyska krönikor) berätta, att Ryssarne kristnades i kejsar Ottos dagar. Man ser här anledningen till hela berättelsen om hans sednare resa till Ryssland, som Theodoric munk icke heller omtalar, och tillika ett bevis på Snorres urskiljning vid valet af det han ville berätta.

Håkans list hade, till hans eget förderf, lockat Olof till Norrige: hans våldsamheter hade retat bönderna till uppror och nästan utan svärdslag kom thronen åter till Harald Hårfagers ätt. Gången i dessa händelser var så rask och enkel, att den kunde förstås af hvar och en. Med glädje berättade man hvarandra den onde Jarlens fall och hvilken herlig ung furste man hade valt sig till konung. En händelse, som sålunda skulle komma i folkets mun och som tilldrog sig så omedelbarligen före kristendomens slutliga införande, måste lätt kunna fortplantas i minnet, till och med tvåhundrade år; men redan före denna tiden har den troligtvis blifvit skriftligen författad. Om Olofs uppstigande på thronen behöfdes således inga skaldesånger kap. 51—56: endast rörande det, som angick Erik Jarl, Håkans son, blifva några strofer anförde af Bandadrapa kap. 57.

Olofs regeringshistoria kan ända till det Vendiska tåget betraktas som en berättelse om kristendomens utbredande i Norrige och denna händelse framställes med en noggrannhet och fullständighet, hvartill knappast något annat lands historia har något

motsvarande. Det var en följd af detta bergiga lands naturliga beskaffenhet, af Konungens inskränkta makt och af innevånarnes oböjliga lynne, både att flera folkförsamlingar i åtskilliga delar af landet voro nödvändiga för den nya trons antagande och att dessa lagbud sedan måste med vapen upprätthållas. Vi kunna af Snorres berättelse tydligen se Olofs sätt att gå till väga. I Viken eller på Norriges södra kust, hvarest kristendomen förut under Danskarnes herravälde blifvit utbredd, bodde många af Olofs fränder, som han först genom rika gåfvor lockade att ingå uti hans plan. Genom deras anseende blef kristendomen antagen på tingen i Viken och då Olof straxt drog omkring i hela trakten och dräpte, lemlästade eller förjagade hvar och en, som ej lät döpa sig, blef hela Viken kristnadt inom ett års förlopp, kap. 59. Vestra delen af landet hade gjort Olof mera motstånd, om han ej hade gift sin syster Astrid med Erling Skjalgson och derigenom vunnit på sin sida den mäktigaste slägt i dessa trakter, kap. 61—64. Längre norr upp blefvo bönderne längs utmed kusterna tvungne att låta döpa sig, emedan de ej voro nog starka att strida med Konungen, kap. 65. Ännu återstodo Thronderne och Halogalands innevånare. Thronderne tvingade Olof tvenne gånger att vända om med oförrättad sak; men sedermera lyckades det honom först att öfverrumpla de mäktigaste bönder och tvinga dem att sända honom gisslan, derpå vid offergillet på Möre att genom sin sinnesnärvaro förskräcka bönderne, derigenom att han lät dräpa deras anförare i samma ögonblick, som deras gudar blefvo krossade, kap. 73—75. Konungen var äfven här benägen att genom giftermål förlika sig med höfdingarne kap. 78. Halogaland, som den

fviden jemförelsevis var mycket befolkadt, styrdes af få höfdingar, som afståndet gjorde temmeligen oberoende af norske Konungen. I denna aflägsna del af landet var hedendomen mest rotfästad; men Olof bemäktigade sig de tvenne mäktigaste höfdingarne genom list, och då han med sin flotta seglade längs utmed kusterna, vågade endast några få, i förlitande på sin belägenhet, försöka ett motstånd, som dock alltid skulle misslyckas. På detta tåg i landets aflägsnare delar, hvarest storm och oväder ofta hemsökte Konungen, var i synnerhet tillfälle till äfventyr. Snorre omtalar endast ett tillfälle, då Konungen lät biskopen läsa mässa och derigenom hämmade ovädret; men berättar tillika, kap. 87, att man hade många berättelser, huru de onda andarne hade frestat Konungen och hans män, men att han heldre ville beskrifva, huru Konungen kristnade det öfriga Norrige samt andra länder, hvarest kristendomen genom hans omsorg blef utbredd. Åtskilliga af dessa berättelser finnas i Gunlaugs bearbetning af Olofs lefverne, kap. 44—57, och hos Oddur, kap. 53—55. Men icke blott på detta tåg, utan äfven under Olofs hela strid med hedendomen, måste mycket tilldraga sig, som redan samtiden ansåg för öfvernaturligt och hvari anhängarne både af den nya tron och den gamla trodde sig finna underverk. Jemförelsen med de öfriga bearbetningarne af Olofs historia lärer oss imedlertid, huru sparsam Snorre är i framställningen af dylikt och på de få ställen, hvarest han införer sådant, söker han att hålla sig till sjelfva handlingen. Sålunda berättar han, att på tinget i Rogaland trenne män efter hvarandra framstodo att tala mot Olof; men att de icke förmådde framföra något ord, kap.

61; han omtalar icke (hvad Gunlaug försäkrar kap. 18), att den helige biskop Martin af Tours föregående natten i drömmen hade uppenbarat sig för konungen och lofvat honom bistånd. Att Eyvind Kilda, som med en hop trollkarlar ville öfverrumpla Konungen på ön Kormt, blef slagen med blindhet, så att de alla togo miste om vägen, till dess de om morgonen blefvo upptäckte af konungens folk, kap. 70, kunde gå ganska naturligt till, äfvensom att Eyvind Kinnrifa, kap. 83, skall hafva sagt, att han var en ande, genom Finnarnes trolldom inmanad i en mensklig kropp, och gerna sjelf kan hafva trott det, då hans föräldrar, hvilkas äktenskap länge varit ofruktsamt, tillskrefvo Finnarnes konster, att de fingo ett barn och samma Finnar kanske sedermera inverkade på hans uppfostran. — Det besök Odin aflade hos konung Olof grundar sig på en gammal sägen, som blifvit behandlad på flera sätt. Snorre framställer den i den enklaste inklädning, att nemligen en gammal man, som förärat något kött till konungens kök, en afton hade förlustat honom med hedniska berättelser och derpå gått bort, då biskop Sigurd erinrat, att det var tid att lägga sig. Konungen sjelf hade sedan trott, att det var Odin. Knappast hade Snorre anfört denna i sig sjelf föga märkvärdiga berättelse, om den ej redan varit bekant och just genom utvecklingen af hvad den gamle mannen berättat hade gifvit anledning till åtskilliga utsmyckningar. Det finnes ännu många andra berättelser, som stå i förbindelse med Olofs kristendom, derigenom att de berätta, huru hans hofmän bekämpade hedendomen, t. ex. berättelserna om Halfred Vanrådaskald, Thorstein Oxefot, Thorstein Bäarmagn, Helge Thorers son,

Gunnar Helming, Sven och Finn, Thorvald Tasald, äfvensom huru konungen på eget sätt förmådde Raugnvald och Raud samt Endrid Illbred att låta döpa sig *). Man kan af alla dessa berättelser finna orsaken, hvarföre Snorre förbigått dem, då de antingen voro fabelaktige, eller icke stodo i någon närmare förbindelse med konungens och landets historia. Äfven Olofs försök att kristna Island omtalas helt kort, kap. 80, 91, såsom tillbörligt var i norska historien. Något omständligare berättar Snorre Olofs kloka uppförande mot Isländarne i Throndhiem, kap. 88, 89, hvilket i det hela öfverensstämmer med andra sagor **), men kortare än åtskilliga af dessa. Af denna Snorres vanliga korthet i det, som icke egenteligen rörer Norrige, kan man redan sluta, att den vidlyftiga episoden om Isländarnes resor till Vinland, som läses kap. 105—113, svårligen der kunde vara införd af honom sjelf. Detta blifver dessutom klart af den jemförelse mellan handskrifterna, som blifvit anställd vid den Köpenhamnska upplagan af hans verk ***). Man intog deri detta stycke endast derföre, att det redan stod i Peringskölds upplaga, hvarest detta stycke ordagrannt blifvit utskrifvet ur den isländska upplagan af Olof Tryggvasons saga, 2 D. kap. 61.

Det öfriga af Olofs historia består i beskrifningen af tåget till Venden och hvad som förberedde

*) Om dessa se Sagabibliothek. 3 D.

**) I afseende på Kjartans första sinnesstämning mot kristendomen och Olof närma Oddur munk och Kristnisaga sig mest till Snorre. Deremot berätta Gunlaug och Lexdæla saga, att Kjartan först föreslagit att innebränna konungen, för att icke blifva tvingad af honom.

***) 1 D. s. 304 not.

detta. Hit börde några stora skepps byggande kap. 79, 95; Erik Jarls vikingstäg och äktenskap med K. Svens dotter kap. 96, 97; Svens giftermål med den af Olof hånade Sigrid Storråda kap. 68, 98 och Olofs egen förbindelse med Thyra, Svens andra syster, kap. 98—100. Erik Jarls bedrifter äro tagne ur Bandadrapa: de öfriga händelserna voro sådana, att de genast skulle blifva kända i hela Norrige och inom årets slut blifva berättade på Island. Adam af Bremen känner Olofs giftermål med Thyra och Svens med Sigrid, Lib. 2 kap. 78, 79. Saxo låter Olof fria till Thyra; men får afslag. Anekdoten om Olofs skymf mot Sigrid Storråda berättar han på ett annat sätt; men anmärker derjemte, huru hennes våldsamma hat till Olof derigenom blifvit väckt och påskyndat hennes förbindelse med danske Konungen. Både partiskheten och ofullständigheten af det, som desse författare berätta om Olof Tryggvason, är alltför påtaglig, att man här skulle behöfva att vidare uppehålla sig vid deras afvikelser från Snorres och de öfrige Isländarnes noggranna berättelser.

Olof seglade med en stor flotta till Venden, för att fordra sin hustrus hemgift af hennes förste man konung Burislef och båda konungarne blefvo snart enige. I den nyare historien skulle man vidlyftigt hafva anteknat dessa underhandlingar, samt beloppet af den summa Olof erhöll. Snorre affärdar detta med en enda rad; ty troligen hade ingen berättat mera derom: deremot använder han ett helt kapitel att berätta de förenade konungarnes samtal, då de sågo de norska skeppen komma seglande och ännu vidlyftigare finnes detta samtal hos Gunlaug kap. 85 och Oddur kap. 63. Om samtalet verkligen blifvit sålunda hållet kan ingen säga; men Norrmännen

borde gerna erinra sig det såsom ett minne af deras herrliga flotta. Det är en Homerisk vändning, hvarigenom man får ett långt klarare begrepp om Olofs stridskrafter än genom en summarisk lista öfver skeppen och deras besättning.

Långt kortare är sidostycket härtill, de få ord, som Olof fäller om sina motståndare, förrän striden begynte. Hvad han då sade kunde endast de få berätta, som undkommo från slaget, och dessa hade stor anledning att vara förbittrade på fienderne. Konungens uttryck berättades med åtskilliga förändringar. Snorre har just valt det, som var hårdast mot de Danske *). Alla Isländare äro enige med Snorre, att slaget hölls vid Svolder **). När Adam af Bremen förlägger det till det smala sundet vid Helsingborg, är det väl, såsom han sjelf tillägger, blott derföre att Öresund var en vanlig tillflyktsort för vikingar, och Konungar hade förut kämpat der, nemligen i Bråvalla-slaget.

Sjelfva sjöslaget beskrifver Snorre med lefvande klarhet och ännu större utförlighet än det med Jomsvikingarne, utan att dock falla in i den vidlyftighet,

*) Hos Snorre kap. 122 säger Olof: »icke frukta vi för dessa vekliga menniskor, det är intet mod i de Danske.» Hos Gunlaug kap. 87 lyda orden: »aldrig hafva Danskarne öfvervunnit Norrmännen och icke skola de besegra oss i dag». Hos Oddur kap. 65: »icke skola skogsgetterna besegra oss; ty Danskarne hafva getamod; för dem skola vi icke rädas; aldrig hafva de Danske haft seger till sjös». I Fagurskinna: »aldrig segrade Danskarne när de stridde med Norrmännen till sjös». Mot Svenskarne tillägges hos Gunlaug, Oddur och i Fagurskinna oqvädinsordet hästätare.

**) Knytlingasaga kap. 5.

som finnes hos Gundlaug och Oddur. Då hela striden snart sammandrog sig endast omkring Olofs eget skepp, var dess gång enkel och lätt att iakttaga. Sex utmärkte män af besättningen på Ormen Långe blefvo räddade: desse kunde vittna om hvad som föregick inombord, likasom Erik Jarl med sina män, som sedan blefvo så mägtige i Norrige, om slagets hela gång. Snorre anför såsom bevis för enskilta drag strofer af Halfred Vandrådaskalds, Skule Thorstensons och Haldor den Okristnes samtida sånger. Ännu flera af dessa versar samt några af skaldestycket Rekstefio läsas hos Gunlaug Munk.

Åtskilliga Isländare hade fallit på Olofs skepp *), några af öns anseddaste män hade varit i hans tjenst **), flera hade känt honom och hvarje man på ön längtade att höra omtalas den väldige konungen och hans bedrifter ***). Det var naturligt att de omständligaste berättelser om detta stora och i sina följder så märkvärdiga slag skulle erinras och omtalas.

Snorres urskilning att väga historiska berättelsers värde visar sig i sättet, hvarpå han framställer Olofs öde, kap. 130. Han känner de många sägnerna, huruledes konungen hade undkommit ur slaget, hvilka Oddur och i synnerhet Gunlaug hafva lemnat oss; men anförer blott några strofer af Halfred Vandrådaskald, som visa, att ryktet härom genast utbredde sig, men att äfven denne Olofs var-

*) Håstein, Landnama s. 179; Orm Skogarnef, Landn. s. 337; Ivar Liomi, Gunl. 2 D. s. 298; Thorstein Skelk, sam. st. s. 210.

**) Kjartan och Bolle (Laxdælas.), Halfred Vandrådaskald (Saga Bibl. 3 D.), Hjalte Skeggeson och Gissur Hvite (Kristnis. s. 80).

***) Sagabiblioth. 1 D. s. 213.

måste anhängare icke visste något derom med visshet. På ett passande sätt slutar Snorre denna saga med Norriges delning mellan de segrande.

De skriftliga källor för denne Konungs historia, som Snorre begagnat, hafva sannolikt varit, utom Are Frodes och Sæmund Frodes kortare anteckningar, en eller flera sammanhängande berättelser om Norska konungarne (*æfi Noregs konunga*) ungefärligen som Fagurskinna *), och slutligen Gunlaugs och Oddurs verk **). Det närmare förhållandet mellan Snorre och de tvenne sistnämnde författarne kan ses af den vid slutet af närvarande undersökning bifogade tabellariska öfversigt, vid hvilken Gunlaugs saga, såsom den vidlyftigaste, är lagd till grund. Denna har förnämligast blifvit jemförd med Snorre och Oddurs arbete åter med Gunlaugs: för korthetens skuld hafva i den första rubriken de mathematiska jemförelsetecknen blifvit begagnade.

OLOF HARALDSONS ELLER DEN HELIGES SAGA.

Redan i Olof Tryggvasons historia hade Snorre berättat, att Olof Haraldson, af sina samtida kallad den Tjocke, Digrbein, hade blifvit född, samt buren till dopet af sin namne (Olof Tryggv. saga kap. 67). Han förbigår sägnen, att gudfadren skulle hafva före-

*) Gunlaug anför i Olof Tryggv. lefnad 1 Del. kap. 122, att några lärde män omtalt sättet, hvarpå Håkan Jarl ombragt Gunhild, som hvarken finnes hos Snorre eller i någon handskrift.

**) Sagabibl. 3 D. s. 197—211.

spått hans tillkommande magt, äfvensom de fabelaktiga omständigheterna vid hans födelse, att modren nemligen kunde blifva förlöst först derigenom, att man lade på henne ett bälte, hemtadt från Olof Geirstadaalfs hög, hvilket Hrane Vidförle i en dröm blifvit ålagd att söka i den gamle konungens graf *).

Olof Haraldsons saga börjar dermed, att han blef uppfostrad hos sin styffader. Flatöboken har bevarat åtskilliga små drag, som redan hos barnet visade den äregirige krigaren: blott ett af dessa har Snorre anfört, kap. 2. Efter andra Nordiska höfdingars exempel drog Olof redan på sitt tolfte år på vikingståg, ledsagad af sin fosterfader Hrane, och tillbragte sju år med krig i främmande länder. Man skulle hafva haft endast förvirrade underrättelser om dessa krigsbedrifter, om ej Sighvat Skald, hvilkens fader Thor hade följt Olof på en del af hans ströftåg, i ett drapa hade besjungit dem på det sätt, att han nämner i hvad ordning hvarje slag blef hållet. Visserligen innehålla dessa versar föga mer än en uppgift på de ställen, der den unge konungen stridde och segrade; men derigenom har man dock en tråd i händelserna, som Snorre noggrannt begagnat. Han afviker blott från skalden deri, att han sätter Olofs tåg till Mälaren, hvarest den unge Konungen var nära att blifva tillfångatagen, men räddade sig med att genomskära en landtunga, mellan det första och andra af de slag, som Sighvat omtalar. Häraf följer emedlertid, att Sighvat i sitt drapa lärer helt och hållet hafva förbigått denna bedrift: den kan också knappast hafva blifvit utförd vid den tid Snorre antager, då Olof svårligen med den lilla magt, som

*) Se Olof Geirstadaalfs Thattr i Sagabiblioth. 3 D.

han hade kort efter sin bortresa från Norrige, kunde hafva vågat sig in i Sverige. Sjelfva berättelsen om den genomskurna landtungan är väl icke omöjlig, men likväl icke rätt sannolik. Namnet Stockholm, hvilket, såsom Torfæus anmärker (vol. 3, p. 33), kan betyda ett stycke af en holme, eller en afskuren holme (af *stöckva, stockit*), kunde hafva gifvit anledning till säg-nen, hvilken, såsom den finnes utsmyckad i Flatö-boken, blifver en legend. Emedlertid lärer dock Olof verkligen hafva gjort ett ströftåg till Sverige; ty Snorre nämner, både att de Svenske ännu visade de stenar, som Olof begagnat till sina skeppsbryggor, och anför tillika en vers af Ottar Svarte, huruledes Olof brand-skattade Gottland. Han låter äfven den Svenske Ko-nungen några år derefter i ett tal göra hänsyftning på det trångmål, hvaruti Olof Haraldson då befunnit sig i Mälaren (kap. 71). Man kan således antaga, att Olofs tåg till Sverige i det hela varit olyckligt, att han med möda undsluppit och att Sighvat af den orsaken icke omtalt det i sitt drapa. Snorre anför Sighvats vers om femton af Olofs fältslag utomlands. Torfæus säger, vol. 3, p. 34, att Sighvat omtalar till och med 20 ordentliga slagtningar, som Olof skall hafva hållit; men detta yttrande af Sighvat (O. H. s. kap. 260) angår Olofs hela lif och icke blott hans ungdomsbedrifter. De andra redaktionerna af Olofs historia nämna deremot ett sextonde, sjuttonde, ader-tonde och nittonde slag på Olofs vikingståg, hvar-ibland äfven det i Sverige; men utan att hemta bevis af någon skaldesång. Dessa fyra slag innehålla dock alla något fabelaktigt, likasom berättelsen, att Olof någon tid i sällskap med Thorkel den Höge skall hafva fäktat för konung Knut i England. Tilläfven-tyrs har Sighvat blott lösligen nämnt de sista slagen.

och detta föranledt utsmyckningarne; hvilket bestyrkes deraf, att Snorre vid berättelsen om de tvenne sista åren af Olofs vikingståg (kap. 19, 24—26) icke mera anförer Sighvats versar, hvilka han hittills så noga följt.

På ett passande sätt förberedes Olofs färd till Norrige genom en kort berättelse om de höfdingar, som hittills hade regerat der, Erling Skjalgson, Einar Tambaskelfver och i synnerhet Erik Jarl, kap. 21—23, utan hvilkens tidiga död Olof svårligen vågat eftersträfva Norriges krona. Han steg ombord, med 220 utvalde och väl beväpnade män, på tvenne köpmansskepp. Det är icke troligt, att han kunnat utföra sina vidlyftiga vikingståg med en så ringa magt; men så länge han uppehöll sig i de farvatten, hvarest vikingar svärmade omkring, kunde han få många rofgirige krigare att följa sitt banér, hvilka ej hade lust att vända tomhändte tillbaka till oviss och kanske hårdare strid. Lyckan gynnade Olof: den ene af de tvenne regerande Jarlarne, den unge och vänsälle Håkan, tog han tillfånga, och det lyckades hans moder Asta att öfvertala hans betänksamme styffader Sigurd Syr att antaga sig hans sak. Sättet, hvarpå föräldrarne mottogo Olof, målas med så lefvande färger, att man ej kan betvifla, att någon bland de många ögonvittnena har gjort utkastet till skildringen, kap. 30—32. Samtalet mellan Olof och hans föräldrar åhörde ingen utom hans fosterfader Hrane: om också berättelsen derom icke kom från hans mun, är den dock ganska passande till de talande personernas karakter. Man inser icke, hvarföre Snorre har anfört, att konung Sigurd lät bespisa Olofs folk den ena dagen med fisk och mjölk, den andra med kött och

öl. Men en handskrift tillägger *), att Olofs folk knotade deröfver, att de blott hvarannan dag fingo kött och att Olof sökte lugna dem med den anmärkningen, att mjölk var tjenligast för sårade menniskor. Denna omväxling i underhållet var således ett drag af Sigurd Syrs sparsamhet. Tinget på Upplanden, hvarest de med Olof beslägtade Konungar lofvade honom sitt biträde, hans resa till Trondhiem, Jarlarnes anstalter och slaget vid Nesie, kap. 34—49, voro offentliga händelser af det slag, som icke lätt falla ur minnet. Dessutom hade samma år, som Olof kom till Trondhiem, Sighvat seglat dit från Island och blifvit Olofs skald, oaktadt denne icke synnerligen bekymrade sig om skaldekonsten. Sighvat var med i slaget mot Jarlarne och diktade derom genast de så kallade Nesievisorna, som Snorre flitigt begagnat. Genom Sven Jarls död och Erling Skjalgsons förlikning med Olof blef dennes magt befästad. Den Svenske Olof harmades väl ännu öfver förlusten af sin andel af Norrige; men han visade sitt fiendtliga sinnelag blott mot enskilta af den Norske Olofs män: denne betalte med samma mynt och båda Konungarnes undersåtare ledo genom enskilta ströfverier och afbrott i handeln. Björn Stallare gjorde derföre det förslaget att sluta fred och erhöll sjelf det farliga uppdraget att göra försök dermed hos den Svenske Konungen. Den omständliga berättelsen, kap. 68—71, 76—81, om den finhet, hvarmed underhandlingarne drefvos, till dess lagman Thorgnys kraftord gjorde slag i saken, är ganska underhållande. Trovärdigheten kan så mycket mindre betviflas, som Björn åt-

---

*) Saga Olafs Helga, Ms Arnæ membr. N:o 61 i fol. i Suhmska afskrift. s. 48.

följdes både af skalden Sighvat, hvars sånger skildra en del af resans händelser, och af Hjalte Skeggeson, kristendomens ifrige utbredare på Island. Konung Olof hade kallat honom till Norrige, och som en vän af Björn och dessutom en vältalig och qvick man, blef den hemligaste del af förrättningen honom uppdragen, och efter väl förrättadt ärende reste han tillbaka till Island, kap. 87. Hjalte var gift med en faster till den Teit Isleifson, af hvilken Are Frode fick så många af sina underrättelser. Hjaltes egen berättelse har derföre knappast gått genom mer än en man, förrän den blef skrifteligen uppsatt. Hos Snorre har denna del af Olofs historia sin egen öfverskrift: *uphaf fridgerdar sögn* (början af förlikningsberättelsen) kap. 67, och att just Hjaltes berättelse ligger till grund, bestyrkes deraf, att Sighvats vers och hvad som dermed står i förbindelse tydligen visar sig som en sednare tillsättning, hvilken dock i Flatöboken blifvit införd på sitt rätta ställe i berättelsen.

Medan dessa underhandlingar varade, sökte Olof med grymhet införa kristendomen i Uppländerna af Norrige. De fem småkonungarne, som ville sätta sig emot honom, blefvo öfverrumplade; på den farligaste af dem, Rörik, blefvo ögonen utstungne och de försök, som denne sedan gjorde att hämna sig, voro fruktlösa. Röriks händelser måste blifva Isländarne så mycket mera bekanta, som han slutligen blef öfverförd till ön och der tillbragte sina tre sista lefnadsår, kap. 72—74, 82—86: en vers af Ottar Svarte omtalar de fem konungarnes fångenskap, kap. 74.

Oaktadt äktenskap mellan prinsessan Ingegerd och Olof blifvit beslutadt på tinget i Upsala, blef det

dock förhindradt genom den Svenske Konungens hat, kap. 88—91. För att påskynda saken, företog Sighvat en resa till Vestgötha Jarlen Ragvald, hvilkens minne han i en sång fortplantat till efterverlden, kap. 92.

Följden af denna resa blef, att, då den Svenske Konungen lofvat prinsessan Ingegerd till Konung Jarislaf i Holmgård, samtyckte Olof Haraldson, på Sighvats hemställan, att äkta den sköna Astrid, Svenska Konungens oäkta dotter, som var kommen att besöka Jarlen. Denne förde genast prinsessan till honom och Ingegerd frälsade Jarlen från sin faders hämnd, derigenom att hon tog honom med sig till Holmgård.

Fruktan för Svenske konungens vrede förmådde en annan Göthisk höfding, lagman Emund, att väcka ett uppror, som slutades på det sätt, att Svenska konungen måste dela riket med sin son och sluta förlikning med den Norska konungen, kap. 95—96. Allt hvad som i dessa händelser rörer Astrids äktenskap med konung Olof, står i så nära sammanhang med Sighvats verksamhet och med hvad hvarje man i Norrige kunde veta, att man ej kan tvifla på dess trovärdighet. Lagman Emunds historia deremot framställer en statshvälfning, hvaraf endast det slutliga resultatet hade inflytande på Norrige. Den är underhållande att läsa; men om än icke i och för sig sjelf otrolig, likväl knappast fri från utsmyckningar; ty en besynnerlig omständighet var det, att af den Svenska konungens trenne förnämsta rådgifvare den ene var nästan blind, den andre stammande och den tredje döf. För öfrigt kunde de tvenne Isländske skalderne Gissor Svarte och Ottar Svarte, som uppehöllo sig hos Svenska konungen (kap. 69) och af hvilka

den siste sedan gick i Olofs tjenst (kap. 120), hafva fört dessa underrättelser till sina landsmän.

Berättelsens gång afbrytes nu genom några underrättelser om Orknöarnes bebyggande af Norrmän och en utförlig framställning af stridigheterna mellan de Orknöiske Jarlarne, hvaraf följden blef, att Olof fick herraväldet öfver öarne. Något häraf hade redan i det föregående blifvit berättadt *), åtskilligt upprepas i det följande **). Då nu dessutom hela detta stycke är utelemnadt både i den pergamentscodex af Snorres verk, som Torfæus kallat Jofraskinna ***) och i Flatöboken, och det ordagrannt öfverensstämmer med början af Orkneyinga saga †), hvarest det noga sammanhänger med det följande, så kunde man lätt förmås att antaga denna jarlasaga, kap. 99—109, för ett i Snorres verk sednare inflickadt stycke. Men på den andra sidan finnes detta i de flesta handskrifter af Heimskringla, äfvensom i de codices, som innehålla blott Olof den Heliges saga. Detta tillägg röjer större flit än afskrifvarne plägade använda på det, som de fogade till sina handskrifter; ty den korta framställning af Jarlarnes förhållande, som finnes i Jofraskinna, borde både utelemnas här och dessutom de ömsesidiga hänvisningar bifogas, genom hvilka stycket förenas med det föregående och efterföljande (kap. 103, 110, 112, 117). Härtill kommer, att hela berättelsen är mycket trovärdig, nog vigtig att upptagas och rörde just klokt utförda underhandlingar, vid hvilka Snorre gerna plägar uppehålla sig. Det

*) Harald Hårfag. S. kap. 22. Håk. Godes S. kap. 4, 5. Olof d. Helig. S. kap. 87.
**) Olof Hel. S. kap. 112, 117,
***) Köpenh. uppl. af Snorres Verk. 2 D. s. 161, not. 1.
†) Sagabiblioth. 1 D. s. 230.

är således sannolikt, att det är Snorre sjelf, som inpassat detta stycke af jarlasagorna i Norska Konungarnas historia.

De närmast följande händelser innehålla dels Olofs bemödanden att öfverallt införa kristendomen, dels hans stridigheter med enskilta höfdingar. Hvad det första angår, innebär berättelsen härom sjelf tillräckliga grunder för sin trovärdighet; ty det som läses kap. 113—115, 117—120, 129, är både fritt för allt, som smakar af legend, hvilket i sednare berättelser skulle hafva inblandat sig, och innehåller så många speciela, målande drag, som icke lätt låta dikta sig. De tvenne magnaternas Erling Skjalgsons (kap. 122, 125—127) och Einar Tambaskelvers (kap. 121, 130) uppförande mot Konungen och dennes förhållande till de trottsiga höfdingarne i Nordlandet (kap. 112, 123, 124, 128, 132, 143, 144, 150), berättas med klarhet och omständlighet. Isländarne kunde erhålla så mycket noggrannare underrättelser om dessa händelser, som åtskillige män af öns förnämsta slägter en lång tid uppehöllo sig vid Norska Konungens hof. Olof hade nemligen, för att utvidga kristendomen och sitt rike, ifrigt sökt förbindelser med Isländarne. När ansedde män kommo med köpmansskepp till Trondhiem, blefvo de på bästa sätt mottagne i Konungens gård: till andra af landets höfdingar sände Konungen sjelf gåfvor, och desse män, som väl älskade sin oafhängighet, men likväl funno stort nöje i att på Alltinget kunna förevisa de kungliga gåfvorna och berätta huru hederligen de utomlands blifvit mottagne, gingo gerna sjelfve i Konungens tjenst. Snorre nämner, bland dem som besökte Konungen, Thorkel Eyolf-

son, Thorleik Bolleson *), Thord Kolbeinson **), Thord Barkerson ***), Thorgeir Havardson och Thormod Kolbrunaskald †), kap. 133. Då Olof trodde sig hafva vunnit de mägtigaste i landet, ditsände han Thorarin Nefiulfson, som på Alltinget först föreslog att öfverlåta åt Olof en ö, Grimsö, som låg utanför Öfjord. Då detta förslag misslyckats, sedan den försigtige Einar, Gudmund den mägtiges broder, hade anmärkt, att denna ö var tillräckligt stor att kunna underhålla en hel krigshär, inbjöd Thorarin landets höfdingar att besöka Konungen i Throndhiem. Desse funno det betänkligt att lemna landet på en gång och öfverlemna sig i den hersklystne Konungens våld; men de beslutade dock att sända några i sitt ställe, kap. 134, 135. Af denna anledning kommo Stein, Skafte Lagmans son, Thorodd, Snorre Godes son, Geller, Thorkel Eyolfsons son och Egil, Siduhalls son, till Olofs hof i hans tionde regeringsår (138), då konung Knut hade börjat sina underhandlingar med de missnöjde Norrmännen. Geller blef följande året hemsänd med det förslaget till Isländarne att antaga Norska lagarne och betala konung Olof skatt. De trenne andre blefve till sin stora harm qvarhållne som gisslan (kap. 146). Stein kunde icke underlåta att utgjuta sin harm, både i bunden och obunden stil, och då han märkte, att Olof fått kunskap derom, flydde han från Konungens gård, mördade en af Konungens fogdar, som ville anhålla honom, och begaf sig till Erling Skialgsons dotter Ragnhild, hvilken han förut bevisat en tjenst.

*) Om dessa se Laxdælasaga.
**) Om honom finnes mycket i sagan om Björn Hitdælakappe.
***) Hans genealogie i Landnama s. 29.
†) Dessa bådas bedrifter berättar Fostbrödrasaga.

Hon förmådde sina fränder att så kraftigt antaga sig Steins sak, att han fick tillstånd att lemna Norrige: han begaf sig till Konung Knut, hos hvilken han länge uppehöll sig (148). Thorodd harmades så mycket deröfver, att han mot sin vilja nödgades blifva i Konung Olofs sällskap, att han tillbjöd sig att göra en mycket farlig resa till Jemtland, för att indrifva skatt, hvilken resa utförligen beskrifves (151). Egil Siduhalls son ledsagade Olof på tåget till Danmark, hvarest han ådrog sig konungens ovilja genom några fångars frigifvande. I Flatöboken finnes en utförlig berättelse härom (col. 382—385), hvaraf Snorre gjort ett utdrag, kap. 165. Desse trenne gisslomän af Islands anseddaste slägter, som sålunda togo verksam del i händelserna under Olofs sista regeringsår, kunde lemna noggranna underrättelser härom på Island. Man finner derföre i denne Konungs historia en synchronistisk ordning tämmeligen noga iakttagen i berättelsen, hvilket, enligt Snorres eget intyg, i synnerhet måste tillskrifvas Are Frodes undersökningar, kap. 189. De samtida händelserna på Färöarne, kap. 136, 145, 152, 153, äro berättade efter Færeyinga saga, eller rättare utskrifne ur denna *). En annan skriftlig källa, som Snorre begagnat (174) och som vi ännu ega qvar, är Raudulfs Thattr. Då händelsen icke medförde vigtiga följder, hade Snorre väl knappast omtalat den, om han ej haft afseende på den utförliga berättelsen derom, hvilken dessutom, enligt inre grunder, måste vara äldre än Snorre **).

Åtskilliga Isländare uppehöllo sig äfven hos Knut den mägtige: vi hafve redan nämnt Isländske lag-

---

*) Sagabiblioth. 1 D. s. 185.
**) Sagabiblioth. 3 D. s. 299.

mannens son Stein. Skalden Sighvat besökte hans hof och sjöng sånger till hans ära, hvaraf Snorre anför åtskilliga versar [1]); dock ville Sighvat af kärlek till Olof icke gå i Knuts tjenst [2]). Dessutom nämnas som hans skalder Berse Torfeson [3]), Ottar Svarte [4]), Halvard Hareksblesa [5]), och framför alla Thorarin Loftunga [6]).

Medlersta delen af Olofs regering synes ej hafva gifvit skalderna något ämne. Snorre anför blott några rader af ett sednare skaldestycke af Arnor Jarlaskald om Olofs stränga framfarande i Upplanden (kap. 129). Tåget till Danmark föranledde några versar af Sighvat [7]); men knappast något särskilt skaldestycke. Deremot framkallade de sista händelserna i Konungens lefnad flera ännu förvarade sånger. Sighvat intygar, att det var Konungens stränga rättvisa, som föranledde folkets missnöje mot honom [8]). Då Olof kort före sin flykt från Norrige öfverrumplade den tappre och mägtige Erling Skjalgson, författade nyssnämnde skald, som ofta förut hade sjungit om denne sin välgörare [9]), en sång till hans ära [10]). En annan af Konungens mägtigaste motståndare, Kalf

1) Kap. 140, 155—157, 159; jemf. Knytlinga saga, kap. 16, 17, 19. Langebek Scriptores rerum Dan. vol. 2. p. 279. Thorkelin Fragments of English and Irish history, p. 24.
2) Snorre kap. 170.
3) Snorre O. H. S. kap. 140. Knytlingasag. 19.
4) Sn O. H. S. kap. 160. Knytlingas. k. 8, 10, 12, 13.
5) Knytlings. kap. 8.
6) Sn. O. H. S. kap. 182. Knytlingas. k. 19.
7) Snorre O. H. S. kap. 154, 159.
8) Id. kap. 192.
9) Id. kap. 21.
10) kap. 186.

Arneson, har blifvit besjungen af Biarne Guldbråskald *). Med den unge Håkan, som blef Konung Knuts Jarl i Norrige, följde, bland andra Isländare, en vid namn Jökul, som härstammade från en ansedd slägt i Vatnsdalen: han blef satt att styra skeppet Vesund, som konung Olof förut hade haft; men blef sedan öfverrumplad af Olofs folk och mördad efter Konungens befallning: af hans versar äro ett par antecknade **).

Flere trovärdige män åtföljde Olof till Ryssland. Der blef hans son, som sedan kom på thronen, uppfostrad: man kunde således om denna resa icke sakna säkra underrättelser. Olofs återtåg, hans infall i Norrige och slaget vid Stiklastad voro sådana händelser, som genast skulle omtalas och länge förvaras i minnet, så väl för deras egen skuld, som för följderna. Slagets gång är berättad med omständlighet och klarhet. Olof hade trenne Isländska skalder med sig: Thormod Kolbrunaskald, Gissur Guldbråskald och Thorfind Munn: han befallde dem stå inför den sköldborg af tappra män, som skulle försvara honom, på det de sjelfve kunde se, hvad som tilldrog sig omkring Konungen, så att de icke behöfde höra af andras mun det, som de sedan skulle berätta och besjunga ***).

Hvar och en af skalderna framsade genast en strof som förberedelse till sin sång om Konungen och Snorre, som anför dessa versar, tillägger, att krigshären genast lärde dem utantill, hvilket är ett obestridligt bevis på, huru brukligt det var att improvi-

*) Snorre O. H. S. kap. 187, 194, 240. Magnus God. S. kap. 6, 15, 37. Flatöboken col. 505.
**) Kap. 193.
***) Kap. 218.

sera till och med under slagtningen, hur allmänt sinnet för skaldekonst var och ändteligen att det manér, hvari dessa sånger voro diktade, den tiden var hylladt som folkpoesi. Likaså märkvärdigt är det, att Thormod Kolbrunaskald den morgon, som slaget skulle stå, väckte Konungens här till striden genom uppstämmandet af det gamla Bjarkamal, den sång, hvarmed Hjalte skall hafva väckt Rolf Krakes sofvande kämpar. Då sången var slut, tackade hären honom för den och tyckte, att den passade till detta tillfälle. Olofs krigare kände således den gamla Danska sången om hvad som tilldragit för 400 år sedan med en Leire-konung, och oaktadt den i sig sjelf var ett olyckligt förebud, voro de dock nöjde med den, emedan den erinrade dem, huru en älskad Konungs män hade stridt till döden för honom. Slagets gång har blifvit besjungen åtminstone i tvenne sorgeqväden öfver Olof, af Thord Siarekson *) och Sighvat; af den sistnämndes vers anförer Snorre åtskilliga i skildringen af slaget **). Han anmärker derjemte, emot sin vana, i hvilken smak Sighvat hade diktat denna sång ***), och syftar dervid utan tvifvel på följande legend †): Då tiden tillstundade, på hvilken Gud ville taga Sighvat till sig, begynnade han att dikta ett drapa om Olof den Helige, som då hade landstigit vid ön Säla. Då hände, att en bonde uppe i landet blef sjuk: hans hustru satt bedröfvad hos

*) Snorre O. H. S. kap. 160.

**) Kap. 224, 225, 236, 237, 239, 240, 248.

***) Kap. 224: ok stælti eptir upreistar sögo.

†) Finnes i Flatöboken col. 515 och i en annan redaktion af Olofs lefnad, cod Arnæ 77 i fol., MS. Suhm. 727 i fol. s. 834; på första stället nämnes blott Sigurds saga; på det sednare Sigurd Fafnesbanes.

honom; men då bondens krafter mer och mer aftogo, uppenbarade sig Konung Olof för hustrun och sade: vi skola byta arbete; du skall gå till min skald Sighvat och jag skall sitta hos den sjuke. Säg Sighvat, att jag icke vill, att han inrättar det drapa, som han diktar om mig, efter Sigurds saga, utan heldre efter Upprors-sagan. Hustrun begaf sig till Sighvat och mannen blef imedlertid botad af Olof den Helige.

Efter beskrifningen af slaget vid Stiklastad finnes i de tryckta upplagorna ett kapitel om Harald Sigurdsons flykt, hvari denna Saga äfven anföres. Denna citation skulle kunna häntyda på en, ifrån Snorre skiljaktig framställning af Harald Hårdrådes historia, om ej de i den Köpenhamnska upplagan införda varianterna underrättade oss, att detta kapitel finnes blott i en pappers-codex och författadt af en afskrifvare, som anförer sin källa. Ett annat tillägg till beskrifningen öfver slaget, som tillhör Snorre, är den utförliga berättelsen om Thormod Kolbrunaskalds slut, kap. 246—47. Hans fullständiga lefvernesbeskrifning finnes i Fostbrödra saga*), hvaraf åtskilliga recensioner finnas. Att Snorre har hemtat sina underrättelser från denna saga, är så mycket troligare, som han, efter att hafva berättat skaldens död, säger: »och sålunda slutas hvad man har att berätta om Thormod», hvilket plägar antyda, att en vidlyftig berättelse är slutad. Den mördade Konungens vänner voro böjde att anse honom som martyr och helgon; och då Konung Svens hårda lagar hade väckt allmänt missnöje, började man, innan ännu ett år förflutit, att i Throndhiem viska om järtecken, som

*) Sagabibliotheket, 1 D. s. 159.

skedde i hans namn. Einar Tambaskelver, som var förbittrad deröfver, att Knut ej hade gjort honom till Norriges Jarl, var den förste bland höfdingarne, som erkände Olofs helighet. Äfven de, som hade fäktat mot Konungen i slaget, voro höjde att hedra den döde Olof, då de märkte huru mycket den nya sakernas ordning misshagade Folket; ja till och med hans baneman Thörer Hund berättade, att droppar af konungens blod hade lindrat hans sår, kap. 242. Olofs hofbiskop Grimkell blef hemtad till Trondhiem: han lät högtidligen upptaga kistan, fann liket friskt och välluktande och påstod, att Konungens hår- och skägg under tiden hade växt. Konung Sven sjelf och hans hofmän sågo derpå och trots några invänningar af Svens hatade moder Alfifa, antogo alla detta som afgjordt. Sighvat omtalar det i en vers: till och med Svens hofskald Thorarin Loftunga nämner detta och flera af Olofs järtecken i ett skaldestycke, som han kort derefter diktade till Svens ära, kap. 259. Knappast berättas något järtecken från medelåldern, för hvars verklighet flera historiska grunder gifvas, än för de första, som tillskrifvas konung Olof; likasom på en annan sida orsaken, att dylika sägner blefvo utbredde och trodde, ingenstädes tydligare kan upptäckas. Om den unge Håkan Jarl hade lefvat och Sven ej kommit till Norrige, så hade Olof ej fått den äran att blifva Norriges skyddspatron. Af de många järtecken, som man sedan tillade Olof, anförer Snorre blott de första, som af hans samtida blefvo berättade och trodde och för hvilkas giltighet historiska bevis kunde anföras. Han åtskiljer hvad som grundade sig på en enskilt mans bestämda vittnesbörd från hvad som var allmän sägen. Han går icke läsarens omdöme i förväg och den noggrannhet,

hvarmed han anför de olika vittnenas utsagor, sätter oss i stånd att pröfva deras beskaffenhet.

Snorre slutar Olofs egen historia (kap. 260) med den anmärkning, att han nu hade berättat en del af Olofs saga, nemligen hvad som skedde under hans regering och vid hans död: han ville icke eller underlåta att tala om hans järtecken; men detta kunde först ske längre fram i arbetet. Man kan deraf förmoda, att Snorre har kännt dylika sagor om Olof Haraldson, som bestodo af tvenne delar, den ena om hans jordiska, den andra om hans himmelska verksamhet. Det öfriga, som Snorre berättar i Olof den Heliges saga, rörer Svens regering; ty då detta var för litet att utgöra ett eget stycke, måste det antingen fogas till Olofs, eller Magni saga. Den enda märkvärdiga händelse, som föreföll, var Svéns seger öfver konung Tryggve, hvars minne blifvit fortplantadt genom tvenne visor (kap. 263). För öfrigt var god frid i landet; men folket var förbittradt öfver utlänningarnes herravälde och flera höfdingar sammansatte sig att hemta Olofs son från Gardarike. Genom detta slut knyter sagan sig till den följande berättelsen. Men innan vi öfvergå till denna, måste vi först söka att besvara den frågan, huruvida denna Olofs saga är författad af Snorre; om han sjelf har förenat de särskilta underrättelserna till ett helt, eller om han haft en eller flera lefvernesbeskrifningar öfver Olof Haraldson, som han tilläfventyrs förkortat, förökat, beriktigat, eller blott afskrifvit.

Snorre sjelf citerar Are Frodes krönika *); i synnerhet har han begagnat den att bestämma tiden,

---

*) Olof H. S. kap. 189, 260.

och då Are Frode synes hafva varit utförligast i berättelsen af Olof den Heliges historia, som utan tvifvel utgjorde slutet af hans skrift, emedan Are icke citeras vid någon händelse efter denne Konungs död*), så måste man väl deri söka orsaken dertill, att Snorre just i Olofs historia så noga anmärker, hvad som tilldrog sig på hvart och ett af konungens regeringsår. Are Frodes förlorade krönika har troligen icke varit författad i annat maner, än hans arbete om Island och har blott innehållit en torr kronologisk sammanställning af hvarjehanda historiska anteckningar. Derföre har man, med all aktning för Are, icke funnit det löna mödan att ofta afskrifva hans bok i dess ursprungliga form. Så snart flera muntligen berättade sagor blefvo skriftligen författade, måste de, som älskade den utförliga historien, upptaga en del deraf i Ares synkronistiska ram, och för dem, som blott ville hafva en historisk ledtråd, lättades öfversigten än mera af Ares tids bestämmelser, genom att skrifva ordentliga annaler.

Något utförligare än Ares krönika har utan tvifvel Sämunds varit. Denne, Ares förtrogne, var en grundlärd man, som efter att hafva läst Ares arbete, eller åtminstone en del deraf, sjelf började att författa sin krönika. Han kan icke hafva velat afskrifva sin samtidas bok: i afseende på tidsbestämmelsen var hans anseende mindre än Ares: han citeras mera sällan **). Hans förtjenster hafva således tvifvelsutan bestått deri, att han uppteckuat några

*) Werlauff: *De Ario Multiscio*. Havn. 1808.

**) Se det af Arne Magnæus författade *vita Sæmundi* framför Köpenh. uppl. af Sæmunds Edda, 1:a Tom. p. III—VI.

flera händelser än Are och, likasom denne, med strängt afseende på tidsföljden. Äfven denna krönika måste undanträngas af de följande utförligare bearbetningarne. Vi känna dess omfång af det lyckönskningspoem, som en anonym skrifvit till Sæmunds sonson, Jon Loptson, der han i 40 strofer omtalar 40 norska konungars lefnad ifrån Halfdan Svarte till Magnus den Gode och tillägger, att han deri följde Sæmunds berättelse *). Ehuru Snorre icke på något ställe citerar Sæmund, är det dock otvifvelaktigt att han, som var uppfödd i J. Loptsons hus, måste hafva kännt Sæmunds skrifter; men detta kunde, lika litet som Ares, gifva honom mer än en blott ledtråd.

Handskriften Fagurskinna öfverensstämmer på några särskilta ställen, t. ex. kap. 28, 168, nästan ordagrannt med Snorre; men är i det hela långt kortare. Imedlertid har denna codex åtskilliga tillägg, t. ex. ett prosaiskt utdrag af Eilif Dadaskalds Bandadrapa, några versar af Sighvat och Thororin Loftunga, och något utförligare anmärkningar om Sven Alfifæ sons regering, hvarest det heter, att Sven hade ett vackert utseende och var icke eller elak; men att modrens inflytelse förderfvade honom mycket: den berättar också åtskilligt om Konung Knuts resa till Rom. På några ställen afviker den från Snorres berättelse i mindre omständigheter, t. ex. kap. 39, 170. Den sätter Hårdaknuts utropande till Konung i Danmark och Ulf Jarls påföljande mord långt sednare än Snorre, nemligen efter Olof den Heliges död. Häraf följer, att handskriftens författare icke eller i denne konungs lefnad kan hafva gjort utdrag ur

*) John Loptsons Encomiast, utg. af J. Ericksen. Kjöbenh. 1787.

Snorre, utan deremot, att Snorre sannolikt begagnat antingen denna handskrift, eller dess källa.

Märkvärdigast är den bearbetning af Olof den Heliges lefnad, som finnes i Flatöboken. Den är betydligt vidlyftigare än Snorres berättelse, både emedan den har upptagit långa episoder, t. ex. i Fostbrödrasaga, Styrbjörns Thattr, Eymunds Thattr o. s. v. som blott stå i ett aflägsnare förhållande till Olofs lefnad, och dessutom tillagt många mindre drag och händelser, som Snorre förbigått. Men härmed är ännu icke det genetiska förhållandet mellan Flatöboken och Heimskringla bestämdt; ty på ena sidan kan man vid hvarje tillägg i Flatöboken tänka sig en giltig orsak, hvarföre Snorre, om han också kännt berättelsen, likväl gått den förbi, antingen emedan den var för omständlig, eller opålitlig, eller innehöll något stridande mot den anständighet, som städse iakttages i hans verk. På andra sidan kan man föreställa sig, att Snorres enklare föredrag blifvit utsmyckade med hvarjehanda sednare tillsättningar. Blott på tvenne ställen tycker man sig finna spår till, att Flatöbokens framställning är yngre än Snorres. Det ena, att Sighvats vers om hans tåg till Sverige med Björn Stallare äro af Snorre anförde, sedan han talat om Björns lyckliga ankomst till den svenska konungen (kap. 70); i Flatöboken deremot äro de mera passande inväfde i sjelfva resan, hvilket förefaller som en rättelse. På det andra stället finnes väl det stycke af Orkneyingasaga, som Snorre har upptagit i Olof den Heliges lefverne, äfven i Flatöboken; men med undantag af början kap. 99—102, som angår öarnes äldre historia. Dock äro dessa tvenne omständigheter icke afgörande; ty man kan gerna antaga, att Snorre icke ville anföra Sighvats

vers om resan, förrän han hade anfört orsaken, hvarföre denne deltog deri, hvilket Flatöboken förbigår; och då han säkerligen sjelf kände Jarlasagorna, har han kanske funnit det passande att anföra något af det, som förut tilldragit sig på Orknöarne och som han förut ej haft tillfälle att omtala. Å en annan sida är det sannolikt af Flatöbokens hela beskaffenhet, att Snorres verk icke blifvit lagdt till grund i den del deraf, som rörer Olof den Helige. Det är obestridligt, att presten Jon Thordson, som mot slutet af fjortonde århundradet sammanskref oftanämda codex, har behandlat Olof den Heliges historia på samma sätt, som Olof Tryggvasons, genom dess förökande med en mängd större och mindre berättelser, som inpassades der någon anledning dertill förefanns; men dessa stycken, som understundom hafva sina egna anledningar, skiljas lätt från de många tillägg, som äro inväfda i berättelsens egen gång, och likasom vi i Olof Tryggvasons historia skilde de sednare inkilade episoderna från Oldurs och Gunlaugs sammanhängande berättelse, som var utförligare än Snorres, synas vi äfven hafva anledning att gå till väga på samma sätt vid Olof den Heliges historia. Det ringa bemödande, som ofvannämnde prest ådagalade att sammanbinda episoderna med den öfriga historien, bevisar, att åtminstone icke *han* på detta sätt utmålat skildringarne och förlängt samtalen. Dessutom finnas här icke blott tillägg till Snorres berättelser, utan äfven afvikelser derifrån. Olofs tionde regeringsår (Snorre kap. 129) har här blifvit det elfte, col. 434, det trettonde regeringsåret, kap. 146, är här det tionde, col. 447. Flatöboken låter (col. 498) Thormod Kolbrunaskald i slaget vid Stiklastad

efter Olofs fall begifva sig till Dag Ringson; Snorre motsäger detta uttryckligen kap. 246.

Att Olof den Heliges lefverne i Flatöboken är oafhängigt af Snorre, bestyrkes än vidare af det förhållande, hvari detsamma står till Styrmers bearbetning af denna konungs lefnad. Styrmer, Snorres samtida, var lagman år 1210 och 1232 och dog 24 år efter Snorre (1265) *). Han hade tillnamnet den Lärde och nämnes såsom en af Landnamabokens författare **). Hördes saga tillägger honom en historisk notis om den fredlöse Hörd, Sturlunga saga den underrättelsen, att Snorre erhöll Jarlsnamn af hertig Skule ***). I Flatöbokens bearbetning af Olof den Heliges lefverne citeras Styrmers bok om denne Konung trènne gånger †). Deraf skulle nu kunna slutas, att dess författare känt Styrmer och således var yngre än Snorre; men längre fram i samma codex, sedan Sverres och Håkan Håkansons saga blifvit afskrifna, finnes ett tillägg till Olof den Heliges

*) Finni Johannæi hist. eccles. Isl. vol. 1 p. 213.

**) Landnamabok, p. 378.

***) Sturlunga, 7 Thattr. 23 Cap.

†) Col. 341 Suhms afskrift s. 323. Sva segir Styrmir hin Frode, at Olafr konongr Haraldzsun hafe tekit riki af XI. konungum a Upplöndum fyrir Olafe Svia kononge, enn hann segir at thvi ætti Olafs Sænske Uppland at Æirikr Hakonarsun hefdi thvi hæitit honum til lidvæizlu ser, tha er hann bardutz med honum mote Olafi konongi Tryggvasyne. — Straxt efter s. 324: Tha er Olafr konongr hafde undir sik tagit that riki, er their fim konongar hafdu haft ádr, okadrer VI their, er Styrmer reiknar í sinne bok. — Till ytterligare bevis anföres en vers af Sighvat, hvari nämnas ellofva konungar. Samma yttrande af Styrmer citeras i Eymunds saga col. 368.

saga med följande öfverskrift *): »dessa småstycken, som här äro samlade, stå i sjelfva sagan om den helige Olof Haraldson, som presten Styrmer har författat, ehuru de ej förut blifvit utförligen berättade i denna bok. Ingen bör undra derpå, att myeket icke blifvit antecknadt, som tilldragit sig i denne Konungs dagar, då detta herrliga ljus spriddes öfver de nordiska landen« o. s. v. Derpå följa åtskilliga, icke särdeles trovärdiga anekdoter om Konung Olof, hvilka likväl äro i samma smak, som mycket af det man läst i den föregående bearbetningen af denne Konungs lefverne. Om dess författare hade läst Styrmers arbete, så är det oförklarligt, hvarföre han ej hade upptagit dessa små drag. Följaktligen kunna citationerna af Styrmers arbete i Olofs lefverne i Flatöboken icke härleda sig från lefvernesbeskrifningens författare, utan måste vara införde af handskriftens samlare. Men om den man, som samlade hvarjehanda underrättelser om Olof, alldeles icke känt den högt aktade Styrmers skrift, så har han sannolikt lefvat före honom och således äfven varit äldre än hans samtida, Snorre Sturleson. Om nu detta är förhållandet, så följer åter deraf, att då Olof den Heliges lefverne, så som det läses i Heimskringla, finnes nästan ordagrannt i Flatöbokens vidlyftigare bearbetning, så har Snorres åtgärd härvid icke bestått i att af-

*) Col. 750. Suhms afskrift s. 2524. Thessir smá articuli sem her eru sammænlesnir, standa í sjalfri lifs saugu hins heilaga Olafs konongo Haraldssonar theirri somu, er Styrmir prestr hinn Frodi hefi samannsett, thott their se eigi svá fulliga skrifadir her fyrr í bokeni. Má that engi madr undraz, thott mart liggi nidri uskrifát, that er til hefr borit um hans dagu, sva sem thessi hinn göfuligi geisli kom vida fram á nordslöndum o. s. v.

skrifva, utan i att utstryka, eller inpassa det, som hans skrifvare skulle införa i hans egen samling.

Ännu finnes en klass af handskrifter, som innehålla texten af Olof den Heliges saga hos Snorre, med långt färre tillägg än dess bearbetning i Flatöboken. Några hafva upptagit Olof Geirstadaalfs Thattr *); de flesta andra innehålla berättelser om Raud; men alla behandla Olof den Heliges historia, som ett eget helt, hvartill är fogadt, såsom inledning, ett utdrag af norska historien ifrån Harald Hårfager, till det mesta ordagrannt öfverensstämmande med Snorre, med några obetydliga afvikelser och små tillägg **). Efter Olofs fall följer en än kortare, än längre förteckning af Olofs järtecken under de följande Konungarne, hvilket således svarar emot den behandling af Olofs historia, hvarpå Snorre sjelf synes syfta ***). En af dessa handskrifter (Arnæ 68 i fol.), som hörer till de utförligaste, men hvaraf blott ett fragment återstår, har i inledningen upptagit en del af Snorres företal; men tillägger: »De ord, som stå i en visa, blifva oförändrade, så länge visan erinras; men när en saga munteligen fortplantas, är det fara, att något blifver förändradt eller glömdt och sagan derigenom opålitlig. Mer än 200 år efter Islands bebyggande hade förflutit, då folk här i

*) Codd. membr. Arnæ N:o 61, 68 i fol.
**) Codd. Arnæ 77. A. 75 in fol. Ms. Suhm. 537 p. 252 följ. p. 533 följ. En egen bearbetning af Olofs saga skulle den vara, som citeras i de flesta handskrifter af Sturlung. s. (1 B. s. 202) och skulle hafva innehållit en berättelse om Gissur Hvite och huru han med Hjalte Skeggeson förkunnade kristendomen på Island; men dessa händelser tillhöra Olof Tryggvasons regering.
***) Kap. 260.

landet började att skrifva sagor, och under denna långa tidrymd skulle mycket hafva blifvit glömdt, om man ej hade sjungit både gamla och nya sånger.» Då den historiska inledningen till alla dessa handskrifter så noga öfverensstämmer med Snorre, är det sannolikast, att alla dessa handskrifter äro yngre än Heimskringla.

MAGNUS DEN GODES SAGA.

Knytlingasagans författare citerar kap. 22 både en saga om Magnus den Gode och en om Harald Sigurdson. Man kunde i annat fall hafva tviflat, om berättelsen angående Magni korta regering utgjort något särskilt helt och icke snarare varit antingen ett tillägg till Olof den Heliges saga, eller en början af Harald Hårdrådes. Den finnes icke för sig sjelf i någon handskrift. Hos Snorre innefattar den anförda öfverskriften blott Magni regering ensamt. Der Harald Hårdråde framträder, begynner sagan, som bär hans namn, och går tillbaka i berättelsen genom framställningen af hans tidigare bedrifter utomlands Hufvudhändelserna i Magni regering, nemligen hans ankomst till Norrige, Kalf Arnesons flykt, erhållandet af tillnamnet den *gode*, besittningstagandet af Danmark efter Hårdaknuts död, slaget med Venderne på Lyrskogs hed och kriget med Sven Ulfson äro alla bestyrkte af samtida skaldesånger, hvaraf många finnas om denne konung, nemligen af Arnor Jarlaskald *),

*) Magni drapa kap. 1, 2, 19, 20, 25, 29, 30, 34, 35; flera versar af skaldestycket i Flatöboken och Hrockinskinna.

Sighvat *), Thiodolf **), Odd Kikinaskald ***) och Bjarne Guldbråskald †). Tvenne Isländare ††) åtföljde Magnus på tåget mot Venderne, hvilkas efterkommande i synnerhet voro ansedde som goda läkare. En tredje Isländare i konungens sällskap, vid namn Odd Gellitson, nämner Flatöboken såsom den der hade berättat en del af detta slag för sina landsmän †††). Trenne skrifteliga källor citeras på särskilta ställen, en nu förlorad saga om Knut den Gamle †*), Bremerboken eller Adams af Bremen historia †**) och en saga om Orknöarnes Jarlar †***).

Då berättelsen sjelf har alla kännemärken af trovärdighet, så behöfva vi ej länge uppehålla oss vid dess pålitlighet; men vilja blott undersöka, i hvad förhållande Snorres saga om Magnus den Gode står till de öfriga underrättelser om denne Konungs enväldsregering, som vi ännu ega qvar.

Fagurskinna är äfven i Magni historia mycket kortare än Snorre; den har blott ett par obetydliga tillägg och ett vidlyftigare utdrag af konung Edvards svar till Magnus (hos Sn. kap. 39), samt dennes gensvar. I Flatöboken finnes Magnus den Godes

---

*) Kap. 1, 9, 10, 11; Frispråksvisorna, kap. 17; några flera deraf i Flatöboken col. 763.

**) Magnus-floka, kap. 1, 6, 20, 31—34; jfr Flatöboken col. 770.

***) Kap. 36.

†) Kap. 6, 23.

††) Kap. 29. Thorkel Geirason och Atle, Bard Svartes fader från Selådalen. Den siste nämnes i Rafn Sven Björnsons saga. Sagabibl. 1 D. s. 237.

†††) Flatöboken, col. 768. Suhms afskrift s. 2629.

†*) Snorre Magn. Godes S. kap. 23.

†**) Samma st. 29.

†***) Samma st. 37.

saga col. 755 följ. straxt efter några små berättelser om Olof den Helige af presten Styrmer; men skilda från den egentliga sagan om denne konung, genom sagorna om Sverre och Håkan Håkanson. Den är äfvensom Harald Hårdrådes lefverne, som går till col. 847, skrifven med en annan och troligtvis nyare hand än den öfriga delen af handskriften; men alldeles i samma stil och smak, som Olof den Heliges lefverne i samma codex. Dess författare kan efter all sannolikhet icke hafva begagnat Snorre. Hans berättelse är icke allenast i det hela långt vidlyftigare, med många tillägg; utan den förbigår åtskilligt, t. ex. kap. 8, 13, 30—33; utelemnar några af de versar, som Snorre infört; tillägger andra, i synnerhet i Sighvats så kallade frispråksvisa och motsäger Snorre genom att låta Magnus besöka Hårdaknut i Jutland och denne under den högtidliga måltiden dö af det förgift, som Alfifa hade ämnat Magnus.

I två eller tre Membraner finnas särskilta bearbetningar af norska Konungarnes historia, som börja med Magnus den Gode. Den codex, som Torfæus kallat Morkinskinna *), öfverensstämmer noga med Flatöboken rörande Magni regering; men 6 blad äro just på detta ställe utrifna af handskriften.

Det manuskript, som Torfæus kallar Hrockinskinna, har jag icke funnit; men väl ett med detsamma närbeslägtadt, som utan tvifvel blott genom ett par varianter afviker derifrån **). Det är i sig sjelf märkvärdigt, då det är en gammal pergaments-

*) I den Arnæmagnæanska samlingen N:o 313 i 4:o; i Suhms N:o 93 i fol. Både Arne Magnæus och Suhm hafva anmärkt, att det är Torfæi Morkinskinna.

**) I Arnæmagn. saml. 66 i fol.; i Suhms 69 i fol.

skrift, skrifvet enligt Arne Magnussons ofvanföre anförda vittnesbörd i fjortonde århundradet, och det efter ett annat ännu äldre, emedan på några ställen äro små lacuner, hvarest afskrifvaren icke kunnat läsa sitt original. Några blad fattas i början, utan tvifvel blott litet mera än det, som finnes i Morkinskinna; ett blad är genom förseelse häftadt i slutet af manuskriptet, ehuru det hörer till början, och innehåller ett, endast här förekommande, stycke af en berättelse om Kalf Arnesons uppförande mot några Isländare, som hade yttrat sin harm öfver Olof den Heliges mördare. För öfrigt öfverensstämmer denna codex här nästan ordagrannt med Flatöboken, undantagande att den berättar något i en annan ordning och omtalar de första träffningar, som Magnus höll med Sven, förbigångna af Flatöboken, öfverensstämmande med Snorre, kap. 31—35, dock på det sätt, att ett par versar äro tillagde. Det är derföre ovisst, om författaren af denna handskrift har velat förena Flatöbokens och Snorres underrättelser, eller han har begagnat Snorres källor. Snorre kan deremot gerna hafva kännt alla dessa handskrifter; ty hans framställning af Magni historia visar sig som ett med urskillning författadt och med några tillägg förökadt utdrag af de berättelser han haft att tillgå. Af de berättelser, som han förbigår, äro blott tvenne sannolika, den ena om Carl Vesäll i Flatöboken *), den andra om Isländarne hos Kalf Arneson i ofvannämnda handskrift: de öfriga äro fabler, och de öfriga tvenne kan Snorre hafva utelemnat, antingen derföre att han icke fann dem nog vigtiga att berätta, eller ansåg dem mindre trovärdiga.

*) Sagabibliotheket 3 D. s. 308—16.

HARALD HÅRDRÅDES SAGA.

Denna saga börjar med Haralds deltagande i slaget vid Stiklastad och uppräknar derefter hans bedrifter utomlands, till dess han sluteligen vände tillbaka till norden, för att göra anspråk på Norriges rike. Vid denna tid hade den föregående sagan blifvit afbruten. I de första 17 kapitlen af denna saga går berättelsen tillbaka; men gör derigenom Haralds lefverne till ett fullständigt helt. Blott ett par små drag af hans barndom hade redan förut blifvit berättade i Olof den Heliges lefnad *).

Hvad den femtonåriga ynglingen sjungit om sig sjelf, då han efter slaget vid Stiklastad måste söka sin räddning i flykten, att han nemligen en gång skulle blifva berömd i verlden, gick fullkomligt i fullbordan. I Gardarike blef han väl emottagen af konung Jarislef, hos hvilken han var landvärnsman några år; derpå gick han till Constantinopel, hvarest han blef befälhafvare för Väringarne. I grekiska Kejsarens tjenst krigade han i många år på Medelhafvets kuster, dels ensam, dels i förening med den bekanta härföraren Georg Maniaces. Han intog 80 städer i Afrika, 4 på Sicilien och alla städer i det Heliga Landet blefvo öfverlemnade åt honom. Han friade till Kejsarinnan Zoes brorsdotter, den sköna Maria; men Kejsarinnan gaf honom afslag och lät kasta honom i fängelse, då han ville lemna hufvudstaden. Derifrån befriades han en natt af en förnäm qvinna, för hvilken Olof den Helige uppenba-

*) Kap. 75.

rade sig. Harald lät genast sina Väringar beväpna sig: han öfverföll kejsar Constantinus Monomachus, utstack hans ögon, bortförde prinsessan Maria, seglade öfver jernlänkarne, som spärrade hamnen och, sedan han satt prinsessan åter i land, begaf han sig tillbaka till konung Jarislef, hos hvilken han redan bragt sina stora rikedomar i säkerhet.

Beviset för dessa bedrifter finnes i samtida skalders sånger. Thiodolf sjöng en sång till Haralds ära kallad Sextefia, hvari han sjunger om slaget vid Stiklastad (kap. 1), om vistandet hos Jarislef (2), de 80 i Afrika intagna städer (5), 18 fältslag, som Harald hade hållit utomlands (11), och att han utstack grekiska kejsarens ögon (14). Sistnämnda gerning omtalar äfven Thorarin Skeggeson i sitt drapa (anf. st.); Bolverk Skald nämner i sitt drapa om Harald vistandet hos Jarislef och resan till Myklagård (kap. 2); Illuge Bryndæla skald omtalar Haralds segrar i de sydliga länderna under kejsar Michaels regering (5), och Stuf Skald, som sjelf hade hört konungen berätta sin resa *), prisar Harald derföre, att han bragte en del af Heliga Landet under sitt välde och straffade våldsverkarne vid Jordans stränder (12). Dessutom voro flera Isländare ögonvittnen till Haralds bedrifter bland Grekerna. Flatöboken berättar **), att, då Harald kom ut till Myklagård, var Isländaren Mar Hunrauds son, fader till den Halflida, som i början af tolfte århundradet var i stort anseende på Island, en af Väringarnes befälhafvare. Snorre berättar (kap. 9), att två Isländare sades hafva varit

*) Detta säges uttryckligen i Hrockinskinna, Suhms afskr. N:o 69 jfr. Stufs Thattr i Athene 1814.

**) Col. 773. Suhms afskr. s. 2659.

fängslade tillika med Harald i Constantinopel, Holdor, en son af Snorre Gode, således broder till den i Norska historien så bevandrade Thordis, och Ulf Ospaks son, sonson af Osvif den Vise. Det var i synnerhet Haldor Snorreson, som för sina landsmän berättade Haralds bedrifter. Att denna berättelse ej har varit kort visar Thorstein Frodes exempel *). Denne, en obemedlad Isländare, kom till Harald Hårdråde och uppehöll sig i kungsgården, emedan han kunde berätta sagor; men mot jultiden blef han sorgbunden, ty då önskade folket i synnerhet att roas, men hans förråd af historier var nästan uttömdt. Konungen märkte hans förlägenhet och Thorstein tillstod, att han endast hade qvar berättelsen om Konungens resor; men Harald lugnade honom med den försäkran, att man nog skulle laga så, att hans historia räckte fastan ut. Thorstein började nu att berätta första juldagen, och då han hade talat en stund, sade konungen, att det var nog för den gången. På det sättet tillgick det tretton dagar efter hvarandra. Då historien var slutad, sade Konungen, att den var väl berättad och frågade, hvarifrån han hade fått veta allt. Thorstein svarade, att han plägade hvarje sommar besöka Alltinget; der hade han hört det af Haldor Snorreson. Då är det icke underligt, sade Konungen, att du vet så väl besked.

Flatöboken, Morkinskinna och Hrockinskinna berätta Haralds bedrifter utomlands vidlyftigare än Snorre. Den förstnämnda säger, att sångerna innehålla, det

*) Sagabibliotheket 1 D. s. 347—48. Berättelsen finnes i Hrockinskinna eller Arnæ N:o 66 i fol. Suhms Afskr. N:o 69. s. 468—72.

Harald drog med en krigshär längs utmed Vindland, Saxland, Frakland, Lombardiet, Rom och Pul (Apulien) till Miklagård och anför, till bevis att han härjade Frakland, en vers af Illuge Bryndæla skald *). Hrockinskinna tillägger några rader af Thiodolf om hans vistande i Lombardiet **): båda handskrifterna citera en poetisk skildring af Bolverker om, huru Haralds skepp voro prydda vid uppfarten till Constantinopel. Flatöboken anmärker, att Harald bland Väringarne lät kalla sig Nordbrigt ***). Hrockinskinna förklarar orsaken närmare, då den nämner, att det var en lag, som förbjöd främmande konungasöners upptagande bland Väringarne †). Dessa handskrifter berätta krigsbedrifterna med flera ord, än Snorre; men med få tillägg, deribland att, när Harald och Grekiske härföraren Gyrger drogo på vikingståg, skulle de betala Konungen i Myklagård 100 mark af hvart skepp; men sjelfve behålla det öfriga bytet ††). Om vistandet i Constantinopel meddela de åtskilliga fabelaktiga anekdoter, nemligen om ett groft svar, som Harald gaf Kejsarinnan Zoe, då hon bad honom om en lock af hans hår och om en hustru, som han räddade från en ond andes magt †††). Hrockinskinna tillägger, att krigshöfdingen Gyrger en gång yppade för Kejsaren, att Harald var hos Prinsessan Maria; men hon blef underrättad derom och lät honom undslippa genom en fallucka: en annan gång hette det, att

*) Col. 773. Suhms afskr. s. 2658.
**) Suhms afskr. s. 133.
***) Col. 773. s. 2659.
†) S. 134. Suhms afskr.
††) Hrockinsk. s. 153. Flatöbok. col. 775. s. 2671.
†††) Hrockinskinna s. 143—147. Flatöbok. col. 773. s. 2659—62. Suhms afskr.

han ej var vaken på sin vakt; men han erfor, att man ville öfverrumpla honom och dräpte de utskickade *). Både Morkinskinna och Flatöboken låta Harald icke blott kastas i ett fängelse, utan i en ormhåla, hvarest Haldor Snorreson hjelpte honom att dräpa en stor orm. Kejsaren, hvars ögon blefvo utstuckne, kallar Flatöboken Michael **). Snorre synes syfta på några, som satte denna berättelse i tvifvelsmål och anmärker, att denna bedrift omtalas i alla sångerna om Harald, och att om detta händt en Grefve eller Hertig, så hade man icke hänfört det till Kejsaren sjelf ***). Till alla dessa intyg om Haralds bedrifter i Grekland kommer jemväl Saxos berättelse, att Harald för ett mord blef i Bysants dömd att kastas för en drake: med biträde af en trogen träl hade det lyckats honom att dräpa draken och till belöning för sin tapperhet hade han blifvit frigifven af Kejsaren. Knifven, hvarmed ormen blifvit dödad, hade kommit i konung Valdemars ego, hvilken förevisade den som en sällsynthet. Om också denna berättelse i åtskilligt afviker från Isländarnes, kan dock Konung Valdemar icke hafva förvarat en sådan knif, om det icke i medlet af tolfte århundradet, knappast hundrade år efter Haralds död, hade varit en allmän sägen, att han utstått en sådan strid.

Men oaktadt alla dessa grunder för trovärdigheten i underrättelserna om Haralds hjeltebedrifter utomlands, bära dock dessa alltför många spår af att vara uppsåtligen utsmyckade. Visserligen är det sannt, att Haralds vistande i Constantinopel inträffade på en

*) S. 175, 176.
**) Col. 779. s. 2692.
***) Kap. 14.

tid, då den vällustiga Zoe gaf riket Kejsare och den krigiske Jaroslaf var Ryssarnes beherrskare; de Byzantinske historieskrifvarne omtala också segrar, som 1035 vunnos öfver Saracenske sjöröfvare *), och lyckliga fälttåg, som Grekerne gjorde på Sicilien under Georg Maniaces åren 1038—1040 **). Men oaktadt det icke berättas så litet om dessa fälttåg, omtala Bysantinerne intet om Väringarnes, men deremot mycket om Norrmännernes deltagande deri. Väringarne börja just vid denna tid att omtalas som en tropp af tappra Nordbor i kejsarens tjenst, men de voro knappast nog talrike ***) att ensame företaga härtåg mot Saracenerne och eröfra 80 städer i Afrika. Icke heller är det sannolikt, att man i Constantinopel hade tillåtit Väringarnes befälhafvare att anföra någon betydlig del af Grekiska hären. Bland Norrmännernes skaror voro Tancreds söner de berömdaste höfdingarne: dessa tillika med alla deras landsmän öfvergåfvo Grekerne efter ett par fälttåg (år 1040) och blefvo sedan deras argaste fiender.

För att intaga de Sicilianska städerna skall Harald hafva betjent sig af åtskilliga krigsputs, men hvilka alla äfven skola hafva blifvit använda af andra fältherrar. Några af dessa voro af den beskaffenhet, att de lätt kunde uppfinnas och visserligen ofta blifvit använda, såsom t. ex. att han förmedelst en underjordisk gång banade sig väg midt in i staden, likasom Camillus fordom i Veji †). Andra påfund

---

*) Le Beau, Histoire du Bas Empire. Tom. 16. p. 437.

**) Ibid. p. 447—51.

***) Enligt Olof den Heliges Sag. i Flatöboken col. 507 utgjorde Väringarne endast 500 man.

†) Snorre H. H. S. k. 7. Livius V, 20. Hvad deremot

voro deremot mera sällsynta; att han nemligen uppbrände en stad derigenom, att han lät fånga många små foglar, som hade sina bon i staden, och binda brännbara saker på deras rygg; och att han intog en annan stad på det sätt, att han utgaf sig för död och lät föra sig dit in som lik, ledsagad af en stor sorgeskara *). Emedlertid berättar Nestor infallet med foglarna om furstinnan Olga, som på detta sätt skall hafva uppbrännt Dreviernas hufvudstad år 946 **). Saxo berättar detsamma om tvenne gamla Danska Konungar Hadding och Fridlev ***): det andra hänförer han till Frode den Förste †) och Frankiska författare till Vikingen Hasting ††). Det är visserligen möjligt, att tvenne härförare kunna hafva betjenat sig af samma list; men infallet att göra foglar till mordbrännare är i synnerhet så äfventyrligt och dess framgång så oviss, att det knappast är troligt, att det någonsin lyckats, ännu mindre tre gånger. Icke eller kan man antaga, att Saxo velat pådikta gamla Danska Konungar en krigslist, som en så nära intill hans tid lefvande Furste hade uttänkt, ännu mindre, att han funnit så mycket behag i denna osanning, att han upprepat den. Deremot är det sedvanligt, att traditionen tillägger olika personer samma bedrift. Rörande den andra krigslisten med den låtsade be-

---

Saxo berättar om de grafvar, som konung Frode lät göra, 2 B. s. 20, är ett krigsputs af helt annan art.

*) Snorre kap. 5.

**) Schlözers Nestor 5 Thl. s. 46.

***) Saxo 1 B. s. 12. 4 B. s. 67.

†) Saxo 2 B. s. 21.

††) Dudo af St. Quintin *De moribus Normannorum* hos Duchesne. s. 62 f. Guillelmus Gemmeticensis lib. 2. c. 2. Robert Vaces Rimkrönika i Brönsteds Bidrag till den Danske historie, 1 h.

grafningen, kan man icke antaga, att Dudo af St. Qvintin, som lefde ännu närmare Haralds tid än Saxo, skulle hafva förvexlat Harald och Hasting med hvarandra.

De anförda dragen äro icke de enda, som synas hafva blifvit använda att utsmycka Haralds bedrifter. Hrockinskinna låter honom vid ett möte med prinsessan Maria, då han var nära att öfverrumplas, undslippa genom en fallucka. Detsamma skall, enligt Gretters saga, hafva händt Isländaren Dromund i Constantinopel just vid samma tid; men en del af det, som berättas om dessa Dromunds kärlekshändelser, är ögonskenligen lånt af romanen om prins Tristam *). Att Harald skulle hafva blifvit nedkastad i ett ormtorn, likasom fordom Konungarne Gunnar och Ragnar Lodbrok, måste Snorre sjelf hafva dragit i tvifvel, emedan han icke nämner det; men tillskrifver deremot hans befrielse en förnäm fru, för hvilken Olof den Helige uppenbarat sig. Om man än ville förbise allt detta, så erbjuder jemförelsen med de Bysantinske historieskrifvarnes berättelser om kejserliga höfvet ännu större svårigheter. Icke nog, att den Maria, som Harald älskade, kallas Kejsarinnan Zoes brorsdotter **); ty detta kunde vara ett misstag af Snorre, då Flatöboken gör henne till en systerdotter af Kejsaren, hvilkens slägt vi icke känna så noga; eller att Kejsar Michael Kalaphates af Isländarne kallas Katalactus, ty då det ena af dessa hvarannan liknande tillnamn är ett öknamn ***), det andra ett be-

*) Sagabibliotheket, 1 D. s. 259, 260.

**) Constantin den Åttonde efterlemnade blott tvenne döttrar Zoe och Theodora.

***) Le Beau, Histoire du Bas Empire, Tom. 16. p. 476.

dersnamn *), så kunde de hafva blifvit gifna samma person af olika partier. Men att Harald i spetsen för Väringarne tillvägabragte en statsrevolution i Constantinopel och utstack kejsarens ögon, är alldeles stridande mot Bysantinarnes berättelser. Kejsar Constantinus Monomachus, hvilken denna olycka skulle hafva träffat, enligt Snorres berättelse, dog på sin sotsäng 10 år sedan Harald hade lemnat Constantinopel. Flatöboken kallar kejsaren Michael **): tvenne af detta namn efterträdde hvarandra, af hvilka Michael Kalaphates visserligen blef beröfvad sin syn; men detta skedde på Zoes systers, Theodoras befallning, sedan den afsatte Kejsaren flyktat till ett kloster, och var en följd af ett folkuppror, hvari hufvudstadens innevånare hade öfverväldigat kejserliga vakten ***). Det är möjligt, att Harald haft del i upproret; men ingalunda kan han deri hafva spelt någon hufvudrol †).

---

*) *καταλλάκτης.*

**) Col. 779. Suhms afskr. s. 2692.

***) Le Beau, Vol. 17. s. 15—18.

†) Detta är icke eller nödvändigt, för att antaga det ifrågasatta factum såsom sannt. Om Harald tillvägabragt eller varit anstiftare af en statsrevolution i Constantinopel, är det icke sannolikt, att han *sjelf* skulle hafva beröfvat Kejsaren sin syn. Dessutom framställer Snorre Haralds våld mot Kejsarens person icke såsom följd af någon allmän sammansvärjning, endast som en enskild hämnd. Snorres misstag om namnet på den Kejsare, som blifvit beröfvad sin syn, bör icke minska hans trovärdighet i andra omständigheter. Hvad han i 16 kap. af Haralds saga berättar om denne, att han nemligen under sitt vistande i Miklagård trenne gånger varit i Polotasvarf, öfverensstämmer på det noggrannaste med Grekiska kejsaredömets historia. Enligt det allmänna antagandet, kom Harald till Constantinopel år 1033 eller

Af allt detta följer, att man i hela berättelsen om Haralds vistande i Grekland röjer ett bemödande att upphöja honom på sanningens bekostnad. Detta bemödande kunde så mycket lättare lyckas, som allt hvad man i Norden kände derom berodde på Haralds egna och hans få följeslagares berättelser. Följeslagarne ville gerna upphöja denne höfdings tapperhet och glömde icke eller sig sjelfve; ty det var just de två Isländare, som jemte Konungen blefvo kastade i ormetornet, hvilka hjelpte honom. Harald sjelf älskade mera beröm än sanning och har visserligen varit tillfredsställd af att höra skalderna i långa sånger pligtskyldigt prisa hans Grekiska äfventyr. Huru mycket af allt detta är sannt, kunna vi nu mera icke bestämma, då sjelfva källorna äro så grumlade. Snorre visar äfven här sin vanliga urskilning, deruti att han städse anför Haralds egna skalders sånger, som kunna anses som åtskilliga af nutidens officiela berättelser: honom bör det icke tillräknas, att Konungen sjelf satte en ära i att göra en del af sin historia till fabel. Med Haralds tillbakakomst till Norden upphör det äfventyrliga i hans historia; men sättet, hvarpå han i början uppförde sig mot sin frände, Konung Magnus, berättas olika, hvilket så mycket lättare kunde ega rum, som en del af dessa förhållanden berodde på hemliga underhandlingar. Enligt Snorre hade Harald på resan genom Sverige blifvit bekant med Sven Estridson, som uppehöll sig hos sin morbroder, den Svenske Konung Olof; Harald och Sven hade utrustat

---

1034 och uppehöll sig der till 1041. Under denna tid dogo äfven kejsarne Romanus III år 1034, Michael IV 1041, Michael V 1042. (Allgem. Welthistorie 15 Th. Remers Handb. d. Geschicht. 2 Th.).
Öfvers. anm.

en flotta, hvarmed de anföllo Danmark och förmådde Konung Magnus att söka vinna Harald genom ett hemligt anbud af halfva Norrige. Denne hade derpå, under förevändning att vara utsatt för försåt af Sven, lemnat hans här och begifvit sig till Norrige, hvarest hans frände Magnus mottog honom på bästa sätt, skänkte honom halfva riket och erhöll tillbaka Haralds halfva skatt. Med denna berättelse öfverensstämmer Hrockinskinna. Deremot berätta Flatöboken, Morkinskinna och Fagurskinna *), att, hvilket också är det sannolikaste, Harald vid Ryska hofvet, hvarest Magnus var uppfödd, blifvit uppmanad att söka sin frändes vänskap; han hade äfven frågat sig före hos Magnus, om han ville dela riket med honom; men då denne andragit saken för rikets förnämste män, hade de, i synnerhet Einar Tambaskelfver, afrådt delningen: derpå hade Harald ingått förbund med Sven och härjat på Danmark, tilldess Magnus hemligen började underhandla. För att gifva sin skilsmässa från Sven ett sken af rättvisa, lagade Harald så, att ett par pilar blefvo afskjutne mot hans säng, under det han låg på ett annat ställe: följande dagen berättade han för sitt folk detta bevis på de Danskas trolöshet. Sven, som erfor detta, förklarade väl, att alltsammans var Haralds tillställning; men Harald lemnade Danska flottan och seglade till Norrige, hvarest han emedlertid icke först besökte Magnus, utan ville genast låta hylla sig af bönderna. I Viken lyckades detta honom icke; men i Guldbrandsdalen gaf en ung

*) Theodorik Munk låter också Harald först möta Magnus och sedan, då de ej kunde sämjas, begifva sig till Sven, kap. 25. Knytlingasaga deremot följer, kap. 22, mera Snorre, och låter en viss Halkel förlika Harald med Magnus.

höfding, vid namn Thorer Steig, exemplet och erhöll derföre präktiga gåfvor till belöning. Magnus samlade emedlertid en krigshär emot honom; men flera ansedde män lade sig emellan fränderna och förlikte dem. — Det kunde synas, som det icke varit tillräcklig grund för Harald, hvilken till följe af underhandlingar med Magnus hade lemnat Sven, att vilja liksom med våld rycka till sig hvad man godvilligt erbjudit honom. Men på en annan sida hade tilläfventyrs Magni löfte icke varit alldeles bestämdt och det låg i Haralds häftiga och misstänksamma karakter att heldst vilja tilltvinga sig hvad han eftersträfvade. Äfven den sista delen af Flatöbokens berättelse om dessa Haralds förhållanden till Magnus synes derföre vara sannolikare än Snorres, hvartill dessutom kommer, att båda omtala de präktiga gåfvor, som Steigathorer erhöll af Harald; men det fanns ingen grund, hvarföre denne ingalunda gifmilde Konung skulle hafva gjort dessa uppoffringar, om han redan på förhand hade erhållit konunganamn af Magnus sjelf: om deremot Steigathorer varit den förste, som på eget ansvar hyllade kronpretendenten, hade han anspråk på dennes tacksamhet. — I anledning af Steigathorers belöning anför Snorre, att Thorgils Snorreson *), en förståndig man, hade sett det altarkläde, som blifvit förfärdigadt af en kappa, hvilken Harald skänkt Steigathorer, och densamme hade tillika berättat, att denne Steigathorers sondotter sagt för honom, att hon sett en masurskål med silfvergrepe, en annan af Haralds gåfvor, i sin faders ego. Man skulle häraf tro, att denne Thorgils varit samtidig med Snorre; men detta öfverensstämmer svårligen med tideräkningen; ty om

*) Kap. 24. Thorgils Snorrason vitr madr segir sva.

än Steigathorer var ung, då han hyllade Harald år **1046**, kan en samtidig med hans sondotter dock svårligen hafva lefvat sednare än i midten af tolfte århundradet. Härtill kommer, att Flatöboken, Fagurskinna och Morkinskinna nästan med samma ord anföra just denne Thorgils Snorreson, såsom bevis för hela deras från Snorre afvikande berättelse om Steigathorer. Häraf följer, att Snorre på detta ställe icke citerar någon källa, hvaraf han sjelf hemtat, utan blott ord för ord afskrifver en äldre författares intyg.

Mellan de tvenne Konungarne uppstodo lätt tvistigheter. Snorre anför blott ett exempel (kap. 27), under det han anmärker, att flera sådana berättelser voro i omlopp. Åtskilliga af dessa finnas i Flatöboken *), Morkinskinna och Hrockinskinna: de tvenne sistnämnda hafva tillika förvarat den hithörande ganska trovärdiga berättelsen om Hreidar Tosse **). Utom den nyssnämnde Hreidar nämnas ännu Thorstein Siduhals son och Arnor Jarlaskald bland de Isländare, som vid denna tid besökte det Norska hofvet. I alla dessa handskrifter anmärkes tillika, att Harald var hård emot bönderne och att han sjelf plågade Magni Länsmän vid alla tillfällen, som han kunde, hvaröfver Einar Tambaskelfver till och med klagade på Tinget.

Samregeringen tog snart slut. Enligt Snorre (25—28) skulle man tro, att Magnus dött året efter, sedan Harald blifvit Medregent; men Flatöboken och Morkinskinna intyga, att Konungarne hade regerat tvenne vintrar, innan de gjorde tåget till Danmark, på hvilket Magnus dog mot hösten, hvilket öfverensstämmer med Engelska krönikeskrifvares intyg ***).

*) Col. 784—88. Suhms Afskr. s. 2717.
**) Sagabibliotheket 3 D.
***) Se Schönning om Harald Hårdråde i: försök till för-

Snorre nämner, att den döende Magnus sände sin halfbroder Thorer till Konung Sven, för att hos honom finna beskydd. I handskrifterna berättas omständigheterna vid Thorers flykt och huruledes Harald förföljde honom. Det berättas äfven, att Magni moder, Alfhild, efter hans död flydde till Danskarne, hvilkas vänskap hon förut, genom några fångna höfdingars frigifvande, förskaffat sig *). Det synes som om Snorre med afsigt hade gått förbi dessa och flera för Haralds rykte ofördelaktiga underrättelser.

Det märkvärdigaste af Haralds regering, såsom ensam Konung, kan hänföras till trenne punkter: kriget med Sven Estridson, bemödandet att hålla rikets mägtiga höfdingar i tygel och tåget till England. De två första omständigheterna sysselsatte Konungen i aderton år, och sedan han år 1064 slutat frid med Danmark och följande året fulländat sin seger öfver de upproriske, började han år 1066 tåget till England, hvarest han slutade sin krigiska bana.

Haralds krigståg mot Sven Estridson hafva blifvit besjungne af flera Isländska skalder. Snorre anför uttryckligen vers af Thiodolf **), Bolverk ***), Grane †), Stuf ††), Thorleik Fagre †††), Stein Her-

bättring i den gamla Norsk. och Dansk. historie af Suhm och Schönning. Kjöb. 1757. Flatöboken och Morkinskinna kunna icke eller förenas med Schönn. mening, som säger, att tåget till Danmark varat i 2 år.

*) Torfæus betviflar denna underrättelse; men utan att uppgifva skälen. Han anför, vol. 3 p. 285, blott Morkinskinna som underrättelsens källa; men den finnes äfven i Flatöboken, s. 2763—64, Suhms Afskr. I Hrockinskinna är just på detta ställe en lucka.

**) Harald Hårdrådes saga kap. 31, 62, 65.

***) Ibid. 31.

†) Ibid. 32. ††) Ibid. 33, 34. †††) Ibid. 34, 35.

dison *), Arnor Jarlaskald **) och, i anledning af fredsslutet, Hall Strida ***): de fleste af desse voro ögonvittnen. Enligt dessa intyg berättar Snorre åtskilligt af detta krigs tilldragelser mycket utförligt, huruledes nemligen Harald några gånger blef anfallen af Danskarne med öfvermagt; men undslapp genom list, och i synnerhet huru han segrade i slaget vid Nissaån. Emedlertid äro underrättelserna icke så fullständiga, att man deraf kan bilda sig ett tydligt begrepp om krigets gång. Man märker snart, att det endast är det ena partiets berättelser, som man här läser och till och med endast stycken deraf. Harald skall hafva velat eröfra Danmark, oftast varit segerrik på sina krigståg och likväl icke i stånd att eröfra någon del af landet. Han skall hafva anlagt staden Opslo, till en del för att försvara Norrige mot Danskarnes anfall och om dessa berättas ingen ting vidare. Den Danska flottan var ofta samlad, förföljde Haralds flera gånger; men det kom icke till något slag under hela kriget, förrän vid Nissaån: den stora seger, som Harald der erhöll, hade inga följder †). Freden blef på

*) Harald Hårdrådes saga kap. 63—65.

**) Ibid. 65.

***) Ibid. 73.

†) Schönning i Försök till förbättringar i Danska och Norska historien, s. 327, tror, att Harald blifvit tvungen att dela sin magt genom att hålla en flotta mot Engelska Konungen Edvard, som ej kunde finna det tjenligt att någon af de Nordiska Konungarne blef för mägtig. Men detta är en åsigt, som tillhör nyare tiders politik. Då Engelska författare vid denna tid omtala en Nordisk flotta, som understödde en upprorisk Jarl, följer deraf icke, att denna skulle vara afsänd af Harald. Sannolikare hafva enskilta Vikingar för god betalning låtit förmå sig att hjelpa Jarlen. De sjelfrådige Norske

det sättet slutad, att hvar och en behöll sitt. Saxo beskrifver ett fältslag vid Djurså på Jutland, som aflopp olyckligt för Sven *), hvarom Snorre ingen ting berättar. De öfriga bearbetningarne af Haralds historia omtala särskilta krigshändelser något vidlyftigare. De märkvärdigare tilläggen äro följande: Hrockinskinna anmärker, att Harald första året han som ensam Konung krigade mot Danmark, sedan han brännt Thorkel Geisas gård, icke var i land under hela sommaren; men höll ett sjöslag vid Thiolarnäs, enligt en vers af skalden Grane **). Flatöboken tillägger till berättelsen om de Norska fångar, som Sven gjorde på Lessö (Snorre kap. 35), att många uppmanade Konungen att döda dem, för att utöfva vedergällning, men att Sven ej en gång ville fordra lösen af dem ***). Båda de anförda handskrifterna berätta †), att Harald natten efter slaget vid Nissaån befallt sitt folk att hålla sig stilla; men Haralds son Magnus gick med sin fosterfader Thorolf Mostraskägg i land med två skepp, för att röfva: de blefvo öfvermannade, deras folk ihjälslagne och Thorolf måste taga Konungasonen på sin rygg och flykta med honom på bivägar till Norrige. Denna omständighet tjenar att förklara, hvarföre Harald icke straxt fullföljde sin seger: han var ej nog manstark att göra en landgång. Snorre anför

---

Länsmännen hade icke låtit befalla sig till ett tåg mot England, om Konungen icke varit med, och Snorre hade icke med tystnad förbigått ett flerårigt krig med England.

*) Saxo Lib. XI. p. 206.

**) Suhms afskr. s. 314.

***) Col. 796. Suhms afskr. s. 2791.

†) Hrockinskin. s. 421. Flatöbok. col. 806 s. 2847.

blott, att Sven kort efter slaget samlade en stor här på Seland (kap. 67).

Bland Norriges höfdingar voro i främsta rummet Einar Tambaskelfver och dernäst Håkan Ivarson de farligaste för Harald. Oaktadt Einars och hans sons Endrids namn ofta förekomma i sagorna, finner man dock intet spår till någon särskilt berättelse om hans lefnad, möjligtvis derföre, att hans bedrifter voro så nära förenade med Konungarnes historia, att de städse voro inflätade i denna. Men om förhållandet mellan Einar och Konungen berätta Flatöboken, Hrockinskinna och Morkinskinna åtskilliga drag, som icke finnas hos Snorre *), och framställa samteligé dråpet på Griotgard, en af Konungens fränder, som närmaste anledningen till Einars mord. Från denna synpunkt lät detta mord lättast försvara sig, enligt den tidens begrepp, då det var uppenbar fejd mellan Einar och Konungen, så länge den förre ej hade betalt böter för det begångna mordet. Snorre har således, emot sin vana, här gjort en sådan framställning af Haralds handlingar, som var mindre fördelaktig för denne Konung. Anledningen till Griotgards fiendskap med Einar var dock förenad med några omständigheter, som möjligen kunde förekomma Snorre mindre passande att berätta **).

Utförligare är Snorre i berättelsen om Haralds förhållande till Håkan Ivarson. Denne man, som nedstammade från Throndejarlarne, var genom sin härkomst kallad att hämnas Einars död. Konungen blidkade honom genom löftet om Prinsessan Ragnhilds hand; men hon, kanske enligt aftal med Harald, ne-

---

*) Se Torfæus hist. Norv. Tom. 3. p. 295.

**) Om Einars död se Snorre Har. H. S. kap. 45.

kade att äkta en man, som ej hade något hedersnamn. Konungen sade, att blott en Jarl kunde vara i riket och Orm innehade denna värdighet. Missnöjd härmed drog Håkan till Danmark, hvarest han erhöll förläningar. Någon tid derefter rådde Sven sjelf honom att lemna landet, och då Orm Jarl imedlertid dött, fick Håkan Jarlsnamn samt Ragnhild till äkta. I slaget vid Nissaå stred han tappert för Harald; men då Konung Sven efter slaget anförtrodde sig till honom, skaffade han Konungen hemligen i säkerhet. Detta utspriddes sedan och Harald, hvilkens afund mot Håkan blifvit väckt genom det stora beröm han förvärfvat sig i slaget, blef häröfver så förbittrad, att han sökte att mörda honom. Håkan undkom, blef Jarl i (Vester) Göthland hos Svenska Konungen Stenkil och hade dessutom stort anhang bland Uppländingarne (i Norrige). Harald gjorde ett tåg mot honom upp i sjön Venern, öfvervann honom i ett slag och straffade sedan de Uppländingar hårdt, som varit på Håkans sida.

Således sammanhänger Håkans historia både med Einars död och Uppländingarnes uppror. Hrockinskinna följer Snorres framställning; men Flatöboken och Morkinskinna låta Einars mord vara utan alla följder och Uppländingarnes uppror föranledas deraf, att de mistade några företrädesrättigheter, som Olof den Helige beviljat dem. Enligt dessa handskrifter kom Håkan Ivarson först till Konung Harald i slaget vid Nissaå, erhöll till belöning för sin ådagalagda tapperhet Ragnhild med löfte om Jarlsnamn; men då löftet ej blef uppfylldt, drog han till Konung Sven, hos hvilken han qvarblef, till dess han, efter ett mord på Konungens frände, måste lemna Danska hofvet; men likväl blef Dansk Jarl i Halland och som

sådan hjelpte Konung Stenkil mot Harald. Denna framställning af händelserna är i sig sjelf mindre sannolik. Man inser icke, huru allt kunde aflöpa så stilla efter den vänsälle Einars mord, icke eller hvarföre Uppländingarne först emot slutet af Haralds regering blefvo orolige. Håkan kan ej, såsom dessa handskrifter påstå, kort före Nissaå-slaget hafva varit på vikingståg med Finn Arneson; dertill var denne för gammal och svag: dessa sjötåg höra till en tidigare period. Icke eller är det sannolikt, att alla de anförda händelserna i Håkans lif kunna hafva tilldragit sig på den korta tid, som förflöt från Nissaå-slaget till Haralds krig med Håkan. Sluteligen inser man ingen grund, hvarföre Harald skulle kriga med den Svenske Konungen, eller Sven skicka sin Jarl emot Harald, efter att hafva slutat frid med honom.

Vi hafva ännu tillgång till de källor, hvarifrån Snorre troligtvis hemtat sina underrättelser om Håkan Ivarson. Det finnes en särskilt saga om denne man i en pergamentsskrift i den Arnemagnæanska samlingen *); men som i slutet är defekt; den slutar med hvad Snorre har kap. 71. Denna sagas framställning öfverensstämmer med Snorres; men är till en del vidlyftigare: vi äro således berättigade att anse det, som Snorre berättar om Ivar, såsom ett utdrag af denna, hvilket också bestyrkes af sättet, hvarpå han första gången omtalar Håkan, kap. 40, hvarest han gör likasom ett slags inledning till hans historia, hvilket plägar vara fallet, då han upptager en särskilt saga i sitt verk. Hvad Snorre har tillagt till Ivars saga är endast några versar af Thio-

*) N:o 570 i 4:o litt. A. B. C.

dolf. Detta förhållande, som i Håkan Ivarsons historia eger rum mellan Heimskringla, Flatöboken och Morkinskinna, bevisar, att de tvenne sista handskrifterna äro oafhängiga af den första och till en del innehålla källorna till denna; ty vi kunna väl inse, hvarföre Snorre, som hade den pålitligare källan, afvek från de förras underrättelser; men icke, hvarföre desse skulle hafva underlåtit att begagna Snorre, om de hade lagt dennes verk till grund för sitt arbete.

Det sista uppträdet i Haralds lif var det olyckliga tåget till England. Händelsen var i sig sjelf alltför märkvärdig och hade för många vittnen, att den icke skulle omständligen berättas och noga ihågkommas. Alla handskrifter öfverensstämma i det väsendtliga. Flatöboken har några versar mer än Snorre och några små tillägg: detta gäller äfven om Hrockinskinna, Morkinskinna och Fagurskinna. De Norska berättelserna om slaget öfverensstämma noga med de Engelska författarnes *), endast med den skilnad, att de förre förbigå tvenne punkter, Haralds grymheter och de hårda vilkor, på hvilka Haralds son Olof måste betinga sig fritt aftåg, båda delarne månhända öfverdrifna af de Engelska författarne. Besynnerligt är, att de Norska berättelserna alldeles förtiga en Norrmans tapperhet att försvara en bro, hvilket i hög grad väckte Engländarnes beundran. Äfven det, som Snorre i anledning af tåget anför om Harald Godvinson och Hertig Wilhelm, låter väl förena sig med främmande författares vittnesbörd: några oriktigheter hafva insmygt sig i slägtregistret **)

*) Jemförelsen har Schönning anställt i förbättringar till den gamla Danska och Norska historien. S. 389 f.

**) Kap. 77. I noterna äro dessa fel anmärkta.

och en oriktig berättelse om Wilhelms grymhet mot sin gemål har blifvit införd *). Utom dessa underrättelser om Konung Harald Sigurdsons offentliga lif, voro ännu åtskilliga berättelser i omlopp, som innehöllo enskilta drag af Haralds karakter **). Snorre syftar derpå kap. 36 och säger tillika, att han gått dem förbi, emedan han icke ville berätta något utan tillförlitlig grund och ansåg det vara bättre, att man hade något att lägga till det, som han hade skrifvit, än att taga derifrån. Dock är denna anmärkning ursprungligen troligen icke Snorres egen, alldenstund den finnes med nästan samma ord i Flatöboken ***). Den har förmodligen stått i äldre bearbetningar af Harald Sigurdsons historia; men i senare afskrifter deraf, hvilka äro de, som kommit till oss, hafva åtskilliga af dessa anekdoter blifvit införde, hvaraf de fleste icke synas sannolika. Större trovärdighet hafva berättelserna om enskilta Isländares öde, hvilka en tid uppehöllo sig vid Haralds hof och af hans ombytliga lynne erforo både godt och ondt †). Snorre hade giltig anledning att förbigå allt detta, som icke stod i någon förbindelse med de vigtigare händelserna: han nämner blott de tvenne märkvärdigaste Isländare vid Haralds hof, Haldor Snorreson och Ulf Stallare

*) Kap. 99.

**) T. ex. huru Harald botade en ung flickas sjukdom; hans möte med en förklädd fiskare (Torfæus, Tom. 3 s. 337 f.); hans uppförande mot Ulf den rike (ibid.) och mot Heming (Sagabibl. 3 D.)

***) Flatöboken, col. 796, s. 2792.

†) Thatt om Audun Vestfyrdske, om Thorstein Frode (Sagabibl. 1 D.) Sneglu-Hal, Brand den Gifmilde, Stuf Skald, Odd Ofeigs son och om Haldor Snorreson (Sagabibl. 3 D.).

(kap. 37, 38). Sluteligen anmärka vi, att de tvenne Konung Olofs järtecken, som berättas kap. 58, 59, icke finnas i handskrifterna af Heimskringla, utan äro ifrån Peringskölds upplaga intagne i den Köpenhamnska.

OLOF KYRRES SAGA.

Denne fridsälle Konungs regering erbjöd sagaskrifvarne litet ämne. Hans 26-åriga regeringshistoria innehåller blott underrättelser om förändringar i seder och bruk, förbundet med Konung Knut i Danmark och ett par järtecken af Olof den Helige; hvartill blifvit lagd en anekdot om Konungens möte med en klok bonde och några versar till hans ära af skalden Stuf, hvilket allt förbigås i Fagurskinna. Äfven i Morkinskinna äro järtecknen utelemnade; men finnas i Hrockinskinna. Men då handskrifterna af sjelfva Heimskringla afvika från hvarandra i afseende på ordningen, hvari dessa järtecken berättas, och de flesta handskrifter sätta dem vid slutet af denne Konungs saga, är det troligast, att de, likasom alla de följande järtecknen, först sednare blifvit införde. Stufs versar tillskrifvas skalden Stein Herdisson af Morkinskinna och Hrockinskinna. Alla de nämda handskrifterna äro något vidlyftigare än Snorre, kap. 2, i beskrifningen af rangordningen vid de gamla Konungarnes bord och platsen för Drottningen och förnämste skalden, vid hvilket tillfälle Morkinskinna och Hrockinskinna anföra en strof af Arnor Jarlaskald. Båda de sistnämnda handskrifterna hafva äfven bevarat det märkvärdiga uttrycket af Olof Kyrre,

att han glädde sig öfver att se sig omgifven af tappra och förnöjda män, som icke af fruktan gömde deras guld och dyrbarheter, såsom de gjort under hans faders regering. Det är möjligt, att Snorre med flit förbigått detta drag, för att skona en Konungs minne, som gynnat hans landsmän. Det svar Olof gifver bönderna, som förundrade sig, att han hade mera husfolk än hans förfäder, är, så som det förekommer hos Snorre, kap. 4, opassande, då han endast försäkrade dem, att han derföre icke styrde riket bättre eller var mera fruktad. Efter de andra handskrifterna blir det träffande, ty i dem svarar Olof, att, emedan han var mindre fruktad än hans förfäder, behöfde han mera folk, för att styra riket. Det synes således, att Snorres skrifvare på detta ställe begått ett fel.

MAGNUS BARFOTS, SIGURD JORSALAFARARES, EISTENS OCH OLOFS SAGOR.

Vi hafva nu kommit till slutet af elfte århundradet, en period, då Isländarnes förste historieskrifvare sjelf började att framträda. Vi behöfva således icke längre att eftersöka berättelsernas källa: några få anmärkningar om det följande äro tillräckliga.

I Magnus Barfots saga anföras strofer af tvenne draper till hans ära af Isländarne Björn Krepphände *) och Thorkel Hammarskald **), samt några versar af oangifna författare, i anledning af Steiga

*) Kap. 3, 6, 7, 9, 10, 11.
**) Kap. 4.

Thorers uppror *). I Sigurd Jorsalafarares historia anföres vers endast i anledning af resan till det Heliga Landet **) och den Isländske skalden Thorarin Stutfelds första möte med Konungen ***). Skalden Ivar Ingemundson gynnades af Konung Eisten †). De järtecken af Olof den Helige, som i de tryckta uppteckningarna omtalas under dessa Konungars regering ††), äro alla senare tillägg, utom ett †††), till hvars bestyrkande en vers af Einar Skuleson meddelas.

Det förnämsta, som berättas om Sigurd Jorsalafarares pelegrimsresa, är mycket trovärdigt och bestyrkes genom främmande författares vittnesbörd *†). Imedlertid synes det, som om man sökt att likaså mycket utsmycka denne Konungs utländska resa, som Harald Hårdrådes, genom öfverflyttande på Sigurd af det, som berättas om andra Konungar. Sålunda skall Sigurd hafva upphöjt Grefve Roger af Sicilien till konungavärdigheten långt innan påfven tillerkände honom densamma **†), hvilket i sig sjelft är föga rimeligt: andra berätta, att samma ära några år senare vederfors Roger af Franska Konungen Ludvik

*) Kap. 5, 6.

**) Af Thorarin Stutfeld, kap. 5, 6. Einar Skuleson 3, 4, 10, 11. Haldor Sqvaldre 4, 5, 6, 7, 11.

***) Kap. 28.

†) Ett vackert drag af Eisten, som visade hans godhet mot Ivar, kap. 17.

††) Magnus Barfots saga, kap. 23, 24. Sigurd Jors. Sag. kap. 38.

†††) Sigurd Jorsalaf. Sag. kap. 37.

*†) Torfæus, Hist. Nor. P. 3. Lib. 8 Cap. 1—3.

**†) Kap. 8.

IX *). Vid sitt intåg i Constantinopel lät Sigurd beslå sina hästar med guldskor, hvaraf en var så lös, att den måste lossna. Det samma skall hafva händt vid den Toscanske Markgrefven Bonifacii intåg år 1038 **). Att valnötter begagnades till bränsle af brist på ved berätta de Engelska författarne om Norrmannernas Hertig Robert den Andre ***).

Redan Torfæus har anmärkt †), att det nionde kapitlet i Sigurds saga icke, sådant det nu läses, kan vara skrifvet af Snorre, då der säges om Kejsar Fredrik den Andre, som dog nio år efter Snorre, att han för kort tid sedan var Kejsare ††). En så kort anmärkning kunde lätt tilläggas af en afskrifvare såsom en upplysande glossa: dessutom finnes läsarten *sidan* icke blott i de handskrifter, som Peringsköld begagnade, utan också i Hrockinskinna, hvilket Snorre sjelf kunde hafva sagt.

I afseende på Heimskringlas förhållande till de andra handskrifterna, visar Fagurskinna sig oafhängig äfven i dessa Konungars historia. Den berättar i det hela kortare, men på några ställen med flera ord, samt med afvikelser och tillägg. Sålunda berättar den s. 357 att den Håkan, som Thronderna valt till sin Konung, hade gjort ett segerrikt tåg till Bjarmaland, hade härjat på Fyen och Seland, brännt Viscasdal och gjort ett stort byte. Den låter s. 170 Konung Magnus gifta sin nioåriga son Sigurd med en femårig dotter af Skottlands Konung Mel-

*) Suhms Historie af Danmark 5 D. s. 178.
**) Mouratori Script. Per. Ital. Tom. V. p. 353.
***) Torfæus anf. ställ.
†) Hist. Norv. 3 D. s. 452.
††) Er fyrir skömmo var Keisari.

kolf, en syster till den David, som sedan blef Konung öfver Skottland: Snorre deremot vill, att Sigurds brud var en dotter af en Irländsk Konung. Från beskrifningen om Sigurds vistande i Constantinopel intill Harald Gilles saga, kap. 4, är en lucka i handskriften.

Morkinskinna öfverenstämmer på flera ställen nästan ordagrannt med Heimskringla; men låter dock Magni son blifva förlofvad med Skottska Konungens dotter och berättar kriget med Svenska Konungen något annorlunda: den förbigår i Magnus Barfots saga Skoftes historia kap. 19—22, samt åtskilliga af versarne; tillägger deremot ett tåg af Konung Magnus till Danmark, hvarunder Halland härjades, samt många versar af skalden Gisle Illhugeson, som Snorre alldeles icke citerar; berättar utförligt Sigurd Jorsalafarares resa; upplyser Ivar Ingemundsons historia, hvars förhållande till Konung Eisten Snorre blott hade vidrört; framställer Sigurd Hranesons process långt omständligare, så att man kan se, att en egen saga har legat till grund, hvaraf man kan se att Snorre gjort ett utdrag, och berättar Konung Sigurds elakhet mot en god simmare med andra omständigheter *). Dessutom finnes äfven här en Thattr om Guldasas Thord **), utom mindre tillägg och några versar af Thorkel Hammarskald och andra.

Hrockinskinna står mellan Morkinskinna och Heimskringla; den öfverensstämmer på flera ställen ordagrannt med den sednare och låter, liksom den,

*) Torfæus anmärker något härom vol. 3 p. 486, äfvensom ett varnande ord af Sigurd om Harald Gille och Magnus, s. 482.

**) S. 693 jemf. Snorre Magnus Barfots saga kap. 16.

Magni son blifva förlofvad med Irländska Konungens dotter. Deremot anför den, liksom Morkinskinna, några versar af Gisle Illhugeson och meddelar äfven hela hans historia. På ett ställe *) kan man tydligt se, att en vers af Gisle om Magni tapperhet sednare blifvit införd i denna berättelse, hvilken äfven finnes hos Snorre; ty den afbryter synbarligen sammanhanget. Berättelserna om Asas Thord och Sigurd Hraneson läsas här som i Morkinskinna. Deremot har denna handskrift åtskilligt eget. Sålunda läser man här, att Håkan, en sonson af Thorfin Jarl, hos Konung Magnus först väckte lusten till tåget på Vesterhafvet, då han ej genom egen makt kunde komma i besittning af Orknöarne: på detta tåg var Gisle Illhugeson Konungen följaktig. Konungen öfvervintrade på Söderöarne; men hans krigare tröttnade och måste genom vakt hindras från rymning. Rörande friden med Sverige (Snorre kap. 17) heter det, att Magnus fick i hemgift med Prinsessan de trakter i Sverige, hvarom man tvistat. I Magni sista strid med Irländarne skall Eyvind hafva gifvit honom det råd att rädda sig sjelf till skeppen; men Magnus svarade, att han ej ville öfvergifva sitt folk och sjöng derom en vers. Finn Skoftesons historia och järtecknen öfverhoppas här, liksom i Morkinskinna. Vid berättelsen om Sigurd Jorsalafarares tåg till det Heliga Landet anmärker Morkinskinna, att blott frivilliga följde med: här tillägges, att man från alla länder samlades till honom. Berättelsen om sjelfva tåget öfverensstämmer i det närmaste med Snorre; således långt mindre omständlig än Morkinskinnas, undantagande om Sigurds mottagande i Je–

*) Suhms afskr. s. 696. Snor. Magn. B. S. kap. 16.

rusalem, hvarest den andra handskriften just har en lucka. Här berättas vidlyftigt, huru Sigurd erhöll ett stycke af det heliga korset. I det följande af Sigurds historia, kap. 12—52, öfverensstämmer handskriften i det hela med Snorre: deremot berättas Sigurds elakhet mot en god simmare (Sn. kap. 55, 56) ganska olika med Snorre, men öfverensstämmande med Morkinskinna.

HARALD GILLES, SIGURDS, INGES OCH EISTENS SAGOR.

Några Isländska skalder diktade sånger om dessa Konungar, hvilka Snorre tillfälligtvis har anfört, nemligen Haldor Sqvaldre om Harald Gille; Einar Skuleson om Harald Gille och hans söner; Ivar Ingemundson om Sigurd Slembedjekne och Koll Prude om Konung Inge*). En strof af Thorbjörn Skackeskalds drapa om Erling har äfven blifvit anförd. Snorres fosterfader Jon Loptson blef uppfödd i Norrige under Harald Gilles regering. I slaget vid Grå mellan Magnus Blinde och Harald Gilles söner nämnas fem Isländare bland dem, som följde Magnus; en broder till en af dem stridde på fiendens sida. Af dessa behöllo tre lifvet och berättade sina landsmän, huru saken aflupit**). I synnerhet åberopar Snorre Erik Oddson***), en klok och kunnig man, som skref en bok, kallad Hryggiarstycke, om Harald

*) Se dessa Konungars sagor.
**) Se Sigurds och Inges sagor, kap. 10.
***) Sagan om Sigurd och Inge, kap. 4, 7, 10, 11, 12.

Gille och hans söner, Magnus Blinde och Sigurd Slembedjekne och berättade utförligt deras död. Denne Erik hade sjelf en tid uppehållit sig i Norrige. En del skref han efter hvad Håkan Mage, en länshöfding hos Haraldsönerne, hade berättat. Denne man hade tillika med sina söner tagit verksam del i alla dessa händelser och var just närvarande, då berättelsen härom blef skrifteligen författad. Erik hade dessutom andra trovärdiga sagesmän. Einar Paulson hade berättat honom, huru Sigurd Slembedjekne hade plundrat hans gård; Erkebiskop Jons syster hade gifvit honom underrättelse om slaget vid Grå och Kettil, Prost vid Mariekyrkan i Ålborg, hade sagt honom, att bemälde Sigurd der låg begrafven.

Erik Oddsons skrift omtalas af Torfæus *), Suhm **), Halfdan Einarson ***) och den äldre Thorlacius †), på ett sätt, som gaf anledning till den förmodan, att den ännu måtte finnas såsom ett särskilt arbete. Dock finnes denna handskrift hvarken i den Arnemagnæanska, den Kongliga, eller någon privat samling i Köpenhamn. I privata samlingar finnes väl ett så kalladt Hryggiarstycke, hvaraf äfven en Latinsk öfversättning på Kongl. Bibliotheket; men det går från Magnus den Godes regering, öfverensstämmer för det mesta med Flatöboken och sedan med

*) Hist. Norv. Vol. 1. Prolegomena.

**) Kritisk Historie, 4 Del. Förtal s. VIII. Det manuskript af den Arnemagnæanska samlingen, № 325 in 4:o, hvilket Suhm anser vara ett fragment af Hryggiarstycke, kan icke vara denna skrift, då den angår en långt äldre tid af den Norska hist. än den, hvarom Erik Oddson har skrifvit.

***) Sciagraphia hist. litt. Island s. 116.

†) Heimskringla, Vol. 3 p. 333.

Hrockinskinna och är således något annat än Erik Oddsons arbete. Jemföra vi ofvannämnde författares yttranden med Snorres, så blir det sannolikt, att äfven desse icke närmare kännt Erik Oddsons bok, än hvad Snorre har berättat. Att sluta af de ställen i Heimskringla, der Erik Oddson citeras, har hans skrift egenteligen endast varit en framställning af Sigurd Slembedjeknes bedrifter. Dessa blefvo dessutom utförligen besjungna af Ivar Ingemundson, hvilkens versar antingen äro upptagne af Erik Oddson i berättelsen, eller af Snorre fogade till densamma. Att redan Erik Oddson begagnat skaldestycket kan slutas af Morkinskinna, som ofta ordagrannt öfverensstämmer med Snorre, men har flera versar och anför de flesta ställen hos Snorre, der Erik Oddson citeras *), på ett sätt, som synes visa, att de äro omedelbarligen hemtade från Erik Oddsons egen skrift. Häraf följer äfven, att Snorre måste hafva nästan ordagrannt infört Erik Oddsons skrift i sin historia. Morkinskinna är afbruten midt i 28 kap. af sagan om Sigurd, Eisten och Inge.

---

*) Citationen hos Snorre, kap. 4, är den enda, som i Morkinskinna läses oförändrad, blott med ett litet tillägg. Deremot utelemnas Erik Oddsons namn kap. 7, 10, 11, och kap. 12 heter det, i anledning af Sigurds aflifvande: »icke har jag derföre berättat så litet om hvad Sigurd talade (under pinandet), att jag ju hört, att mycket blifvit laggdt honom i munnen; men Hall, som var närvarande, säger att han talade litet.» Här införes Erik Oddson sjelf talande. Så heter det straxt efter: »Prosten Kettil säger, att Sigurd är begrafven i Marie kyrka»: hos Snorre står: Prosten Kettil berättade för Erik m. m. I slutet af sagan tillägger Morkinskinna åtskilligt om skalden Einar Skuleson, som blifvit begagnadt i 3 Del. af Heimskringla, Köpenhamnska upplagan.

HÅKAN HÄRDABREDS OCH MAGNUS ERLINGSONS SAGA.

Under dessa Konungar utmärkte sig i synnerhet tvenne höfdingar, Gregorius Dagson, Konung Inges vän, och Erling Skakke, Magni fader. Gregorius var en stor vän af Isländarne *) och hade flera af dem i sitt sällskap. Erling blef besjungen af Isländaren Thorbjörn **). Isländarne hafva således varit ögonvittnen till händelserna under dessa Konungar, och det nämnes uttryckeligen, att Ivar, en son af Håkan Mage, hade i ett sjöslag mellan Håkan Härdabred och Inge anfört ett skepp i den förstnämdes flotta ***). På det vigtiga mötet i Tönsberg, hvarest erkebiskop Eisten krönte Magnus Erlingson till Konung, voro tillstädes från Island biskop Brand och Jon Loptson, hvilken, såsom en dotterson af Magnus Barfot, der njöt mycken ära †). I Håkan Härdabreds saga hafva några af Olof den Heliges järtecken blifvit sednare fogade till Snorres berättelse: det öfriga bär tydliga kännemärken att vara författadt af samtida **). Snorres berättelse om kriget mellan Konung Waldemar och Magnus Erlingson är kortare än Saxos; men i hufvudsaken dermed öfverensstämmande. Hrockinskinna öfverensstämmer i dessa Konungars lefverne ganska noga med Snorre.

*) Saga om Håkan Härdabred, kap. 14.
**) Magnus Erlingsons saga, kap. 3, 20.
***) Håkan Härdabr. saga, kap. 90.
†) Magnus Erlingsons saga, kap. 21.
††) Att berättaren varit mycket hemmastadd i Norrige ses af Magnus Erlingsons saga, kap. 38.

Då man vill bestämma en författares värde såsom sådan, är det nödigt att ej allenast bedömma honom efter konstens allmänna reglor, utan äfven jemföra honom med andra författare i samma vetenskap, för att se den relativa höjd, hvartill han hunnit. Greklands och Roms författare, särdeles i historia och vitterhet, anses än i dag såsom de mönster af fullkomlighet, hvilka hvarje författare bemödar sig att likna, utan hopp att kunna öfverträffa dem. I den mån en författare lyckas att närma sig dem, kan han äfven anses hafva hunnit fullkomligheten. Herodotus, Thucydides och Xenophon bland Grekerne, Livius och Tacitus bland Romarne, ehuru sins imellan olika, blifva troligen i alla tider urbilder för all sann historieskrifning.

Då man företager sig att jemföra författare sins imellan, är det svårt, om ej omöjligt, att träffa tvenne, som röja så mycken likhet eller frändskap med hvarandra, som Herodotus och Sturleson. Denna likhet är anmärkningsvärd, då man besinnar det afstånd till tid och ställe, som eger rum dem imellan. Den torde likväl till en del kunna förklaras deraf, att båda befunno sig i flera afseenden i samma förhållande. Likasom Herodotus är Grekiska historiens fader, anses äfven Sturleson som den Nordiska historiens stiftare. Båda, lefvande i fria stater och bland menniskor, som voro naturtillståndet mycket närmare än vi, voro såsom författare ej bundne af den mängd conventionela reglor och åsigter, som nu fjättra menniskorna, utan kunde obehindradt öfverlemna sig åt sitt snilles fria flygt. Ehuru båda säkerligen haft föregångare såsom historieskrifvare, framstå de dock för oss såsom de förste, hvar på sitt ställe, Bakom

dem ligger endast myth och tradition. De kunde derföre mera behandla sitt ämne som en fri composition, än som ett ängsligt aftecknande af de föremål, som de föresatt sig att beskrifva, ungefär som Homerus behandlar ämnet för sin hjeltedikt. Icke som skulle de utan all pröfning hafva begagnat allt hvad Logograferne eller de Nordiska traditionerna erbjödo dem: vi hafva tvärtom sett, att Sturleson med lika mycken omsorg som skarpsinnighet afsöndrat allt, som stridde mot historiens höga värdighet, om det också kunnat gifva anledning till en intressant målning; och fortsatta forskningar ådagalägga mer och mer den sorgfälliga pröfning, som Herodotus måste hafva användt på allt, som han införde i sitt arbete. Men ehuru båda dessa författare förfarit med den största grannlagenhet vid valet af de berättelser, som de intagit i sina verk, visar sig dock intet spår af denna ängsliga forskning. Helt annorlunda är förhållandet med en historisk författare i våra dagar. Genom den oändligt större mängden af facta och upplysningar, som vi nu ega, kommer en historieskrifvare genast i bryderi. Vid hvarje steg måste han väga mellan stridiga berättelser och åsigter. Detta trycker på hans arbete en stämpel af stelhet och tvång, som besvärar läsaren nästan lika mycket, som författaren. Dertill kommer, att ingen historisk författare kan vinna anseende för grundlighet och trovärdighet, om han ej fullspäckat sitt arbete med citationer och anföranden af andras meningar. Från denna fordran voro de Gamle befriade.

Om det är en nödvändig fordran af en historieskrifvare, som vill göra anspråk på fullkomlighet, att icke liksom ställa sig framför sitt ämne och bortskymma det genom egna betraktelser, utan låta hän-

delserna framstå i sin sanna dager, så har svårligen någon historisk författare visat sig ega denna förtjenst i högre grad än Herodotus och Sturleson. De hafva icke denna fylliga och rhetoriskt sköna periodbyggnad, denna »*lactea ubertas*» som Livius, eller denna sublima, men dystra storhet som Thycydides, hos hvilka författarens betraktelser äro på ett snillrikt sätt sammanväfda med framställningen af händelserna, icke eller dessa djerfva, fasaväckande målningar som hos Tacitus, der dygden uttalar sin sorg och sin harm att se lasten föra spiran bland menniskorna. Hos Herodotus och Sturleson går deremot berättelsen som en stilla, kristallklar flod; hos den förra mellan blomstrande stränder, hos den sednare mellan höga fjellar. Högst sällan framträder författaren med en anmärkning eller en betraktelse. Sturleson tager i detta fall verkeligen företrädet af sin store medtäflare. Man kan knappast uppsöka fyra eller fem ställen i hans verk, der ett subjectivt omdöme uttalas *). Hos Herodotus förekommer detta oftare, särdeles då han berättar saker, som han sjelf anser föga troliga, eller då han redogör för flera olika berättelser om samma sak **). Äfven i ett annat afseende skulle man vara böjd att gifva företrädet åt Sturleson. Hos Herodotus förekomma täta episoder, hvilkas behag och yppiga skönhet man ej kan undgå att beundra, men som dock ofta starkt afbryta hufvudberättelsens gång.

---

*) Olof Tryggvas. saga, kap. 56, 87. Olof den Heliges saga, kap. 192.

**) *Εμοι δοκεει; ὡσ εγω δοκεω; ἀυτα πειθομαι; ἐμοι μεν ὀυ πιστα λεγοντες*, äro vanliga uttryck af honom, som ganska ofta förekomma. Lib. I, 172. II, 4, 10, 12, 15, 73, 124. III. 45, 135. VII. 229. VIII. 22 etc.

Hos Sturleson afbrytes väl också understundom berättelsen genom en kort underrättelse om någon märkvärdigare person; men hvilken alltid står i ett mer eller mindre direkt förhållande till hufvudsaken, hvarom fråga är. Den enda längre episod, som hos Sturleson förekommer, är den om Grönlands upptäckande; men man är också ense om, att den ej tillhör honom. Om man svårligen kan fritaga Herodotus från tillvitelsen att ofta hafva gifvit efter för begäret att förnöja sina läsare genom framställningens behag, så vore en sådan tillvitelse högst orättvis mot Sturleson: blott hvad som stod i nödvändigt sammanhang med hans föremål, Norriges historia, upptogs i hans verk: han hade endast *ett* syfte.

Man har ansett som ett drag af storhet och skönhet i Herodoti historiska verk hans benägenhet för det underbara. Sturleson har med flit, så mycket möjligt varit, undvikit detta i sitt arbete och man har anfört det som ett bevis på hans sunda omdöme. Orsaken till detta olika bedömande af de båda stora författarne har utan tvifvel sin grund deri, att vi redan äro väl bekante med det underbara, som kunde förekomma hos Sturleson, hvilket vi dels betrakta som hedniska vidskepelser, berättelserna nemligen om Odins uppenbarande och Finnars trollkonster; dels som prydnader, vanställande den heliga grund, hvarpå de hvila, då deremot det underbara hos Herodotus omfattar föremål, som för oss ligga i ett aflägset fjerran, och hvarje stråle af ljus öfver forntidens dunkla skymning skänker oss ett stort intresse. Det beröm, som egnas båda dessa författare för en alldeles motsatt behandling af detta ämne, är således för hvar och en af dem fullkomligt på sitt ställe.

OM AUTHENTIEN AF SNORRES EDDA OCH BEVISET, SOM DERIFRÅN KAN HEMTAS FÖR ASALÄRANS ÄKTHET.

Den källa, hvarifrån den lärda verlden länge hemtade sin kunskap om den Skandinaviska hedendomens Gudar, var Snorres Edda, utgifven af Resenius. Ehuru detta arbete för sin tid var af mycken förtjenst, voro dock bristerna deri alltför stora, att de länge kunde undgå kritikens uppmärksamhet. Torfæus och Arne Magnæus nekade, att Snorre haft någon del i Edda. Finn J hnson, Schöning och ännu mera Erichson tviflade, huruvida han skrifvit den hel och hållen: Suhm förmodade, att endast arbetets början var af Snorres hand; men han har icke sjelf vidlyftigare utvecklat denna mening.

Utländske lärde, ehuru litet eller intet bekante med Isländska litteraturen. voro ännu starkare i sitt tvifvel. Schlözer, som endast kände Nordiska mythologien af Resenii Edda, och Isländska sagorna troligen endast af Björners Nordiska Kämpadater, påstod, att allt hvad som sades om tvenne Eddor, om Völuspa och Havamal, såsom fragmenter af en äldre Edda, var rena fabler, och att Isländska sagorne äro arbeten af samma halt och värde, som berättelserna om den sköna Melusina och Fortunati Önskehatt. Adelung, ehuru för öfrigt en man af stora förtjenster, försökte att öfverändakasta trovärdigheten af allt, hvad man hittills trott sig veta om den Nordiska hednatiden. Sedan han skildrat Island som en ödemark och de gamla Nordboarne som det råaste Eu–

ropeiska folk, näst Finnar och Slaver, påstår han, att handskrifternas ålder ej går högre upp än till det trettonde århundradet och att all muntlig tradition är osäker. Sagorna nämna ingen ting om de vigtigaste händelserna, såsom Cimbrernas utvandring och Britanniens eröfring, utan omtala endast magnaternas strider med en tröttande vidlyftighet: de äro uppfyllde med historier om häxor och spöken: Eddiska mythologien kan ej vara äkta, då dess likhet med kristliga traditioner är omisskännelig och till och med Grekiska mythologien blifvit plundrad, så att man af Lycaon bildat Loke: redan språket röjer arbetets nyhet och det hela är endast en dikt af sysslolösa menniskor. Han söker äfven att nedsätta Are Frodes, Theodorik Munks, Saxos och Snorres förtjenster som historieskrifvare och säger, att den sistnämnde sjelf diktat de skaldesånger, som han åberopar i sin historia.

Nyerup, Rask och Werlauff uppträdde med styrka mot dessa påståenden och ådagalade Adelungs okunnighet i det, hvarom han dömde med så mycken käckhet. Det fabelaktiga förekommer lika mycket i alla andra folkslags mythologier. Om likhet med Judiska och kristliga traditioner i särskilta stycken vore tillräcklig att bevisa en mythologis oäkthet, så blefve stafven bruten öfver de flesta okristna folkslags religiösa traditioner. Hesiodi theogoni och Homeri hymner kunde framställas såsom lika orimliga, som det, som blifvit meddeladt af de Eddiska sångerna. Om också alla Homeriska sånger gått förlorade, så skulle dock svårligen någon falla på den tankan, att Herodotus diktat de få Homeriska versar, som han anförer i sin historia. Det är då ännu mindre tänkbart, att Snorre, som öfverallt i sina berättelser anförer

sånger af skalder, som till största delen lefde i de honom närmast föregående trenne århundraden, skulle först hafva sjelf diktat dessa vittnesbörd och sedan kunnat påbörda dem sina samtida såsom stycken af kända skalder.

Uti ett svar, som Adelung afgifvit på de anförda författarnes vederläggningar, vidhåller han sina påståenden, under det han förklarar, att han icke läst och icke ämnar att läsa alla de tryckta sagorna, hvilka dock utgöra endast en liten del af det hela.

Prof. Rühs, som försvarat sagornas värde, misskänner likväl de Isländska sångernas betydelse och originalitet: han tror, att Norden tillika med kristendomen från England mottog sin skaldekonst. Denna mening vederlägges dock med den anmärkningen, att man ifrån kristendomens första utbredande i Norden har skaldestycken, fulla af mythiska allusioner. Huru besynnerligt vore det icke, om munkarne, under det de voro sysselsatte att berätta om Hvite Krist och hans helgon, tillika skulle hafva sammansatt ett helt system om Asarne till skaldernas behof? Huru kunde de för kristendomen nitiske Konungarne Håkan Adalsten, Olof Tryggvason och Olof Haraldsson hafva fördragit att i skaldernas sånger ideligen höra talas om Odin och Asarne, om icke förfädrens vanor rättfärdigat skaldernas förfarande? Huru kunde samtiden hafva funnit ett allmänt nöje i de med mythologiska bilder uppfyllda sånger, om man ej förstått dem? Och huru kunde man förstå dem, om de ej grundade sig på urgamla folktraditioner? Det stöd för påståendet, att Isländska litteraturen, sångerna och sagorna, vore en följd af kristendomens införande i Norden, som man velat hemta deraf att språket i dem är yngre, vederlägges bäst med den anmärkningen, att

de Anglosaxiske skalderne icke hafva så mycken likhet med skaldespråket från kristendomens införande, som med Fornyrdalag och det ännu äldre skaldespråket. Orsaken till denna likhet måste sökas högre upp i tiden.

Oaktadt dessa invändningar i sig sjelfva icke äro annat än lösa hypotheser, så skola de dock alltid behålla ett slags sken af sanning, så länge Asalärans fasta grundval icke blifvit lagd i dagen och dimman skingrad, som ännu hvilar öfver dess särskilta delar. Det är således icke öfverflödigt att bevisa Eddornas äkthet, på det att oinvigde ej må tro, att den hedniska forntidens helgedom blifvit bortsopad af kritikens fläktar, och utländske lärde af några anförares magtspråk ej förledas att förbise de många bidrag till både bildningens och religionernas historia, som kunna hemtas af Skandinaviska forntidslitteraturen.

Men för att utföra detta, måste man noga bestämma undersökningens egentliga föremål. Man har fäktat mot äldre fornforskares misstag och djerfva hypotheser och trott, att striden vore slut dermed, att deras grundlöshet blefve ådagalagd. Man har vid anfallet mot den fornskandinaviska litteraturen sammanblandat alldeles olika frågor. En är, om Nordens myther äro historiska och huruvida man af dem kan hemta någon kunskap om Skandinaviens tillstånd i de första århundraden af vår tideräkning: en annan är, om dessa verkligen framställa hvad man i hedniska tiden trodde om gudarne och sättet, hvarpå detta af skalderna användes utan kristendomens inverkan. Endast den sednare frågans afgörande rörer undersökningen om Asalärans äkthet. Härvid tages ej i betraktande, om särskilta skaldestycken äro från det fjerde eller åttonde århundradet, endast om de äro

äldre än kristendomens införande och om de äro uttryck af Nordens egen anda.

Beviset för Asalärans äkthet kunde föras på flera sätt. Man kunde af de sagor, som hafva rent historiskt innehåll, t. ex. Gunlaug Ormstungas, Viga Glums, Nials, Egils, Landnama, kristendomens, Olof Tryggvasons och Olof den Heliges sagor, kritiskt bearbetade och hvaraf flera äro utgifna, utkasta en skildring af tillståndet i Norden närmast före och efter kristendomens införande och dertill foga det mindre säkra, som ligger till grund i Hrolf Krakes, Frithiofs, Alfs och andra sagor.

Man kunde sammanställa fragmenterna af kända och namngifna skalder och, efter att hafva öfvertygat sig om den olika anda, som herrskar i dessa och huru det äldsta skaldespråket skiljer sig från de sednare qvädena, af inre grunder bevisa de Eddiska sångernas äkthet. Utom ett bevis från utländska författares vittnesbörd om Norden och det, som kunde hemtas från en kritisk undersökning om Saxos källor, kunde man äfven hemta beviset endast från Snorres Edda, och detta utgör egentliga föremålet för närvarande afhandling.

Utaf denna Edda, som består af trenne hufvuddelar, 1:o *Gylfaginning* och *Bragarædr;* 2:o *Kenningar* (af Isländska ordet *kenna,* beteckna, omskrifva) en samling af poetiska benämningar och omskrifningar; 3:o *en Isländsk prosodi,* finnas tre hufvudcodices, den Kongliga, den Vormianska och den Upsaliska. Utom dessa pergamentscodices finnas ännu tvenne andra membraner på Köpenhamns Universitets Bibliothek, under № 757 och 748, hvilkas ålder, efter alla inre grunder, utan tvifvel går till början af det fjortonde århundradet. Alla dessa handskrifter,

utom den Upsaliska, hafva blifvit jemförde af Isländaren John Olafsen, som efterlemnat en kritisk bearbetning af Eddas text, samt ett annat verk, der texten är beledsagad med öfversättning och en vidlyftig ordförklaring.

Ungefär midt uti den Vormianska Eddans codex finnes en afhandling om Isländska språket, i hvars 18 kapitel följande förekommer: *Thessa stafi ok theirra merckingar compileradi minn herra Valdimarr Dana Konungr, med skiotu ordtaki, á thessa lund: sprengd mannz hök flydi twi boll*, d. v. s. dessa bokstäfver och deras betydelser sammanfattade min herre Valdemar Danakonung i en kort ordfogning sålunda (nu följer sentensen, som skulle innehålla alla bokstäfverna); mannens spruckna haka bildade tvenne bollar (kulor). Häraf är klart, att författaren lefvat samtidigt med en Konung Valdemar, som sysselsatte sig med dylika saker, och att han hade orsak att kalla honom sin Konung.

Då nu just detta yttrande förekommer i den del af denna orthografiska afhandling, som finnes i handskriften № 748, hvilken, såsom förut blifvit anmärkt, bör föras till början af fjortonde århundradet, så kan man redan deraf finna, att Valdemar Atterdag ej kan menas: man har således att välja mellan Valdemar den Förste och Andre. Hvilken af dessa antydes skall af det följande upplysas.

I samma kapitel af denna afhandling säges en Olof hafva kallat en viss rhetorisk figur Finngalknat. En Olof har således skrifvit om Troper; och i 20 kapitlet berättas äfven en Olof hafva sagt något om euphonien. Då nu just det här anförda ord för ord finnes i den föregående afhandlingen om bokstäfverna, så måste säkerligen denne menas. Vi hafva således

funnit hvad den man hette, som kallade Valdemar sin Konung, och kunna redan på historiska grunder bestämma hvem han var.

Mot slutet af Knytlinga saga, i 127 kap. berättas nemligen, att hos Valdemar den Andre lefde Olof Thordson, som lärde mycket af honom och erhöll många vigtiga underrättelser (frasagn). Det är dessutom af Isländska annaler och sagor, i synnerhet af Sturlungasaga, tillräckligt kändt, att Snorre Sturleson hade en berömd brorson, vid namn Olof Thordson, kallad Hvitaskald till skilnad från en annan samtida, kallad Olof Svartaskald. Om denne Olof Thordson vet man ibland annat, att han blef uppfödd hos Snorre Sturleson, uppehöll sig mellan åren 1236—1240 vid Valdemar den Andres hof och författade en sång till hans ära; vände sedan tillbaka till Island, hvarest han var lagman 1248 och 1252 och dog 1259. I afseende på denne Olof är det lätt förklarligt, huru han kunde kalla Danmarks Konung Valdemar sin herre, ehuru frånvarande på Island, och af honom kunde hafva lärt ett grammatikaliskt konststycke.

Härtill kommer ännu ett uttryckligt vittnesbörd af den anförde membranen i Arnemagnæanska samlingen, N:o 748. Deri finnes ett fragment, som, utom en del af afhandlingen om bokstäfverna, innehåller de första 10 kapitlen af förenämnda Isländska tropologi, hvarefter finnes skrifvet med rödt bläck af samma hand: »Här slutas den del af boken, som Olof Thordson hafver sammansatt. Nu begynna de poetiska omskrifningarna, enligt det som blifvit funnet i de förnämsta skaldernas sånger och som Snorre sedan har sammanfört och ordnat».

Då det icke är troligt, att en författare eller afskrifvare, vid början af fjortonde århundradet kunde vara okunnig, huruvida en allmänt brukad och värderad afhandling vore skrifven af en utaf hans fosterlands förnämste män i slutet af föregående århundrade; så kan detta vittnesbörd anses som ett giltigt bevis, att Olof Thordson har författat ett arbete om språkets ord och talesätt, hvartill än vidare kommer, att i stycket om troperna, som ofvannämnda membran tillägger Olof, just läses den Isländska benämningen Finngalknat på tropen kakemphaton, hvilken benämning mot afhandlingens slut citeras under Olofs auctoritet. Vi kunna för öfrigt lemna oafgjordt, om Olof skrifvit tvenne afhandlingar, en om bokstäfver och en om troper, eller om han i samma undersökning har afhandlat båda ämnena.

På hvad sätt Olofs verk om talets figurer blifvit bearbetadt, kan man med mycken sannolikhet bestämma. De första tio kapitlen, som uttryckligen tilläggas Olof i membranen, finnas oförändrade i den Vormianska codex, med undantag af några varianter, och kunna anses vara från Olofs hand. Till dessa hafva tillägg blifvit gjorda, emedan man icke fann alla rhetoriska figurer der utvecklade, hvaraf olikheten i valet af exempel kan förklaras. Olofs arbete har således icke blifvit förändradt; men möjligen här och der interpoleradt och säkerligen tillökt. — Öfverallt i denna afhandling förekomma exempel, hemtade från skalder, hvilkas namn till största delen förekomma i äldre och samtida Isländska skrifter: de kunna således icke vara diktade af afhandlingens författare, som snart skulle hafva blifvit röjd i sitt bedrägeri, Detta arbete står i samband med de så kallade Kenningar eller poetiska omskrifningar.

På hvilken tid och af hvilken äro nu dessa samlingar föranstaltade? Af handskrifternas ålder följer, att hela fraseologien redan fanns i början af det fjortonde århundradet. Då nu denna består åtminstone af trenne olika författares arbeten, hvaraf det ena hänfört sig till det andra, så måste det äldsta stycket icke vara skrifvet efter medlet af trettonde århundradet. Den rikedom på citationer af skalder, som lefde i närmaste århundraden före och efter kristendomens antagande i Norrige och på Island, föranleder dessutom den förmodan, att lång tid efter kristendomens fullständiga införande icke kan hafva förflutit innan dessa stycken blifvit författade. Ty för att kunna träffa så många passande exempel, måste man kunna välja bland en mängd sånger och hafva alla dessa till hands antingen i afskrift eller i friskt minne.

Nu finnes i Upsala codex efter Bragaræðr en genealogi, som börjas med Adam och slutar med Snorre Sturleson och hans broder. Brodrens barn anföras, Snorres icke. Derefter följer en annan förteckning på alla Lagmännen på Island, som slutar med Snorre, då han andra gången var Lagman. Årtalen på Snorres lagmansvärdighet äro, såsom ännu löpande, icke uttryckte. Häraf slutar Ihre i sitt bref till Lagerbring om Edda, hvaraf Schlözer meddelat ett utdrag i sin skrift *über die Isländische Litteratur*, att Snorre måtte vara författare till ett verk, med hvars afskrift dessa genealogier äro förenade. Schlözer har deremot, med sin vanliga humor, gjort den anmärkning, att det vore lustigt om en gång en resande Kines, bland andra gamla saker, hos en Bokantiqvarius i Europa träffade »Gradus ad Parnassum» och ett par blad af Hübners genealogiska Tabeller,

och detta lades i en påse och sedan efter flera hundrade års förlopp en annan Kines funne denna skatt och af tabellen ville bevisa, att den Tyske Hertig, hvars namn stode nederst på sidan, vore bokens författare. Putslustigheten häraf kan väl icke nekas; men ganska besynnerligt vore det dock, om man midt i en handskrift funne en genealogi, som blott tillfälligtvis slutade med dens namn, som med sannolikhet kunde anses som skriftens författare; och ännu besynnerligare skulle det vara, om denna genealogi följdes af en annan förteckning, som också endast tillfälligtvis slutade med samma namn som genealogien. Svårligen kan man antaga, att just dessa och icke flera genealogier blifvit införde i denna samling, om de ej ansågos stå i förbindelse med dess innehåll. Men hvilken annan förbindelse är naturligare än den, att de innehöllo underrättelser om skriftens förmodade författare eller begynnare? Emedlertid vilja vi ej häraf sluta, att handskriften är Snorres eget exemplar eller till och med blott samtidig med honom. Det kan den icke vara, då den innehåller ett stycke af Olof Hvitaskalds orthografiska afhandling. Vi vilja framför allt vid denna omständighet icke fästa större vigt, än att man kan med sannolikhet antaga, att en afskrifvare i 14 seklet har ansett Snorre som hufvudman vid Eddas författande: att han verkligen är det kan bevisas af starkare skäl.

Vi hafva redan i det föregående sett, att bearbetaren af Olof Hvitaskalds orthografiska afhandling, som lefvat senast i 15 århundradet, hänvisar skalderna att begagna de Gamlas omskrifningar och benämningar (kenningar och heiti), dock icke vidare än Snorre tillåter. Häraf följer, att ej allenast denne författare sjelf trodde, att Snorre hade gifvit sådana

reglor, utan äfven att det på hans tid var den allmänna meningen. Nu finnes, såsom förut blifvit anmärkt, i första delen af Kenningar en varning för yngre skalder att icke gå för långt i bildandet af deras nya omskrifningar. En sådan varning förekommer ej i det följande. Det är således högst sannolikt att författaren just syftade på detta ställe.

Öfverskriften af Upsala codex lyder sålunda: »Denna bok heter Edda; henne hafver Snorre Sturleson författat på det sätt, som den här är ordnad. Och först om Asar och Ymi; dernäst skaldespråket och många tings benämningar; slutligen hættartal, som Snorre hafver diktat om Konung Håkan och Hertig Skule». Vi vilja dock ej lägga alltför stor vigt på detta vittnesbörd; ty Ihre anmärker i 23 brefvet i Troils resa till Island, att dessa rader måste vara skrifna sedan afskriften var färdig, emedan de äro mycket sammanträngda i anseende till rummets knapphet. Väl försäkrar han, att handstilen är densamma, som skrifvit det öfriga och att öfverskriftens friskare färg kommer af det röda bläck, hvarmed det är skrifvet. Men det är dock alltid svårt att fälla en afgörande dom på grund af likhet i munkskrift, som professor Nyerup dessutom icke eller funnit så omisskännelig: det blifver alltid en besynnerlighet, att afskrifvaren till slut tillade en rubrik, utan att hafva lemnat tillräcklig plats för densamma.

Vigtigare är det ofvanföre anförda vittnesbördet *) af den Arnemagnæanska pergamentshandskriften 748 från början af 14 århundradet, som uttryckligen tillägger Snorre de följande Kenningar, som äro ett

*) Se det ofvanföre anförda yttrandet ur Ups. codex.

utdrag af det, som finnes i den Vormianska codex. Härtill kommer ännu ett, af de kortare Isländska annaler, som omtala Snorre vid hans dödsår 1241 och, utom andra böcker, bestämdt tillägga honom Edda *). Hvad Edda innefattar lemna vi oafgjordt: det är nog att åtminstone Kenningar, som några af vittnesbörden uttryckligen tillägga Snorre, deraf utgjort en del.

Då vi nu ega dessa särskilta vittnesbörd, hvaraf de flesta icke kunna vara yngre än det fjortonde århundradet; då Snorre mördades i medlet af det trettonde och här icke är fråga om en obekant författares föga nyttjade skrift, utan om en man, som var den förnämste i landet, hufvudman för en mägtig och vitter slägt; då ändtligen fråga är om en skrift, som, enligt sitt innehåll, skulle vara skaldernas handbok och som så ofta blifvit omarbetad, såsom tilläggen visa; så kan det svårligen betviflas, att dessa vittnesbörd äro alldeles tillräckliga att bevisa, det Snorre från äldre skalder har samlat en fraseologi till ledning för de yngre och att denna antingen ensam, eller i förening med något mera har utgjort den bok, som kallades Edda. Hur sannolikt är det dessutom att hänföra början af ett sådant verk till Snorre, hvars noggranna kännedom af skaldernas vers kan synas af hans historia, som sjelf var skald och till hvars böjelse att sysselsätta sig med versbyggnadens theori man kan

*) Finn Johansons Historia eccles. Isl. Vol. 1. p. 204. Anno 1241. Andlát Snorra Sturlusonar í Reykholti. Hann var mathr vitr ok margfrodr, höfdingi mikill ok slægvitr. Hann kom fyrstr manna eignum undir Kong hera landi, som var Bessastadir ok Eyvindarstadir. Hann samsetti Eddu ok margar adrar frædibækur ok Islendskar Saugur, hann var veginn i Reykholti af mönnum Gissurar Jarls.

sluta deraf att han i sina förut omtalta sånger till Konung Håkan och Hertig Skule har användt hundrade versslag, hvarigenom dessa kunde anses som en fullständig prosodisk exempelsamling och, beledsagade med en kommentarius, utgöra den egentliga Skalda eller utveckling af skaldekonstens reglor.

Vi hafva hittills undersökt authentien af den sista delen af den samling, som kallas Edda, hvars särskilta stycken också af flera innefattas under det gemensamma namnet Skalda. Men ännu återstår den delen, som är mest bekant och hittills af de flesta varit den mest värderade, den prosaiska framställningen nemligen af några myther om Asarne, som framställas i tvenne afdelningar under titel: Gylfaginning och Bragarædr och synas innefatta ett slags mythologiskt system. Den utgör första delen så väl af den Vormianska, som Kongliga och Upsaliska codex och finnes hel och hållen i Resenii upplaga af Edda; men mera korrekt i profess. Nyerups nya öfversättning, hvari endast är utelemnadt företalet, som börjar med verldens skapelse samt afguderiets upphof och anför några orimligheter om Asarnes Trojanska härkomst. Detta företal är gemensamt för den Kongliga och Vormianska codex; men är kortare i den Upsaliska. Denna afdelning är i trenne hufvudcodices genom en epilog förenad med början af Kenningar. På företalets yttrande syftas på flera ställen i det följande, t. ex. i ofvan anförda första kapitlet af den orthografiska afhandlingen och i början af den tropologiska afhandlingen, hvilket ställe äfven förekommer bland de fragmenter, som membranerna 757 och 748 innehålla.

Något tvifvel kan således icke uppstå derom, att det hufvudsakliga af företalet och de dermed för-

bundna myther om Asarne åtminstone i fjortonde århundradet blifvit ansedde att utgöra ett med Kenningar och Skalda sammanhängande helt, som med ett namn kallades Edda. Likväl uppstår den frågan, hvilken var dess författare? Då detta stycke af de fleste hittills blifvit ansedt för det vigtigaste, och var nästan det enda kända, så riktades både anfallen och försvaren på detta, ehuru man utan tvifvel måste medgifva, att intet med vissbet kan bestämmas härom. Vi hafva flera gamla intyg, att Snorre har skrifvit Kenningar; men intet, att han har författat Gylfaginning och Bragarædr, undantagande det ofvan anförda från början af den Upsaliska handskriften, hvars osäkerhet blifvit anmärkt. Det enda kunde synas vara den af prof. Nyerup i dess afhandling om Edda åberopade citationen af Edda utaf membranen 757, som lyder sålunda: Det berättas i den boken, som kallas Edda, att en man vid namn Aegir bland annat frågade skalden Brage, på huru många sätt Asarne hade förändrat skaldekonstens uttryck. Brage svarade, att det är tvenne sätt, hvarpå all skaldekonst åtskiljes, nemligen versmått och talesätt o. s. v. Detta öfverensstämmer ordagrannt med slutet af Bragarædr i den Vormianska, Kongliga och Upsaliska codex. Men om man också medgifver, att dessa ord äro epilogen till Bragarædr och ej en äldre prolog till Kenningar; om man icke lägger vigt på att Asamannen Brage här kallas Brage Skald, så följer likväl af det anförda ingenting mer, än att ofvannämnde författare hänfört Bragarædr till Edda, som i allmänhet tillskrefs Snorre. Men då nu, såsom förut är ådagalagdt, många tillägg blifvit gjorda till denna skrift, följer ännu icke, på grund af citationen, att Snorre mera skulle vara författare till Bragarædr, än till sista delen af Kenningar.

Ser man på inre grunder, så tala dessa snarare emot än för Snorre. Jag vill icke tala om det orimliga företalet, som alltför litet öfverensstämmer med hvad Snorre sjelf i sin Heimskringla anför om Odin, då detta företal, hvars sammanhang med den sednare bearbetningen af det hela är så ögonskenligt, i alla händelser kunde och måste antagas vara den sednare bearbetarens verk. Om Snorre vore författaren, hvarföre har han icke i kretsen af sjelfva mytherna infört berättelserna om Thors och Hrungners envig, om Thors resa till Geirrod, om Iduna, om Sifs hår, hvilka först läsas i Kenningar. Den grund, som Ihre anför för att de händelser, som dessa myther skildra, böra anses yngre, än att de kunde passa i Gylfes samtal med Har, eller Brages med Aegir, synes nog sökt, såsom prof. Nyerup anmärkt. Den är dessutom i sjelfva verket oriktig; ty mythen om Sifs hår förklarar just, huru Loke skaffade gudarne de kostbarheter, t. ex. Skidbladner, som de i Gylfaginning förutsättas ega. Vore Snorre författare, hvarföre citeras aldrig Gylfaginning och Bragarædr i hela Kenningar, då likväl författaren af den första delen deraf ofta har ansett nödigt att tillägga en berättelse om vissa talesätts upprinnelse och förenämnde myther skulle hafva gifvit den bästa upplysning derom. Visserligen åberopas Brages samtal hos Aegir tvenne gånger, men just vid sådana myther, som ej finnas i Bragarædr. Förfarandet i båda styckena är dessutom mycket olika. I Kenningar bestyrkes hvarje omskrifning med en eller flera skalders vittnesbörd; i Gylfaginning och i synnerhet i Bragarædr anföras många myther utan att någon skald citeras. I Kenningar anföras nästan endast namngifna skalder, Voluspa deremot, Alvismal och Grimnismal endast få gånger,

och de öfriga sångerna af Sämunds Edda alldeles icke. Med undantag af Thiodolf från Hvin, anföres i Gylfaginning och Bragarædr ingen enda namngifven skald, men Völuspa ganska ofta och dessutom Havamal, Grimnismal, Aegisdrecka, Skirners resa, Vafthrudnismal och Heimdals förlorade sång.

Härtill komma ännu andra sannolika grunder, hemtade från tidsålderns hela beskaffenhet. Svårligen har en sådan mythsamling blifvit gjord förrän behofvet deraf blef känbart. Kristendomen blef antagen på Island år 1000; men när man vet, huru mycken möda det kostade Olof Tryggvason och Olof den Helige att befästa kristna läran i Norrige, huru många derstädes ännu i elfte århundradet voro hedningar, och huru långsamt den nya läran, äfven med de hårdaste medel, blef utbredd i många fjellbyggder; så kan man icke tvifla, att på Island, hvarest magnaterna voro oberoende af hvarandra, många ännu en lång tid i hemlighet behöllo sin gamla tro, hvilket till och med blifvit dem tillåtet genom de första kyrkolagar. Man behöfver således ej en gång taga i betraktande de gamla traditionernas förbindelse med den af Isländarne så högt värderade skaldekonsten, för att inse, att Asaläran skulle vara i friskt minne ännu i Snorres ungdom, omkring 150 år efter kristendomens offentliga antagande. I Snorres ålderdom, men i synnerhet under den följande tiden, då Island lades under Norska Konungarnas välde och hierarkiens magt steg, skulle de gamla minnena småningom förlora sig och nu först måste man känna behofvet att till skaldernas bruk bevara de gamla mytherna, som nu endast betraktades som dessas egendom.

Deremot måste redan i Snorres tid en lista på de poetiska omskrifningar, som vunnit anseende genom stora auctoriteter, vara en lättnad för skalderna, som älskade omskrifningar, och tillika ett värn mot en missledd smaks alltför tvungna parafraser. Det som tiden således först behöfde, som i sig sjelf var det kortaste och hvaraf författandet af det följande lättast låter förklara sig, kan i en sådan samling antagas vara det äldsta.

Då således Snorre började med Kenningar, förklarade genom särskilta strofer af skalder, kunde detta lätt förmå antingen honom sjelf att i en sednare bearbetning, eller någon annan efter honom att stundom tillägga ett poetiskt stycke, eller en kort berättelse af en myth till ytterligare förklaring. Man fann nu, huru upplysande detta var, gick vidare och förenade dessa myther till ett helt, men utelemnade de berättelser, som redan fått sin plats i de äldsta Kenningar. Inklädningen, hvari dessa cykler af myther framställdes, Gylfes resa till Asgård och Brages samtal vid Aegirs gästabud synes vara den sednare bearbetarens verk. I synnerhet bär Gylfes resa spår af sednare ideer. Emedlertid vore det väl möjligt, att en äldre skald hade valt ett sådant framställningssätt af flera myther, hvaraf det, som vi läsa, vore en utvidgad prosaisk parafras, hvilket ännu snarare gäller om Bragarædr, då äfven Kenningar nämna Brages tal. Dessutom är det sannolikt, att flera sånger i Sämunds Edda, särdeles Vafthrudnismal, Grimnismal, Hagbards sång, Aegisdrecka svårligen blifvit författade i annan afsigt, än att framställa en viss rad af myther inom en ram, och Alsvinsmal torde vara det äldsta försöket till samling af Kenningar, en förebild för de öfriga. Men vi vilja ej uppehålla oss

längre vid de många betraktelser, som här kunde anställas öfver dessa sånger, hvilket skulle föra oss från denna afhandlings egentliga syftemål.

Deremot må ännu tilläggas några anmärkningar om namnet Edda och hvad dermed egentligen förstås; så mycket mera som jag här måste afvika från det resultat, som Prof. Nyerup i ofvannämnda afhandling tror sig hafva funnit, enligt hvilket namnet skulle inskränkas till den samling af myther, som Gylfaginning och Bragarædr innehålla.

Edda betyder på Isländska mormoder. Detta namn kunde möjligen gifvas Snorres Kenningar, som hade liksom alstrat de sednare fortsättningarne och tilläggen. Men då en skrift endast kunde kallas mormoder i afseende på dess barnbarn, synes det föga sannolikt, att namnet kunde gifvas en samling, som lika väl innefattade det äldsta, som det sednare. Härtill kommer, såsom Arne Magnæus redan har anmärkt i Sämunds lefverne, att ordet Edda brukas i skrifter från det fjortonde århundradet om poesi i allmänhet. Sålunda kallar Arne Jonson i ett skaldestycke till den Helige Gudmund, skaldekonsten eddulist. Ett af Isländarne mycket omtyckt skaldestycke, kalladt Liljan, af munken Eistein Asgrimson, som dog 1361, kallar skaldekonsten *eddu reglar,* och härtill kan, af Arne Magnæi anteckningar, vidare läggas ett dylikt uttryck af prästen Hallrs skaldestycke till den Helige Nicolaus. Att skaldskap skulle hafva fått sitt namn af en samtidig bok synes föga sannolikt. Men de poetiska omskrifningar och benämningar, som Snorre hade samlat, innehöllo, jemte mytherna, en alltför otillräcklig anvisning, för att kallas skaldekonst; ännu mindre för att gifva sjelfva skaldekonsten sitt namn. Först genom Olof Hvitaskalds tillägg och genom upplösningen

af Snorres äredikt kunde de någorlunda svara mot Isländska skalders behof.

Se vi på samlingens innehåll, så är det omisskänneligt, att allt är skrifvet med afseende på dem, som ville pryda sina skaldestycken med bilder, lånade från förfädernas mythologi. Från denna synpunkt bestämmes tillika enheten i det hela. Gylfes resa och Brages tal voro icke mindre vigtiga för de sednare skalderna än Kenningar, och dessa icke mindre vigtiga än den orthografiskt-tropologiska afhandlingen om skaldekonstens reglor, förklarade genom analysen af Snorres hedersdikt. Efter Gylfaginning och Bragarædr, som kunde anses som inledning till skaldespråket, som framställdes i Kenningar, var det i sin ordning att tillägga en lista på de berömda skaldernas namn: icke heller kunde det vara ovälkommet för den Isländske läsaren att här finna lärarens för de yngre skalderne, den berömde Snorres slägtregister, samt ett noggrannt bestämmande af hans lefnadstid, genom en bifogad lista på Lagmännen på Island. Om dessa tillägg också icke hörde till arbetet, kunde de lätt bifogas ett exemplar af någon af dess egare, tillika med ett eller annat gammalt skaldestycke, tjenligt att upplysa den poetiska fraseologien, t. ex. Riksmal.

Verket bestod således i fjortonde århundradet egentligen af trenne delar, hvaraf den första omfattade mytherna eller ämnet, hvaraf det poetiska språket kunde bildas; det andra Kenningar, de med auctoritetens stämpel försedda former, under hvilka det mythiska kunde användas; det tredje, under namn af Skalda, reglorna, hvilka åter innehöllo en tredubbel anvisning, 1:o att läsa och skrifva, 2:o att tala riktigt, 3:o att göra vers, såsom resultatet af det hela. Långt ifrån således att Gylfaginning och Bragarædr

skulle utgöra omfånget af hvad Isländarne i fjortonde århundradet räknade till Edda, bör medelpunkten för densamma tvärtom sökas i Kenningar, som äfven finnas i alla ännu återstående handskrifter och som just utgjorde det, hvaraf hela samlingen sannolikt hade sitt ursprung.

För en sådan samling skulle det mest passande namn vara skaldekonst, eller konst, lärdom i ordets högre bemärkelse, då skaldekonstens uttryck bland hedendomens Nordboar ansågs såsom kännetecknet på vett och insigt. Nu har Arne Magnæus i Sämunds lefverne bevisat, att *Othr* betyder både förnuft och poesi: af denna masculina form blifver Edda den feminina. Det är i gamla Skandinaviska språket allmänt brukligt att bilda dylika femininer, som icke förändra primitivets betydelse, t. ex. af *hottr* bildas *hetta;* af *hallr*, en sten, bildas *hella*, detsamma, o. s. v. Vokalernas förändring gör ingen svårighet, ty af *köttr*, en katt, bildas sålunda *ketta*, en katta; af *godr*, god, *getti*, gods. J. Olofson har i sitt handskrifna Lexicon tilläfventyrs gjort ordets härledning *)

*) Olofsons ord äro: Tractatus duos de hac vocula dedi, qvorum posterior multo brevior et qvasi compendium prioris. Summa dissertationis eo redit: *Eddam* derivari ab *Odr*, sed contractam esse ab adjectivo *ædada* fem. gen. h. e. ratione instructa vel erudita vel elaborata, subintelligitur konst, scientia, vel list, ars, vel mens, ars s. doctrina, licet verbum *ek ædi, æddi, at æda* vel prioris conjugtionis bissyllab. *ek æda, ædadi*, ratione imbuo, vel doctrina instruo non sit in usu. Dantur enim adjectiva verbalia verbis destituta, quæ tamen olim forte in usu fuerunt. Hinc adjectivum participiale est *ædadr, ædud, ædat*, ratione instructus, et in terminatione definitiva *hinn ædadi, hin ædada, hit ædda*. Hæc feminina terminatio contracta in *ædda*, et *æ* veterum

ännu sannolikare, då han anser Edda som ett adjectivum participiale, sammandraget af *ædada*, af det obrukliga verbum *ek ædi*, jag undervisar, lärer, och som således, när konst förstås under, kunde beteckna den lärda konsten eller lärdomen, som på den tiden var liktydigt med skaldekonst.

Anser emedlertid någon ordets anförda etymologier vara tvungna och vill stå fast vid bemärkelsen af Mormoder; så måste denna benämning utan tvifvel antagas med afseende på den äldre eller Sæmunds Edda. De fleste äldre fornforskare antogo som afgjordt, att en sådan Edda, som de tillade Sämund, hade funnits, hvaraf endast fragmenter återstodo: de fleste nyare förkasta detta såsom orimligt. Men båda påståendena äro lika ogrundade. Det kan icke bevisas, men väl bringas till någon sannolikhet, att Sämund har samlat något, som kunde erhålla ett sådant namn. Arne Magnæus berättar väl i Sämunds lefverne, att han alldeles icke funnit något spår hos de äldre Isländske författare, att Sämund skulle hafva skrifvit någon Edda och är derföre böjd för den meningen, att Bryniolf Svenson, som vid medlet af sjuttonde århundradet fann den samling af gamla sånger, som nu bära Sämunds namn, godtyckligt har tillskrifvit honom densamma. Likväl har Magnæus sjelf tillaggt ett intyg, att man före Bryniolf Svensons tid talade om en Sämunds Edda.

---

more per *e* (puto longum) pronuntiata dat Edda. Concludo igitur voculum nihil aliud denotare quam artem summe rationalem, doctam et eruditam.

På Irländska betyder Ead vetenskap, poesi, musik, och Eadarmas uppfinningsgåfva. Vallancey Collectanea de rebus Hibern. Tom. 4. p. 89.

Arngrim Jonas, Bryniolf Svensons samtida, skref 1638 till Olof Vorm följande (Ep. vol. 1. p. 329): »De auctore Eddæ objectum scrupulum illo eximendum sentio, quod in monumentis Nostr. manifeste legitur in hæc verba: Snorre Sturluson var i dagum Gunnlaugs Munks. Hann (Snorre) jok vid tha Edda, sem Sæmundur prestur hin Frodi hafde adur samset etc. h. e. Snorro Sturlæ vixit tempore Gunlaugi cogn. Monachi (sc. Thingorensis coenobii, qui anno 1219 mortuus est). Ille (Snorro) Eddam a Sæmundo presbytero multiscio primum delineatam et digestam adauxit etc. Hinc est quod Edda utrique Sæmundo et Snorroni in antiquitate adscripta reperiatur; ita ut Sæmundo initia et fundamentalia, Snorroni locupletatio et opusculi absolutio debeatur.» Af dessa ord är klart, att Arngrim icke anförer sin egen, utan en gammal författares mening, som visserligen icke är afgörande, då vi ej nogare känna förhållandet; men likväl icke är utan all vigt. Den membrancodex af Edda, som vi ännu ha qvar, är en af de äldsta Isländska handskrifter och åtminstone från det trettonde århundradet. Då skrefs och utarbetades Snorres Edda. Hade nu samlingen af de gamla sångerna varit föranledd af deras citationer i Kenningar, synes detta icke kunnat undgå de samtidas uppmärksamhet och svårligen skulle man då i femtonde århundradet, dit Arngrims vittnesbörd senast bör hänföras, ha kunnat tillägga en långt äldre man denna samling. Dessutom, om samlingen blifvit gjord efter Snorres Edda, hvarföre upptogos flera sånger, som alldeles icke nämnas der? Hvarföre förbigingos flera af de mythiska sånger, som der anföras, t. ex. Thiodolfs af Hvines Höstlaug, Eilif Gudrunesons Thorsdrapa, Ulf Uggesons Husdrapa, Brage den Gamles qväde om Thors

strid med Midgårdsormen, Heimdalsgaldr m. fl.? Ville man deremot invända, att dessa kunde vara förlorade, då vi endast ega fragmenter af samlingen, är dock alltid den omständigheten särdeles märkvärdig, att Sämunds Edda alldeles icke innehåller någon namngifven författares sånger, då deremot Snorres Edda oftast citerar namngifna skalders vers och ganska få anonyma, undantagande just några af de sånger, som förekomma i Sämunds Edda. Men någon kunde fråga, hvarföre citeras icke flera af dessa sånger i Snorres Edda, om de äro äldre än han? Derföre att de genom sin större enkelhet och skaldespråkets äldre beskaffenhet inneböllo en mindre rikedom af Kenningar eller poetiska omskrifningar; dessutom derföre att skaldekonstens reglor i synnerhet skulle byggas på de förnämsta skaldernas auctoritet, på deras sånger, som lefde i den fornskandinaviska poesiens förmenta guldålder från Harald Hårfager till Olof den Helige, men icke på de äldsta minnesmärken.

Det är förut bevist, att många af de historiska sångerna säkerligen blifvit uppskrifna i det trettonde århundradet och sannolikt dessförinnan. Uppmärksamheten på dessa måste äfven föra Isländarne till uppmärksamhet på de äldre och blott mythiska och att skilja dem från de historiska. Sannolikt har denna åtskilnad först blifvit gjord af dem, som dertill hade närmaste anledningen. Nu vet man, att Sämund och Are Frode voro de äldste nordiske historieskrifvare. Om Sämund skrifvit den Norska historien från Harald Hårfagers tid, måste han väl likasom Snorre göra afseende på skaldernas vers: för att kunna detta, måste han samla dem. Detta samlande måste äfven hafva bragt sångerna om den mythiska och heroiska tiden i hans händer och det var således naturligt, att han

skiljde dem från de historiska. Detsamma gäller väl äfven om Are Frode; men denne synes likväl, enligt Snorres yttrande i företalet till Heimskringla, mest hafva byggt på gamla, trovärdiga mäns berättelser och mindre hafva begagnat sångerna än dessa, efter Snorres mening, förtjente *). Sämund synes således verkligen vara den bland de äldste historieskrifvarne, af hvilken man företrädesvis kunde vänta en samling af de gamla mythiska sångerna. Att Sämunds namn icke anföres i Snorres Edda, är lätt förklarligt, då han icke kan hafva haft vidare förtjenst af detta arbete än att blott hafva samlat och förvarat de förut spridda materialierna. Huru stor denna samling var kan nu alldeles icke bestämmas. Mycket vidlyftig kan en sådan icke hafva varit, som blott bestod af mythiska sånger. Åtminstone hänvisa de många mythiska fragmenter och allusionér, som vi ega qvar i Kenningar, endast på få myther, utom dem, som Snorres Edda har bibehållit, och kunna samtlige, med undantag af mythen om poesiens ursprung, hänföras till de tvenne cyklerna af Thors strider med Jättarne och Lokes med Asarne. Likasom den äldre samlingens omfång är oviss, är det också mycket möjligt, att särskilta sednare sånger, t. ex. Solarliod hafva kunnat blifva tillagde, då de voro diktade i de äldres anda och närmade sig sångspråkets enkelhet, eller genom sitt innehåll och sin anonymitet hade likhet med de öfriga. Ju mera sällsynt den förtroligare bekantskapen med de gamla mytherna, hvarifrån de poetiska bilderna skulle hemtas, efter Sämunds tid blef genom kristendomens utbredande; desto nödvändigare blef det att fly till denna gamla

*) Verlauff diss. de Ario multiscio. p. 74, 75.

samling, för att af den, såsom af en mormoder, söka tröst. Då Snorre ett hundrade år efter Sämund gaf skalderna ett bättre hjelpmedel, som sedan företrädesvis begagnades och bearbetades, var det naturligt att det äldre namnet kunde öfverflyttas på detta. Men att de gamla sångerna verkligen blifvit ställda i samband med Snorres arbete, derom vittnar den ofta nämnda membranen 748. Handskriften är nemligen defekt; den börjar midt i Vafthrudnismal, innehåller Grimnismal, Hymisquida, Vegtamsqvida, det mesta af Skirners resa och fragmenter af Harbards sång. Derefter följa, såsom förut är anmärkt, den orthografiska afhandlingen och utdrag af Snorres Kenningar med sednare tillägg.

Namnet Edda kunde också, i bemärkelse af skaldekonst, riktigt användas på en samling af gamla sånger; ty här flöt den rika källa, hvaraf sednare skalder kunde hemta. Utsträcker man namnet ännu vidare ej allenast till en viss samling af fornsånger, utan äfven till omfånget af alla dem, hvaraf de sednare lånade sina bilder; så kan man med rätta säga hvad Bryniolf Svenson påstod, att vi af den äldsta Edda, d. v. s. den äldsta Nordiska poesiens foster, knappast hafva en tusendedel qvar, då vi ännu kunna framvisa fragmenterna af flera hundrade förlorade, dels mythiska, dels historiska sånger.

Af denna undersökning om hvad Snorres Edda är och huru den uppkom, följer äfven bestämmandet af dess värde. Det är i synnerhet Kenningar, som gifva den vigt. Det hade varit föga bevändt med, att mytherna om Asarne lemnades oss i ett slags system, så vida man ej kunde bevisa, att dessa voro mera än hvad några hade utgifvit dem för att vara, nemligen en dikt af Isländska munkar till tidsfördrif

under de långa vinteraftnarne. Att de äro mera kan icke så lätt bevisas af de få versar af Völuspa, Hyndlas sång, Grimnismal, Aegisdrecka, Skirners färd och Vafthrudnismal, som i Gylfaginning citeras; ty dessa anonyma sångers höga ålder kan af inre grunder allena svårligen med säkerhet bevisas. Samlingen af Kenningar deremot innehåller omkring 80 namn på följande skalder, af hvilka de flestas lefnadstid är fullkomligt bekant af Heimskringla, Olof Tryggvasons lefverne, de Isländska annalerna, Saxo och många sagor, t. ex. Knytlinga, Sturlunga, Egils, Nials, Gunnlaug Ormstunga, Kormaks, Halfreds, Vandråda Skalds, Havard Isfyrdinga, m. fl. sagor.

	Bjarke
	Brage
Under Harald Hårfager:	Thiodolf
	Ölver Hnufa
	Thorbjörn Hornklofve
	Jorun Skaldmær
	Völustein.
Under Erik Blodyxe:	Egil Skallagrim.
Under Håkan Adalsten:	Eyvind Skaldaspiller.
Under Harald Gråfäll:	Glum Geirason
	Kormak.
Under Håkan Jarl:	Einar Skålaglam
	Thorleif Jarlaskalld
	Tindr
	Eilif Gudrunason, tilläfventyrs densamme, som Eilif Kulnasvein.
Under Olof Tryggvason:	Gunlaug Ormstunga
	Halfred Vandrådaskald
	Skule Thorstenson
	Ulf Uggeson

	Bjarne
	Veturlid
	Hallarstein
	Havardr Halte.
Under Erik Håkanson:	Eyolf Dada Skalld.
Under Olof den Helige:	Gissur Svarte
	Ottar Svarte
	Sighvat
	Thoraren Loftunga
	Berse
	Thord Siareks sön
	Thord Kolbeinson
	Refr
	Skapte Thorodds son
	Thormod Kolbruna skalld
	Harek af Thiottö.
Under Magnus den Gode:	Thiodolf Skalld.
Under Harald Hårdråde:	Konungen sjelf
	Arnor Jarlaskald
	Thorleik Fagre
	Bolverk
	Illugi
	Sneglr Hall
	Grane
	Valgardr.
Under Olof Kyrre:	Sten Herdison
	Stufr Blinde
	Atli (litli).
Under Magnus Barfot:	Thorkel Hammarskald.
Under Sigurd Jorsalafar:	Einar Skuleson
	Markus Skeggeson
	Haldor Sqvaldre
	Thorvald Blonduskald.

Under Harald Gille: Halr Munk.
Under Magnus Erlingson: Mani Skald
Klengr Biskop.
Under Håkan Håkanson: Olof Leggeson
Eyolf Bruneson
Snorre Sturleson (han citeras första gången i Heiti eller andra delen af Kenningar, som finnas i codex regius).
Under Håkan IV: Sturle Thordson.

Skalder, hvilkas lefnadstid ännu icke är bestämd:
Eistein Valdason.
Erringar Stein.
Gamle Gnæfadr Skald.
Kugo.
Orm Steinthors son.
Orm Barreyar Skald.
Rognvaldr.
Svein.
Snæbjörn.
Steinar.
Styrkar Oddason.
Thoralf.
Thorbjörn Disarskald.
Thordr Maura skald.

Några af dessa namn, Bjarkes och Brage den Gamles, förlora sig djupt in i hednatiden. Om de öfriga vet man med visshet, att de lefvat på den uppgifna tiden. De som äro yngre än Sigurd Jorsalafarare anföras sparsamt, äfven i sednare tillägg. Under denna rad af fordom berömda skaldenamn läsas omkring 500 versar, hvardera bestående af flera rader

fulla af mythiska hänsyftningar. Några af dessa versar äro de samma, som förekomma i andra Isländska skrifter, t. ex. Heimskringla, Olof Tryggvasons saga, Egils saga under samma författares namn. De flesta äro de enda minnen, som vi hafva qvar af dessa skalder, till hvilkas sånger våra förfäder med välbehag plägade lyssna. Då man undantager några få obetydliga varianter, t. ex. att Upsala codex på några ställen sätter Egil Skulason i stället för Egil Skallagrim, understundom har namnet fullständigare, t. ex. till Eistein lägges Valdason, så anföras för öfrigt versarne i alla handskrifter under samme författares namn. Det var icke endast ett infall, att man bifogade skaldernas namn; ty frågan var att bevisa hvarje talesätts giltighet genom en känd auctoritet. Icke eller skedde det derföre, att hvarje vers skulle hafva en viss författare; ty sångerna ur Sämunds Edda citeras utan författares namn, tilläfventyrs emedan dessa genom sin ålder voro okända: flera anonyma versar anföras äfven.

Endast den högsta grad af historisk otro kan påstå, att författarne af Edda sjelfve skulle i det trettonde århundradet hafva diktat alla exemplen på deras fraser och reglor. Det vore verkligen ett ganska konstigt och mödosamt arbete att uppdikta 500 verser af det mest olika innehåll, som alla skulle synas tagne ur längre sånger: ännu svårare vore det att mellan dessa iakttaga stor skiljaktighet i ton och versmått och likväl bibehålla den största likhet mellan alla versar, som anföras under samma namn. Men om också någon velat göra sig denna möda, hvartill skulle det gagna? Från början till slut inskärpes, att de yngre skalderna skulle rätta sig efter hufvudskaldernas bifogade exempel; desse kunde således icke

vara författarnes egna foster, utan måste anses såsom stycken af allmänt kända och aktade sånger. Men dessa versar kunde ju alla vara diktade i det tolfte århundradet? Detta är lika orimligt. Ty här är icke fråga om ett enda särskilt skaldestycke under någon urgammal författares namn, utan om en rad af fragmenter, hvaraf blott några få gå högre upp i hedniska tiden; men de öfriga deremot utgöra en sammanhängande kedja från Harald Hårfagers till Snorres tid. Huru besynnerligt vore det nu, att i tolfte århundradet skulle hafva funnits ett helt sällskap förfalskare, af hvilka hvar och en hade diktat i sitt manér under någon viss äldre författares namn, och att alla dessa dikter genast blifvit af samtida ansedda såsom de förträffligaste och verk af äldre skalder. I det tolfte århundradet kunde detta dessutom icke hafva inträffat, ty Heimskringlas författare, som föddes 1178 och byggde så mycket på de gamla skaldernas versar, måste väl hafva kunnat urskilja, om alla dessa blifvit författade i hans dagar, eller i fordna tider.

Att de flesta af dessa sånger redan voro skrifna vid Snorres tid, är högst sannolikt af de äldsta Kenningar, för att icke tala om det ofvan anförda beviset af den tropologiska traktaten. Svårligen skulle en dylik exempelsamling hafva blifvit bragt till stånd genom blotta minnet. Då dessutom Isländarne vid den tiden redan länge hade brukat skrifkonsten, skulle det hafva varit ett underverk, om de icke skriftligen bevarat de sånger, som de tillade så högt värde. Deremot, då Kenningar en gång blifvit författade och erhållit en viss fullständighet, behöfde de yngre skalderna icke vidare taga sin tillflykt till sjelfva sångerna. De begagnade nu det systematiska samman-

draget och sjelfva skaldesångerna skulle småningom försvinna.

Men kunna nu verserna under författares namn från nionde och tionde århundradet icke vara författade sednare än i det elfte, hvarföre då antaga ett bedrägeri, som alldeles icke öfverensstämmer med den tidens anda, emedan sanningen långt lättare låter förklara sig. Ty om man också ville neka, att sångerna blifvit författade i tionde århundradet, hvad förunderligt ligger väl deri, att sånger, af hvilka de längsta väl knappast bestodo af 100 versar och de flesta voro mycket kortare, som besjöngo händelser af det högsta intresse och hvilkas upplifvande ansågs som hjeltarnes största beröm, kunde genom ett eller twenne århundraden bevaras i minnet på en tid, då skrifkonstens sällsynthet gjorde minnets skärpande nödvändigt, bland ett folk, som så gerna bevarade förfädernas minne, som icke var kufvadt af främmande öfvermagt och hos hvilket kristendomen endast gradvis och långsamt slog rot.

Af dessa sånger synas några hafva varit af rent mythiskt innehåll. De flesta äro säkert historiska; men fulla af mythiska hänsyftningar. På dessa kan beviset för den Nordiska mythologiens äkthet oumkullstötligen byggas. Månne Harald Hårfagers, Erik Blodyxes och Håkan Jarls skalder hafva gått i skola hos kristna munkar? Icke mindre säkert är beviset, som hemtas från skaldernas sånger under de kristna Konungarne. Om alla äldre Grekiska och Romerska minnesmärken voro förlorade och vi endast hade Claudiani arbeten qvar, så skulle man väl icke tro sig deraf kunna hemta kunskap om Pelasgernas och de gamle Latinarnes religionsbegrepp; men å andra sidan skulle väl ingen med sundt förstånd kunna antaga,

att hela denna mythologiska bildprakt, som pryder Claudiani skaldestycken, härleder sig från påfund, hvarmed de Thebaiska munkarne i sin ensamhet hade roat sig. Det samma gäller om de kristliga skalderna. Redan från Heimskringla kunde ett icke ringa antal sådana allusioner hemtas. Här må endast anmärkas, att i Schönings upplaga dessa omskrifningar ofta förbigås i den latinska öfversättningen: i den af Thorlacius besörjda fortsättningen angifvas de deremot oftast i noterna. Då fragmenter af sångerna anfördes i Heimskringla i en helt annan afsigt, var det endast tillfälligtvis, som det mythiska anfördes, hvaremot i Kenningar just de mythiska uttrycken af de historiska sångerna blefvo samlade, hvilket följaktligen måste gifva en mycket rikare skörd.

Men dessa många poetiska bilder hänvisa på de myther, hvilkas prosaiska framställning läses i första delen af Edda och tjenar således till bevis, att dessa icke äro godtyckligt diktade. Huru vore det också möjligt, att ett dylikt uppdiktande kunde hafva egt rum mot slutet af trettonde århundradet, då det senast måste hafva skett, under det man ännu hade så många sånger qvar, för hvilkas skuld allena de gamles myther hade intresse? Huru lätt deremot att föranstalta och ordna en samling, som ej bestod i annat, än en prosaisk framställning af sångernas innehåll. Men väl kunde det hända, att den prosaiske berättaren efter eget tycke utmålade särskilta drag, eller understundom vid berättelsen gjorde smaklösa tillägg, hvarpå Thors strid med Hrungner kan tjena som exempel.

Om således dessa myther äro äkta, hvarföre skulle de då icke hafva någon betydelse? Har man

i religionernas historia exempel på, att en menniska, för blotta nöjets skull, har satt sig ned och uppdiktat en hel mythologi, som derpå blifvit allmänt antagen af flera nationer? Månne icke en sådan hel och bestämd åsigt af det gudomligas förhållande till menniskolifvet är otänkbart såsom en enda menniskas foster? Eller månne Nordens myther voro blott tillfälliga inklädningar af hjelteslägternas bedrifter? Men hvarföre skulle man vid den Nordiska mythologien, som af flera hundrade skalder blifvit använd, mindre än vid den Grekiska och Indiska vara befogad att urskilja filosofiska, poetiska och historiska myther? Möjligtvis har Prof. Rühs, som frånkänner Skandinaviens myther all högre betydelse *), blifvit förledd af de äldre historieskrifvarnes exempel att betrakta den Nordiska mythologien blott som historisk, hvaraf också följde, att skörden deraf blefve i detta afseende ganska ringa, då det ofta ej är möjligt att finna det till grund liggande factum. Nordens historieskrifvare hafva nemligen, liksom Grekernas, betraktat sina myther såsom framställningar af forntidens bedrifter. Snorres åsigt skiljer sig icke från Euhemeri. De sednare historieforskarne, Schöning och Suhm inberäknade, hafva nästan samma ensidighet och följa vanligen Baniers method. Imedlertid är det tydligt, att särskilta myther eller åtminstone deras utsmyckande tillhöra skalderna, under det andra äro framställningar af en urgammal folktro, hvaraf spåren ännu länge efter kristendomens införande kunde skönjas och att andra åter innehålla religiösa filosofemer. Några af dessa synas röja ett Asiatiskt ursprung och

*) Ueber die Bedeutung und d. Werth der Nord. Mythologie. N. Teutsch. Merkur 1802.

Buddaläraus öfvergång till Norden kunde tilläfventyrs bringas till någon sannolikhet; men hvilket här skulle leda till alltför vidlyftiga undersökningar. Att särskilta myther kunna mottaga en skön betydelse kan ingen läsare betvifla, som läst Thors färd och Balders död i Prof. Öhlenschlägers *Nordiske Digte.* Väl följer af det ofvanföre anförda, hvilket också redan Suhm har anmärkt, att Edda icke innehåller någon egentlig framställning af den Nordiska hedendomens religionsbegrepp, utan af den poetiska mythologien. Hvad som ej tjenade till att upplysa denna, hvad som ej gaf ett passande ämne till poetiska bilder blef förbigånget, hvarföre man äfven finner att menniskooffer ej kunde omtalas i Eddorna. Vi kunna således icke eller af sångerna ensamt utkasta en bestämd skildring af de religiösa folkmeningarnes beskaffenhet. Detta oaktadt lemna skaldernas sånger ganska vigtiga bidrag dertill; ty aldrig hafva någon nations skalder godtyckligt diktat deras mythologi, utan de hafva utsmyckat de sägner, som de funno före sig, ehuru stundom med någon förändring af deras ursprungliga betydelse. Af sagorna, som skildra händelserna närmast före och efter kristendomens införande, är det som man kan göra skildringen af religiositetens beskaffenhet under hedendomen, och dessa kunna också från denna synpunkt lemna en icke ringa skörd, hvars öfverensstämmelse med Eddorna i det hela kan innehålla ett nytt bevis för deras äkthet.

Ganska mycket återstår således ännu att upplysa i den Skandinaviska hednatidens tillstånd, och många af de minnesmärken, som kunde tjena dertill, äro ännu icke framdragne i ljuset. Fullkomligt ogrundad är derföre deras mening, som tro, att det vigtigaste af de Arnemagnæanska manuskripterna redan

blifvit af trycket utgifvet. Nyligen hafva tvenne af de vigtigaste, Eigla och Niala, utkommit; men ännu återstå fortsättningen af Snorre Sturlesons Norska historia, Laxdæla, Fliotsdæla, Gretters, Svarfdæla, Reikdæla, Fostbrödra, Hrafnkel Godes, Valnaliots, Helge Droplaugesons, Gudmund den Rikes och Kormaks saga samt mångfaldiga andra berättelser, hörande till Islands historia, utom den vidlyftiga Sturlunga saga och åtskilliga halft mythiska sagor, jemte alla de gamla lagarne. I afseende på den egenteligen mythiska litteraturen är ännu ganska litet gjordt. Utom hälften af Sæmunds Edda, återstår ännu det vigtigaste af Snorres Edda att utgifva. Men om denna äfven blefve bearbetad efter Olafsens lärda commentarius, hvillken likväl kunde betydligt förkortas; så återstår dock det vigtigaste ännu, att samla särskilta skalders fragmenter af Kenningar, förena dessa med de många, ganska betydliga fragmenter af samma författare, som finnas spridda i sagorna, och derigenom lemna ett ovärderligt bidrag till den Nordiska skaldekonstens historia, hvartill intet annat Europeiskt folk kunde framvisa något motsvarande från så aflägsna tider.

ASBJÖRN AF MEDALHUS.

Inom naturens, äfvensom inom konstens områden träffar man understundom föremål, som äro så beskaffade, att man endast behöfver se en del, för att sluta till det hela. Forskare uppgräfva i jordenlemningar af djur och vexter, som säga oss, att *hela* djuret eller vexten varit af utomordentlig storlek och att lifvet fordom framträdde i stora och väldiga former. Den som icke sett mer än *en* af Egyptens pyramider, eller några af pelarne i Palmyras ruiner, der vinden nu far suckande fram, eller blott frisen af en Corinthisk pelare, slutar med säkerhet, att det hela måste hafva varit stort och skönt.

På samma sätt är äfven förhållandet bland menniskorna. Man behöfver endast hafva läst ett af Tegnérs skaldestycken, en af Wallins psalmer, eller något af Geijers skaldestycken, för att finna, att dessa författare höra till skalder af första ordningen. Denna slutsats lämpar sig äfven till den man, som här skall tecknas. Vi känna intet mera om *Asbjörn af Medalhus* än det tal, som han höll, då Håkan den Gode sökte införa kristendomen i Norrige; men detta är nog, för att förstå, det han måtte hafva varit en högst ovanlig man, full af mod, stort förstånd och uppriktig kärlek till sin konung och det rättvisa i hans regering.

Det är vid vigtiga händelser inom samhällena, som utmärkta män framträda. Sådana vigtiga händelser äro, då en gammal gudalära måste lemna rum åt en ny, eller då den allmänna borgeliga friheten

hotas af inre eller yttre fiender. Hurudan menniskans föreställning om det Gudomsväsende, som hon dyrkar, också må vara, så är den dock alltid helig för henne och öfvergången från en gammal, om också oriktig, religiös öfvertygelse till en bättre ny sker ej utan stor strid inom henne.

Harald Hårfagers yngste son Håkan, med tillnamnet Adalstens Fostre, hade blifvit uppfostrad i England hos Konung Adelstan eller Adalsten och der undervisad i kristna läran. Han var en god kristen, då han kom till Norrige. Men emedan hela landet var hedniskt och mycket tillgifvet afgudadyrkan, och många stora män voro i riket, hvilkas hjelp och vänskap, äfven som allmogens, han trodde sig behöfva, så beslutade han att hålla sin kristendom hemlig. Han höll Söndagen helig och fastade om Fredagen; äfvenså firade han minnet af de stora högtiderna. Han satte det i lagen, att man skulle börja Julen på samma tid, som de kristne, och skulle då hvar och en, vid straff af böter, hafva med sig tjuge kannor öl och hålla helgd, så länge Julen varade; men förut började Julen Hökenatt, det är midvintersnatt och varade då i tre nätter. Det var Konungens afsigt, att, när han blifvit fast i landet och fått hela riket under sitt välde, han då ville införa kristendomen. En början dertill gjorde han dermed, att han småningom öfvertalade sina käraste vänner att antaga kristna läran, och då han var så mycket älskad, förmådde han många att låta döpa sig och andra att afhålla sig ifrån offrande. Konung Håkan uppehöll sig mest uti Trondhem, hvarest landets mesta styrka var. Då han trodde sig kunna räkna på bistånd af åtskilliga mäktiga män vid kristendomens förkunnande, sände han bud till England efter en Biskop och an-

dra lärare, och då de kommo till Norrige, kungjorde Konungen, att han ville införa kristendomen i hela sitt rike och började att låta bygga några kyrkor på Möre, hvarest presterne förrättade gudstjenst; men Mörerne och Romsdalingarne hänsköto denna saken till Tronderne. Konung Håkan reste derpå till Trondhem, stämde bönderne till ting och böd dem antaga kristna tron. Härpå svarade de, att de hänsköte den saken till Froste ting, och då folk från alla Fylken i Trondelagen der blifvit samlade, ville de svara på denna vanskeliga sak.

Konung Håkan kom till Froste ting, hvarest en stor mängd bönder voro församlade. Då nu tinget var satt, började Konungen sålunda sitt tal: »Det är mitt bud och min begäran till eder alla, bönder och bofaste män, höga och låga, och derjemte till hela allmogen, unga och gamla, rika och fattiga, män och qvinnor, att J alla skolen låta kristna eder och tro på *en* Gud, Kristus, Mariæ son, och försaka allt offrande och hedniska gudar och hålla helig hvar sjunde dag, med afhållande från allt arbete, samt fasta hvar sjunde dag.» Så snart Konungen hade förkunnat detta för allmogen, blef der genast ett stort knot bland bönderna deröfver, att Konungen ville taga ifrån dem deras arbetstid, och de sade, att på det sättet kunde landet aldrig ega bestånd; men arbetsfolk och trälar knotade deröfver, att de icke kunde arbeta, när de ingen mat fingo. De sade äfven, att det var ett arffel i slägten, att Håkan, likasom hans fader Harald och deras fränder och förfäder voro karge på mat, ehuru de voro gifmilde på guld.

Då uppstod Asbjörn af Medalhus i Gölardal och svarade på Konungens förslag sålunda: »*Det*

trodde vi bönder, Konung Håkan, då du första gången höll ting här i Trondhem, och vi hade tagit dig till Konung och återfått vår odal af dig, att vi hade fått himmelen sjelf i våra händer; men nu veta vi icke, huru det förhåller sig, om du vill unna oss friheten, eller på nytt göra oss till trälar, och det på ett underligt sätt, i det att du bjuder oss att öfvergifva den tro, som våra fäder och förfäder, ifrån slägt till slägt, hafva haft, först i bränneåldern och nu i högåldern, och oaktadt de voro mycket bättre än vi, hafver dock denna tro hulpit oss hitintill. Vi hafva så högt älskat dig, o Konung! att vi hafve låtit dig stadga all lag och rätt här i landet med oss, och ännu äre vi bönder öfverens att hålla den lag, som du gaf här på Froste ting och som vi antagit: vi vilja också alle följa dig och försvara ditt välde, så länge någon är i lifvet af oss bönder, som nu äro församlade här på tinget, om du, Konung, vill vara någorlunda billig och endast begära af oss det, som vi kunna göra för din skuld och som icke är oss omöjligt. Men om du vill handla med hårdhet och med våld och makt genomdrifva denna sak, då hafva vi bönder så beslutat, att vi allesamman öfvergifva dig och taga oss en annan höfding, under hvilken vi kunna ega frihet att hafva den tro, som vi vilja. Nu skall du, Konung, välja ett af dessa två vilkor, förrän tinget slutas.» Med mycket skri gåfvo bönderna tillkänna, att de bifölllo detta tal, och ropade med hög röst, att de ville låta det vara såsom Asbjörn hade talt. När bullret något saktat sig, tog Sigurd Jarl sålunda till orda: »Det är Konung Håkans vilja att samtycka till allt med eder, bönder, och aldrig mista eder vän-

skap.» Bönderna sade, att de ville, att Konungen skulle offra för dem till godt år och fred, såsom hans fader hade gjort, och dermed stillades knotet och tinget blef upplöst. Sedan talade Sigurd Jarl med Konungen och bad honom icke helt och hållet afslå böndernas begäran; »ty det är nödvändigt, sade han; och är detta, såsom J sjelf kunnen höra, Konung, höfdingarnes såväl som hela folkets ifriga begäran: sedan skole vi väl finna på ett godt råd.» Konungen gaf efter och de blefvo ense härom.

Nästa höst, vid början af vintern, var ett stort offergille på Hlade, och Konungen infann sig der. Han hade förut varit van, då han infann sig der, hvarest offer förrättades, att äta särskilt i ett afsides hus med några få män; men bönderne knotade nu, att han icke satt i sitt högsäte, när de voro talrikast församlade och hade sin största glädje, och Jarlen sade, att han denna gång icke skulle göra så, och Konungen lät också förmå sig att sätta sig i högsätet. Då nu första bägaren var iskänkt, tog Sigurd Jarl hornet, invigde det åt Odin och drack Konungen till. Konungen tog emot den och gjorde korstecken deröfver. Då sade Kår af Grytinge: hvarföre gör Konungen nu så; vill han ännu icke offra? Sigurd Jarl svarade: Konungen gör så som alla andra, som tro på sin egen makt och styrka, att han egnade sin skål åt Thor: han gjorde hammarstecknet öfver hornet, förrän han drack. Dermed läto bönderna sig nöja den aftonen. Men då man följande dagen gick till bords, stormade bönderna in på Konungen och sade, att han skulle äta hästkött. Detta ville Konungen ingalunda göra. De bådo honom då dricka af sådet; men äfven det nekade han: då bådo

de honom äta af flottet; men han ville icke heller det. Då ämnade bönderna anfalla honom; men Sigurd Jarl gick imellan och ville stifta förlikning: han bad bönderne vara stilla och sade, att Konungen ville gapa öfver kettilgrepen, hvarest ångan af det kokade hästköttet hade lagt sig. Konungen gick till, slog ett linkläde öfver grepen och gapade deröfver, hvarefter han åter gick till högsätet, utan att man på någondera sidan var nöjd dermed.

Följande vinter tillagades julgästabud för Konungen inne på Möre. Men då det led emot Jul, höllo de åtta höfdingar, som förestodo offren i hela Trondelagen, ett möte sins imellan. Af desse voro fyra från yttre Trondhem, nemligen Kår af Grytinge, Asbjörn af Medalhus, Thorberg af Warnäs, Orm af Lioxa. Från inre Trondhem voro: Botholf af Ölvishög, Narfe af Staf i Veradal, Thrand Haka af Eggio och Thorer Skegg af Husaby på Inderön. Dessa åtta män förenade sig sålunda, att de fyra Uttronderne skulle föröda kristendomen i Norrige; men de fyra Intronderne skulle tvinga Konungen att offra. Uttronderne foro med fyra skepp till Möre, dräpte der tre prester, brände tre kyrkor och foro sedan tillbaka. Då Konung Håkan och Sigurd Jarl kommo in på Möre med sin krigshär, voro bönderne mycket talrikt församlade första gästebudsdagen. De stormade nu in på Konungen och sade, att han skulle offra, och hotade att i annat fall öfverfalla honom. Sigurd Jarl sökte förlika dem och bragte det derhän, att Konungen åt några bitar hästlefver och drack alla skålar, som bönderne skänkte i för honom, utan att göra kors öfver dem. Så snart gästabudet var slutadt, drogo Konungen och Jarlen straxt till Hlade.

Konungen var då mycket vred och gjorde sig genast färdig att draga från Trondhem med hela sin här och sade, att han en annan gång skulle komma mera manstark och skulle då betala Tronderne för den fiendskap, som de nu hade visat honom. Sigurd Jarl bad Konungen icke tillräkna Tronderne detta och sade, att det icke var rådeligt att strida mot landets innevånare, i synnerhet der landets mesta styrka var, såsom i Trondhem; men Konungen var så förbittrad, att han icke aktade på hvad man sade honom. Han drog då ned till Möre och blef der öfver vintern, till fram på våren; men vid sommarens början drog han tillsammans en här och sade sig dermed vilja draga emot Tronderne.

Om vi ville bedöma de nu framställda händelserna efter vår tids åsigter och seder, skulle vi finna dem mycket brottsliga och tro, att de förebådade en säker sammansvärjning mot landets Konung. Men en man, som talar så öppet, som Asbjörn, är icke farlig och åsyftar endast att försvara medborgares frihet mot godtyckliga ingrepp. Det tillhörde den tidens lynne, att Konungarne visade en verklig aktning för folkets vilja, då de förnummo den öppet uttalad, och de behöfde då icke taga sin tillflykt till någon lag, som förklarade deras personer heliga, bakom hvilken de kunde kränka folkets rättigheter och sina egna pligter. Sednare tiders historia erbjuder icke sådana tal, som Asbjörns: den är deremot rikare på konungamord och afsättningar. Att Asbjörn och de andre höfdingarne voro Konungens sanna vänner, då faran hotade hans land eller konungsliga värdighet, synes deraf, att, då hans broders söner straxt efter hans tvist med Tronderne hade infallit i Nor-

rige och nödgat många att gifva sig under dem, alla de Tronder, som vintern förut hade varit häftigast emot Konungen, sjelfmant infunno sig för att bistå honom och blefvo förlikte med honom genom Sigurd Jarls bemedling.

Asbjörn af Medalhus framträder ej mera i historien; men det vi hafve hört af honom vittnar hvad han var.

THORGNY,

LAGMAN I TIUNDALAND.

Omkring sextio år sednare höra vi samma språk föras i Sverige utaf en af dess utmärkte män, med nästan samma ord som Asbjörns och fullkomligt samma mening. Efter den store Olof Tryggvasons fall, år 1000, delades Norrige mellan Svenska och Danska Konungarne, Olof Skötkonung och Sven, samt Erik Håkanson Jarl. Olof Skötkonung lemnade sin andel i förläning åt sin måg Sven Jarl, Eriks broder. Så förblef Norrige skiftadt i femton år, till dess en ättling af Ynglingaslägten, Olof Haraldsson, med tillnamnet den helige, framträdde och lade det under sig. Detta förorsakade mycken ofrid, särdeles mellan Sverige och Norrige, så att stora förödelser och härjningar anställdes i båda rikena: i synnerhet hade Vestgötharne mycken olägenhet af osämjan mellan Svenska och Norska Konungarne. Folket i båda rikena ledsnade dervid och sluteligen lät Olof Haraldssons Stallare, Björn, förmå sig att för Konungen framställa Norrmännens önskan om fred och beskickning till Olof Skötkonung i detta afseende. Olof Haraldsson befallde då Björn att sjelf utföra detta ärende och resa till Olof Sveakonung. Björn måste åtaga sig det och reste derföre, åtföljd af Isländaren Hjalte Skeggeson och flera andra män, till Ragnvald, som var Jarl i Westergöthland och redan ingått stillestånd med Olof Haraldsson. Björn blef, jemte sina följeslagare, mycket väl mottagen och undfägnad af Ragnvald Jarl

och hans hustru Ingeborg, Olof Tryggvasons syster. Han frambar snart sitt ärende till Jarlen, hvilken yttrade: »hvad hafver du gjort, Björn, emedan Konungen vill din död, ty det är ingalunda säkert för dig att framföra denna beskickning, och jag tror ej, att någon finnes, som kommer ostraffad bort, om han talar sådant inför Konungen.» Björn svarade, att han beslutat att framföra ärendet till Olof Sveakonung, hvad som också måtte hända. Efter någon öfverläggning lofvade Ragnvald att vara Björn följaktig och bistå honom. Men dessförinnan reste Hjalte förut till Olofs hof, för att utforska hans tänkesätt. Genom sin klokhet och belefvenhet och tvenne sina landsmäns, Gissor Svartes och Ottar Svartes, biträde vann han snart i hög grad Konungens förtroende. Dertill bidrog i synnerhet hans fintlighet att smickra Olofs fåfänga och högmod, som voro de utmärkande dragen hos honom, derigenom att han till Konungen öfverlemnade tio marker silfver, som utgjorde den hamntull, som han borde erlägga i Norrige, och hvilken nu tillkomme Olof såsom Norriges rättmätige Konung. Olof Skötkonung tackade Hjalte mycket härföre och bad honom mottaga dessa penningar tillbaka såsom en gåfva och derjemte hans vänskap. Hjalte kom ofta till Konungen. En dag hände, att han satt inför Konungen och samtalade med honom: Konungen var då mycket glad och drack mycket. Då sade Hjalte till Konungen: »Stor och mångfaldig herrlighet får man här se och har jag nu sjelf sett det, som jag ofta hört omtalas, att ingen Konung i Nordlanden är så ypperlig som du; men det är stor sorg för oss, att vi hafve så långt hit till dig och så mycken olägenhet under resan; ty först är det långt öfver hafvet och sedan är det icke säkert att

draga genom Norrige för de män, som vilja gästa eder som vänner. Har då ingen tänkt på att stifta förlikning mellan eder och Olof Digre? Både i Norrige och Westergöthland hörde jag mycket omtalas, att alla högeligen önska, det frid och förlikning gjordes; det blef mig också för visso sagdt, att Konung Olof Haraldsson yttrat sin åstundan att ingå frid, hvilket också är sannolikt, då han ser sig hafva mycket mindre makt än j hafven. Så sades äfven, att han ämnade fria till eder dotter Ingegerd, och några yttrade också, att detta vore det bästa medlet till en varaktig frid; ty han är, efter de flestas mening, en mycket utmärkt man.» Då svarade Konungen: »icke skall du så tala, Hjalte; dock vill jag ej lägga dig dessa ord till last, då du icke vet, hvad man här bör akta sig för. Ingen här i mitt hof må kalla den tjocke mannen Konung: icke heller är han en så ypperlig man, som många tycka, hvilket du ock lärer finna, när jag säger dig, att detta giftermål icke är jemngodt; ty jag är den tionde Konungen i Upsala, sålunda att våra fränder, hvar efter annan, hafva varit envåldskonungar öfver Svea välde och många andra stora länder, och alle hafva varit Öfverkonungar öfver andra Konungar här i Nordlanden. Men Norrige är föga och glest bebygdt och folket är fattigt. Der hafva endast varit Småkonungar. Harald Hårfager var den störste Konung der i landet: han stridde med Småkonungarne och öfvervann dem. Dock aktade han sig att eftersträfva Sveakonungens välde; derföre läto Sveakonungarne honom sitta i fred, hvartill ock bidrog, att frändskap var dem imellan. När Håkan Adalsten Fostre regerade öfver Norrige, satt han i frid, till dess han härjade i Göthaland och Danmark; men sedan samlades en krigshär emot ho-

nom och han blef fälld ifrån riket. Gunhilds söner blefvo ock tagne af daga, så snart de ej mera ville lyda Danakonungen, och Harald Gormson lade då Norrige under sitt välde och beskattade det. Likväl syntes oss Harald Gormson mindre mäktig än Upsalakonungarne; ty vår frände Styrbjörn kufvade honom och Harald blef hans man; men min fader, Erik den Segersälle, steg Styrbjörn öfver hufvudet, när de försökte hvarandra. Då Olof Tryggvason kom till Norrige och antog Konunganamn, så läto vi det icke lyckas för honom, utan jag och Konung Sven i Danmark drogo åstad och togo honom af daga. Jag hafver således vunnit Norrige med icke mindre makt, än du nu hört, ej heller med sämre åtkomst, än att jag vann det i strid och besegrade den Konung, som förut rådde deröfver. Häraf kan du, som är en förståndig man, väl finna, att det måste vara långt ifrån mig att släppa detta rike för den tjocke mannens skuld. Och är det underligt, att han icke påminner sig, huru svårligen han kom utur Mälaren, då vi hade instängt honom der: jag tror, att han då hade annat i sinnet, om han med lifvet kunde undkomma, än att oftare vilja mäta sig med oss. Nu skall du, Hjalte, aldrig mer hafva sådana ord i munnen inför mig». Hjalte förnam nu, att intet hopp vore, att Konungen skulle vilja lyssna till något förlikningsanbud: derföre slutade han dermed och vände talet inpå annat. Någon tid derefter berättade Hjalte förloppet af detta samtal för Ingegerd, hvars bekantskap han redan gjort, och bad henne tillägga några ord hos Konungen. Hon lofvade att göra detta, ehuru hon trodde, att det ingenting skulle uträtta. Utgången besannade hennes förmodan: Konungen svarade henne med vrede, att han aldrig skulle bortgifta henne

med Olof Digre, eller göra fred med honom. Detta berättade hon för Hjalte och bad honom aldrig mera tala derom med Konungen. När Ingegerd och Hjalte talade med hvarandra, föll deras samtal ofta på Olof Digre. En gång sade Hjalte: skall jag våga, Konungsdotter, att inför dig säga det, som ligger mig i sinnet? Tala du, sade hon, fritt när vi båda äro ensamme. Då sade Hjalte: hvad skulle du svara, om Norriges Konung Olof sände män till dig med det ärendet att fria till dig? Hon rodnade, och svarade, efter något betänkande, saktmodigt: icke hafver jag betänkt mig på något svar till denna fråga, ty jag trodde ej, att jag någonsin skulle behöfva svara derpå. Men om Olof är så fullkomlig i alla delar, som du säger, så skulle jag ej kunna önska mig någon bättre man, såvida du ej i många stycken har berömt honom för mycket. Hjalte sade, att han i ingen måtto hade talat bättre om honom, än som sannt var. De talade ofta härom sig imellan.

Sedan Hjalte nu blifvit förvissad så väl om Olof Skötkonungs som Ingegerds tänkesätt, sände han de män, som varit honom följaktige från Ragnvald Jarl, tillbaka till honom med bref från Ingegerd och honom sjelf till Ragnvald och hans hustru: sändemännen kommo till Westergöthland något före jul. Jarlen berättade för Björn Stallare hvad han hade hört östan ifrån. Straxt efter julen gjorde Jarlen sig färdig att resa och tog med sig sextio män: i hans sällskap var också Björn Stallare och hans följeslagare. Jarlen for öster ut i Sverige (genom Östergöthland). Men när han kom längre upp i landet, sände han bud förut till Upsala, med begäran att Konungadottern Ingegerd skulle komma honom till mötes på

Elleråker, hvarest hon hade sin hofhållning. Der lät hon tillreda ett stort gästabud för Jarlen. När han varit der några dagar, talade han med Ingegerd om oenigheten mellan Sveriges och Norriges Konungar, hvarjemte han frågade henne, huru hon skulle upptaga ett giftermålsanbud af Olof Digre till henne. Hon svarade: min fader lärer väl i detta fall sörja för mig; men hvad råder du mig i detta fall? Ragnvald tillstyrkte det högeligen och berömde Olof mycket, isynnerhet för hans stora bragder och huru han nyligen på en morgon tagit fem Konungar till fånga och lagt deras riken under sig. De talade mycket härom och voro i alla afseenden väl öfverens.

För att med mera eftertryck kunna understödja Olof Haraldsons sändebud, Björn Stallare, i hans beskickning till Olof Skötkonung, begaf Ragnvald Jarl sig till sin frände och fosterfader Thorgny, som då var Lagman i Tiundaland. Hans fader, äfvensom hans farfader hette också Thorgny. Deras förfäder hade i många Konungars tid varit Lagmän i Tiundaland. Thorgny var nu gammal: han hölls för den visaste man i hela Sverige. Ragnvald Jarl kom, med Hjalte och sitt sällskap, en dag mot qvällen till Thorgny Lagmans gård, som var stor och präktig. Der voro många män, som undfingo Jarlen väl och mottogo hans hästar och ridtyg. Jarlen gick in i stugan, kvarest var mycket folk och i högsätet satt en gammal man, hvars like i storlek Björn och hans följeslagare aldrig någonsin sett. Hans skägg var så långt, att det låg honom i knäet och utbredde sig öfver hela bröstet: han var till hela sitt utseende en skön och vördig man. Jarlen gick fram och hälsade på honom. Thorgny välkomnade Jarlen och bad honom gå till det säte, som han var van att sitta uti: denne

satte sig då på andra sidan midt emot Thorgny. Jarlen dröjde der några dagar, innan han frambar sitt ärende. Då bad han Thorgny gå med honom till samtalsrummet, dit äfven Björn och hans följeslagare medföljde. Då sade Jarlen, att Olof, Norriges Konung, hade sändt sina män till Svea rike, för att göra frid: han talade länge om den olägenhet, som Westgötherne hade deraf, att ofrid rådde mellan dem och Norrige. Han sade tillika, att Konung Olof i Norrige hade ditsändt män, som nu voro närvarande och hvilka han lofvat följa till Sveakonungen; men att denne tagit saken så illa, att han fruktade för framgången deraf. Nu är det så min fosterfader, tillade han, att jag icke kan hjelpa mig sjelf i denna sak, och derföre har jag sökt komma till dig, för att af dig erhålla goda råd och godt bistånd. Då Jarlen slutat sitt tal, teg Thorgny en stund: sedan sade han: »Underlige åren j, som eftersträfven höga värdighetsnamn (Tignarnamn); men icke förstån att reda eder, då j kommen i någon ledsamhet. Hvarföre betänkte du icke, innan du lofvade denna färd, att du icke hafver makt att tala emot Konung Olof? Mig tyckes det icke vara ringare att vara bland böndernas antal och likväl fritt kunna säga hvad man vill, fastän Konungen är närvarande. Nu vill jag komma till Upsala ting och så bistå dig, att du orädd kan tala inför Konungen hvad dig godt synes». Jarlen tackade honom mycket för detta löfte och qvarstannade hos honom, till dess de tillsammans redo till Upsala ting.

Första dagen, då tinget stod, satt Konung Olof på en stol och hans hof deromkring. På andra sidan suto Ragnvald Jarl och Thorgny och framför dem stodo Jarlens hoffolk och Thorgnys huskarlar; men

bakom dennes stol och på alla sidor stod bondeallmogen i ring. Somlige stego upp på kullar och högar, för att derifrån höra det som talades. Sedan, enligt gammalt bruk vid tingen, Konungens ärenden blifvit föredragna och dermed var slut, uppstod Björn Stallare utmed Jarlen och sade högt: »Konung Olof sänder mig hit i det ärende, att han vill bjuda Sveakonungen frid och den landskilnad, som af ålder varit hafver mellan Norrige och Sverige. Han talade högt, så att Sveakonungen noga hörde det. Så snart denne märkte, hvartut Björn syftade, sprang han upp och ropade högt, att den mannen skulle tiga och sade, att den saken vore fåfäng. Björn satte sig ned. Men då ljud ficks, uppstod Ragnvald Jarl och talade om Olof Digres beskickning och fridsanbud till Sveriges Konung, samt att alla Westgötherne begärde att frid måtte göras med Norriges Konung: han omnämnde de olägenheter Westgötherne hade deraf, att de nödgades sakna allt hvad de behöfde från Norrige och i stället vore utsatte för anfall, i händelse Norriges Konung företoge sig att härja i deras land. Ragnvald sade slutligen, att Olof, Norriges Konung, hade sändt män, för att begära Ingegerd, Konungens dotter, till äkta. När Jarlen slutat, stod Olof Sveakonung upp och med ovänliga, hårda ord förebrådde honom hans djerfhet att sluta stillestånd och frid med den Digre mannen och ingå vänskap med honom: han sade derjemte, att Jarlen gjort sig skyldig till förräderi mot Konungen och landet och förtjente att drifvas ur riket och tillade, att han låtit uppegga sig af sin hustru Ingeborg och att det var det oklokaste råd, då han valde en sådan qvinna. Han talade länge och hårdt och vände sluteligen talet mot Olof Digre. När han satte sig, var det i början tyst.

Då stod Thorgny upp. Men när han uppstod, då stodo ock alla de bönder upp, som förut hade sutit, och de som annorstädes hade varit trängde alla fram och ville lyssna till hvad Thorgny sade. Då blef först ett stort buller af det myckna folket och vapnen; men när ljud ficks, talade Thorgny: »*Annorlunda är nu Sveakonungarnes sinnelag än förr varit hafver. Min farfader Thorgny mindes Upsala Konungen Erik Edmundsson och sade om honom, att, medan han var i sin lättaste ålder, hade han hvar sommar leding ute, drog till åtskilliga länder och lade under sig Finland, Kyrialand, Estland, Curland och många andra länder i öster, ock kan man ännu se de jordborgar och andra stora verk, som han gjorde. Dock var han ej så högmodig, att han icke ville höra de män, som hade något angeläget att tala med honom. Min fader Thorgny var en lång tid med Konung Björn och kände väl hans seder; ock stod Björns rike, medan han lefde, uti mycken makt och led aldrig minskning; dock var han mild emot sina vänner. Sjelf minnes jag Konung Erik Segersäll och var med honom i många härfärder: han förökade Svea rike och värjde det manneligen; dock var det oss lätt att med honom komma i samråd. Men den Konung, som vi nu hafve, tillåter ej, att någon vågar tala med honom annat, än det allena som honom behagar och detta drifver han med all flit; men sina skattländer låter han gå sig ur händerna af vårdslöshet och vanmakt: han fikar efter att hålla Norrige under sitt välde, hvilket ingen Svensk Konung förr har eftersträfvat, och detta gör mången man oro. Nu vilja vi bönder, att du, Konung Olof, gör fred med Olof Digre, Norriges Konung, och gifter din dotter Ingegerd med honom.*

Om du vill återvinna de riken i öster, som dina fränder och förfäder hafva egt, då vilja vi alle följa dig. Men vill du icke göra det, som vi säga, så skola vi anfalla dig och dräpa dig; ty vi tåla icke ofrid och olag af dig. Så hafva våra förfäder fordom gjort, då de störtade fem Konungar i en brunn på Mula ting, hvilka voro uppblåste af öfvermod, såsom du nu är emot oss. Säg nu straxt hvilketdera du vill utvälja.» Derpå gjorde folket starkt vapenbrak och gny, till tecken att det gaf sitt bifall åt den ärlige och frisinnade Thorgnys tal. Konungen, som nyligen visat sig så manhaftig, stod upp och sade, att han ville låta allt vara, som bönderna önskade, tilläggande, att så hade alla Svenska Konungar gjort och låtit bönderna råda med sig i allt, hvad de ville. Då stannade böndernas sorl. Sedan talade Höfdingarne, Konungen, Jarlen och Thorgny sig emellan och gjorde frid och förlikning med Konungen i Norrige på de vilkor, som denne begärt. På detta ting blef äfven beslutadt, att Ingegerd, Konung Olofs dotter, skulle gifta sig med Olof Haraldsson. Konungen gaf Jarlen fullmakt att afsluta detta giftermål: derefter skiljdes de från tinget. Ingegerd skickade Konung Olof en guldstickad silkesmantel och strumpeband af silke, som Björn vid sin återkomst till Norrige öfverlemnade till Konung Olof, hvilken mycket tackade honom för resan och berömde hans lycka vid utförandet af sin beskickning.

Men hvad Olof Sveakonung, tvungen af Thorgnys och böndernas allvarsamma språk, lofvat, ämnade han icke hålla. Han ansåg sin konungsliga höghet på det högsta förnärmad deraf, att bönderna vågat sätta sig upp emot honom och han föresatte sig derföre att konungsligen visa, huru föga han frågade

efter menighetens vilja. Han gjorde således inga anstalter till Ingegerds bröllop, ehuru det var aftaladt om vintern, att detta skulle ske följande sommaren och han då resa till landamäret. Olof Haraldsson begaf sig med ett stort sällskap af förnäma män till den utsatta mötesplatsen Kongshäll (Kongelf), Han dröjde der länge på sommaren, utan att Olof Sveakonung lät höra af sig. Då sände han sina män upp till Westergöthland till Ragnvald Jarl, för att efterfråga orsaken till Sveakonungens dröjsmål; men Jarlen kunde icke lemna något besked härom. Emellertid hade sändebud ankommit östan ifrån Konung Jaroslav i Holmgård till Konung Olof i Upsala, för att fria till hans dotter Ingegerd. Konung Olof upptog detta mycket väl och gaf sitt bifall härtill. När Ingegerd blef underrättad härom, sände hon bud till Ragnvald Jarl och lät säga honom, att hennes fader brutit öfverenskommelsen med Olof Haraldsson, samt bad Jarlen och de öfrige Westgötherne vara på sin vakt mot Norrmännen. Vid underrättelsen härom sände Ragnvald Jarl bud till Olof Digre och lät säga honom hvad han fått höra östan ifrån Sverige; derjemte bad han, att Konungen icke skulle härja i hans rike. Olof blef både förbittrad och illa till mods, så att man på flera dagar icke fick ett ord af honom. I början ämnade han draga till Westergöthland att härja; men på inrådan af sina förnämsta män lät han öfvertala sig att afstå derifrån. Vid samma tid kom till Ragnvald Jarls hof Astrid, Olof Skötkonungs äldre dotter, som uppfostrades hos en rik bonde, vid namn Egil, i Westergöthland. Der var äfven Sigvater Skald, sänd af Konung Olof i Norrige. Ragnvald frågade Sigvater, om Konung Olof skulle vilja hafva Astrid till äkta. Vill han det,

tillade Ragnvald, så tillspörja vi icke Sveakonungen om denna sak: häruti instämde äfven Astrid. Sigvater reste till Olof, i Sarpsborg, med detta förslag och underrättade honom äfven om Astrids utmärkta skönhet, glädtighet och ledighet i sitt tal, tilläggande att alla instämde deruti, att hon i ingen mätto var sämre än hennes syster Ingegerd. Konung Olof antog med nöje förslaget och Sigvater skyndade tillbaka till Ragnvald Jarl, hvilken genast, i sällskap med många utvalda män, beledsagade Astrid till Konungen i Sarpsborg, der deras bröllop firades. Allt detta tilldrog sig inom kort tid, ifrån hösten och till Kyndelsmässan följande året.

Följande våren kommo sändebud från Jaroslav till Konung Olof i Sverige, för att fråga, om han ville fullborda det löfte, som han sommaren förut gifvit, att gifta sin dotter Ingegerd med Konung Jaroslav. Konung Olof sade till Ingegerd, att hans vilja vore, det hon gifte sig med Jaroslav. Hon svarade, att om hon skulle gifta sig med Jaroslav, ville hon hafva i brudgåfva Aldegioborg samt dit hörande Jarldöme, hvilket sändemännen bejakade. Vidare begärde hon att få taga med sig en man i Sverige, hvilken i Holmgård skulle hafva samma värdighet och anseende, som i Sverige. Denne man var Ragnvald Jarl, hvilken följde Ingegerd till Gardarike och länge lefde der i anseende.

Efter Ragnvalds bortresa, voro Westgötherne bekymrade öfver Olof Skötkonungs ovänskap mot dem, derföre att de heldre sökt Nordmannakonungens vänskap, än legat i delo med honom. De höllo ting härom, då somlige rådde, att man borde gifva sig under Konung Olof i Norrige, andre att man först borde söka förlikning med Olof Sveakonung. Bön-

derne bådo Emund, Lagman i Westergöthland, som efter Ragnvalds bortresa var den mäktigaste man i landet, dertill ättstor, rik, slug och vältalig, ehuru listig och dubbel, att åtaga sig denna resa. Emund begaf sig åstad och tog vägen genom Östergöthland, hvarest han talade med de klokaste och anseddaste män om denna vanskeliga sak och alla kommo deruti öfverens, att de tyckte det vara oskick och laglöshet, som Konungen gjorde emot dem. Sedan for Emund upp till Svea rike. Der hade Olofs öfvermod och trotsiga förakt för meninghetens vilja redan börjat att bära frukt. Vid ankomsten till Upsala gick Lagman Emund inför Konungen och hälsade på honom. Konungen frågade efter nyheter och hvad hans ärende var. Efter framställningen af några gåtlika berättelser, som i grunden syftade på Sveakonungens förhållande till Konung Olof i Norrige, begaf Emund sig bort och for till den upproriska menigheten, som samlat sig vid Elleråker, för att afsätta Olof, emedan alla, både mägtige män och allmogen voro illa tillfreds dermed, att han icke hållit sina ord emot Olof, Konungen i Norrige, och ännu mera dermed, att han trotsat hela menighetens dom, som fälldes på Upsala ting. De sade derföre alla med en mun, att de icke längre ville hafva och tåla olag af en Konung, som icke ville lyda någons råd, ehuru ansedde och ärlige män sade honom sanningen, och, såsom en af Sveriges störste och snillrikaste historieskrifvare säger*), de hvilka betänkte, att vården om allmän frid och säkerhet hörer till en regerings första pligt, ansågo undandragelsen af denna pligt såsom en afsägelse af regeringen. Det syntes dem mindre vigtigt,

*) Strinnholm.

att Konungen hade ett rike, än att riket hade en Konung — med tro och ära. Så fick Olof Sköt-konung, med ny förödmjukelse, erfara sanningen af Thorgnys varnande råd, och hade icke några trogna undersåtare i tid trädt emellan honom och den för-bittrade menigheten, så hade icke blott han, utan äfven hans slägt med vanära blifvit fälld ifrån riket. Bland hans rådgifvare voro trenne bröder, Arnvid Blinde, Frejvid Döfve och Thorvid Stamme, af hvilka de tvenne förstnämde begåfvo sig till de upproriske och då desse endast talade om att afsätta och döda Olof, så föreslogo de båda bröderna att taga hans son Jacob, som nu äfven fick namnet Anund, till Konung. Härtill gaf hela den församlade menigheten sitt bifall. Anund tog sig hoffolk, hemförlofvade all-mogen och träffade sedan sin fader, då den öfverens-kommelse gjordes mellan dem, att Olof skulle vara Konung så länge han lefde, hålla frid och enighet med Konungen i Norrige och med de män, som hade varit med i detta rådslag: Anund skulle äfven vara Konung och stå på böndernas sida, om Olof gjorde något, som desse icke ville tåla af honom.

Konung Olof, förödmjukad och straffad, tog var-ning af motgången och ändrade, om icke sinnelag, åtminstone tal. Han sände bud till Konung Olof i Norrige, att de skulle mötas i Kongshäll. Olof Digre var nu, såsom förr benägen till frid och reste till mötesplatsen. Konungarne träffades på det öfverens-komna stället och ingingo frid och förlikning sig emel-lan: Olof Sveakonung var då saktmodig och god att tala vid. Efter detta möte lefde Olof tvenne år och dog 1024.

ERLING SKJALGSON.

Under Harald Hårfagers regering, i nionde århundradet, lefde i Hördaland i Norrige en rik och mäktig man, vid namn Kåre, eller såsom han vanligen kallas *Hörda-Kåre.* Han härstammade från *Goa* och *Hrolf på Berget.* Denne Kåre hade fyra söner, nemligen först Thorleif den Vise; den andre Ögmund, fader till Thorolf Skjalg, hvars son var *Erling Skjalgson;* den tredje Thord, fader till Klyp Herse, som dräpte Drottning Gunhilds son Sigurd Slefa; den fjerde var Ölmod den Gamle. Denna slägt var den största och förnämsta på Hördaland. Då Olof Tryggvason, sedan han blifvit Konung i Norrige, gjort det till högsta målet för sin regering att införa kristendomen i sitt rike, eller ock sätta lifvet till och i denna afsigt drog omkring landet med stor krigsmakt och hotade alla, som satte sig emot honom, med svåra straff, ämnade han sig äfven till Hördaland. När fränderna af Hörda-Kåres slägt förnummo detta, satte de ett möte sig emellan, för att öfverenskomma, huru de skulle bete sig, när Konungen innan kort komme till dem. Då de nu kommit tillsammans, tog den förnämste af dem till ordet och sade: »Det veta alla, som här äro sammankomne, att Konung Olof Tryggvason snart kommer till oss: han har vunnit stort beröm förmedelst sin styrka, färdighet och de stora bedrifter, som han utfört vida omkring i verlden. Derföre är det godt och hederligt att tjena en sådan Konung; men den nya tro, som han påbjuder, misshagar oss mycket. Det är således mitt råd, att vi

fränder icke underkasta oss denna befallning, om Konungen icke vill göra oss till viljes i något, som kan föröka vårt anseende och heder.» Detta biföllo alla. Konung Olof kom till Gule ting; ty bönderne hade sändt honom bud, att de ville der svara på hans begäran. Då de nu å båda sidor kommit dit, talade Konungen först med Länshöfdingarne och bad dem antaga kristendomen. Ölmod den Gamle svarade då: »Vi fränder hafva talat om denna saken oss emellan och hafva kommit öfverens, att om du vill tvinga oss till något och tillintetgöra vår lag, eller på något sätt nödga oss, så vilja vi af alla krafter göra dig motstånd och gånge då med segren, som ödet vill; men om du, Konung, vill bevilja vår slägt någon fördel, så kan du dermed förmå oss alla att blifva dig trogna.» »Hvad viljen j då begära af mig, frågade Konungen, om vår förening skall blifva fullkomligt trofast.» Ölmod svarade: »Det är det förnämsta, att du gifter din syster Astrid, Konung Tryggves dotter, med vår frände Erling Skjalgson; honom anse vi för den förnämste af alla unga män i Norrige.» »Det finner jag vara ett godt och hederligt giftermål, svarade Konungen; ty Erling är rik, af förnäm slägt och en skön man; men dock må Astrid sjelf svara på denna sak: nu vill jag fråga henne hvad hon tycker härom, ty allt hvad som står i min makt vill jag göra, för att befrämja kristendomens framgång.» Sedan talte Konungen med sin syster om denna sak. Hon svarade: »Litet gagn har jag deraf, att jag är en Konungs dotter och en Konungs syster, om jag skall gifta mig med en man, som icke har någon hög värdighet (tignarnamn): heldre vill jag vänta några vintrar på ett annat giftermål.» Astrid teg derpå och gick bort. Konungen lät taga en hök,

som tillhörde Astrid, och plocka alla fjädrarna af honom och sände den sedan till henne. Då sade Astrid: vred är nu min broder, hvarpå hon genast gick till Konungen, som tog väl emot henne. Hon sade då, att Konungen skulle råda för hennes giftermål, som han behagade. »Det tänkte jag, sade han, att jag hade makt att upphöja hvar och en här i landet, som jag vill, till Tignarman.» Derpå lät Konungen kalla Erling och alla hans fränder till sig: man talade nu om frieriet och slutet derpå blef, att Astrid blef trolofvad med Erling. Sedan lät Konungen sätta tinget och befallde bönderna att antaga kristendomen och då Erling och alla hans fränder bistodo Konungen häri, bejakade allmogen Konungens befallning; ty ingen vågade tala emot Höfdingarne. Allt folket blef således döpt och kristnadt.

Sommaren derefter höll Erling Skjalgson sitt bröllop och var der mycket folk församladt. Konung Olof var också der och tillböd sig att gifva Erling Jarls namn och rike. Men Erling svarade: »mina fränder hafva varit Hersar före mig och jag vill icke hafva högre namn än de; men det vill jag bedja eder, Konung, att j låten mig vara den förnämste man med det namnet i Norrige.» Detta beviljade Konungen honom och vid skiljsmässan gaf Konungen Erling väldet öfver allt landet ifrån Sogn-sjön till Lidandisnäs på samma vilkor, som Harald Hårfager hade gifvit sina söner. Konungen drog vidare norrut och förkunnade Guds namn hvart han kom.

Konung Olof hade tagit till äkta Sven Tjufveskäggs syster Thyri, som förut varit gift med Konung Burislaf i Windland; men öfvergifvit honom och flytt till Olof Tryggvason i Norrige. Thyri hade af Konung Burislaf erhållit stora gods och egodelar till hemgift:

dessa bad hon Olof Tryggvason skaffa henne tillbaka. Olof var i början icke särdeles böjd derföre och hans vänner afrådde honom från ett tåg till Wenden. Men vid ett tillfälle yttrade Drottningen förebrående, att han icke vågade draga genom Danmark för hennes broder Sven. Detta var en sårande förolämpning mot Olof, den störste hjelte, som funnits i Norden. Han sprang upp vid hennes yttrande och sade: »aldrig skall jag fara rädd för Konung Sven din broder, och om vi en gång råkas, skall han duka under.» Kort derefter höll han ting och kungjorde då för allmogen, att han ämnade hålla utskrifning af skepp och folk öfver hela landet. Med denna stora här drog Konungen från Nidaros söderut, för att resa till Windland. Med honom förenade sig många stora och utmärkta män i Norrige: den ypperste ibland dem var Erling Skjalgson. Erling tillredde ett stort gästabud för Konungen på sin gård Sola i Rogaland. Vid detta tillfälle infann sig Ragnvald Jarl från Westergöthland, för att gifta sig med Olofs syster Ingeborg. Efter sin systers giftermål seglade Konung Olof genast med sin flotta, som bestod af sextio långskepp eller stora fartyg, utom många mindre, till Windland, för att utkräfva Thyris hemgift. Han uppehöll sig der länge om sommaren. Under tiden hade Sigrid Storråda, som nu var gift med Konung Sven i Danmark, på allt sätt sökt uppegga sin man och sin son, Olof Skötkonung i Sverige, att på denna resa angripa Olof Tryggvason, för att hämnas en skymf, som han några år förut tillfogat henne, då fråga var att han skulle gifta sig med henne; men dervid fästade det vilkor, att hon skulle låta döpa sig och antaga kristna läran. Hon svarade då, att hon ville behålla den tro, hvari hon var uppfödd,

hvarvid Olof slog henne i ansigtet med sin handske, kallande henne hundhedning. Detta kunde den högmodiga Sigrid aldrig glömma: nu tyckte hon sig hafva fått ett godt tillfälle att vedergälla Olof för hans förolämpning. Ett villigt verktyg fann hon i den trolöse Sigvald Jarl, Jomsvikingarnes höfding, som åtog sig att underrätta Svenska och Danska Konungarne om Olof Tryggvasons återresa från Windland och locka honom till det ställe, der de, jemte Erik Håkansson Jarl lagt sig i försåt för honom. Detta var vid ön Svold: der stod i September år 1000 det namnkunniga slag, som fått namn af nämnde ö. Olof Tryggvason, icke anande något lömskt försåt, hade den oförsigtigheten att icke hålla sin flotta tillsammans, utan låta skeppen segla spridda. Så skilde sig hans tappraste höfding och svåger Erling Skjalgson ifrån honom, så att han icke deltog i slaget. Erik Jarl gaf honom likväl ett vitsord vid detta tillfälle, som bevisar huru ansedd han var. Då Svenska och Danska Konungarne, i förväntan på Olof Tryggvasons ankomst, gingo upp på ön och sågo det ena stora skeppet efter det andra segla förbi, fingo de sigte på ett mycket stort skepp och trodde, att det var Olofs skepp Ormen Långe. Erik Jarl sade: »icke är detta Konungens skepp: jag känner det noga och likaså seglet, som är randigt: det tillhör Erling Skjalgson: låt honom segla förbi; ty jag säger eder förvisso, att der äro sådane män om bord, att det är oss bättre, att detta skepp saknas i Olofs flotta, än att det finnes der, så bemannadt som det är; ty jag förmodar att Erling sjelf styrer sitt skepp.»

Genom slaget vid Svold förlorade Norrige den utmärktaste af sina Konungar, Olof Tryggvason, mönstret för Nordisk tapperhet, styrka och hjeltestorhet.

Högst sannolikt är, att han gått segrande ur striden, om han haft sin flotta samlad, oaktadt han hade en så stor krigsmakt emot sig. Olof antingen stupade, eller, som är troligare, undkom ur slaget: det vissa är, att han aldrig återkom till Norrige. Konungarne Sven, Olof och Erik Jarl hade kommit öfverens att, i händelse de kunde öfvervinna Olof Tryggvason, Norrige skulle skiftas mellan dem i tre delar. Olof Sveakonung fick nu fyra fylken i Trondhem, samt Nordmöre, Sunnmöre, Römsdalen och Ranarike, som han lemnade till sin mäg, Sven Jarl, Eriks broder. Konung Sven i Danmark fick Wiken, som han förut hade haft. Erik Jarl erhöll fyra fylken i Trondhem, Halogaland, Numedalen, Fjärdarne, Fjalarne, Sogn, Hördaland, Rogaland och norra Agder intill Lidandisnäs. Han fick således den delen af landet, der Erling Skjalgson hade sina förläningar. Detta oaktadt kunde Erling icke förmå sig att ingå någon förlikning med Jarlarne Erik och Sven, ehuru han hade mest att frukta af dem för sin nära slägtskap med Olof Tryggvason. Då nu Erik blifvit stadfästad i regeringen och tagit trohetsed af höfdingarne och hela allmogen, så kunde han ej tåla, att Erling hade så stort välde och han indref alla de Konungen tillhörande inkomster, som Konung Olof hade tillagt Erling. Men Erling tog nu, såsom förut, alla landskylder af Rogaland och bönderna i detta landskap måste ofta betala dubbla utskylder, eller också förhärjade Erling bygden. Erik Jarl bekom endast föga sakören, ty hans embetsmän kunde icke uppehålla sig der och Erik sjelf dristade sig ej dit utan att hafva mycket folk med sig. Detta väckte mycken förbittring hos honom; men likväl vågade han icke anfalla Erling, emedan denne var stark genom sina

många och mägtiga slägtskapsförbindelser och sjelf var vänsäll: han hade också alltid mycket folk hos sig och ett nästan kongligt hof. För att kunna bestrida de för detta lefnadssätt nödvändiga utgifterna reste han ofta om somrarne i härnad, att samla gods och penningar, ty han bibehöll sin förra vana att lefva präktigt, ehuru han icke hade så stora förläningar som i Konung Olofs tid. Erling var en utmärkt skön, reslig och stark man, tapprare än de fleste andre och i många idrotter kom han Olof Tryggvason närmast: han var klok, driftig i alla sina företag, stor krigare och så djerf, att han alltid gick främst i striden. Deruti öfverensstämma alla, att Erling varit den förnämste bland alla Länshöfdingar i Norrige. Han var beständigt omgifven af nittio eller flere frigifne män. Icke mindre utmärkt var han i sitt lefnadssätt. Det var ett vedertaget bruk, både vinter och sommar, hos honom att vid middagsbordet drack man ett visst mått; men vid aftonmåltiden drack hvar och en så mycket han behagade. Då Jarlarne voro i grannskapet, hade han alltid hos sig 200 män och derutöfver: på sina sjöresor brukade han aldrig mindre än ett fullt bemannadt skepp med tjuge roddarbänkar: han hade ock ett skepp om trettiotvå roddarbänkar, som han begagnade i vikingsfärder.

Ehuru Erling var en stor och utmärkt krigare, har dock sagan förvarat andra drag, som framställa honom för oss i en ännu ljusare dager och vittna ej blott, att han var en man af ljust förstånd och skicklig att vara en utmärkt styresman, utan äfven att han var en man af ädla och upphöjda tänkesätt. Han hade alltid hos sig trettio trälar. Dessa föresatte han ett visst dagsarbete, och gaf dem sedan lof att arbeta

för sig sjelfva. Derjemte gaf han dem åker att så säd uppå och afkastningen fingo de använda för egen räkning. För hvar och en bestämde han en viss summa, för hvilken han kunde lösa sig, och många friköpte sig första eller andra året; men ingen, som hade någon drift i sitt arbete, fanns, som icke friköpte sig inom tre år. För dessa penningar köpte Erling sig andra trälar. Men af sina frigifna anvisade han somliga till sillfiskeri, andra till annan sysselsättning: några röjde skogar och byggde sig der bostäder, och alla hjelpte han till god utkomst.

Erling var en man, hvars vänskap eller fiendskap icke var att förakta. Detta insågo nogsamt Sven Jarl och hans brorson Håkan, som tillträdt styrelsen i Norrige efter sin fader Erik, hvilken begifvit sig till sin svåger Konung Knut i Danmark. Sven och Håkan ingingo derföre vänskap och förbund med Erling, hvilket ytterligare stadfästades genom giftermål mellan Erlings son Aslak och Sven Jarls dotter Gunhild. Erling och Aslak skulle behålla alla de förläningar, som Olof Tryggvason gifvit Erling. Detta stadfästades med ed på båda sidor. Erling blef sedan Jarlarnes uppriktige vän. När derföre Olof Haraldson efter återkomsten från sina vikingsfärder, ville återtaga Norrige från Sven och Håkan och först tvingade Håkan att lemna landet, och sedan kom i delo med Sven, var det naturligt, att han äfven fick en fiende i Erling Skjalgson. Denne deltog, på Svens sida, i slaget vid Nesie, hvarest Sven blef öfvervunnen och derpå flyktade till Sverige, för att söka hjelp hos sin svärfader Olof Skötkonung. Olof lofvade honom detta; men Sven dog, innan han hann att verkställa sitt anfall mot Olof Haraldson. Många af Svens vänner hade följt med honom till Sverige; men flera, som

hade betydliga egendomar och ej ville lemna dem, qvarstadnade i Norrige: bland dessa var Erling Skjalgson.

Olof Haraldson hade under tiden blifvit antagen till Konung på flera ting, särdeles uti östra och södra delen af Norrige. När det nu blef allmänt bekant, att Sven Jarl var död och Håkan med ed förbundit sig, att aldrig mera återkomma till Norrige, eller strida mot Olof Haraldson, så blef denne utropad till Konung äfven i Trondhem, der han hittills rönt mesta motståndet. Der satt han qvar öfver vintern. Följande våren uppbådade han folk utur Trondhem, med hvilket han tågade söderut, för att utbreda kristendomen och uppbära skatterna. När Konungen låg uti Kormsund, foro sändemän mellan honom och Erling Skjalgson, att de skulle ingå förlikning, och ett möte mellan dem utsattes på Hvitingsö, söder för Kormt. Då de nu kommo tillsamman och talades vid, fann Erling Konungen mera ogen, än man hade sagt honom. Han fordrade att få behålla alla de förläningar, som Olof Tryggvason och sedermera Jarlarne Sven och Håkan hade gifvit honom: »då vill jag», sade han, »blifva din man och trofaste vän.» Konung Olof svarade: »mig tyckes, Erling, som det icke vore sämre för dig att mottaga lika stora förläningar af mig, som af Erik Jarl, den man som tillfogat dig största skada. Jag skall göra dig till den förnämste man här i landet; men sjelf bestämma förläningarne efter mitt tycke och icke bete mig som om Länshöfdingarne vore odalborne till mitt arfrike, eller jag skyldig att köpa deras tjenst för mångdubbelt pris». Erling hade icke sinne att här bedja om någonting, ty han fann, att Konungen icke var medgörlig: han såg också, att endast tvenne vilkor voro för handen, antingen att icke

sluta någon förlikning med Konungen och låta det bero på utgången, eller ock att låta Konungen bestämma vilkoren. Erling sade till Konungen: den min tjenst lärer blifva dig gagneligast, som jag bevisar dig af fri vilja; all annan afsäger jag mig. Derpå stod han upp och gick bort. Erlings fränder och vänner gingo då till honom och bådo honom gifva efter för Konungen och icke fara fram med oförstånd och halsstarrighet. »Du blir dock alltid den förnämste och mest ansedde Länshöfding i Norrige, sade de, så väl för din egen och dina fränders duglighet, som för dina rikedomar.» Erling fann, att detta råd var uppriktigt menadt och till hans bästa: han gaf derföre efter och gick Konungen tillhanda på de vilkor, som denne sjelf ville bestämma. Derefter åtskildes de och voro, som det syntes, förlikte.

Men förlikningen blef icke långvarig. Erling fortfor att uppföra sig lika stolt och oberoende som förut, hvilket Konungen icke kunde tåla. Snart förekommo också anledningar, som upptände den förra ovänskapen dem emellan. Konungen hade satt till Fogde öfver sin gård Ögvaldsnäs på ön Kormt en man vid namn Thorer Sel, hvilken antingen fått Konungens befallning att hafva ett vaksamt öga på Erling, eller ock af det tjenstenit och öfvermod, som är vanligt hos Konungars tjenare, sökte reta honom. Dertill kom också, att Konung Olof gaf stora förläningar och inkomster i Sunhördaland åt Aslak Fitiaskalle, som var af stor och förnäm slägt och Erlings syssling, och bad honom hålla sig jemngod med Erling. Men det gick icke så, då Konungen var frånvarande. Erling var då i allt den rådande, i synnerhet då han märkte, att Aslak ville gå i bredd med honom: slutet på deras täflan blef att Aslak

måste lemna sitt län och begifva sig till Konung Olof. Denne bad Aslak qvarstadna hos sig till dess han kunde träffa Erling. Då de träffades i Tunsberg, sade Konungen: »så är mig sagdt om din magt, Erling, att ifrån Sognsjön till Lidandisnäs finnes ingen man, som får sitta i fred för dig; och likväl äro der män, som tyckas odalborne att hafva samma rättigheter, som deras vederlikar: dylikt öfvermod är sällan godt. Här är nu din frände Aslak, hvilken, såsom det synes, har haft olägenhet af ditt grannskap: nu vet jag icke, huruvida han sjelf har någon skuld deri, eller om han skall lida för det, att jag satt honom öfver min egendom. Men, ehuru jag nämner endast honom, finnas dock många andra, som föra samma klagan, både de, som innehafva förläningar, och fogdarne, som sköta våra gårdar och göra gästabud för mig och mitt folk.» Erling sade: »härpå skäll jag genast svara: det är långt ifrån, att jag räknar Aslak eller någon annan till last, att de äro i eder tjenst; men det tillstår jag, att det går nu, som alltid förut, att vi fränder söka öfverträffa hvarandra: så tillstår jag också, att jag gerna böjer nacken för eder, Konung; men det faller mig svårt att krypa för Sel-Thorer, som är trälboren i hela sin ätt, ehuru han nu är eder fogde, och att vara tjenare för honom och andra hans likar, ehuru J högt värderen dem.» Då blandade bådas vänner sig i talet och bådo dem förlikas och sade, som sannt var, att Konungen af ingen man i landet kunde vänta större hjelp än af Erling, om han blefve Konungens uppriktige vän. Å andra sidan sade de till Erling, att han borde gifva efter för Konungen och att det blefve honom lätt att i allt genomdrifva sin önskan, om han visade Konungen vänskap. Deras möte slutades så, att Erling

skulle hafva samma förläningar, som han förut hade haft, och alla beskyllningar mot honom nedläggas. Tillika skulle Erlings son Skjalg begifva sig till Konungen och blifva hos honom. Aslak Fitiaskalle vände då åter till sina gårdar och ansågos de då vara förlikta. Erling for äfven hem och förhöll sig uti sitt län såsom tillförene.

Sigurd Thorersson hette en man, broder till Thorer Hund i Bjarkö: han var gift med Sigrid, en dotter af Skjalg och syster till Erling. Deras son hette Asbjörn, som i sin barndom gaf mycket hopp om sig. Sigurd bodde på Trondenäs i Ömd, var ganska rik och mycket ansedd. Under hedendomen plägade han hålla trenne offergillen hvarje år, ett vid början af vintern, det andra vid midvintern och det tredje mot sommaren. Sedan han antagit kristendomen bibehöll han sin gamla vana att hålla gästabud; dermed fortfor han så länge han lefde. Sigurd blef sotdöd och Asbjörn tog arf efter sin fader. Han fortsatte det gamla bruket med gästabuden. Vid samma tid började det blifva missväxt i landet: icke destomindre fortfor Asbjörn att hålla gästabud, oaktadt missväxten varade i flera år. Han fann slutligen, att det skulle blifva svårt att anskaffa förnödenheter för hushållet, särdeles som den underrättelsen kom från södra delen af landet, att Konungen förbjudit föra säd, mjöl och malt derifrån. Han beslutade derföre att utrusta ett fartyg, som han egde och som var så stort, att det kunde brukas på öppna hafvet. På detta steg Asbjörn om bord med 30 man och seglade söder ut. Det berättas intet om deras resa, förrän de en afton kommo till Kormt och lade till vid Ögvaldsnäs, hvarest var en stor kongsgård: på denna gård bodde Thorer Sel, Konungens fogde. Tho-

rer var af ringa härkomst, men hade bragt sig upp: han var en driftig man, ordsnäll, äregirig, oförvägen och präktig i sin klädedrägt. Asbjörn låg der om natten; men om morgonen, då det blifvit ljust, gick Thorer ned till skeppet med några män. Han frågade hvem som egde det präktiga skeppet: Asbjörn nämnde sitt och sin faders namn. Thorer sporde hvart resan gällde som längst och hvad hans ärende var. Asbjörn sade, att han ämnade köpa korn, mjöl och malt, i anseende till den dyra tiden norr i landet; men man har sagt, att här är god tid, sade han: vill du, Bonde, sälja oss något korn? Jag ser, att här äro stora sädesskylar, och det skulle vara en stor lättnad, om vi icke behöfde resa längre. Thorer svarade: den lättnad kan jag göra dig, att du icke behöfver segla längre häromkring, eller fara vidare i Rogaland. Jag kan för visso säga dig, att du måste begifva dig härifrån, då du icke får korn hvarken här eller annorstädes, emedan Konungen förbjudit att sälja spannemål härifrån till norra delarne af landet. Vänd du derföre om, Halogaländare, det är ditt bästa. Asbjörn svarade: om så är, som du säger, Bonde, att vi icke få köpa korn, så har jag ännu ett ärende, nemligen att besöka min frände Erling på Sola. Huru nära är du slägt med Erling? frågade Thorer. Han är min morbror, svarade Asbjörn. Då har jag kanhända icke talat försigtigt, sade Thorer, om du är Rygakonungens systerson. Derpå nedtogo Asbjörn och hans män tälten och vände skeppet till sjös. Thorer ropade då till dem: faren väl och tagen vägen häråt, då J seglen tillbaka. Asbjörn lofvade, att så skulle ske. De seglade nu vidare och kommo om aftonen fram till Jader. Asbjörn steg i land med femton man; men de öfriga stadnade qvar, för att vakta

skeppet. Då Asbjörn kom fram till gården, blef han mycket väl mottagen af Erling, som satte honom vid sidan af sig, sporde honom om många saker och var mycket munter. Asbjörn berättade honom omständligt sitt ärende. »Det är rätt illa, sade Erling, att Konungen förbjudit all sädesförsäljning; jag känner icke någon man, som skulle våga bryta mot Konungens befallning och jag måste taga mig noga till vara, om jag skall vara Konungen till nöjes, ty många söka att störa vår vänskap». Asbjörn svarade: »sent får man erfara sanningen: man berättade mig i min barndom, att min moder var friboren i alla slägtleder och att Erling på Sola var den förnämste af hennes fränder; men nu hörer jag dig säga, att du icke är så fri för Konungens trälar här på Jader, att du kan sälja din säd till hvilken du vill». Erling smålog och sade: »mindre kännen J Halogaländare till Konungens magt än vi Ryger: fritalig måtte du vara hemma frände och bråss du deruti på slägten. Låt oss nu först dricka och i morgon skola vi tillse hvad vi kunna göra vid ditt ärende». De gjorde så, voro mycket muntra om aftonen och drucko långt in på natten. Dagen derefter taltes Erling och Asbjörn vid. Erling sade: »jag har tänkt på din sädeshandel, Asbjörn: gör du afseende på, af hvilken du köper?» Asbjörn svarade, att det var honom likgiltigt, blott det var af rätter egare. Erling sade: »troligtvis hafva mina trälar så mycket korn, som du behöfver: de stå icke under lag och landsrätt, som andra män och jag tror icke, att Konungen kan hafva något att anmärka dervid». Asbjörn sade, att han antoge detta förslag, hvarefter trälarne blefvo tillsagde härom och framförde korn och malt till Asbjörn så mycket han behöfde, för att lasta sitt fartyg. Vid afskedet gaf Erling ho-

nom vängåfvor och de skildes med kärlek från hvarandra. Asbjörn fick god vind och lade om qvällen till vid Ögvaldsnäs på Kormt, der han låg öfver natten. Thorer Sel hade genast blifvit underrättad om Asbjörns återresa och att hans skepp var lastadt. Han stämde folk till sig om natten, så att han före dagningen hade sextio man, med hvilka han begaf sig till Asbjörn, så snart det blifvit ljust. Asbjörn och hans män hade då klädt sig och hälsade höfligt på Thorer. Denne frågade hvad för slags laddning de hade på skeppet. Asbjörn svarade, att det var säd och malt. Då sade Thorer: Erling gör ännu efter sin gamla vana, att han föraktar Konungens befallningar och icke ledsnar vid att i allt vara honom emot: det är underligt, att Konungen tillåter det. Thorer talade med häftighet; men då han tystnade, svarade Asbjörn, att Erling var oskyldig häruti, emedan hans trälar sålt säden. Thorer svarade hastigt, att han icke frågade efter Erlings listiga påhitt: nu är intet annat råd för eder, sade han, än att J gån i land, medan vi lossa skeppet, annars kasta vi eder öfver bord, ty vi vilja icke hafva någon trängsel af eder. Asbjörn såg, att han icke hade nog styrka att göra Thorer motstånd, hvarföre han med sina män gick i land; men Thorer lät föra hela laddningen från skeppet. Thorer sade: »ett ganska vackert segel hafva dessa Halogaländare: tagen seglet på vårt gamla lastdragarefartyg och gifven dem; det är godt nog åt dem, då de segla med tomt skepp». Så skedde också. Asbjörn seglade nu norr ut och stadnade icke förrän han kom hem, vid vintrens början. Denna resa blef mycket illa omtalt och Asbjörn befriades från besväret att hålla gästabuden. Thorer Hund bjöd Asbjörn till julgästabud, jemte hans moder och alla de män, som

han ville taga med sig; men Asbjörn ville icke resa, utan blef hemma. Man kunde märka på Thorer, att han tyckte, det Asbjörn föraktade hans bjudning, efter han icke ville resa. Thorer gjorde mycket åtlöje af hans resa och sade: stor skillnad är visserligen på Asbjörns fränders värdighet och tillika visar han, att han känner det, då han förliden sommar gjorde sig så mycket besvär, för att besöka Erling på Jader; men nu icke vill komma till mig i närmaste hus: icke vet jag, om han tror, att Sel-Thorer är före honom på hvar holme. Sådana och andra dylika ord fick Asbjörn höra från Thorer. Han var redan förut mycket missnöjd med sin resa; men blef det ännu mer, då han hörde, att den ådrog honom åtlöje. Han blef hemma om vintern och for ingenstädes i gästabud.

Asbjörn hade ett långskepp med tjuge roddarbänkar. Efter Kyndelsmässan lät han sätta skeppet i sjön och göra det segelklart. Sedan stämde han till sig folk af sina vänner, så att han hade omkring nittio män, alla väl beväpnade. Då han var färdig, seglade han söder utmed landet; men i början gick resan långsamt. Då de kommo till södra delen af landet, höllo de längre ut än den vanliga segelleden. Ingenting märkvärdigt föreföll på deras resa förrän de femte dag Påsk kommo utanför Kormt. Denna ö är så beskaffad, att den är stor och lång, men föga bred: derutanför går den vanliga segelleden. En stor del af ön är bebyggd; men på många ställen, som ligga ut åt hafvet, är den obebodd. Asbjörn och hans män gingo i land på den obebodda sidan. Sedan de hade tältat skeppet, sade han till sitt folk, att de skulle qvarstadna der, medan han ginge upp på ön, för att speja, huru det förhölle sig der, eme-

dan de icke hade hört något derom. Han påtog sig usla kläder, hade en djup hatt på hufvudet och en stör i handen; men under kläderna bar han ett svärd. Han gick upp på ön; men då han kom på en höjd, hvarifrån han kunde se gården på Ögvaldsnäs samt Kormsund, märkte han mycket folk både till lands och sjös, som begåfvo sig till Ögvaldsnäs: detta förekom honom underligt. Derpå gick han till gården, hvarest tjenstefolket tillagade mat och förstod af deras tal, att Konung Olof kommit dit på gästning och att han gått till bords. Asbjörn begaf sig derpå till stugan; men då han kom till förstugan, gick den ene ut och den andre in, utan att någon gaf akt på honom. Dörren stod öppen, så att han kunde se, att Thorer Sel stod framför Konungens bord, och var det mot slutet af måltiden. Asbjörn hörde, att man frågade Thorer om hvad som förefallit dem emellan och att Thorer derom berättade en lång saga, samt afvek mycket från sanningen. Då hörde han någon fråga: huru förhöll Asbjörn sig, då J afröjden skeppet? Thorer svarade: då vi aflastade skeppet, gaf han sig någorlunda tillfreds; men när vi togo seglet, då grät han. När Asbjörn hörde detta, drog han hastigt sitt svärd, sprang in i stugan och högg Thorer på halsen, så att hufvudet gick af. Hufvudet föll på bordet framför Konungen; men kroppen på hans fötter och borddukarne blefvo blodiga både ofvan och nedantill. Konungen befallde, att man skulle gripa Asbjörn, hvilket skedde: derpå blefvo dukarne och borden borttagna, liket bortburet och blodet aftvättadt. Konungen var ganska vred; men tog dock väl vara på sig, som han alltid plägade göra, när han var förtörnad öfver något.

Skjalg, Erlings son, stod upp, gick inför Konungen och sade: »nu månde det gå här, som annars, att saker kunna hjelpas der J ären: jag bjuder så mycket penningar för denne man, som J sjelfve viljen bestämma, att han må behålla lif och lemmar; men för det öfriga mågen J råda». Konungen svarade: »är det icke lifssak att bryta Påskafreden? och likaså att han begick dråp i Konungens herberge, och den tredje, som du och din fader likväl lären anse ringa, att han nyttjade mina fötter till huggstock?» Skjalg svarade: »illa är det, att detta misshagar eder, Herre; annars vore det en god gerning, ty det var stor anledning dertill; men ehuru J, Herre, ären så missnöjd härmed och ansen den af stor vigt, så hoppas jag dock, att kunna förmå något hos eder för min tjenst och torde många säga, att J väl kunde göra det». Konungen svarade: »ehuru jag sätter mycket värde på dig, Skjalg, så kan jag dock icke för din skuld bryta lagen och förnedra min Kongliga värdighet». Skjalg skyndade ur stugan, då han såg, att han ingen ting kunde uträtta hos Konungen. Tolf män hade varit med honom: dessa och flera följde honom nu. Derpå sade han till Thorarin Nefiulfsson: »om du sätter något värde på min vänskap, så använd all flit derpå, att Asbjörn icke blir dräpt före Söndagen». Hvad kan jag göra dervid? sade Thorarin. Skjalg svarade: »jag anförtror dig heldre än någon annan denna sak; ty du har mesta förstånd och mod att genomdrifva den». Skjalg och hans män drogo derpå bort i en skuta, som han hade och rodde det starkaste de kunde söder utmed landet och kommo något efter midnatt till Jader. De gingo straxt upp till gården på Sola, till det loftrum, der Erling sof. Skjalg sprang så häftigt mot dörren, att

naglarne gingo sönder. Erling och de andre, som voro derinne, vaknade dervid; men han var först på benen, tog svärd och sköld och sprang till dörren, frågande hvem som så häftigt rusade fram. Skjalg gaf sig tillkänna och bad honom låta upp. Erling svarade: jag kunde nog tro, att det var du, som for så häftigt fram: är det någon, som förföljer eder? I det samma blef dörren öppnad. Då sade Skjalg: »om du tycker, att jag far häftigt fram, så tror jag, att din frände Asbjörn är af andra tankar, då han nu sitter fångslad på Ögvaldsnäs, och är det manligare att fara dit och bistå honom, än att göra mig förebråelser.» Sedan taltes fadren och sonen vid, och berättade då Skjalg hela förloppet vid Sel-Thorers dråp.

Då allt var i ordning i stugan, satte Konungen sig och var ganska vred. Han frågade, huru det förhöll sig med mördaren: man sade honom, att denne förvarades ute på svalen. Konungen frågade, hvarföre han icke var dräpt. Thorarin Nefiulfsson svarade: »Herre, anser J det icke för mord att dräpa en man om natten?». Konungen sade: »så sätten honom i fjättrar och dräpen honom i morgon.» Derpå blef Asbjörn satt i bojor och insatt ensam i ett hus om natten. Följande dagen hörde Konungen ottesången, gick derpå till stämma och satt der till högmässan: då han gick derifrån, sade han till Thorarin: nu är väl solen så högt uppe, att eder vän Asbjörn kan hängas? Thorarin bugade sig för Konungen och svarade: Herre, Biskop Sigurd sade i fredags, att den Konung, som blef pinad för vår skuld, tåligt led försmädelse och att den är säll, som mera liknar honom än dem, som dömde honom till döden och vållade hans mord. Nu är det icke långt till mor-

gondagen och då är söckendag. Konungen såg på honom och sade: »du må råda deri, att han icke dräpes i dag; men du skall vakta honom och vet, att det gäller ditt lif, om han undslipper.» Thorarin gick bort till Asbjörn, lät taga bojorna af honom och följde honom till en stuga, der han skaffade honom mat och dricka, sägande hvad Konungen hotat honom med, om Asbjörn sluppe undan. Denne bad honom icke vara bekymrad härföre. Thorarin satt länge hos honom om dagen och sof äfven der om natten. Om Lördagen stod Konungen upp och hörde otteslången, gick sedan till Tings, dit många bönder hade kommit, hvilka hade många saker att andraga, så att Konungen satt der långt in på dagen och man gick sent till högmässan. Derefter gick Konungen till bords och då han hade spisat, drack han en stund, så att borden blefvo stående. Thorarin gick då till Prästen, som hade vården om kyrkan och gaf honom två öre silfver, på det att han skulle ringa till helgedag så snart Konungens bord blef borttaget. Då Konungen hade druckit en stund, blefvo borden borttagne, hvarpå han sade, att det nu vore bäst, att trälarne förde mördaren ut och dräpte honom; men i samma ögonblick ringdes till högtiden. Då gick Thorarin inför Konungen och sade: frid må väl denne man hafva om helgedagen, ehuru han har gjort illa. Så akta du honom då, Thorarin, sade Konungen, så att han icke undslipper. Derpå gick Konungen till aftonsången; men Thorarin satt hos Asbjörn. Söndags morgon gick biskop Sigurd till Asbjörn och skriftade samt tillät honom att bevista högmässan. Thorarin gick derpå till Konungen och bad honom sätta en annan att vakta mördaren: han ville vara skild ifrån denna sak. Konungen tackade honom och satte

en annan till väktare. Asbjörn blef då, såsom förut, satt i fjättrar. När man gick till högmässan, blef Asbjörn förd till kyrkan och stod der utanföre med sina väktare. Konungen och allmogen voro inne i kyrkan.

Erling och hans son rådgjorde, såsom förr är sagdt, om Asbjörns befriande och genom Skjalgs och Erlings öfriga söners uppmaning beslutades ändteligen, att budkafle skulle utskickas och folk samlas. En stor här samlades snart, som, då den räknades, utgjorde omkring femton hundrade man. Med denna stego de ombord och anlände om söndagen till Ögvaldsnäs på Kormt, gingo upp till gården och kommo dit just som Evangelium var läset. De gingo straxt upp till kyrkan och togo fjättrarne af Asbjörn. Vid det gny och vapenbrak, som härigenom uppkom utanföre, berättas det, att alla, som voro i kyrkan, sågo ut, undantagande Konungen, som icke såg sig om; men de, som voro utanför, lupo in. Erling lät sitt folk uppställa sig på båda sidor om den väg, som gick från kyrkan till stugan: Erling sjelf och hans söner stodo närmast vid stugan. Då gudstjensten var slutad, gick Konungen genast ut ur kyrkan och gick först fram mellan de uppställda raderna och derefter hans män, den ene efter den andre. Då Konungen kom till stugudörren, gick Erling fram och bugade sig för Konungen: denne tackade för helsningen och bad Gud vara med honom. Då tog Erling sålunda till orda: »mig är sagdt, Herre, att min frände Asbjörn har kommit att begå ett stort fel och är det illa, Herre, om något skett, som misshagar eder; derföre har jag kommit hit att erbjuda förlikning för honom och så stora böter, som J sjelfve viljen pålägga, och att deremot utverka, att han får

behålla lif och lemmar samt tillstånd att fritt vistas i landet.» Konungen svarade: »det förekommer mig Erling, som du inbillar dig, att du har Asbjörns sak i ditt våld, och vet jag icke, hvarföre du låtsar, som du ville erbjuda förlikning för honom: jag förmodar dig derföre hafva sammandragit manskap, att du vill råda oss emellan.» »J skolen råda, Herre, svarade Erling, och råda så, att vi skiljas förlikte.» »Ämnar du skrämma mig, Erling, sade Konungen, efter du kommer så manstark?» »Nej, sade han, det skall icke ske, och om du har någon annan afsigt, så vill jag icke fly.» Erling svarade: »Icke behöfver du påminna mig derom, att vi hittills så träffat tillsammans, att jag haft litet manskap mot dig: nu vill jag icke dölja, att min önskan är, att vi skiljas som vänner: i annat fall tviflar jag på, att jag kommer att försöka något möte med dig.» Erling var då röd som blod i ansigtet. Då gick biskop Sigurd fram och sade till Konungen: Herre, jag bjuder eder i Guds namn, att J ingån den förlikning med Erling, hvarom han beder, så att denne man må behålla lif och lemmar; men J bestämmen alla de öfriga vilkoren. »J skolen råda», svarade Konungen. Det var den tiden Biskopparnes fulla mening, att Konungar och mägtiga män borde ödmjuka sig inför Gud: det har sedan blifvit sed, att Biskopparne låtit Guds bud vika för Konungarnes. Det är vidare att förtälja om Biskop Sigurd, att han sade till Erling, att han skulle ställa den borgen, som Konungen äskade; sedan mottage Asbjörn frid och öfverlemne sig i Konungens våld. Erling gaf Konungen borgen, som han mottog. Derpå fick Asbjörn frid och kyste Konungens hand. Erling gick derpå bort, utan att taga afsked af Konungen, Konungen gick in i stugan och Asbjörn med

honom. Sedan afkunnade han förlikningen sålunda: »det är början till vår förlikning, Asbjörn, att du underkastar dig den landslag, att hvilken som dräper Konungens tjensteman, han skall påtaga sig densammes tjenst, om Konungen så vill. Nu vill jag, att du skall åtaga dig den syssla, som Sel-Thorer haft och förestå min gård här på Ögvaldsnäs.» Asbjörn förklarade sig villig härtill; men bad om tillstånd att först draga hem till sin gård och der ställa i ordning, hvilket Konungen biföll. Asbjörn begaf sig då på vägen till sitt folk, som legat förborgadt i en vik under hela den tid, som Asbjörn satt fjättrad och beständigt sändt spejare till gården, för att höra, huru det gick med honom: de ville icke resa, förrän de fingo veta hvad utgång saken skulle taga. Sedan begaf Asbjörn sig på resan och stadnade icke förrän han kom till sin gård: han blef sedan kallad Asbjörn Selsbane. Det dröjde icke länge innan han träffade sin frände Thorer Hund, som noga tillsporde honom om hans resa: Asbjörn berättade alltsammans. »Du tänker väl nu, att du utplånat den skymf du led förliden höst, då du blef plundrad,» sade Thorer. Det tror jag, svarade Asbjörn; men hvad är din tanka härom frände? Det skall jag genast säga dig, sade Thorer: den förra resan du gjorde söderut i landet var mycket vanhederlig; dock kunde den på något sätt förbättras; men denna är en skam både för dig och alla dina fränder, om det skall ske, att du blifver Konungens träl och den föraktligaste mans, Sel-Thorers like. Handla nu så manligt, att du heldre blifver här på din egendom och skola vi, dina fränder, så bistå dig, att du aldrig mera kommer i sådan nöd. Asbjörn fann, att detta var förnuftigt ta-

ladt och öfverenskommo de, att Asbjörn skulle blifva hemma på sin gård och icke begifva sig till Konungen. Han gjorde så och blef hemma på sina egendomar.

Sedan Konung Olof och Erling skiljts från hvarandra på Ögvaldsnäs, uppkom å nyo oenighet dem imellan, hvilken ändtligen utbröt i uppenbar fiendskap. Erlings stolta sjelfrådighet stötte alltför mycket Olof, som var mån om bevarandet af sin kongliga värdighet och myndighet. Olofs häftiga nit att befordra kristna lärans antagande i Norrige förskaffade honom många ovänner. Och då härtill kom, att Konung Knut i Danmark vid denna tid ville göra sina förmenta rättigheter till Norrige gällande, så finner man lätt, hvarföre de mäktiga höfdingarne i Norrige, som hittills varit vane att lefva efter sitt eget godtycke och nu icke ville underkasta sig Olofs stränga handhafvande af lagarne och rättvisan, trotsigt uppreste sig mot honom och sökte skydd hos Knut. Bland dessa var äfven Erling Skjalgson. Han sände tvenne af sina söner till Konung Knut, hvilken tog mycket väl emot dem och vann dem genom de medel, som alltid blifvit använde, penningar och lockande löften. Erling begaf sig äfven sjelf till Konung Knut och dröjde hos honom öfver sommaren (år 1027). Då han om hösten återvände, följde sändemän med honom från Knut, hvilka drogo vida omkring i Norrige och med mutor och löften lockade till sig många, som således affföllo från Konung Olof. Följande året verkställde Knut sitt beslut att underkufva Norrige. Med en flotta af tolfhundrade skepp seglade han ut ifrån Limafjärden och landsteg vid Agder, hvarest han höll ting med bönderna och blef då tagen till Konung. Då han låg i Eikundasund,

kom Erling Skjalgson till honom med mycket folk. De förnyade då sina vänskapsförsäkringar och Erling fick det löftet af Konung Knut, att han i förläning skulle hafva allt det land, som ligger mellan Stad och Rygiarbit. Derefter seglade Knut norrut till Trondhem och landsteg vid Nidaros. Der stämde han ting och blef på samma ting tagen till Konung öfver hela Norrige.

Medan Konung Knut lade Norrige under sig och lät hylla sig till Konung, uppehöll Olof Haraldson sig med sin flotta i sjön Drafn (Drammen), till dess Knut dragit tillbaka till Danmark. Derefter begaf han sig till Tunsberg och vidare åt vester, för att komma till nordliga delen af Norrige. Då Konungen låg vid Solöarne, ej långt ifrån Lidandisnäs, erhöll han underrättelse, att Erling Skjalgson samlat en stor här, samt många skepp på Jader, hvarmed han ämnade strida mot Olof. Thomasmässedagen före jul i första dagningen lade Konungen ut ur hamnen: vinden var god; men något stark; vädret fuktigt och himmelen understundom betäckt med mörka moln. De seglade då norrut förbi Jader. Underrättelse om Konungens färd utmed Jader gick då till Erling Skjalgson, som genast lät genom blåsande (i skeppslurarne) samla allt sitt folk till skeppen. De stego då alla om bord och gjorde sig färdige till strid. Konungens skepp foro hastigt norrut förbi Jader. Derpå tog han vägen inåt fjärdarne, för att skaffa sig folk och penningar. Erling blef underrättad härom och seglade efter honom med en stor krigshär och många skepp. Erlings skepp seglade mycket snabbt, emedan de icke hade annat än folk och vapen att föra: hans eget skepp gick dock ännu fortare än de öfriga, hvarföre han lät refva seglen

och inväntade sin flotta. Konung Olof såg då, att Erling och hans folk kom dem allt närmare, ty Konungens skepp voro starkt lastade och derjemte mycket genomdruckne af sjövatten, emedan de varit på sjön hela sommaren och hösten till denna tiden. Då han såg, att en stor olikhet i styrka vore, om han skulle möta hela Erlings flotta på en gång, så lät han ropa från skepp till skepp, att de skulle låta seglen småningom falla och borttaga nedra segelstången, hvilket de ock gjorde. Då Erling och hans folk märkte detta, ropade han till sina män, att de skulle segla fortare: sen j, sade han, nu sänka de sina segel och försöka komma undan oss. Derpå lät han slå ut hela seglet på sitt skepp, som då i hast sköt framom de öfriga. Konung Olof styrde innanför ön Bokn, icke långt ifrån ön Kormt belägen, hvarest de kommo ur sigte för hvarandra. Konungen lät stryka seglen och ro fram i sundet, der ett trångt ställe var. Der lade de skeppen tillsammans inom en klippudde, som sköt ut i hafvet: alla Konungens män voro beväpnade till strid. Erling seglade in i sundet och märkte dem icke, förrän Konung Olofs flotta på en gång lade emot honom. Hans folk fällde då seglen och grep till vapen; men Konungens skepp lade sig på alla sidor om honom. Då började en ganska skarp strid och det dröjde ej länge, innan nederlaget vände sig på Erlings sida. Erling stod på Lyftingen (upphöjda delen af bakstammen) af sitt skepp, med hjelm på hufvudet, svärd i handen och sköld framför sig. Erlings folk började snart att falla och så snart Konungens män fingo öfverhand och kommo upp på skeppet, föll hvar och en på det rum, der han stått. Konungen gick manligt fram. Erlings folk stupade till sista man,

så att ingen stod qvar på skeppet mer än han ensam; ty ingen begärde frid och ingen fick den, om han ock bad derom, och att taga flykten var icke att tänka på, emedan Konungens flotta låg på alla sidor omkring Erlings skepp. Han blef då anfallen både från förrummet och de andra skeppen. I Lyftingen var ett stort rum, som låg högt öfver de andra skeppen, så att ingen kunde göra anfall der annorlunda, än med skottvapen eller långa spjut; men alla dessa högg han med sitt svärd ifrån sig. Erling försvarade sig så manligen, att ingen visste något exempel derpå, att en enda man så länge kunnat motstå så mångas förenade anfall, och aldrig försökte han att begära frid eller undkomma. Konung Olof gick upp i förrummet och såg, huru Erling uppförde sig. Konungen talade till honom, sägande: »du vänder bröstet mot oss i dag, Erling.» Denne svarade kort och stolt: *bröstgänges skola örnarne spännas.* Då sade Konungen: »vill du gå mig tillhanda, Erling?» Det vill jag, svarade han. Derpå tog Erling hjelmen af hufvudet, lade ned svärdet och skölden och gick fram i förrummet. Konungen stack honom då i kinden med spetsen af sin stridsyxa och sade: »drottsvikaren skall märkas.» I det samma sprang Aslak Fitiaskalle fram och högg Erling med sin yxa i hufvudet, så att hon gick ned i hjernan: detta var banesår och sålunda ändade Erling sitt lif år 1028. Då sade Konungen till Aslak: »usling! nu högg du Norrige ur mina händer.» Aslak svarade: »illa vore det, Konung, om du finner misshag i denna gerning. Jag trodde mig med detta hugg fästa Norrige i din hand; men om jag gjort dig skada, Konung, och du blifver mig ogunstig för denna gerning, då får jag visserligen föga gagn deraf; ty den lärer då ådraga

mig så mångas ovänskap, att jag snarare behöfver din hjelp och ynnest.» Konungen svarade, att det finge nu blifva dervid och befallde sedan hvar och en att gå till sitt skepp det snaraste han kunde. Då de voro färdige, kommo böndernas skepp seglande sunnan ifrån in uti sundet. Det gick då, som ofta plägar hända, att, ehuru många äro samlade, blifva de dock rådlösa, om de lida ett stort nederlag och mista sin höfding. Ingen af Erlings söner var närvarande: derföre gjorde bönderna intet anfall, utan Konungen seglade sin väg norrut. Bönderna togo Erlings lik, klädde och förde det hem till Sola, äfvensom alla dem, som der fallit.

Erlings fall beklagades mycket af alla och det är ett allmänt tal, att Erling varit den ypperste man i Norrige bland alla, som icke buro Tignarnamn, förmedelst hans slägt och giftermål, hans stora egenskaper och idrotter, hans rikedomar, hans gifmildhet och prakt. Han var också en god rådgifvare och höfding för alla sina underhafvande, som fullkomligt underkastade sig hans makt och herravälde och rättade sig efter hans befallningar. Men så stor var hans myndighet och sjelfrådighet mot dem, som voro mäktigare än han, att han icke kunde finna sig i att vara någons underman, utan att han kunde få allt det, som han åstundade. Hans häftiga sinne var honom till mycken olycka, ty han kunde icke iakttaga måtta i sitt uppförande, hvilket han visade först, då han seglade bort ifrån sin svåger Konung Olof Tryggvason, den man, som han älskade som sitt lif; och nu åter då han med så öfverilad hetsighet hastade till sin undergång, att han med sitt skepp seglade före sin flotta och kastade sig i händerna på sina fiender.

EINAR THAMBASKELFVER.

När Olof Tryggvason byggt Ormen Långe, det största skepp som någonsin var byggdt i Norrige, utvaldes till dess besättning endast sådane män, som i styrka, tapperhet och mod voro de aldrautmärktaste bland Norrmän och utlänningar: ingen fick vara under tjuge eller öfver sextio år. Sagan har förvarat namnen på många af dessa hjeltar. Bland dem anmälte sig en ung man, som endast var aderton år och derföre icke tycktes vara vuxen en plats bland desse män; men i anseende till sin utmärkta styrka blef han dock antagen: han var den starkaste bågskytt i Norrige. Denne man var *Einar Thambaskelfver*, son af Styrkar på Gimsum. Einar deltog med Konung Olof och hans kämpaskara, i slaget vid Svolder. Han var i krapperummet (mellan roddarbänkarne näst intill masten) på Ormen Långe och sköt den dagen med båge. Han sköt en pil mot Erik Jarl och träffade i styret ofvanföre Jarlens hufvud så hårdt, att pilen gick in ända till rörbandet. Jarlen märkte det och frågade sina män, om de visste hvem som sköt så hårdt: i detsamma kom en annan pil så nära Jarlen, att den flög mellan armen och sidan på honom och stadnade i hufvudsätet så att udden stod långt ut. Då sade Jarlen till Finn Eivindson: skjut den store mannen i krapprummet. Nej! svarade Finn, den mannen kan jag icke skjuta, ty han är icke bestämd att dö; men kan hända, att jag kan skada hans båge. Finn skjöt en pil, som träffade midt på Einars båge, då han tredje gången

spände den. Bågen brast sönder med stort brak. Då sade Konung Olof: hvad brast der så hårdt. »*Norrige dig ur händerna, Konung,*» svarade Einar. »Så stor måtte väl skadan icke vara, sade Konungen; ty Gud månde råda för mitt rike och icke din båge: tag nu min båge och skjut med den»; hvarpå Konungen kastade bågen till honom. Einar tog bågen och spände den genast framför pilspetsen: då sade han: för svag, för svag är allherrskarens båge, kastade den tillbaka, tog sin sköld och sitt svärd och stridde manligen. Oaktadt Svenska och Danska Konungarne samt Erik Håkansson Jarl med sina förenade flottor anföllo Olof Tryggvason, som hade endast en ringa del af sin flotta hos sig under slaget, försvarade han sig dock länge ganska tappert, såsom man kunde vänta af Nordens störste hjelte. Flera förnyade anfall gjordes mot honom; men afslogos modigt. Först sedan Erik Jarl afröjt alla Konung Olofs skepp, utom Ormen Långe, började segren luta åt de förenade höfdingarnes sida. Erik Jarl ersatte sina fallne krigare beständigt med friskt folk från Svenska och Danska flottan och endast derigenom var han i stånd att få öfverhand öfver Olof. När Olofs män började mer och mer stupa, så att det blef glest med folk på Ormen Långe, företog sig Erik Jarl att bestiga den och striden sammandrog sig allt närmare omkring Olof. Alla blefvo då uppmärksamme på hvad han ämnade företaga, bland dem äfven Einar Thambaskelfver; men i detsamma träffades han af ett stenkast vid örat, så att han svimmade. När han åter kom till sans, var Konung Olof försvunnen och syntes sedan aldrig. Einar kastade sig, jemte sex andra, ifrån Ormen Långe i sjön; men blef upptagen ur vattnet och erhöll fred af Erik Jarl.

Efter Olof Tryggvasons fall delade Konungarne Olof i Sverige, Sven i Danmark och Erik Jarl Norrige mellan sig i trenne delar, såsom förut är berättadt i Erling Skjalgsons lefverne. Erik Jarl tog Einar med sig till Norrige och gaf honom sin syster Bergliot till äkta, samt derjemte stora förläningar i Orkadal. Derigenom, äfvensom genom sin börd, sin rikedom och sina stora personliga egenskaper blef han den mäktigaste och anseddaste man i Trondelagen, der hans fädernegård Gimsar var belägen vid Gaular elfven; han var äfven Jarlarne Eriks och Svens säkraste stöd och vän.

Erik och Sven styrde i tolf år sina andelar af Norrige i fred och lugn, och Einar Thambaskelfvers lif förflöt under denna tiden stilla. År 1012 sände Eriks svåger, Konung Knut den Store i Danmark, bud till honom, med begäran, att han skulle förena sig med Knut på ett tåg till England. Då Erik begaf sig åstad på detta härtåg, satte han Einar till förmyndare för sin son Håkan och styresman öfver landet. Två år derefter kom Olof Haraldsson från sina vikingsfärder till Norrige och gjorde anspråk på att blifva antagen till Konung. Det lyckades honom också att genast efter sin ankomst till Norrige taga den unge Håkan Jarl till fånga och, mot vilkor att låta honom behålla lifvet, förmå honom till den ede-liga förbindelse, att han skulle uppgifva sitt rike och lofva att aldrig mer komma till Norrige. Vid underrättelsen om Olofs ankomst till Trondhem lät Einar genast uppskära budkafle och kringsända på fyra vägar. I förening med sin svåger Sven Jarl samlade han en här af nära 2000 man, med hvilken de ärnade anfalla Olof Haraldsson i Nidaros; men denne, som icke hade tillräcklig styrka att våga ett slag,

för derifrån och genom Orkadal till Dofre fjäll och deröfver till Guldbrandsdalen och vidare till Hedemarken. Både Olof och Sven rustade sig till strid och följande året träffades de vid Nesie, i södra delen af Norrige vid Laurvigs fjärd, hvarest Olof, efter en skarp träffning, segrade: detta tilldrog sig vid Påsktiden år 1015. Einar Thambaskelfver deltog med sin svåger Sven Jarl i detta slag. Flera höfdingar, som voro på Svens sida, och ibland dem i synnerhet Erling Skjalgson, rådde att man skulle fara norr ut till Trondhem, för att samla mera folk och åter strida med Olof. Men Einar Thambaskelfver, som var mera försigtig och beräknande än den häftige Erling, afrådde detta: i stället tog man det beslutet, att Sven skulle begifva sig till sin svärfader, Olof Sveakonung, och af honom skaffa sig hjelp. Einar följde Sven på denna färd och qvarstannade flera år i Sverige, der han af Konungen mottog stora förläningar. Men efter Olofs, Sveakonungs, död önskade Einar att åter ingå förlikning med Olof Haraldsson. Sändebud foro mellan dem i detta afseende och då Konung Olof låg vid Götha elf, kom Einar dit med några män. Han talade då med Konungen om sin förlikning och de sämjades så, att Einar skulle fara norrut till Trondhem och behålla alla sina egendomar samt de jordagods, som hade varit hans hustrus hemgift. Einar reste då till Trondhem, der han satte sig i lugn på sina gårdar.

Olof Haraldsson fick i Danmarks Konung, Knut, en farlig fiende, som gjorde anspråk på Norrige, såsom förut är berättadt. För att vinna sin afsigt sökte Konung Knut att komma till vänskap och förening med de mäktigaste män i Norrige: bland dem var Einar Thambaskelfver en af de förnämste. Einar

var i norra delen af landet, i Trondhem, hvad Erling Skjalgson var i vestra. Ättstor, rik, tapper, dristig, men derjemte ganska klok, mäktig genom sina slägtskapsförbindelser var han af naturen och lyckan ämnad att förvärfva stort anseende bland sina medborgare. Också följde bönderna honom alltid. Att vinna en sådan man var af stor vigt för den, som ville herrska i Norrige. Olof Haraldssons stora och våldsamma nit att införa kristendomen i Norrige och stränga handhafvande af lagarne söndrade höfdingarnes och folkets sinnen från honom. Det blef derföre lätt för Konung Knut att vinna Norrige. Einar reste till England till Erik Jarls son Håkan och uppehöll sig någon tid hos honom. Derefter begaf han sig till Konung Knut, af hvilken han blef öfverhopad med stora gåfvor. Han reste sedermera till Rom och återkom efter ett års bortovaro.

Då Konung Knut hunnit stadga sitt välde i England och han märkte, att fiendskapen med Olof Haraldsson kommit till sin höjd i Norrige, seglade han dit med en stor flotta och här och underlade sig landet utan någon möda. Han ställde sin färd allt norrut, till dess han kom till Trondhem, der landets mesta styrka var. Der stämde han ting med åtta fylken och blef på samma ting tagen till Konung öfver hela Norrige. Olof Haraldsson måste således flykta från Norrige och begaf sig först till Sverige och sedan till Gardarike. Sedan han fullbordat eröfringen, kungjorde han, att han ämnade sätta sin frände Håkan Jarl till styresman öfver Norrige. Med honom förenade sig naturligtvis Einar Thambaskelfver, som var gift med hans faster. Einar återfick då alla de förläningar, som han haft under Jarlarne Eriks och Svens tid. Konung Knut gaf Einar stora

gåfvor och vann dermed hans fullkomliga tillgifvenhet. Han lofvade äfven, att Einar skulle vara den ypperste och mest ansedde man i Norrige bland alla dem, som ej voro Tignarmän, så länge han rådde öfver landet. För att ännu mera fästa Einar vid sig och sporra hans äregirighet, lät Knut honom förstå, att han eller hans son Endrid kunde blifva Tignarman (Jarl), om der ej funnes någon annan Jarl. Detta var ibland Einars ifrigaste önskningar och han lofvade derföre Konungen sin fullkomliga trohet. Då började Einars höfdingskap å nyo; ty förut hade han icke haft några förläningar af Konung Olof, efter sin återkomst till Norrige, hvarföre han icke eller var Konungen följaktig på det krigståg, som Olof företog mot Knut, då ryktet om dennes tillämnade anfall mot Norrige utbredde sig. Kort derefter dog Håkan Jarl på återvägen från en resa, som han företagit till England. Einar tänkte då på de löften, som han erhållit om Jarlsvärdigheten af Konung Knut, och begaf sig derföre till honom, för att yrka på deras uppfyllande. Knut sparade ej stora löften till de män, som han ville vinna på sin sida och hvilka han ansåg tjenliga att befordra hans afsigter; men han var ej så nogräknad att hålla sitt ord, ty samma löfte om Jarlvärdigheten, hvarmed han lockade Einar, hade han äfven gifvit Kalf Arneson. När Einar kom till Knut och framförde sitt ärende, svarade denne, att den saken nu fått en annan vänning, emedan Knut gifvit sin son Sven löfte om konungaväldet i Norrige; men icke desto mindre, sade han, vill jag vara din vän, hafva dig till länshöfding och gifva dig stora förläningar. Einar såg nu, huru hans sak stod och hvad utsigt han hade för sina önskningars vinnande. Missnöjd lagade han sig derföre till att vända hem;

men emedan han anade, att Konung Olof torde åter komma till Norrige och att det i sådan händelse skulle blifva ofrid i landet, så skyndade han icke med resan, utan dröjde så länge, att han kom hem till Norrige först sedan slaget vid Stiklastad, hvarest Konung Olof Haraldsson stupade år 1030, var öfverståndet. Einar berömde sig sedermera mycket deraf, att han ej deltagit i striden mot Konung Olof: han kunde ej glömma, att Knut svikit sina löften.

Efter Konung Olof Haraldssons fall kom Knuts son Sven till regeringen i Norrige. Men som han var barnslig både till förstånd och ålder, så förde hans moder Alfifa i sjelfva verket styrelsen. Hon hatades mycket, för sin elakhet, af Norrmännen. Då dertill äfven kom, att Danskar indrogos i landet och gynnades, såsom det vanligen händer, då utländske höfdingar inkallas i ett land, så uppstod snart ett allmänt missnöje i landet. Tronderne, som hufvudsakligen varit orsaken till Olofs fall, fingo nu uppbära hårda förebråelser härföre af sina öfriga landsmän och man sade öppet, att de borde godtgöra sitt fel och förjaga utlänningarne. Höfdingarne i Trondhem kunde ej förneka sanningen af dessa beskyllningar: de höllo derföre rådplägningar sins emellan: i spetsen för dessa rådplägningar stod Einar Thambaskelfver. Kalf Arneson fann också nu, att han blifvit besviken af Konung Knut. Sedan Sven regerat tre eller fyra år öfver Norrige, reste Einar och Kalf ifrån Norrige och begåfvo sig först till Sverige och derifrån till Holmgård, i afsigt att erbjuda Magnus, Konung Olof den Heliges son, som blifvit qvarlemnad der då Olof reste derifrån, regeringen öfver Norrige. De förpligtade sig med ed att gå Magnus till handa och blifva hans män. De beledsagade

honom tillbaka till hans fädernerike, hvarest allt folket gick honom tillhanda, så att han blef utropad till Konung. Sven försökte väl att göra motstånd; men då han fann att folket gick öfver till Magnus, lemnade han Norrige och begaf sig till sin broder Konung Hördaknut i Danmark, hvars medregent han blef.

Sedan Magnus kommit till regeringen, voro Einar och Kalf hans rådgifvare och hade mest att säga i landet. Men emedan Kalf varit bland dem, som mest bidragit till Olof den Heliges störtande, blef det svårt för honom i längden att bibehålla förtroendet hos Konungen: Einar deremot värderades mycket af Magnus. Det berättas, att Einar och Kalf en gång voro hos Konung Magnus på gästabud i Viken: Einar anviste gästerna ställe och imedlertid satte Kalf sig på hans plats närmast intill Konungen. Då Einar såg detta, satte han sig nästan på Kalfs skuldra och sade: »man skall båsa åt den gamle oxen, före kalfven». Kalf makade sig då så mycket till sidan, att Einar kom mellan honom och Konungen, utan att det hade några vidare följder. Vid ett annat tillfälle gästade Konungen på Haug i Veradal: Kalf och Einar voro då hos honom. En dag sade Konungen till Einar: »i dag skola vi rida till Sticklastad: jag vill se minnesmärkena efter de händelser, som der tilldragit sig.» Einar svarade: »derom har jag ingen ting att berätta, ty jag var icke tillstädes der: låt Kalf följa med dig, han torde kunna gifva underrättelse om allt». Då sade Konungen till Kalf: »du skall fara med oss till Sticklastad». Kalf svarade: »det anser jag ej nödigt; det vore bättre att söka bibehålla sina vänners tillgifvenhet, än att yppa missförstånd med dem». Konungen sade då: »fara

skall du Kalf». Kalf sade hemligen till sin tjenare, att han skulle i största hast fara till Eggia och tillsäga hans husfolk, att laga hans långskepp i ordning och hafva allt hans gods ombord innan aftonen. Derpå foro de till Sticklastad och gingo dit, der slaget stått. Konungen frågade då: »hvar är det ställe, der min fader föll?» Kalf framräckte spjutskaftet, sägande: »der låg han». Konungen frågade vidare: »hvar var du då?» Kalf svarade: »här, som jag nu står». »Då kunde din yxa nå honom», sade Konungen och var då röd som blod i ansigtet. »Icke nådde min yxa honom», sade Kalf, hvarefter han hoppade på sin häst och red bort. Konungen for tillbaka till Haug: Kalf red hem till Eggia, steg genast om bord på sitt skepp, som var segelfärdigt, och seglade om natten ut efter fjärden och derpå vester öfver hafvet till Orknöarne. Han och Konung Magnus sågo sedan aldrig hvarandra.

Einar fortfor att åtnjuta Konungens utmärkta förtroende och aktning och var hans förnämste rådgifvare. Detta visade sig vid flera tillfällen. Då Konung Magnus ämnade gifva Sven Ulfsson Jarls värdighet och förläning i Danmark, afrådde Einar det, sägande: »för stor Jarl, för stor Jarl, min fosterson». Vid ett annat tillfälle hände sig, att en Isländare, Thorsten, Siduhalls son, som var Konungens hirdman, gjorde en resa till Dublin utan Konungens tillåtelse och betalte icke eller landtull i Norrige, såsom stadgadt var. Konungen, som var mycket mån om sin kongliga värdighet och häftig till sinnes, förklarade derföre Thorsten landsflyktig från Norrige. Icke destomindre återkom han dit efter någon tid, medförande några utmärkt vackra ston. Einar, som händelsevis fick se dessa ston, tyckte mycket om dem,

hvarföre Thorsten erbjöd honom dem till skänks: Einar afslog det; men hans son Endrid mottog dem och hembjöd Thorsten till sig. Detta misshagade Einar mycket. Som han kände både Konungens och sin sons häftiga sinne, sökte han förekomma ett möte mellan dem och reste derföre till Konungen, för att blidka honom. Konungen ville länge icke lyssna till Einars föreställningar. Einar sade slutligen: »jag trodde, att du ville låta min förbön för en man gälla något; jag har alltid sökt att befrämja din heder i alla afseenden och jag tror, att jag visat det i verkligheten. Detta var också mera Endrids råd, än mitt; men jag tror, att mycket skall hända innan han blir dräpt. Jag har då kommit i en sorglig belägenhet, om du och min son komma i tvist med hvarandra, om du icke vill taga böter för Thorsten, utan heldre strida med min son. Jag vill ingen strid hafva med dig; men det tyckes mig, som du icke synnerligen tänker på, huru jag uppsökte dig i Gardarike och blef din fosterfader. Sedan den tiden har jag understödt och befästat din makt och icke låtit någon stund gå förbi, utan att tänka på, huru jag kunde öka ditt anseende. Men nu vill jag draga bort utur landet och aldrig mera bevisa dig hjelp: mången torde väl vara af den tankan, att du härvid icke mycket ser på ditt eget bästa.» Einar var då vred, sprang upp och gick ut genom salen. Konungen stod genast upp, skyndade sig efter Einar, lade sina armar om hans hals och sade: »kom och var tillfreds, min fosterfader: aldrig skall det hända, att vår vänskap brytes: behåll mannen i fred, som dig bäst synes». Einar blef då försonad; Thorsten blef tagen till nåde hos Konungen och återvann hans vänskap.

Konung Magnus bibehöll sitt förtroende för Einar, så länge han lefde och denne var alltid Konungens uppriktige vän. Men när Harald, med tillnamnet Hårdråde, Magni farbroder, blifvit tagen till medregent och sedan efter Magni död ensam blifvit Konung i Norrige, råkade Einar i ovänskap med honom. Harald var en girig, hård och hersklysten man. Han tryckte sina undersåtare med hårda pålagor, aktade icke mycket lagarne och tålde ej motstånd. Om någon vågade motsäga honom, så sökte han hämnas det, så snart han såg tillfälle dertill. Einar, som var mycket lagkunnig och stod på böndernas sida och derföre äfven hade medhåll af dem, talade ofta emot Harald Hårdråde, då han ville förtrycka folket. Harald vredgades häröfver och de ordkastades flera gånger häftigt med hvarannan. Einar sade honom rent ut, att bönderne ej ville tåla olag af honom, om han kränkte allmänna landslagen. Huru stort Einars anseende var ibland sina landsmän synes deraf, att, då Konung Magnus dött under ett krigståg till Danmark och Konung Harald efter hans död befallde krigshären vara sig behjelplig att underkufva Danmark, hvarpå han ansåg sig hafva lagliga anspråk, hela ledingståget upplöstes, sedan Einar förklarat, att han ansåg det mera för sin pligt att följa sin aflidne Konungs lik till Olof den Heliges graf i Nidaros, än att härja i främmande länder. Han lemnade således Harald och med honom alla Tronderne och Norrmännen. Harald måste således afstå från eröfringen af Danmark och i stället begifva sig till Norrige, för att blifva utropad till Konung öfver landet.

Af dessa och andra händelser uppkom fiendskap mellan Harald och Einar Thambaskelfver. Einar fann

det nödigt att hafva mycket folk hos sig, i synnerhet då han reste till Nidaros: han hade då åtta eller nio långskepp och omkring 500 man, då Konungen uppehöll sig der. En gång då Einar kom till staden, gick han upp från skeppen med sitt folk. Konung Harald stod på en loftsvale i sitt hus och såg Einars folk, som steg i land. Han skall då hafva diktat följande qväde:

Här ser jag den stolte
Einar Thambaskälmen,
Honom, som hafvet plöja kan,
Mycket manstark uppgånga.
Den stolte kongastolen
Snart väntar att uppfylla.
Ofta mindre manskap
Bakom en Jarl jag funnit.
Svärdfärgaren ur landet
Oss drifva månde,
Om han ej kyssa får
Yxens mun den tunna.

Einar uppehöll sig några dagar i staden. En dag hölls stämma och Konungen var sjelf närvarande. På stämman framfördes en fasttagen tjuf, som förut varit hos Einar och var omtyckt af honom. Detta berättades för Einar, hvilken väl kunde finna, att Konungen icke skulle lemna mannen sin frihet, ehuru Einar gerna såge det. Han gick derföre dit med sitt manskap beväpnadt och borttog mannen med våld. Konungen blef mycket förtörnad häröfver. Harald var mycket hämdgirig och sökte på allt sätt komma åt dem, till hvilka han fattat hat. I synnerhet var han angelägen att få sak med de höfdingar, hvilkas anseende stod i vägen för hans hersklystnad. Han öfvertalade derföre några Danska fångar, som han hade i fängsligt förvar, att de, mot löfte om frihet,

skulle resa omkring till åtskilliga höfdingar, som han namngaf, med penningar och bref från Konung Sven i Danmark, samt hälsningar att de måtte göra honom bistånd, om han komme till Norrige med en krigshär. Einar Thambaskelfver var ibland dem, till hvilka de föregifne utskickade borde resa. Men då de framförde sitt ärende till honom, svarade han: »det är alla bekant, att Konung Harald icke är min vän och att Konung Sven deremot ofta visat mig vänskap och vill jag gerna vara hans vän. Men om han kommer till Norrige med härsmakt emot Konung Harald, att härja hans land, då vill jag med all makt sätta mig deremot och göra Harald allt det bistånd jag kan, för att värja honom och hans land.» De utskickade reste vidare till andra höfdingar och ansedda bönder, af hvilka de erhöllo skiljaktiga svar. Genom det prof, hvarpå Harald satt Einar, tyckte han sig finna, att denne mente ärligt och uppriktigt mot honom, och då dertill kommo mäktige mäns ord och förlikning, så visade Konungen Einar en skenbar vänskap. Han bjöd honom derföre till sig på ett stort gästabud. Einar mottogs mycket väl och fick sin plats vid Konungens sida. Om aftonen, då de spisat och borden voro borttagne, satte Konungen, Einar och de förnämste männen sig i en krets i halmen på golfvet, drucko och voro muntre. Kuddar blefvo då tagne och lagde bak Konungens och Einars rygg och de språkade och skämtade tillsammans. Konungen berättade sina bedrifter utomlands. Men det förekom honom att Einar icke lemnade någon uppmärksamhet deråt och att han var nära att falla i sömn. — Einar var då 70 år gammal. — Konungen förklarade det sålunda, att Einar föraktade hans berättelse och trodde sig märka nu som förr,

att Einar icke hyste någon vänskap för honom, ehuru Konungen visat sig vänlig och sökt att åstadkomma enighet dem emellan. Männen voro nu mycket druckne. Einar lutade sig mot kuddarne och hade insomnat. Konung Harald böjde sig mot en man, vid namn Griotgard, som var slägt med honom, och sade: »tag något halm, sno det tillhopa och sätt det i handen på Einar; tryck honom derpå hårdt och säg: »vill du ut Einar?» Griotgard gjorde som Konungen hade sagt, och då Einar trycktes, gick ett väder från honom. Konungen sprang då upp och gick ut. Då Einar märkte det gäckeri man drifvit med honom, blef han mycket förbittrad; men lade sig att sofva. Följande morgon gick han upp i den våning, der Griotgard sof, bröt upp rummet och dräpte honom. Konungen blef mycket förtörnad öfver sin frändes dråp, så att mycken ovänskap på nytt uppstod mellan honom och Einar. Men bådas vänner gingo åter emellan och föreslogo förlikning mellan dem. De bragte det så vida, att en sammankomst blef utsatt, som skulle hållas i samtalsstugan i Konungens gård vid ån Nid. Konungen gick med få män in i stugan och lät det öfriga hoffolket blifva utanföre på gården. Han lät skjuta luckan för takfönstret, så att blott en liten öppning återstod. Einar kom in på gården med sitt folk och sade till sin son Endrid: »blif du här utanför med folket; då skall ingen fara hända mig.» Endrid stadnade då utanför dörren. Då Einar kom in, sade han: »mörkt är nu i Konungens samtalsstuga» och i detsamma sprungo Konungens män emot honom: några böggo, andra stucko honom med spjut. Einar rusade emot Konungen, der han satt, och högg till honom; men han blef icke sårad, ty han hade två brynjor på sig. Då

Einar fick det ena såret efter det andra, sade han: »skarpt bita nu Konungens hundar.» Då Endrid hörde detta, drog han sitt svärd, och lopp in i stugan; men blef der fälld tillika med sin fader. Detta skedde år 1052. Konungens män sprungo då till stugan och samlade sig vid dörren; men bönderne blefvo handfallne, ty de hade ingen anförare. Den ene eggade väl den andre och de sade, att det var en skam, att icke hämna sin höfding; men det blef icke något af anfallet. Konungen gick ut till sina män, lät uppsätta baneret och ställde dem i ordning; men då intet anfall skedde från böndernas sida, så gick Konungen med allt sitt folk ut på sina skepp och rodde det fortaste han kunde ned åt ån ut på fjärden. Einars hustru Bergliot sporde hans fall: hon gick genast upp i kongsgården, der bondehären var och eggade dem till strid. I samma ögonblick rodde Konungen utför ån: då sade Bergliot: «nu sakna vi min frände Håkan Ivarsson: icke skulle Einars baneman ro utefter ån, om Håkan stode här på åbrädden.» Derpå tog hon Einars och Endrids lik och de blefvo begrafne i Olofskyrkan vid sidan af Konung Magnus Olufsson. Efter Einars fall blef Konung Harald så hatad för denna gerning, att ingen ting mera fattades länshöfdingarne och bönderne att anfalla honom, än en anförare, som kunde ställa sig i spetsen för dem.

Erling Skjalgsons slägtregister.

Goa, Hrolf på Berget.
Sölve.
Kaun.
Svina Bodvar.
Thorer.
Aurn Hyrna.
An.
Bifru-Kåre.
Aslak.
Kettil Hörda Kåre.

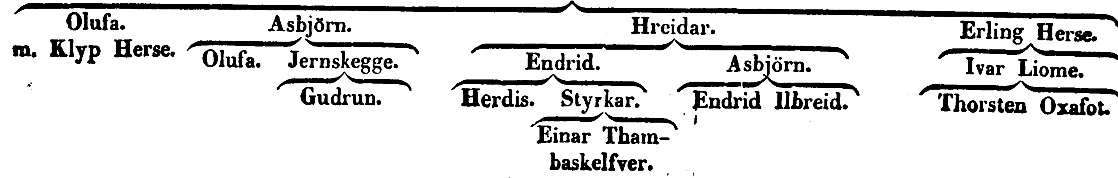
Thora. Thorleif den Vise. Ölmod den Gamle. Thord Harde Herse. Ögmund. Vilgerd.

Ulfliot. Askel. Thord Herse. Hroald. Thoralf Skjalg. Floke.

Aslak Fitiaskalle. Erling Skjalgson på Sola.

Stengrim. Klyp. Eiolf. Sigrid. Thord Hreda.

Einar Thambaskelfvers slägtregister.

[redacted]